

Tecuciul literar-artistic

Revistă europeană de cultură, opinie și informare
Cu sprijinul Consiliului Local Tecuci prin Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”

59

Serie nouă
(anul 15),
Primul
trimestru
2021

„O umbră e ființa-i, o spumă e cuvântu-i/ Și la un loc Unire: zi-i lume și te mântui!”

Mihai Eminescu - Ms 2254/1876 (Versuri inedite)”

Revista poate fi citită și pe: www.bstp.ro

Acad. Nicolae Dabija
(1948 - 2021)

Sub egida Asociației „Societatea Culturală «Ștefan Petică - 2007»”

SUMAR

- Mihai EMINESCU, *În zădar în colbul școlii...* 3

EDITORIAL

- Dan Movileanu, *Amalgamate* 4

ESEURI

- Ștefan MUNTEANU, *Liviu Rusu despre antischopenhauerismul lui Eminescu (II)* 5
 ► Vladimir RADU, *Mihai Eminescu, despre școală și educație* 9

IN MEMORIAM / ESEURI

- Adrian Dinu RACHIERU, *Grigore Vieru și „Crinii latinei”* 11
 ► Poezii de Grigore Vieru 14
 ► Narcisa BOLDEANU, *Metacritica poeziei vierene în exegeza românească de sinteză* 18
 ► Petruș ANDREI, *Grigore Vieru* 24
 ► Eleonora STAMATE, *Nicolae Dabija* 26
 ► Poezii de Nicolae Dabija 28
 ► Tase DĂNĂILĂ, *Nicolae Dabija* 29
 ► Petre ISACHI, *Rafinamentul esteticii stănesciene sau „Desigur sunt un ochi, dar în orbita cui?”* 30
 ► Livia CIUPERCĂ, *Un călător printre cuvinte* 33
 ► Vladimir RADU, *Contemplând „pasul tău de domnișoară” / Nichita Stănescu* 35
 ► Petruș ANDREI, *Nichita Stănescu* 38
 ► Maria STANCIU, *Ziaristul Radu Macovei, ultima întâlnire* 39
 ► Calistrat Costin 45
 ► Tase DĂNĂILĂ, *Calistrat Costin* 46
 ► Paul BLAJ, *Ce scriam atunci, e ce voi simți mereu!* 50
 ► Doru SCĂRLĂTESCU, *Experimentul „Harap-Alb”* 51
 ► Cristian Gabriel CĂLUGĂRU, *Despre Creangă și dreptul la joacă* 60
 ► Petruș ANDREI, *Povestea lui Ionică cel năzdrăvan* 62
 ► Ștefan ANDRONACHE, *Însemnările unor călători străini din secolele XVI-XIX despre orașul Tecuci* 63
 ► Theodor PARAPIRU, *Expresii celebre: „Stânca Tarpeia”, „Statuile Zanes”, „Stratagama lui Horatius”* 67
 ► Ștefan ANDRONACHE, *Pe marginea corespondenței adresată de Constantin Doboș avocatului Ionel Șendrea* 69
 ► Constantin DOBOȘ, *Retrospectivă lirică* 72

POESIS:

- Dan MOVILEANU 74
 ► Cristina LUCA-PARAPIRU 76

- Angela BACIU 77
 ► Costel STANCU 80
 ► Marilena APOSTU 83
 ► Alexandru CAZACU 85
 ► Mihai GANEA 87

ANUL DIASPOREI

- Ștefan ANDRONACHE, *Carmen Bugan - o voce distinctă a diasporei românești din S.U.A.* 89
 ► Carmen BUGAN, *Poeme* 91

INTERVIURI / CRONICI LITERARE / PROZĂ / PAGINI DE ISTORIE

- Angela BACIU, *Interviu cu Leo Butnaru* 93
 ► Adi G. HALIL-SECARĂ, *Avanpremieră editorială: Antologie de poezie românească contemporană din sudul Basarabiei* 100
 ► Ghiță NAZARE, *Interviu cu Livia Ciupercă* 103
 ► Pr. Ionel RUSU, *Constantin Galeriu* 106
 ► Ghiță NAZARE, *Interviu cu artistul plastic Teodor Vișan* 108
 ► Carmen BUGAN, *Domiciliu forțat* 111
 ► Elena NETCU, *O ninsoare cât un infinit* 115
 ► Violeta IONESCU, *Abdicarea* 118
 ► Marin NĂSTASE, *Domnul Dode* 122
 ► Sorin LANGU, *100 de ani de la înființarea Micii Înțelegeri* 128
 ► Violeta Daniela MÎNDRU, *Duelul nervilor* 130
 ► Katia NANU, *Și cerul mirosea a rostopască* 133
 ► Ion MANEA, *Poliția Luminei; Nasul doamnei Aspasia* 135
 ► Gh. N. VASILACHE, *Unele probleme ale exprimării corecte (IX)* 138
 ► Daniel BRADEA, *Despre „Tranșeea Morții” de la Bartolomeu* 141
 ► Daniel MAZILU, *Cum citim dosarul „Rugului aprins” (I)* 144
 ► Ion FERCU, *„Vitrării de excelență cultural-artistică națională. 30 de ani de la înființarea Centrului de Cultură „George Apostu”* 146
 ► A.G. SECARĂ, *Meridianele literaturii. Eseu despre reîncarnarea Frumuseții și repetarea destinului?* 148
 ► Tase DĂNĂILĂ, *Pelerinaj spre izvoarele propriei ființe* 150
 ► A.G. SECARĂ, *La început a fost inocența!* 152
 ► A.G. SECARĂ, *Poezia la zi: un poet premiat la Tecuci, la Festivalul „Costache Conachi”!* 155
 ► Dan MOVILEANU, *Revista revistelor* 158
 ► Teodor VIȘAN, *Picturi* 159

Redacția

Director onorific: **Dr. Constantin TEODORESCU**

Director executiv: **dr. Petru BLAJ**

Redactor-șef: **Eleonora STAMATE**

Redactor-șef adjunct: **DAN MOVILEANU**

Tehnoredactori: Eleonora STAMATE,
Bogdan ARTENE

Membrii redacției

Paul Blaj
Vasile Sevastre Ghican
Vladimir Radu
Ștefan Andronache
Constantin Oancă
Tănase Dănăilă
A.G. Secară
Adrian Racaru
Mircea Cojocaru
Livia Ciupercă
Petruș Andrei

Grafică:

Mircea Cojocaru

Colegiul editorial

Acad. Mihai Cimpoi

Acad. Nicolae Dabija

Prof. Dr. Theodor Codreanu

Acad. Vasile Tărășteanu

Prof. Univ. Dr. C. D. Zeletin

Prof. Dr. Mircea Platon

Prof. Dr. Lucia Olaru Nenati

Prof. Dr. Narcisa Florentina Boldeanu

Prof. Univ. Ștefan Munteanu

Liviu Ioan Stoiciu

REVISTA SE DISTRIBUIE GRATUIT

Potrivit art.2016 CP, responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor aparține exclusiv autorilor.

Adresa redactor-șef Eleonora STAMATE:

Str. Cpt. Gh. Decuseară nr.7, bl. H3, sc.2, ap.30

Tel.0742.402.999

e-mail: stamate.eleonora@yahoo.com

Adresa redacției:

Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”

Str. Republicii nr. 11, Tecuci

ISSN 1843-0198

Nu primim decât materiale corectate și în format electronic

Revista noastră publică textele colaboratorilor pe teme culturale cât mai diverse.

Polemicile și confruntările de idei le considerăm necesare și dinamizatoare, dar numai în manifestări cordiale.

Materialele care vor avea în conținutul lor injurii, atacuri la persoană sau expresii obscene nu vor fi publicate.

A handwritten signature in black ink, which reads "M. Eminescu". The signature is written in a cursive, flowing style.

ÎN ZĂDAR ÎN COLBUL ȘCOLII...

► Mihai EMINESCU

În zădar în colbul școlii,
Prin autori mâncați de molii,
Cauți urma frumuseții
Și îndemnurile vieții,
Și pe foile lor unse
Cauți taine nepătrunse
Și cu slovele lor strâmbе
Ai vrea lumea să se schimbe.
Nu e carte să înveți
Ca viața s'aibă preț —
Ci trăiește, chinuiește
Și de toate pătimește
Ș'ai s'auzi cum iarba crește.

(Poezie postumă, datată cu aproximație
în anul 1880)

► Dan MOVILEANU

EDITORIAL

AMALGAMATE

Declarat neoficial pierdut, dispărut, anul 2020 va rămâne în istoria recentă ca anul virusului globalizant, un an apocaliptic. S-a declarat un nou război rece, de astă dată cu un inamic nevăzut, în care a fost atrasă întreaga lume. S-au impus restricții de circulație între statele lumii, s-au închis granițe, am fost sfătuiți (chiar obligați) pentru sănătatea noastră să păstrăm distanța între indivizi, să purtăm mască (botnița cum o numesc contestatarii ei), să stăm în case. S-a accelerat digitalizarea societății pentru ca munca sau școala să continue on-line, desigur cu efecte nebănuite, nedorite. Omenirea s-a structurat în două tabere la nivel global și național: pro și contra existenței virusului, pro și contra restricțiilor (îngrădirea drepturilor și libertăților cetățenești). În timp ce moartea, vorba poetului, circulă pe străzile lumii cu viteza luminii, specialiștii lucrau intens la descoperirea de vaccinuri salvatoare. S-au infectat, până acum, peste o sută de milioane de cetățeni, numărul decedaților și de Covid-19 a ajuns la aproape trei milioane și, din nefericire, numărul este în creștere. S-au descoperit cinci/șase vaccinuri – chinezesc (Sinopharm), rusesc (Sputnik V), Pfizer, Astrazeneca, Moderna, Johnson și Johnson care dau siguranță omenirii și un anume confort psihic, deși unele efecte secundare posibile îngrijorează! Lumea s-a schimbat din toate punctele de vedere: economic, social, politic, cultural și nu în bine. Economii puternice s-au clătinat din temelii, deficitele bugetare sunt în creștere, contestatarii virusului dau vina pe „oculta mondială” și prevăd moartea prin inaniție a populației. Se cere respectarea dreptului la muncă și a unui trai decent, protestele de stradă s-au înmulțit, instituțiile statului au pierdut încrederea tuturor cetățenilor.

Politic lumea s-a reîmpărțit parcă în două tabere. În timp ce S.U.A. - de unde vine lumina – a reiterat acordarea importanței maxime pentru „respectarea drepturilor universale ale omului și statului de drept” (după căderea trumpismului) unii autocați europeni s-au vaccinat cu Sinopharm (pe o linie imaginară Budapesta, Varșovia, Ankara) ca o declarație de politică internă și externă antiamericană

și antieuropeană (UE)! Nu se putea ca și pe malurile Dâmboviței să nu existe luări de poziție pro și contra existenței virusului, pro și contra restricțiilor.

Deși virusul circulă nestingherit în diverse variante (britanică, sud-africană) mult mai contagioasă și afectând și tinerii și copiii (se vorbește chiar și de o variant românească), contestatarii săi, unii apăruți din neantul alegerilor parlamentare, continuă să strige în megafoane „Jos masca!” Am trecut prin două valuri, cu unele momente de relaxare, se așteaptă acum un al treilea val (un tsunami?). Cert este că numărul celor infectați a reînceput să crească, ajungându-se iarăși la 3-4 mii pe zi, A.T.I-urile fiind iarăși în prag de colaps. Voci răgușite se aud inclusive de la tribuna parlamentului, cum cer „fără mască”, „fără vaccine”, adică „să murim dar să fim liberi!” ca la Revoluția din 1989! Amenințând cu proteste de stradă, chemând ieșirea în stradă a milioane de români, creând căderea guvernărilor (care fură nestingheriți!) demonstrând că statul de drept se clatină, se resetează idea că România e o țară neguvernabilă? Deși am scris cândva că respect legile și regulile societății, de la un timp nici eu nu mă simt prea bine!

Bombardați zilnic cu vești rele (violuri, crime, lupte între clanuri, polițiști tortionari care atacă și schingiuiesc cetățeni pașnici, proxenetism, tâlhării, pedofilie, etc.) s-a întors și iarna, pentru toate având un singur vinovat: guvernul! În timp ce alții caută o planetă să salveze planeta, noi vrem să murim cu guvernul de gât!

ESEU

LIVIU RUSU DESPRE ANTISCHOPENHAUERISMUL LUI EMINESCU (II)

► Ștefan MUNTEANU

În cuprinsul filosofiei sale pesimiste, Schopenhauer încearcă să indice și remedii care ar putea să diminueze suferința. Remediile sugerate sunt arta și asceza. „Prin amândouă se ajunge la molcomirea voinței, adică a pornirilor instinctive prin care se manifestă voința și se menține suferința. Însă în timp ce asceza este un remediu mai radical, putând duce la reprimarea pornirilor instinctive, arta este un mijloc intermitent, fiindcă omul nu este în permanență în contact cu arta” (Liviu Rusu, *Estetica poeziei lirice*, ediția a III-a, Editura pentru literatură, București, 1969, p. 37). Revenind asupra acestei chestiuni, autorul adaugă: „Arta are darul să ne capteze întreaga ființă, să ne transpună într-o stare de contemplație, în care pornirile voinței pentru moment sunt domolite” (*Eminescu și Schopenhauer*, p. 17). Aici trebuie să subliniem ideea că, deși arta are valoare pentru viață, această valoare nu are nuanță pozitivă, ci derivă tot dintr-o negație, din liniștirea temporară a pornirilor voinței.

În legătură cu sursa puterii artei de a ne elibera, Schopenhauer trimite la condiția geniului: „Arta este creația geniului, iar geniul este acea personalitate excepțională care, printr-un efort dureros, reușește să-și sustragă intelectul de sub tirania voinței, a tuturor pornirilor instinctive, și astfel, nefiind agitat de ele, se poate deda contemplației lucrurilor. Mijlocul esențial în această atitudine este o fantezie deosebit de bogată, prin care intelectul poate fre-măta în voie. Însă, reușind să se elibereze de sub dominația voinței, geniul în același timp reușește să izoleze și lucrurile de raportul lor cu restul lumii empirice și astfel să pătrundă în adâncul lor, să treacă dincolo de aparențele lor imediate, să descopere ideea care rezidă în ele. În felul acesta geniul are însușirea excepțională de a se desface de datele lumii empirice, de a pătrunde în lumea ideilor platonice, pe care apoi le exprimă în opera sa” (*Idem*, p. 18). Nu mai insist cu privire la soarta geniului în această lume. Merită totuși să fie subliniată ideea că plâsmuirile geniului devin mijloace de eliberare pentru mulțimea oamenilor obișnuiți.

Cea de-a doua cale de anihilare a efectelor voinței este asceza, o cale care poate dobândi caracter permanent, o cale către sfințenie. „Dacă voința, spune Schopenhauer, se manifestă în om sub forma diferitelor porniri, instincte, dorințe, efortul care animă toate acestea poate lua forma unui contraefort, în sensul de oprire sau chiar suprimare a vastității pornirilor. Reușind să le suprimă, omul reușește să scape de suferințele cauzate de ele, poate să ajungă la liman. Prin ce se caracterizează această stare? Prin resemnare, impasibilitate, renunțare la legătura cu lumea, aprofundarea în sine într-o stare de contemplație obscură. Cu alte cuvinte, tot ce are omul mai bun de făcut în lume este să combată viața însăși, să ajungă la nirvana” (*Idem*, p. 19).

În mod firesc, Liviu Rusu aduce în dezbatere și concepția lui Schopenhauer privind condiția femeii în societate. „După Schopenhauer, alături de instinctul foamei, instinctul cel mai puternic în viață este sexualitatea, prin care se perpetuează speța și deci suferința în lume. Atracția sexuală ia la om forma de iubire. Femeia este obiectul iubirii și deci, în fond, nu-i altceva decât mijlocul de satisfacere a pornirii sexuale. La atât se reduce destinația ei în lume. Însușirile ei intelectuale sunt minimale, în schimb, ea este dominată de o mulțime de însușiri detestabile: falsitate, infidelitate, nedreptate” (*Idem*, p. 20).

Pesimismul lui Schopenhauer conduce către iraționalism, agnosticism și misticism, în sensul că este respinsă posibilitatea vreunui ideal uman, este respinsă până și ideea de ideal social-istoric. Însăși evoluția este înțeleasă doar în sensul trecerii de la lumea fizică, la cea biologică, până la om, ca modalități de creștere a gradului de resimțire a suferinței. „Schopenhauer, în loc să vadă zbaterea omului spre perspective luminoase, înecă toate străduințele acestuia în bezna neființei, în nirvana” (*Idem*, p. 22).

Cel de-al treilea capitol, intitulat *Idei schopenhaueriene evidente la Eminescu*, ne conduce, cu prudență, pe cărări periculoase, pentru că

sunt bătătorite cu prejudecăți. După ce formulează o premisă corectă susținând că „Filosofia era o preocupare permanentă a lui Eminescu, ea corespunde setei sale de a cunoaște, de a descifra sensul existenței” (*Idem*, p. 24), imediat o șubrezește dând dreptate lui G. Călinescu: „Cu drept cuvânt spune G. Călinescu: «Ar fi exagerat să-i atribuim o filozofie originală și cu zidurile pe deplin ridicate, dar cercetarea de aproape a scrierilor și manuscriselor lui ne pune în măsura de a afirma că Eminescu încercase să-și asimileze un sistem și să-l potrivească întrebărilor lui metodice, cu străduința de a răspunde critic și mulțumitor (...). Cu orice abateri filosofia lui Eminescu (...) este în esența ei o variantă, uneori și mai mult, un comentariu pe marginile filosofiei lui Schopenhauer»” (*Idem*, p. 24). Și aici se impune o observație. Liviu Rusu ne spune că a preluat acest citat călinescian din G. Călinescu, *Izvoarele filozofiei teoretice a lui M. Eminescu, Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, V, nr. 3-4, 1956, p. 400. Pe de altă parte, constat că în ediția din 1976, de la Editura Minerva a operei lui Mihai Eminescu nu se vorbește de „orice abateri”, ci despre „oricâte abateri”.

Desigur că nu trebuie acuzat Liviu Rusu pentru că admira demersul călinescian, deși i-a acordat prea multă dreptate, chiar și atunci când greșește. Să observăm însă că universitarul clujean aduce o încercare de împăcare a situației: „După cum am mai amintit, G. Călinescu urmărește această problemă cu o minuțiozitate și temeinicie care nu pot să nu stârnească toată admirația. (...) Dar să nu uităm: dânsul urmărește izvoarele *filosofiei teoretice* a lui Eminescu. Am spus însă și repetăm întrebarea: oare nu cumva există o deosebire, o discrepanță chiar, între filosofia teoretică a lui Eminescu și concepția de viață exprimată în poezii, adică gândirea lui poetică?” (*Idem*, p. 24-25). Mai departe Liviu Rusu exagerează, fără a ține cont de personalitatea lui Eminescu, în separația pe care o statuează între limbajul abstract al filosofiei și imaginea poetică bazată pe sentimente. „Dacă una și aceeași idee poate fi exprimată atât pe calea teoretică a abstracțiilor, cât și prin imagini, se pune totuși întrebarea dacă nu cumva cele două căi pot să ducă uneori la expresia unor concepții diferite. Oare nu cumva, *teoretic*, Eminescu face schopenhauerism, pentru ca în *practica poetică* să exprime o gândire cu nuanțe ce se deosebesc de cea teoretică? Ceva mai mult: nu cumva există chiar în sânul poeziilor, ba uneori chiar în sânul uneia și aceleiași poezii, anumite contradicții, care, printr-o analiză mai aprofundată, ne învederează o altă viziune asupra lumii și vieții decât cea susținută de Schopenhauer?” (*Idem*, p. 25). Consecvent cu planul său, exegetul adaugă: „Ca

început al investigației noastre ținem să subliniem că în cele ce urmează nu ne vom ocupa de filosofia lui Eminescu expusă în scrierile sale teoretice; în acest domeniu, după cum a dovedit-o G. Călinescu, făgașul gândirii pesimistului german este incontestabil. Vom căuta însă să aprofundăm câmpul poeziei lui” (*Idem*, p. 25). Urmează să vedem rezultatele. Deocamdată autorul ne previne, tot pe urmele lui G. Călinescu: „Trebuie să spunem de la început că și în domeniul poetic găsim o mulțime de date net schopenhaueriene” (*Idem*, p. 26). Și, din această „mulțime”, autorul selectează câteva versuri, din poeme diferite. Începe cu versul care încheie poezia *Împărat și proletar* («Că vis a morții-eterne e viața lumii-ntregi»), considerând că exprimă viziunea neantului schopenhauerian. Ajuns aici, mă întreb: De ce acest vers este „net schopenhauerian” și nu este net eminescian? De ce exprimă „viziunea neantului schopenhauerian” și nu exprimă o viziune poetică-filosofică eminesciană? Ba cutez să cred că, referitor la această chestiune are mai multă dreptate Alain Guillerrou. Cercetătorul francez nu numai că nu și-a propus să descopere „idei schopenhaueriene evidente la Eminescu”, dar a avut inspirația să vorbească despre „geneza interioară a poeziilor lui Eminescu”. Astfel, comentând poezia *Împărat și proletar*, Guillerrou conchide: „Tezele fundamentale pe care tocmai le-am trecut în revistă, și anume acelea de care depind *Împărat și proletar*, *Sărmanul Dionis*, *Avatarii faraonului Tlâ*, *Archaeus* și într-o oarecare măsură *Epigonii*, constituie, în mare, temelia întregului sistem. S-ar putea chiar spune că pozițiile filosofice ulterioare, pe care le vor dezvălui viitoarele analize, nu vor fi decât o dezvoltare, o îmbogățire a acestor teze de debut – ca și cum istoria gândirii lui Eminescu s-ar reduce la această mișcare de cercetare, în spirală, în jurul unei doctrine elaborate de timpuriu, chiar la ieșirea din adolescență” („*Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*”, Editura Junimea, Iași, 1977, p. 137-138).

Mai departe Liviu Rusu spicuește versuri din *Scrisoarea I* («Cum s-o stinge, totul piere, ca o umbră-n întuneric,/ Căci e vis al neființii universul cel himeric»), pentru a sublinia că șirul de idei schopenhaueriene, „cu neființa ca ideal, revine foarte des la Eminescu” (*Eminescu și Schopenhauer*, p. 26). Desigur că putem constata mai multe asemenea formulări poetico-filosofice, dar acest fapt nu înseamnă că idealul eminescian era neființa. Iată ce spune Mihai Cimpoi: „*Luceafărul* este tragedia neîmplinirii modelului ființei, căci, așa cum demonstrează Noica, individualul și generalul nu se întâlnesc și *nu se pot* întâlni. *Va fi fiindul* din lumea celui de-al doilea și cu *Ar fi să fie* din lumea celui dintâi și întind mâinile în intenția sa de a comunica

și a fuziona într-un Tot al ființei, «dar mâinile lor nu se prind» (*Căderea în sus a Luceafărului*, Editura Porto-Franco, Galați, 1993, p. 166). Oricum, pe lângă gândul evocat de Mihai Cimpoi, C. Noica a mai spus și altceva: „s-a vorbit prea mult despre neființă la Eminescu... Dacă nici un scriitor român n-a invocat mai mult neființa, este pentru că nici unul n-a înfruntat-o mai mult. Trebuie să vii cu mâna plină înaintea neființei. Așa a venit el – și atunci ce rămâne din neființa invocată?” (*Introducere în miracolul eminescian*, Editura Humanitas, București, 2003, p. 230-231).

Tot ca o idee schopenhaueriană evidentă la Eminescu este amintită și existența răului în lume. În acest sens se face trimitere la poemul dramatic *Andrei Mureșanu* («Dar nu! e-atîta minte – atîta plan de rele/ S-a grămădit puternic în viața ginții mele./ Încât îmi vine-a crede că simburile lumii/ E răul. Cartea lumii d-etermă răutate/ E scrisă și-i menită»), precum și la poezia *Memento mori* («Toate au trecut pe lume, numai răul a rămas»), pentru a conchide: „Regăsim în aceste pasaje filosofia lui Schopenhauer versificată” (*Eminescu și Schopenhauer*, p. 27).

Mai sunt și alte construcții poetico-filosofice eminesciene, pe care Liviu Rusu le pune în seama filosofiei lui Schopenhauer. Ideea egoismului din *Rugăciunea unui dac*, din *Sărmanul Dionis* și din *Memento mori*; ideea vieții ca spectacol de teatru din poezia *Glossă*, ori din *Cu mine zilele-ți adaogi...*; ideea intelectului ca derivat al voinței din *Cezara*; ideea lumii ca reprezentare subiectivă din *Sărmanul Dionis*; ideea iubirii ca manifestare a instinctului de reproducere din *Scrisoarea IV*; problema geniului din *Scrisoarea I* și din *Luceafărul*. Nu mai insist, întrucât nu cred în asemenea corelații sursiere. Deși a avut bună intenție, de a-l elibera pe Eminescu de Schopenhauer, Liviu Rusu n-a reușit decât să-i anuleze originalitatea și să-i sacrifice integritatea personalității. Iată concluzia acestui capitol: „După cum vedem, ideile fundamentale din filosofia lui Schopenhauer, îndeosebi cele cu privire la valoarea vieții, revin stăruitor la Eminescu... Dacă luăm în considerare că pasajele citate sunt luate din decursul întregii activități creatoare a poetului, rezultă clar că Eminescu toată viața a fost preocupat de gândirea lui Schopenhauer și că ecurile ei se regăsesc neconținut în scrierile sale. Cu deosebire semnificativ este faptul că unele din poeziile cele mai cunoscute conțin versuri care nu sunt decât pasaje net schopenhaueriene versificate” (*Idem*, p. 34).

Următorul capitol, al patrulea, se intitulează **Aspecte contradictorii în creația eminesciană**, debutează tot cu o întrebare, urmată de un răspuns

neconvingător: „Totuși, chiar și în fața acestor dovezi atât de concludente, repetăm întrebarea: oare într-adevăr a fost Eminescu așa de schopenhauerian cum apare, schopenhauerian în întreaga lui ființă, cu toate adâncimile ei? Credem că nu. Părerea noastră este că firea creatoare a poetului nostru a fost cu mult mai complexă ca să poată fi explicată pe linia unei simple influențe care s-ar manifesta într-un singur sens” (*Idem*, p. 35). Acest răspuns puteam să-l dau eu, fără să caut „idei schopenhaueriene evidente la Eminescu”. Ba chiar și fără să văd contradicții acolo unde nu prea sunt.

Să vedem însă care sunt aspectele contradictorii sugerate de autor. El recunoaște, mai întâi că ideile citate în capitolul anterior nu redau pe întregul Eminescu. „Studiul atent revelează că în sânul poeziilor lui se ciocnesc tendințe și năzuințe contradictorii, că în sufletul poetului au loc conflicte vădite, care se manifestă hotărât în creațiile sale, punând accentuate semne de întrebare cu privire la concepția lui despre viață” (*Idem*, p. 35-36). Despre ce este vorba? „Privirii scrutătoare nu-i poate scăpa că în dosul firului de concepție schopenhaueriană mocnește stăruitor un alt fir, care ne tâlmăcește lumea și viața în alt sens decât rezultă din pasajele schopenhaueriene versificate. Și, cine știe? – enunțăm de pe acum -, poate *acela* este Eminescu cel autentic. Vom încerca să pătrundem în complexitatea acestor fire” (*Idem*, p. 36).

Pentru a-și pregăti pătrunderea, Liviu Rusu revine la problematica socială a epocii. „Nu trebuie să uităm principiul fundamental că orice mare creator reflectă în opera sa existența socială în marea ei complexitate” (*Idem*, p. 36). Dar ce trebuia să observe Eminescu în epoca sa? Trebuia să constate că existența socială oferea pe lângă decepții, datorate claselor conducătoare, prin masele populare existența socială oferea și speranțe de îndreptare a situației. Și a luat în atenție Eminescu acest fapt? Desigur! Este chiar poteca pe care înaintează Liviu Rusu, fără a renunța la Schopenhauer. „Astfel că, dacă Eminescu, mergând pe urmele lui Schopenhauer, a reflectat cu fidelitate valul de pesimism al epocii, se pune întrebarea dacă n-a reflectat el într-o formă sau alta și valurile acelor energii subterane, care vizau îndreptarea relor, schimbarea lumii, și nicidecum nu ținteau spre idealul neființei? Iată firul de idei pe care trebuie să-l urmărim” (*Idem*, p. 36-37).

Referindu-se la primele creații eminesciene (*Junii corupți*, *Epigonii*), Liviu Rusu face o observație corectă: „Ce se desprinde chiar de la începutul activității poetice a lui Eminescu? O critică severă a prezentului în dorința vădită de îndreptare a lui. Nici prin minte nu-i trece să condamne lumea și viața ca

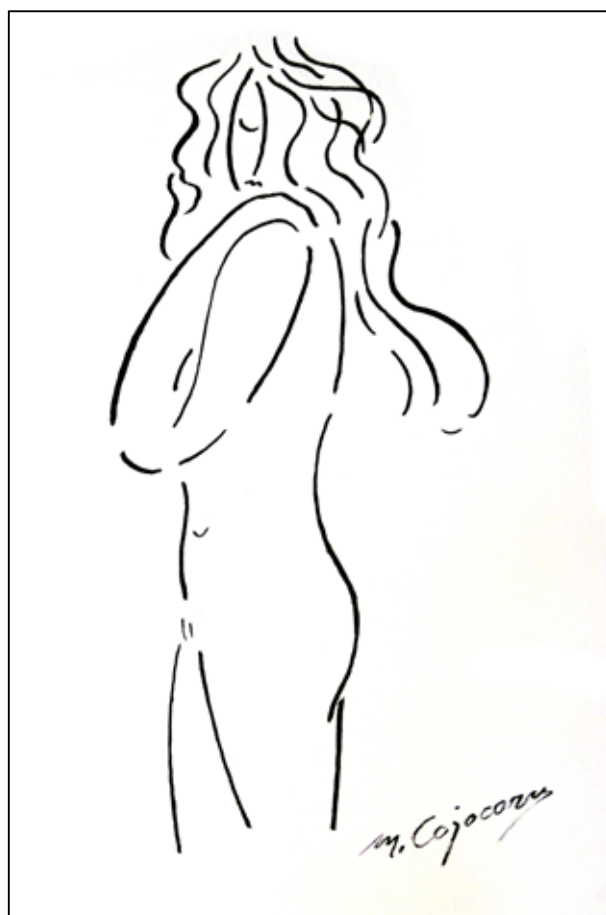
atare, idealul neființei îi este străin. Constată numai relele și dorește remedierea lor” (*Idem*, p. 38-39). Însă, crede autorul, pe măsură ce poetul aprofundează filosofia lui Schopenhauer, suferă o cotitură, „Eminescu ajunge la negarea valorii înseși a vieții, afirmând zădărnicia oricărui efort pentru îndreptarea ei. Este stranie și cu totul neverosimilă această cotitură, este împotriva logicii interne a poeziei ca după un zbor îndrăzneț, care îmbrățișează lumea întreagă pentru a o schimba din temelii, poetul să ajungă la concepția neființei” (*Idem*, p. 41-42). Dacă ar fi avut în vedere și activitatea publicistică a poetului-cugetător, autorul nu putea să ajungă la o asemenea concluzie.

Capitolul **Perspectiva profunzimii în studiul influențelor** este destul de interesant, întrucât propune o metodologie lărgită de cercetare în domeniul literaturii comparate. Este o reacție la comparatismul tradițional, care urmărea doar pista de la un factor emițător până la un factor receptor. „Dar comparatismului tradițional i se mai poate reproșa un mare neajuns: metodologia lui de cercetare se exercită numai în plan orizontal, de lărgime. Adică, descoperindu-se texte, idei, imagini identice sau asemănătoare, influența se consideră ca generală și autorul receptor este calificat în întregimea lui ca debitor al autorului emițător. Așa era considerat și cazul lui Eminescu în raport cu Schopenhauer” (*Idem*, p. 44).

Meritul lui Liviu Rusu vine de la faptul că, pornind de la această constatare, formulează câteva ipoteze, pe care încearcă să le probeze. „Se pune însă întrebarea: oare influențele se exercită numai pe o dimensiune orizontală a vieții sufletești? Oare nu cumva există și o dimensiune verticală, de adâncime a acesteia, dând un aspect mai complex întregii probleme? Nu cumva viața sufletească a omului în general, dar mai ales a creatorului, are mai multe niveluri, unele mai de suprafață, altele mai de adâncime, ceea ce aduce cu sine o altă întrebare: nu cumva influențele se pot exercita în mod variat, unele oprindu-se la straturile mai de suprafață ale psihicului, în timp ce altele pătrund până în adâncimea lui? Și apoi ultima întrebare: toate influențele au oare aceeași valoare, sau poate valoarea lor variază după adâncimile pe care le afectează? În funcție de răspunsul la aceste întrebări se poate rezolva cu adevărat problema influențelor în domeniul literar și artistic și deci și problema raportului dintre Eminescu și Schopenhauer” (*Idem*, p. 44-45).

Pentru a formula răspuns la aceste întrebări, autorul pornește de la particularitățile naturii creatoare a omului, respectiv de la faptul că persoana umană se formează în interacțiune cu ambianța socială. Efectul acestor interacțiuni se concretizează

în procesele psihice umane. „Psihicul omenesc este deosebit de complex, el are, în afară de orizontul lărgimii, și dimensiunea profunzimii” (*Idem*, p. 47). De ce este importantă această ultimă observație? Liviu Rusu, bazându-se pe cunoștințe de psihologie, consideră că psihicul uman are niveluri mai de adâncime (*eul autentic*) și niveluri mai de suprafață (*eul derivat*). Iar unele influențe externe pătrund până la straturile de adâncime, iar altele se opresc la nivelurile de suprafață. Influențele care rămân la suprafață se suprapun, complet sau în parte, ca un corp străin eului creator. „Ele nu formează o unitate strânsă și intimă cu potențele adânci, ci sunt acceptate, *învățate*, datorită unor imbolduri mai de suprafață. Pe baza acestora se formează convingeri, concepții, care se datorează fie unei mode, fie unei configurații formale sau unei argumentări teoretice, care nu angajează vibrația structurilor profunde” (*Idem*, p. 49). Nu mai insist, întrucât nu cred că va putea fi explicată vreodată genialitatea lui Eminescu prin asemenea frânturi forțate de teorie psihologică. Faptul că Liviu Rusu a încercat, cu îndârjire, nu este un fapt condamnat. Însă ceea ce a reușit vom mai vedea pe parcurs. Oricum, acum înțeleg mai bine reacția specialiștilor, după apariția cărții. Am în vedere mai ales reacția lui Mihai Ciurdariu, asupra căreia voi reveni.

ESEU

MIHAI EMINESCU DESPRE ȘCOALĂ ȘI EDUCAȚIE

► Vladimir RADU

O consultare minuțioasă ori măcar atentă a scrierilor cu caracter pedagogic din mereu surprinzătoarea operă jurnalistică eminesciană s-ar opri îndelung asupra unor etape semnificative din efemera existență lumească a Poetului. O întrebare contondentă a denigratorilor Acestuia ar putea suna persiflant: Era oare îndreptățit Eminescu să formuleze opinii (majoritatea critice) despre școală, învățare ori profesori în contextul propriilor experiențe de școlar, elev „privatist” ori student?

Perioada 1875-1876 în care a „servit” Ministerul Instrucțiunii Publice ca **revizor școlar pentru județele Iași și Vaslui** a însemnat un volum de muncă imens. Se afla după efortul uriaș ca director al Bibliotecii Naționale de unde, pe nedrept fusese înlăturat. Ca revizor desemnat de către Titu Maiorescu depune un efort fizic, intelectual și „scriitoresc” depășind adesea limitele de rezistență chiar ale unui tânăr de 25-26 de ani. Îl vedem revoltat în rândurile următoare: „*Dacă există un asemenea revizor în țară (care să fie prin cancelarii curier, copist, registrator, administrator, examinator etc. și să mai fie cu toate acestea, veșnic în călătorie...) rog a mă informa unde-i acel prețios individ, ca să apelez la vasta sa experiență și să aflu, în care mod, mai mult sau mai puțin apostolic, își îndeplinește susmenționata datorie*”. Amintește că trebuie să inspecteze de câte două ori anual toate cele 152 de școli aflate în circumscripția sa, împrăștiate pe o suprafață de mai multe sute de kilometri pătrați, că drumurile sunt îngrozitoare, că primarii nu sunt interesați de gospodărirea școlilor...

Numărul mare de procese-verbale, rapoartele, adresele, întâmpinările, memoriile redactate de către **dl Eminescu Mihai-revizorul școlar** este impresionant și constituie acum o veritabilă pagină a istoriei învățământului românesc, a societății românești în avatarurile existenței sale în raport cu politicienii și guvernanții verosi de atunci și dintotdeauna.

Lecturând cu interes câteva titluri și câteva fragmente documentare din volumul „Scrieri pedagogice”, Colecția „Eminesciana”, nr.7 Editura Junimea, Iași 1977, avem posibilitatea să reevaluăm continuu unele aspecte concrete ale implicării înverșunate a Poetului în viața socială și culturală a timpului său, cu precădere în sectorul educație.

Consemnărilor din documentele oficiale ale vremii li se adaugă și însemnările sale zilnice referitoare la acest domeniu : școala românească din județele Moldovei la anul 1875.

Dar mai consistente ni se par **articolele și studiile publicate de Eminescu în ziarul „Curierul de Iași” și „Timpul”** cu referire expresă **la problemele învățământului, educației și pedagogiei.**

Titluri care ar trebui să ne atragă atenția și astăzi în pledoariile noastre pentru îmbinarea tradiției cu modernitatea în școala românească: **Carte pedagogică (Povățuitorul la cetire... de Gh. Iordăchescu și Ion Creangă), Metoda nouă, Clubul studenților, Liceul din Suceava., Introducerea unei civilizații pripite, Învățământul clasic, Sterilitatea învățământului nostru, Program de reforme ș.a.**

Acuitatea analitică și competența plurivalentă a lui Eminescu în materie, aduc în plină lumină nu numai aspecte istorice, documentare și practice ale învățământului românesc din acele timpuri ci proiectează o lumină surprinzătoare de exactă asupra actualității mereu neîmplinitei demersuri din școala românească.

Concepția sa înaintată (la nivelul european al timpului său !) despre educație, instrucție și cultură l-a condus către o grijă permanentă a poetului și a omului de cultură de a înrădăcina în școala românească o serie de principii pedagogice și didactice moderne, care să-i ferească pe elevi de învățarea mecanică a unor reguli abstracte sau neînțelese, scrise și explicate într-un limbaj greoi. Eminescu

pledează pentru un sistem pedagogic și de instrucție viu, cu noțiuni exacte, pe înțelesul elevilor de diferite vârste, adaptat realităților și puterii lor de înțelegere, capabil să-i antreneze și să le dezvolte orizontul de cunoaștere, de dezvoltare intelectuală, într-un cuvânt de un învățământ viu, plăcut, agreeat și util.

Toate aceste idei și concepții ale poetului-cărturar izvorăsc din cunoștințele sale teoretice vaste, din acumulările estetice și sociale, cât și din contactul său direct cu școala românească a timpului, domeniu fundamental în care Eminescu vede cu încredere viitorul României. Școala, prin generațiile de elevi educate în spiritul modern al valorilor europene democratice constituie piatra unghiulară a dezvoltării spirituale, culturale și intelectuale românești. Eminescu crede cu tărie că școala trebuie legată de lucrurile „care depășesc trecătoarea noastră viață pământească”.

Tema fundamentală a viitorului țării, legat de viitorul și de exemplaritatea școlii naționale, răzbate ca un leitmotiv în toate scrierile sale pedagogice. Militantismul său pentru o școală modernă ia adesea forme polemice, mușcatoare, iar dezbaterile sale argumentate privind situația îngrijorătoare din învățământul românesc (cel rural mai cu seamă) merită și astăzi o mare atenție.

O analiză „pe text” a unui celebru articol de fond: „**Educație și învățământ**”, publicat de Eminescu în ziarul „Timpul” nr. 146 din 12 iulie 1880 relevă capacitatea analitică și finețea observației gazetărești la un nivel apropiat creațiilor poetice de atitudine:

Articolul apare ca reacție la propunerea de „amestecare” a învățământului clasic cu cel real. Eminescu se teme că elevii n-ar putea asimila programele încărcate, continuându-se în școala românească învățătura de tip superficial. Autorul ajunge la opinia că reunirea atât de multor discipline (pe principiul „din toate câte ceva”) ar conduce la supunerea memoriei spre învățarea pe de rost.

Jurnalistul – fost și revizor școlar, este îngrijorat că a dispărut interesul elevilor cât și al profesorilor, că pasiunea pentru o anumită știință cade sub loviturile superficialității. Comparând școala de la noi cu cea din țările apusene observă că aici se învață carte doar pentru a trece cât mai repede prin toate clasele, pentru a urma o facultate apoi și pentru a ocupa cât mai curând un post.

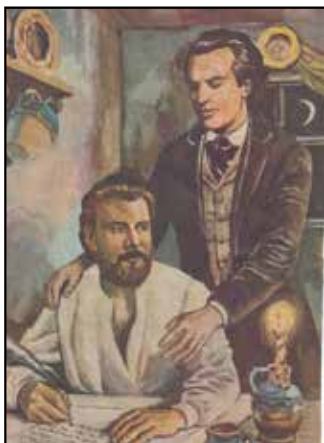
Eminescu va critica vehement „**tâmpirea inteligenței**” și va susține principiul „*non multa sed multum*”, pledând pentru temeinicia cunoștințelor asimilate. Încearcă o **definire „a unei școli bune”** centrând investigația de referință asupra elevului: acesta ar trebui să învețe mai mult decât i se predă, pe baza inteligenței, a judecății și a observației proprii. Consideră că **școala n-ar trebui să fie o „magazie de cunoștințe” în care elevul, asemenea unui „hamal” să-și încarce memoria cu sacii de coji ai unor idei străine**. Pledează astfel pentru exercitarea propriei inteligențe a elevului, asemănându-l pe acesta cu un gimnast care se antrenează continuu.

Ca jurnalist rafinat și temut, Eminescu face o diferență netă între învățământul cu sarcini primordiale educative în școlile primare ori secundare și pregătirea exclusiv științifică din universități.

Revoltat de o propunere apărută în ziarul concurent și adversar „Românul”, Eminescu va contesta ideea nefericită de a se înlocui cartea de citire cu un manual de agronomie, singurul necesar - după opinia mai marilor zilei - copiilor de români, într-un stat format majoritar din țărani. Având ca exemplu preocuparea ilustrului său prieten, institutorul Ion Creangă – autor al unor lucrări revoluționare în metodică didactică, Eminescu definește în detaliu, în rânduri pasionale încărcate de idei bine argumentate, **„cartea de citire”**, nu numai ca pe o enciclopedie națională ci și ca pe un instrument de studiu, de cunoaștere și de educație a unui popor.

Ca în tot ce a întreprins Eminescu, și în aceste scrieri se definește ca un mare om de cultură total, vibrând activ dar cu multă rațiune la problemele cu adevărat esențiale ale dezvoltării națiunii române. Este lesne de înțeles că Eminescu nu a fost un pedagog savant, dar el aborda ca un om inițiat, din interiorul dar și din exteriorul sistemului, problemele învățământului românesc în contextul european al

timpului său, cu perspectivele unui vizionarism pe care doar geniul său îl putea egala. Rămâne actuală și astăzi, la vremea învățării online, la distanță, pe Zoom sau pe Skype, cu frecvență redusă ori fără nici o frecvență întrebarea aceea eminesciană, cu tâlc: „*lară noi? noi epigonii?...*”

► Adrian Dinu RACHIERU

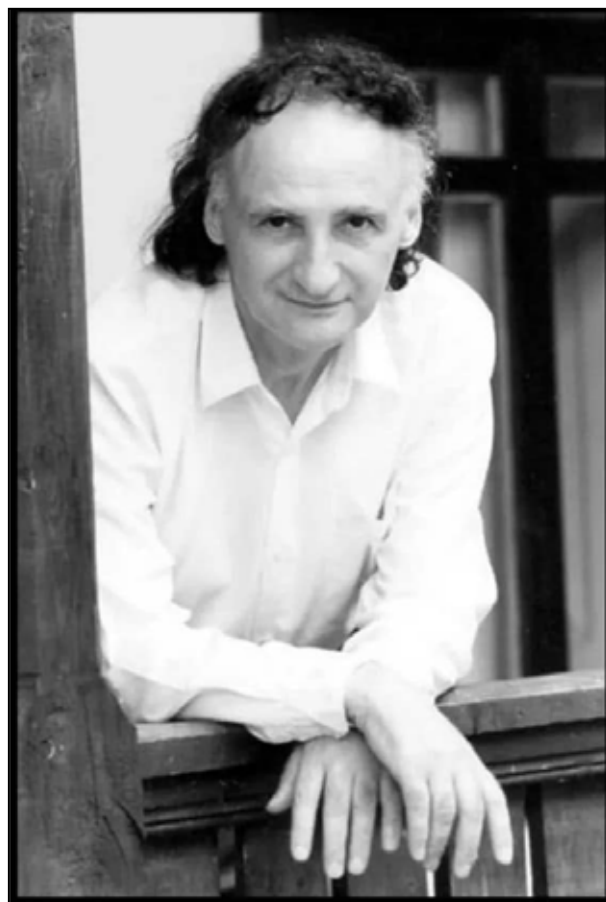
PROFIL

GRIGORE VIERU ȘI „CRINII LATINIEI”

„Crinii noștri latinești au fost obținuți cu mult sânge, cu jertfa unei generații întregi”.

(N. Dabija)

În pofida atâtor cărți publicate, Grigore Vieru a scris puțin, fără răsfăț lexical: prin simplitate și imagistică limpidă, poetul lasă chiar senzația facilității, a desuetudinii, cultivând – zic unii – o estetică revolută. În realitate, Vieru există ca o legendă vie, însoțit de cohorte de cititori. Ca „apologet al vieții” (M. Cimpoi), poetul, ostenind în „ocna cuvintelor”, se vrea o „vioară ce vibrează”. Colocvial, blând și arțăgos, cu o înfățișare isusiacă, el scrie pentru a fi liber (spunea într-un interviu). Universul vierean împacă suferința și bunătatea. Resacralizând lumea, respirând un aer mistic, invocând veșnicia „laptelui matern”, bardul de la Pererita-Hotin (născut la 14 februarie 1935) a fost fruntașul șaizecismului basarabean, dezvoltând patetic linia oracular-mesianică (în filiația Mateevici-Goga), dar și cantabilitatea existențială, coborând smerit – „alb de duminică” – în timpul sacru ori ieșind în arenă, deseori, animat de viguroase pusee pamfletare. Trăită și împărtășită, suportând, sub presiunea circumstanțelor, repplieri, poezia sa pornește din copilărie și se bucură de o imensă popularitate. Cultul mamei (ca nume „zuruit”), laitmotivul casei, pâinea, graiul și izvorul îi oferă un spațiu protector. Rostind cuvinte „pentru a lua aer”, poetul – ca „duh al vieții” – palpează esențialitatea, scoțând „pui de lumină” pe temelia „clasicismului gnomic”. Scrisul îngăduie „căznitului suflet” o apropiere de dumnezeire, exorcizând răutățile lumii. Pricină pentru care lirica sa „dezgolită”, „înciudată”, dezvoltând suferința ca rană este, depotrivă, rugă și blestem; cu un aer familial, așezată în intimitatea temelor majore și cucerind simplitatea adevărurilor fundamentale, pe temei etic, ea este imprecăție și iertare, vibrantă și radioasă, plină de frăgezimi, cu reverberații liliale și o puternică amprentă deceptivă. Poet al candorilor (cf. Ana Bantoș), primenind limbajul liric basarabean, firavul Vieru este și bătaios. Verbul său, direct, tăios a emoționat și mobilizat românii est-pruteni, înrolați, sub stindard eminescian, într-o miraculoasă

cruciadă, vestind renașterea națională. Poate nu întâmplător volumul său de debut (1957), adresat celor mici, se chema *Alarma*. „Un capăt toate au sub cer”, spune ferm poetul, supărat că Prutul „de-o vecie izvorăște”, despărțind frații. Și acest titlu premonitoriu, urmat de alte numeroase cărți de succes i-au asigurat o faimă durabilă, întreținând *magia Vieru* (cf. Theodor Codreanu). Surprinzător, întâi a fost vorba, totuși, de o consacrare unională și abia apoi a fost recunoscut și acasă; adică în spațiul moldav. Cântând, inevitabil, și „steluța de octombrel”, deși contaminarea ideologică a fost superficială (cum demonstrează, temeinic, criticul de la Huși, într-o carte despre „omul duminicii”). Și în care Gr. Vieru e citit ca „un Bacovia de semn

întors”, într-un ingenios și pertinent excurs contrastativ. De fapt, despre Vieru s-a scris enorm, începând cu volumul din 1968 (*Mirajul copilăriei*), semnat de M. Cimpoi, urmat de monografiile lui M. Dolgan, Stelian Gruia, Fănuș Băileșteanu, Theodor Codreanu, Paul Gorban. Plus puzderia comentariilor, glorificând vârsta paradisiacă, prospețimea senzorială, cascada bucuriilor simple, respirând blândete, conjugând credința și eticismul.

Cu Grigore Vieru coborâm în starea „dintâi” a lumii: „Toate îmi par că sunt/ Prima oară”. Spațiul vierean ingenuu, răscolit de o bunătate primordială se sprijină pe arhetipul mamei, ca simbol matricial. În mitologia sa, încercând a îmbuna lumea, poetul cheamă în sprijin spusa aforistică. Palpează elementaritatea, caută bucuriile simple, durează, într-un secol grăbit și asaltat de un real degradat, o bază paremiologică, invocând texte sapiențiale. Și pentru Grigore Vieru iubirea este axa lumii,

născând lacrima. Râvnind simplitatea, limpiditatea (așadar accesibilitatea) acest lirism are o misiune: stă sub semnul urgenței, țintește comunicarea și comuniunea. Era/este nevoie de o astfel de poezie și îți trebuie curaj pentru a scrie simplu. Stihurile sale se deschid nevoilor sufletului. Plăpândul poet ne coboară în *timpul originar*, fiind un „organ al naturii” (cf. M. Cimpoi). Dar *omul adamitic* devine în menghina unei Istории potrivnice *omul christic*, cotropit de suferință, demonstra criticul. Totuși, acest poet-simbol (nu doar pentru spațiul basarabean), devenit un poet național, invitându-ne într-un univers auroral, înrourat ne oferă un lirism al esențelor. Iar *lucrarea* sa în cuvânt înseamnă neobositul mers către izvoare, cinstind locul întemeierii, *resacralizând lumea*.

Ivit într-o „casă văduvă și tristă/ De la margine de Prut”, cântând „crinii latiniei”, Grigore Vieru a devenit figura tutelară a Basarabiei. Versurile sale, de un teribil impact, riscă *anonimizarea*, intrând în circuitul folcloric. Ce și-ar putea dori mai mult un poet? Sunt stihuri antologice, vădind o suferitoare dualitate, cum observa, într-o cronică îndurerată, Gh. Grigurcu: pe de o parte, o poezie cantabilă, duioasă, eliberând melosul reveriei, izvorând dintr-o moralitate arhaică, pe de altă parte, o poezie mesianică, luptătoare, purtând zgomotul luptelor pe care acest „herald al românismului basarabean”, un om fragil, bolnăvicios, cerând ocrotire le-a purtat cu bărbăție, în chip de „conducător de oști”. Incisivul Grig, altminteri un ins cald, „suferind” de cumsecădenie și modestie, „un om atât de frumos” (cf. Alex Ștefănescu) a fost, așadar, firav și puternic, iubit și urât, stegar și „terorist”. Dar mai presus de toate este un uriaș poet, noi având obligația de a-l descoperi și prețui măcar *în timpul morții*. Mârșăvia de a-i ignora poezia nu poate fi iertată. Expediat sub etichete infamante, de un cinism incredibil, schimbând mefiența în grosolănie, ignorat ori taxat pentru „opțiunile politice”, „fratele lui Eminescu” a intrat în eternitate (m. 18 ianuarie 2009), retrăgându-se, definitiv, în cuvânt. Dar vom afla mult mai târziu – avertiza N. Dabija – *ce a însemnat Grigore Vieru pentru noi toți*. Fiindcă, spunea memorabil poetul: „eu continui încă să vin, eu încă n-am ajuns”.

*

Era, îmi amintesc bine, vara lui '89. În acel iulie torid mă refugiasem, împreună cu ai mei, în pacea răcoroasă de la Sângeorz-băi, savurând zilele de concediu; citind, de fapt, cu sârg, din Marin Preda, pregătind o viitoare carte. Din senin, un telefon somativ mă anunța, prin bunăvoința unui amic sucevean, că în târg sosește Grigore Vieru. Și că târgul fierbe! Cu ceva timp în urmă (în 1988) îi apăruse, la editura *Univers*, antologia *Rădăcina de foc*, un volum îngrijit de Arcadie Donos, adunând poeme și confesiuni. Un volum care, atunci, spunea poetul, îl reprezenta prin ceea ce năzuia a fi, înfățișându-se, astfel, la „tribunalul” viitorului; *acolo* putea fi căutat! Am luat grabnic un tren și, în sala plină-stup a Casei de Cultură a Sindicatelor, luată cu asalt de „vierști”, am fost martor la eveniment (în 25 iulie, cum precizează autograful). În urma întâlnirii, mijlocită de regretatul Ion Cozmei, pe-atunci directorul

Casei, s-a născut o cronică (cronicăream la Astra brașoveană), un interviu și, desigur, numeroase alte întâmplări, la Chișinău și în alte locuri. Chiar și la Soloneț, satul de unde am pornit în lume, prietenul Grig ținând să-mi cunoască mama. Cu o întâlnire memorabilă la școala din Todirești, poetul împărțind autografe pe cărticica pe care i-o tipărisem la Timișoara, *Cântec de leagăn pentru mama* (Editura Augusta, 2003). Mai mult, afectuosul poet s-a implicat, ca pledant energic, în revenirea mea la matcă, ducând tratative cu oficialitățile județului. Dacă jinduita reîntoarcere din „exilul” banatic nu s-a împlinit, e numai vina mea, recunosc. Plăpândul Grig mi-a fost alături în toate bătăliile pe care, în ani, le-am purtat. Și nu e locul de a destăinui aici meandrele acestei legături, rodind în zecile de titluri ale scriitorilor basarabeni, tipărite sub sigla editurii timișorene *Augusta!*

Apoi, când ivea, în 2004, splendida antologie de poezie românească (*Cât de frumoasă ești*, editura *Litera*), Grigore Vieru vorbea, împăcat și fericit, despre un vis împlinit. Aduna acolo versuri folclorice și texte ale unor poeți „plecați la strămoși”, cercetând răbduriu „adâncul fremătător” al zestrei noastre lirice, interesat de *trei divine teme*, cum spunea: *Mama, Limba Română, Dragostea*. Volumul, dedicat memoriei mamei Eudochia, crește, într-adevăr, pe această axă, care, subliniază poetul, ne-a păstrat – ca neam – pe fața pământului. Observăm, însă, că aceste *sfinte teme*, ca *treime a neamului*, sunt, negreșit, și temele liricii

sale, izvodită dintr-o mare durere și o mare bucurie, deopotrivă.

De la *Steaua de vineri* (*Junimea*, 1978), manuscris strecurat de M. R. Iacoban la „alte lucrări” în portofoliul editurii și până la *Taina care mă apără* (*Princeps Edit*, 2008), un „volum-lespede” (scria același M. R. Iacoban), ivit prin osârdia lui Daniel Corbu, tot în „dulcele târg”, traiectoria lirică a lui Grigore Vieru, adus astfel acasă, nu suportă preferențe spectaculoase. Poetul se întorcea la izvoare, redescoperindu-și rădăcinile; crescut în „înstrăinare”, el absolvea școala din Lipcani fără a fi auzit de Eminescu. Încât revelația din 1957 și, mai apoi, în 1988, vizita la „baștina Măriei-Sale” a cetățeanului sovietic Grigore Vieru i-au îngăduit să se considere „o lacrimă de-a lui Eminescu”, încercând a dezlega taina limbii din care a răsărit. Cel alcătuit „din mai mulți oameni” a slujit cu har templul Limbii Române și a pătruns, merituos, prin verbul agitatoric și dragostea pentru Țară, fortificându-i curajul de a rezista, în galeria marilor poeți naționaliști. Devenit o legendă vie, Vieru a îmbrățișat o carieră misionară, fiind – observa M. Ungheanu – „purtător de lacrimă colectivă”. A suportat, așadar, blamul, arbitrajul invecivat al postmoderniștilor și insolenta junilor, inclusiv reproșul că a rămas „tot la Eminescu”; inclus, deci, pe lista basarabenilor „defazați”. Venind dintr-o „copilărie descultă”, purtând amintirea grea a „anilor chirilici” (asuprind limba strămoșească), poetul – un suflet vulnerat – s-a încăpățânat să rămână un *slujitor cinstit* al poeziei românești.

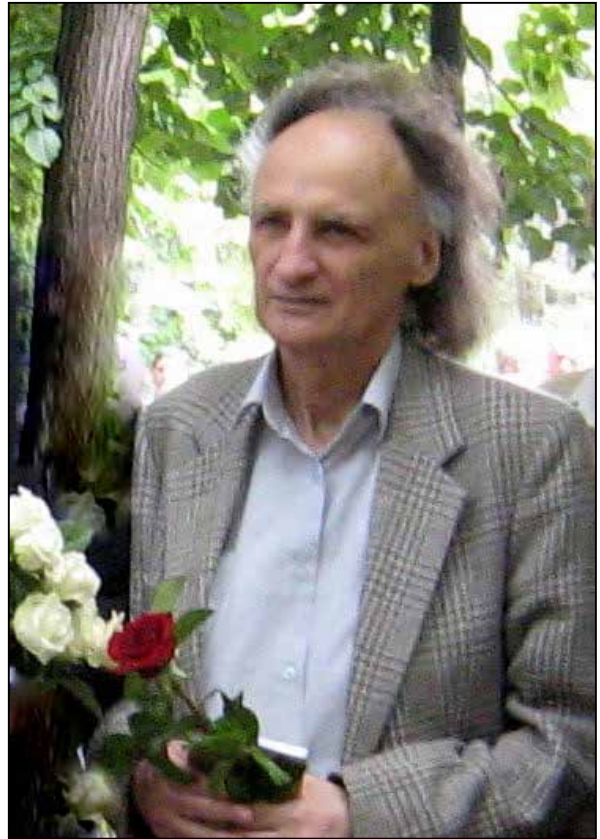
POEZII DE GRIGORE VIERU

BASARABIE CU JALE

In mine a lovit străinul
De Paști sau Denii.
Dar încolțitu-m-au bezmetici
Și moldovenii.
Ca nu suntem romani străinul
Pe-a lui o tine.
Și-ai mei mai tare-l cred pe dansul
Decât pe mine.
Basarabie cu jale,
Basarabie,
De pe deal și de pe vale,
Basarabie!
„Incalcita-ti este viața”,
Basarabie!
„Ca graul ce-l bate gheata”,
Basarabie!
In mine-au dat și moldovenii
Necrestineste.
Ci-s fericit ca-n ei romanul
Tot mai traieste.
Ei spun ca nu-s romani, ci lacrimi
In piept framanta
Cand un Farcas sau Vicoveanca
Sau Gheorghe canta.
Basarabie cu jale,
Basarabie,
De pe deal și de pe vale,
Basarabie!
„Incalcita-ti este viața”,
Basarabie,
„Ca graul ce-l bate gheata”,
Basarabie!

NU AM, MOARTE, CU TINE NIMIC

Nu am, moarte, cu tine nimic,
Eu nici măcar nu te urăsc
Cum te blestema unii, vreau să zic,
La fel cum lumina pârăsc.
Dar ce-ai face tu și cum ai trăi
De-ai avea mamă și-ar muri,
Ce-ai face tu și cum ar fi
De-ai avea copii și-ar muri?!

Nu am, moarte, cu tine nimic,
Eu nici măcar nu te urăsc.
Vei fi mare tu, eu voi fi mic,
Dar numai din propria-mi viață trăiesc.
Nu frica, nu teamă,
Milă de tine mi-i,
Că n-ai avut niciodată mamă,
Că n-ai avut niciodată copii.

SCRISOARE DIN BASARABIA

Cu vorba-mi strâmbă și pripită
Eu știu că te-am rănit spunând
Că mi-ai luat și grai și pită
Și-ai năvălit pe-al meu pământ.
În vremea putredă și goală
Pe mine, frate, cum să-ți spun,
Pe mine m-au mințit la școală
Că-mi ești dușman, nu frate bun.

Din Basarabia vă scriu,
 Dulci frați de dincolo de Prut.
 Vă scriu cum pot și prea târziu,
 Mi-e dor de voi și vă sărut.
 Credeam ca un noroc e plaga,
 Un bine graiul cel slujit.
 Citesc azi pe Arghezi, Blaga –
 Ce tare, Doamne-am fost mințit!
 Cu pocăință nesfârșită
 Mă rog iubitului Isus
 Să-mi ierte vorba rătăcită
 Ce despre tine, frate, am spus.
 Din Basarabia vă scriu,
 Dulci frați de dincolo de Prut.
 Vă scriu cum pot și prea târziu,
 Mi-e dor de voi și vă sărut.
 Aflând că frate-mi ești, odată
 Scăpai o lacrimă-n priviri
 Ce-a fost pe loc și arestată
 Și dusă-n ocnă la Sibiri.
 Acolo-n friguroasa zare,
 Din drobul mut al lacrimii
 Oclnașii scot și astăzi sare
 Și nu mai dau de fundul ei.
 Din Basarabia vă scriu,
 Dulci frați de dincolo de Prut.
 Vă scriu cum pot și prea târziu,
 Mi-e dor de voi și vă sărut.

MAMA

Mama ne mângâie,
 Soarele lucește,
 Soarele e unul,
 Mama una este.

CĂMĂȘILE

A fost război.
 Ecoul lui
 Și-acum mai este viu.
 Cămăși mai vechi, mai noi –
 Amară amintire de la fiu.
 De-atâtea ori fiind
 Pe la izvor spălate,
 S-a ros de-acum uzorul
 Și, alb, bumbacul
 S-a rărit în spate
 Și nu le-a îmbrăcat de mult
 Feciorul.
 Cămăși mai vechi, mai noi –
 A fost război.
 Ci maica lui
 De ani prea lungi de-a rândul
 Tot vine la izvoare:
 Ea și gândul.
 Și iar luând cămășile în poală,
 De cum ajunge sâmbăta,
 Le spală.
 Căci mâine
 Fac băieții horă-n sat,
 Și fete multe-s:
 Câte-n flori albine.
 Și-atunci băiatul ei, cel drag băiat,
 Cu ce se-mbracă, bunul,
 Dacă vine?

* * *

Cămașa ta e la fel
 Cu cea a soldatului,
 Ah, firule de iarbă,
 Cum de nu bocănești pământul cu talpă
 Și tu,
 Cum de n-ai și tu general

Fiind la fel îmbrăcat
 Ca soldatul?
 Cum de-ți păstrezi mirosul,
 Frumosul tău miros de iarba?
 Cum de nu miroși
 A bocanc, bunăoară,
 A bocanc mărșăluind?
 Încotro, soldățeilor verzi,
 Subțireilor?
 Încotro țineți calea
 Neauziți, nesimțiți?
 Spre toamnă, poete,
 Spre galbenul ei liniștit,
 Generale!

* * *

Stau înfipte în glob
 Săbioarele
 Ca în pieptul pernuței
 Acele.
 Ce mai cârpim azi,
 Omule?!
 Cămașa verde
 A verii,
 Cămașa albă
 A iernii,
 Rupte și una și alta?!
 Pământul zdrențuit
 De puhoai,
 Spintecat de cutremure?!
 Sufletul rănit?!
 Stau înfipte în glob
 Săbioarele.
 Și-aproape că
 Nu mai e loc
 Pentru pana poetului.

MULȚUMIM PENTRU PACE

Mama pâine albă coace,
 Noi zburdăm voios,
 Pentru pace, pentru pace
 Mulțumim frumos.
 Tata fluieră ne face,
 Noi cântăm duios.
 Pentru pace, pentru pace
 Mulțumim frumos.
 Înfloresc în jur copacii,
 Ceru-i luminos.
 Pentru pace, pentru pace
 Mulțumim frumos.

TU IARBĂ, TOT AI MAMĂ?

Tu, iarbă, tot ai mamă?
 De ai – de bună seamă:
 Atunci când înverzești,
 De ea îți amintești.
 Tu, floare, tot ai mamă?
 De ai – de bună seamă:
 Atunci când înflorești,
 De ea îți amintești.
 Tu, steauă, tot ai mamă?
 De ai – de bună seamă:
 Atunci când te ivești,
 De ea îți amintești.

FĂPTURA MAMEI

Ușoară, maică, ușoară,
 C-ai putea să mergi călcând

"O, ce frumoși
 ne sunt părinții,
 părinții mei,
 părinții tăi!
 Așa frumoși sunt
 numai sfinții."

Grigore Vieru

Pe semințele ce zboară
Între ceruri și pământ!
În priviri c-un fel de teamă,
Fericită totuși ești –
Iarba știe cum te cheamă,
Steaua știe ce gândești.

EMINESCU

La zidirea Soarelui, se știe,
Cerul a muncit o veșnicie,
Noi, muncind întocmai, ne-am ales cu,
Ne-am ales cu domnul Eminescu,
Domnul cel de pasăre măiastră,
Domnul cel de nemurirea noastră –
Eminescu.
Suntem în cuvânt și-n toate,
Floare de latinitate
Sub un cer cu stele sudice!
De avem sau nu dreptate,
De avem sau nu dreptate,
Eminescu să ne judece!
Mi-l fură, Doamne, adineauri
Pe înaltul domn cu tot cu lauri.
Mă uscam de dor, în piept cu plânsul,
Nu știam că dor mi-era de dânsul,
Nu știam că doina mi-o furară
Cu străvechea și frumoasa Țară –
Eminescu.
Acum am și eu pe lume parte:
Pot îmbrățișa măiastra-ți carte,
Știu că frate-mi ești și-mi ești părinte,
Acum nimeni nu mă poate minte.
Bine ai venit în casa noastră,
Neamule, tu floare mea albastră –
Eminescu.
Suntem în cuvânt și-n toate
Floare de latinitate,
Sub un cer cu stele sudice!
De avem sau nu dreptate,
De avem sau nu dreptate,
Eminescu să ne judece!

BUZELE MAMEI

Iar buzele tale sunt, mamă,
O rană tăcută mereu,
Mereu presărată cu țărna
Mormântului tatălui meu.
O, buzele ce sărutară
Al tatei mormânt
Mai mult ca pre dânsul,

Pre tata, în
Puținii lui ani pre pământ.
Acuma când nu te poți, mamă,
De sarea din șale pleca,
Cine ridică mormântul
Spre gura uscată a ta?!

VREME DE RĂZBOI

Lui Florin Rotaru

Ori de câte ori
Vedea un pom înflorit,
Ostașul acela
Se închina cucernic
Frumuseții lui albe,
Rugându-se și cerându-i
Iertare c-a tras în oameni.
„Poate că este
Chiar Dumnezeu
Coborât pe pământ,
Îți zicea,
Dar nici el chiar
Nu poate opri
Furia umană”.
Soldatul acela
Va ajunge poet
Dacă nu va muri.
Sau va avea mulți copii.
Pentru că totuna este:
Să vezi lumea poetic, ori
Să crești mulți copii.

ESEU

METACRITICA POEZIEI VIERENE ÎN EXEGEZA ROMÂNEASCĂ DE SINTEZĂ

► Narcisa BOLDEANU

Critica criticii poeziei lui G. Vieru se înscrie - de altfel ca și alte metacritici, inclusiv și cea a operei lui Eminescu - în tradiția rezistentă a unei *interpretări a interpretării*, cum o numește Umberto Eco, tradiție susținută și dezvoltată în arealul european de René Wellek, Georges Poulet, Norbert Groeben, Richard Rorty, H. G. Gadamer, Francis Jaques, J. Derrida, G. Deleuze ș.a., iar în spațiul românesc de Paul Cornea, Mircea Martin, Mariana Neț, Dan Mănuță, Matei Călinescu etc.

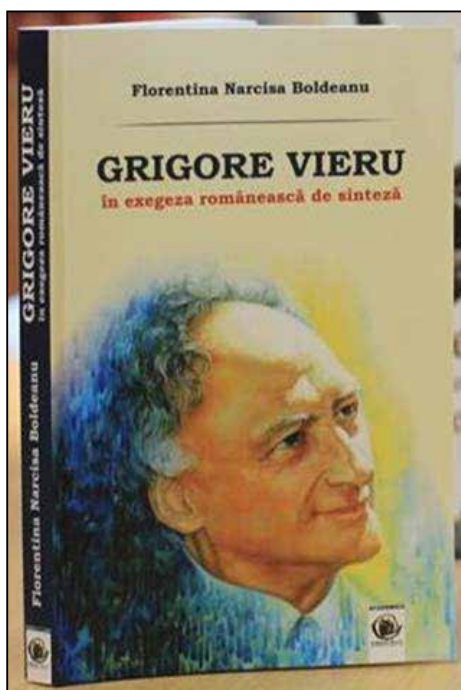
Pentru cercetătorii liricii lui Vieru (Th. Codreanu, M. Cimpoi, M. Dolgan...), metacritica aplicată de ei este un domeniu special de exercitare a actului critic ce operează în zona intelectului, a înțelegerii, dar și a interpretării, presupunând nu numai dexterități hermeneutice, ci și o serioasă pregătire teoretică, precum și o sensibilitate literar-artistică. Critica criticii astfel înțeleasă devine un suport al criticii literare, ajutându-i pe exegeți să treacă de barierele prime ale înțelegerii textului și să acescă la o descifrare a lui analitică aprofundată.

Theodor Codreanu este unul dintre cei mai profunzi interpreți ai operei lui Grigore Vieru, care îmbină eficient critica cu metacritica. În studiul său monografic *Duminica mare a lui Grigore Vieru*, el, întreprinzând o analiză meticuloasă a liricii poetului, concomitent disociază și diversele opinii și interpretări critice pe marginea acesteia, punându-se în acord cu unele și desolidarizându-se cu altele. Astfel, Th. Codreanu realizează cea mai impunătoare critică a criticii operei vierene. Specialiștii în domeniu observă că prin demersul său analitic și polemic, criticul de la Huși vine cu o interpretare a sa obiectivă care îl singularizează în peisajul criticii românești contemporane. În acest context, Ana

Bantoș notează: „Bun cunoscător al literaturii din Basarabia, profesorul Theodor Codreanu privește creația lui Grigore Vieru, pe care îl consideră „cel mai citit poet român din toate timpurile”, într-un context istorico-literar complex: de la consacrarea poe-

tului în fosta Uniune Sovietică la reperele exegeților basarabeni și până la reacțiile critice din țară. Pornind de la constatarea că într-o prima perioadă a afirmării lui Gr. Vieru a contat mult prestigiul de mare poet pe care l-a avut în spațiul ex-sovietic, unde era cunoscut prin intermediul a numeroși și importanți traducători, criticul și istoricul hușean urmărește cu luare aminte portretul în timp al protagonistului cărții sale așa cum este interpretat de critica literară basarabească. Preaplinul și freamătul creșterii, neliniștea și „baladizarea” o dată cu apariția poemului *Cămășile*, „estetica reazemului”, „principiul matern al universului” și coroborarea dintre ele, *aproapele* și *departele* ce descind din principiul matern,

copilul ca „homo ludens”, miniaturalul, cantabilitatea versului vierean, - toate acestea sunt desprinse din monografia lui Mihai Cimpoi *Întoarcerea la izvoare* spre a fi analizate dintr-o perspectiva actualizată. Extinderea axei comparatistice, pe linia Eminescu - Alecsandri - Coșbuc - Mateevici - Goga, ca „poezie - strigăt existențial, oracular - mesianică și înverșunat-pamfletară”, reluarea în dezbatere a unor constante neoromantice vierene din perspectiva întoarcerii la „matricea românismului” în stare să refacă întregul dezmembrat”, poetica preaplinului evocată prin „trăirismul organic” transfigurat finalmente în moralism și mesianism”, precum și textualizarea postmodernistă de care Grigore Vieru nu e străin, comentate de criticul chișinăuian, la fel și diversele aspecte menționate de către majoritatea exegeților

și confrăților de condei sunt aduse în prim-plan, constituindu-se astfel într-un argument forte al popularității ieșite din comun de care s-a bucurat și continuă să se bucure autorul de pe marginea Prutului” [1, pp. 81-82].

Mihai Cimpoi, cel care publică prima monografie dedicată poetului Grigore Vieru vine și el spre lucrarea criticului român. Pe lângă stilul academic, antrenant și comparativ, uneori cu tonuri polemice, el observă la criticul român o indiscutabilă capacitate de a re-inter-lectura întreaga paletă tematică a liricii viereane, chiar pornind de la biograficul poetului basarabean: „Theodor Codreanu procedează diacronic în urmărirea consacrării și devenirii personalității viereane mai întâi în republicile din fosta URSS, deci nu atât acasă. Autenticitatea, „nivelul înalt al deschiderii spre lume”, caracterul profund național și sacru al mesajului, primordialitatea, organicitatea, concentrarea în esențialitatea tematică și narativă (Mama, Patria, iubirea, Limba ca „adăpost al ființei”, Copilăria) susținută de profunzimea existențială și „cultura sentimentului” toate aceste dimensiuni fundamentale ale mitopo(i)eticii viereane erau descoperite simpatetic, printr-o vibrație a colegilor letoni, lituanieni, ucraineni, georgieni, ruși în temeiul unei solidarități intelectuale și literare” [2, p. 338].

Un „*deliciu hermeneutic*” găsește Mihai Cimpoi în interpretarea comparativă inițiată de Th. Codreanu. Totodată, el nu trece cu vederea aerul ușor didacticist al exegezei lui, mai ales în primele capitole ale lucrării, unde criticul parcurge analitic tot ce s-a scris despre Grigore Vieru până la el. M. Cimpoi consideră acest periplu inspirat și inedit, deoarece Theodor Codreanu refuză să repete ceea ce au spus deja alții, propunându-și doar să evidențieze ceea ce a fost sugerat sau încă nu s-a spus. Pătrunderea în lirica viereană se face, observă criticul basarabean, se face la Th. Codreanu prin intermediul sondării pe verticală și pe orizontală a universului liric: „Criticul intră apoi, în universul liric ca atare structurat axial pe copilărie (măsura tuturor lucrurilor, izvorul ființei, focarul energiilor primare, al paideumei universale), maternitate cu valoarea ei arhetipală (mama e „trimisa divinității pe pământ „), aici intervine iarăși o comparație cu Bacovia: „Infernul bacovian este individual, vertical, cel vierean a fost unul colectiv, pe orizontală. Bacovia transmută paradisul în infern, pe când Vieru – infernul în paradis, casa ca cronotop central al universului vierean, feminitatea („orice femeie este o repetiție cu diferență a mamei primordiale”), vegetalismul (poetul ca un copil al naturii), complexitatea senzorială (poetică elementelor, narcisismul, orfismul, sau muzicalitatea, polifonismul) sacralitatea și religiozitatea, thanaticul topoi morții, zorilor ape divine, Duminicii Mari” [2, p. 340].

Mihai Cimpoi remarcă de asemenea subtilitatea hermeneuticii lui Th. Codreanu, relevând caracterul memorabil al descifrărilor făcute de el: „Expeditiv în prima parte a periplului critic, eseu devine dens în cea de-a doua parte, unde grila bacoviană, esențialmente psihanalitică, asociată celei bachelardiene a elementelor materiale, permite descifrări hermeneutice (ținându-se cont și de simbolistica biblică) memorabile: *Peste toate, dimineața e ora lacrimii cerești – roua. Astfel, între elementele imaginarii poetice vierean, apa dobândește cea mai înaltă demnitate ontologică. Vieru este neîndoielnic, un excepțional poet al apei divine, în pura ei naturalitate, sfințită, adică, direct de către Cer, Imaginea primă a apei viereane este izvorul. Desigur, modelul este izvorul din natură, dar poetul îl transfigurează la modul ontologic.*” [2, p. 341].

Unii recenzenti, între care Teodor Pracsu, consemnează harul lui Th. Codreanu de a nu-l plictisi pe cititor, în ciuda tonului predominant academic al exegezei sale. Acest fapt se datorează, consideră Teodor Pracsu, sentimentului de atașament față de poet. În încercarea de a vedea în poet un *simbol* al destinului și limbajului poetic românesc, criticul percepe lectura versurilor cercetate ca pe o sărbătoare a descifrării elementelor care dobândesc în opera lui Vieru cea mai înaltă demnitate ontologică: „Theodor Codreanu este indiscutabil unul din spiritele cele mai sensibile la tragismul basarabean. Eserile și articolele de atitudine probează cunoașterea în adâncime a temei, focalizată pe trei nuclee de interes: 1. teroarea istoriei; 2. conștiința basarabeană sfâșiată; 3. componenta cultural-literară. Toate trei se regăsesc, în proporții diferite, și în *Duminica Mare a lui Grigore Vieru*, cercetare devenită obiect al eseului de față. *Simbolul Grigore Vieru* este mai puternic decât *poetul Grigore Vieru*. Acesta pare să fie tâlcul adânc al amplei exegeze” [6, pp. 5-10].

Theodor Codreanu nu este adeptul dogmatic al unei singure metode critice, fiind de la început conștient de posibilele riscuri, căci a absolutizat o metodă echivalează cu moartea exegezei adevărate, opinează Teodor Pracsu: „Ca atare, hermeneutul – transparent în sens maioreșcian – convoacă la ospățul evaluativ autorității incontestabile, fie din domeniul criticii și istoriei literare, fie din domenii conexe ori complementare, pe de o parte, pentru a folosi și topi ideile în demonstrație, pe de alta pentru a se delimita polemic. *Scritura* critică, discursul ca structură monolitică se încarcă de referințe, trimiteri, aluzii, sugestii, interogații dubitative, supoziții și aserțiuni, câteodată riscante. În aceste din urmă cazuri argumentația e pe muchie de cuțit. Cititorul atent și empatic este mereu stârnit, contrariat, uimit, sedus, incitat, provocat la atitudine. Pagina critică

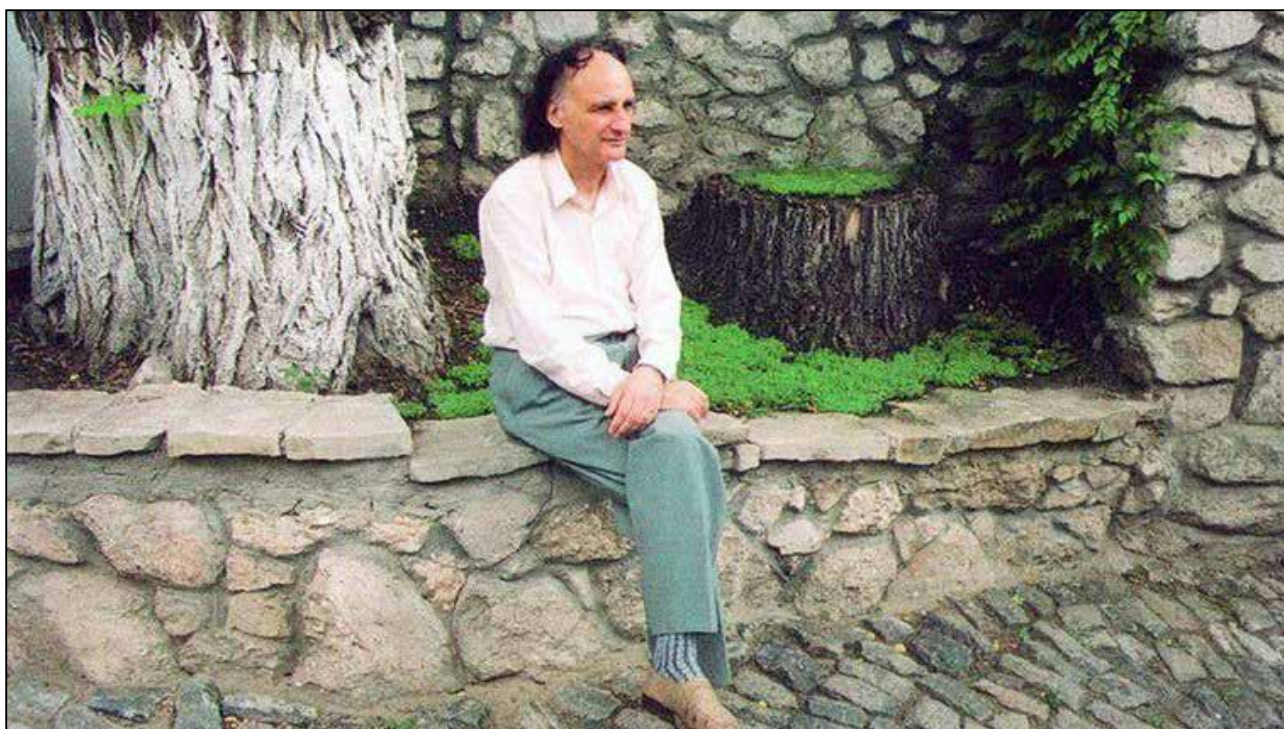
nu somnolează niciodată, este vie, energică, „vigilentă”, demascatoare, tensionată grație succesiunii rapide a afirmațiilor răspicate, chiar apodictice, și a ipotezelor cutezătoare. Theodor Codreanu face figura unui spirit alert și decomplexat, capabil să bată pe umeri – ocrotitor ori cârtitor-condescendent - personalități culturale repute ale literaturii, esteticii, filosofiei, mitologiei, criticii structuraliste, arhetipale, tematiste, psihanalitice” [6, pp. 5-10]. În concluzia lui Teodor Pracsiu, „Theodor Codreanu practică obstinat o *critică a adâncimilor*”, întrucât el năzuiește „să treacă de suprafața lucrurilor, năzuind să surprindă „abisalul”, ecoul primordial unic și irepetabil. Sondarea adâncurilor operei se realizează cu instrumentele unei poetici a arhetipurilor (arheității), a rădăcinilor ontologice, valorificând cu dibăcie, cum am văzut, sugestiile psihanalizei, mitologiei, simbolisticii poetice, semanticii, stilisticii, filosofiei, sociologiei, religiei” [6, pp. 5-10].

Cercetătorul literar Mihai Cimpoi este primul care se apleacă analitic asupra operei poetice a lui Grigore Vieru. Monografiile lui dedicate poetului (*Mirajul copilăriei*, 1968, *Întoarcerea la izvoare*, 1985, *Grigore Vieru, poetul arhetipurilor*, 2009) se impun printr-o formulă de critică literară modernă, estetic-filosofică, apropiată de modelul hermeneutic german: „Mihai Cimpoi preferă să opereze în actual critic cu categorii existențiale și estetice globale, să mediteze filosofic în jurul problemelor ontologice, să comenteze nuanțat frumosul artistic, să discearnă autenticul de contrafăcut, experimentul rodnic de exercițiul factice” [4, p. 376].

Operând cu uneltele de lucru ale istoricului literar, dar și cu cele ale criticului și ale teoreticianului

literar, Mihai Cimpoi pătrunde adânc în textele vieneze ca *opera aperta*; el disociază particularitățile poeticii lui Vieru și discerne gama de mutații etice, estetice și ideatice ce s-au produs în opera acestuia. Analizându-i încă de la început lucrările critice consacrate poetului, Mihai Dolgan menționează că „Studiul monografic *Întoarcerea la izvoare* propune o nouă critică a creației poetului Grigore Vieru – mai neobișnuită și profundă, dramatică și dialectică, ontologică și filozofică. Sunt examinate din perspective particulare toate aspectele creației lui Vieru, accentul punându-se pe motivele-cheie și sistemul de imagini caracterizant, pe legăturile organice cu folclorul și tradițiile clasice, pe poetică și stilistică. Centrul de greutate al lucrării îl alcătuiesc capitolele despre *dor* și *preaplin* în gândirea scriitorului, despre *principiul matern* al universului și *logica jocului*, despre *timpul clasic* și *timpul intern*. Este demonstrat convingător modul cum în poezia lui Vieru elementul contemporan capătă proiecție general-umană, iar cel general-uman împrumută suflu contemporan” [4, pp. 377-378].

Theodor Codreanu semnaleză tenta ontologică a esteticii lui Mihai Cimpoi, care se manifestă încă în *Mirajul copilăriei*: „Micromonografia lui Mihai Cimpoi consacră un critic prin capacitatea de a surprinde pulsul tematic și estetic al unui poet în ascensiune, fiind importantă mai ales pentru contextul în care, în Basarabia, cu vădite întârzieri față de Țară, se conjugau încă timide eforturi de depășire a impulsului proletcultisto-sovietic. Desigur, atât poezia lui Grigore Vieru, cât și unele vagi habititudini ale criticului său nu puteau fi total „emancipate” de cadrul vremii, cenzura fiind aici cu mult mai draconică, în

vreme ce în România se produsese cea mai importantă deschidere culturală de după război” [3, pp. 14-15]. Criticul de la Huși este atent și la *revenirea* lui Mihai Cimpoi asupra operei poetice vierene, revenire ce aduce în vedere o abordare mult mai metodică, academică, evidențiindu-se mai multe variații tematice: „Mihai Cimpoi a revenit, în repetate rânduri, asupra operei și personalității lui Grigore Vieru, după micromonografia comentată aici. Altminteri, cu timpul, o va relua și o va dezvolta la dimensiunile unei cărți temeinice, sub titlul *Grigore Vieru – întoarcerea la izvoare*, aceasta, la rândul-i, revăzută și adăugită substanțial într-o nouă formă aflată în curs de apariție. El este acela care i-a fixat poetului coordonatele fundamentale, față de care orice altă exegeză critică are a se raporta” [3, p. 21]; „În capitolele noi din edițiile revăzute și adăugite ale monografiei din 1985, criticul dezvoltă idei aflate *in nuce* în scrierile anterioare, inclusiv poetica elementelor vierene, pornind de la lucrările lui Bachelard, alte aspecte apărute acum fiind inedite” conchide Theodor Codreanu [3, p. 43].

Criticul Mihail Dolgan a scris mai multe lucrări despre poezia lui Vieru, dovedindu-se un bun interpret al acesteia. Dexteritățile lui de interpret al poeziei lui Vieru sunt apreciate în felul următor de Constatin Popovici: „Studiile de referință ale exegetului pun în valoare diagnosticările și intuițiile lui critice sigure, puterea de penetrație estetică și interpretare a inefabilului poetic, vocația sintezelor și capacitatea ierarhizării axiologice, comprehensibilitatea și atractivitatea stilului bine arcuit (în această privință excelează monografia *Grigore Vieru, adevăratul*, 2003). Criticul este receptiv atât la formulele lirice tradiționale, cât și la cele moderne sau postmoderne; susține căutările și experimentele îndrăznețe, mutațiile estetice novatoare” [4, p. 11].

Criticul Th. Codreanu apreciază astfel contribuțiile lui M. Dolgan la cercetarea poeziei lui Vieru: „Mihail Dolgan s-a dovedit a fi un concurent serios, cel puțin cantitativ, al lui Mihai Cimpoi, privor la exegeza operei lui Grigore Vieru. (...) Multe dintre articolele mai vechi ale lui Mihai Dolgan se referă, totuși, la teme convenționale, la modă, în lirica lui Vieru, precum atitudinea antirăzboinică, idealurile umaniste etc., dar se preocupă și de literatura pentru copii sau de teme cu adevărat reprezentative ca imaginea *mamei*, drama Basarabiei ș.a. Dar cred că studiul cel mai important al lui Mihail Dolgan despre poet este *Dialogismul discursului liric al lui Grigore Vieru*, publicat în volumul *Literatura română postbelică*. Într-adevăr, poezia lui Grigore Vieru este *colocvială*, iar nu monologală, ca în cazul majorității liricilor. S-ar putea să fie particularitatea cea mai pregnantă a tipului de modernitate cultivat de Vieru.

(...) Mihail Dolgan ne asigură că și poezia lui Grigore Vieru e *polifonică*” [3, p. 66]. Criticul român prezintă și *inventarul* temelor pe care Mihail Dolgan îl identifică în poezia viereană. Ba chiar acordă o atenție deosebită capitolelor privind *dialogismul* și izvoarele liricii lui Vieru, folclorul și biografia: „Urmează exemplele de rigoare ale dialogismului celor trei protagoniști lirici: *mama, iubita, copilul*, dar și cu un al patrulea, care – iarăși element de modernitate – este cititorul însuși. (...) Mai întâi, cercetează izvoarele acestui dialogism: primul ar fi de „sorginte psihologico-autobiografică”, venind din singurătatea înspăimântătoare”, cum o califică chiar poetul, în interviul din 1974 luat de Serafim Saka: „Versurile mele pentru copii vin de departe, vin din marea singurătate. Și nu numai cele pentru copii”. Al doilea izvor ar fi lirica noastră populară, îndeobște cea pentru copii. În fine, nevoia dialogică stă în condiția literaturii moderne și criticul ia în sprijin mărturia din Eugen Ionescu și, mai ales, poezia lui Alain Bosquet” [3, pp. 67-68].

Când poetul Grigore Vieru, împlinea 60 de ani, pentru prima dată apar, în formulă festivă, două monografii în România, semnate de către Stelian Gruia și Fănuș Băileșteanu. Despre cartea lui Stelian Gruia s-a scris foarte puțin, menționându-se că acesta mizează pe un discurs prea afectiv, ca și cum ar fi vrut să exprime public afecțiunea și sincera prietenie față de poet. Totuși monografia respectivă își are partea sa de contribuție la popularizarea operei lui Vieru. În acest sens Theodor Codreanu vine cu argumente pertinente și lămuritoare: „Motivată astfel, ținta cărții e formulată deja în titlu, nefiind vorba numai de fixarea coordonatelor estetice ale operei. (...) Stelian Gruia e legat afectiv de Grigore Vieru și de Basarabia, fiind martor și protagonist la aventura *Albinuței* în România. S-ar putea ca lucrarea lui să rămână importantă îndeobște prin investigația biografică, prin amănuntele de istorie literară legate de pătrunderea operei vierene în țară. Am fi însă limitativi deoarece cartea formulează sau deschide premise care pot fi fecunde pentru viitoarele cercetări. De pildă, simbolistica *mamei*, discutată de mai toți comentatorii, este pusă în scenă prin paralelismul *mamei române* cu Madona occidentală. Validabilă e și afirmația că *Albinuța* a făcut pentru românism mai mult decât orice armată” [3, p. 101].

Paul Gorban în monografia sa *Mișcarea în infinit a lui Grigore Vieru* critică formula prozaică, jurnalistică și confesivă adoptată de Gruia, formulă care e în detrimentul abordării academice, riguroase. În același timp el îl apreciază înalt pe Stelian Gruia ca „*administrator desăvârșit al biografiei vierene*”, pe care o expune, pe alocuri, într-o manieră eseistică [5, p. 187].

În comparație cu lucrarea sus-pomenită a lui Stelian Gruia, monografia lui Fănuș Băileșteanu consacrată lui Vieru se caracterizează printr-un stil academic și printr-o bună ținută științifică. Această particularitate o semnalează același Theodor Codreanu: „Deși de mai mici dimensiuni decât cartea lui Stelian Gruia, cea a lui Fănuș Băileșteanu 283, intitulată simplu *Grigore Vieru*, pare să se înscrie mai sigur pe traseul criticii literare propriu-zise, autorul fiind, cum se spune, un meseriaș. Lucrarea are patru părți: *Omul* – se ocupă de dimensiunea biografică; *Poetul* – este și cea mai amplă și are, evident, în obiectiv opera, a treia este un *Portret final* și, în fine, o *Bibliografie* sumară. Criticul începe cu momentul primirii lui Grigore Vieru în Academia Română, ca membru de onoare, la data de 13 noiembrie 1990” [3, p. 105]. Theodor Codreanu mai menționează abilitățile autorului de a opera în zona criticii comparative, precum și precizia de a *diagnostica* și eticheta tematic lirica lui Vieru: „Fănuș Băileșteanu consideră că *În limba ta* este capodopera liricii lui Grigore Vieru. Nu-i ocolită nici “poezia pentru patrie”, obiect al subcapitolului al cincilea. Dragostea “colosală pentru tot ce-i românesc”, care stârnește unora “zâmbete sardonice”, este exprimată simplu, cu o puternică și autentică vibrație. (...) Întrebându-se, în ultimul subcapitol (*Poezia pentru.. poezie*) în ce constă *originalitatea* liricii lui Vieru, Fănuș Băileșteanu ajunge poate la răspunsul cel mai îndrăzneț pe care-l oferă exegeza sa, într-un context, ce-i drept, mai larg: *Originalitatea ei constă în cadrul mai larg al poeziei de meditație, de reflexie filosofică asupra marilor teme ale poeziei, ale destinului uman – în chiar nucleul acestei meditații: în felul cum e privită moartea*. În *Portretul final*, Fănuș Băileșteanu conchide că Grigore Vieru este “un mare poet contemporan” și “un erou al provinciei sale – Basarabia” [3, pp. 108-109].

Lucrarea lui Fănuș Băileșteanu este luată în discuție și de către tânărul critic Ciprian Voloc. Acesta în recenzia *Posteritatea antumă a lui Grigore Vieru* apreciază monografia lui Băileșteanu drept un gest de curaj, dat fiind conjunctura în care activează poetul: **„A scrie, la acea dată, o asemenea carte, despre Grigore Vieru, a constituit mai mult decât un gest de curaj: se poate vorbi chiar de o datorie misionară, câtă vreme poetul, întâmpinat, în general, cu bucurie, în România, a fost totodată înfierat și atacat, de o parte a pleiadei criticilor literari români. Fănuș Băileșteanu își asumă, așadar, într-un context tulbure, responsabilitatea de a releva, în manieră argumentată, importanța operei lui Grigore Vieru, atât pe plan pur literar, cât și pe plan social-istoric”** [7, p. 21]. **Ciprian Voloc cade în capcana expunerii**

didactice, întrucât deconstruiește și prezintă, ca pe niște piese ale unui mecanism, toate capitolele monografiei recenzate: „În prima secțiune, intitulată *Omul*, autorul realizează o cuprinzătoare și totodată esențializată biografie a vieții lui Grigore Vieru, în secțiunea a doua, „*Poetul*”, concepută, după cum am precizat deja, în șapte părți, descoperim o exegeză literară lucidă și sintetică, care cuprinde, dintr-o privire, întreaga lirică viereană. Se insistă, în chiar structurarea acestei secțiuni, asupra preocupărilor și temelor dominante ale liricii viereane: copilăria, mama, iubirea, patria, sentimentul religios, simțământul poetic. Fiecare dintre acestea dispune, la rândul lor, de ramificații tematice, astfel încât se ajunge, pornind de la ele, la întreg universul sufletesc al poetului. Extrem de reușită este modalitatea în care Fănuș Băileșteanu concepe trecerea de la o temă la alta, de la un motiv la altul: discursul său se înfățișează ca o istorisire ce urmează un fir narativ galopant, care îl absoarbe, pe cititor, făcându-l părtaș la istorisirea însăși” [7, pp. 21-22]. **Apoi, recenzentul conchide într-o manieră general apreciativă: „Presărat cu harul neasemuit al versurilor viereane, volumul lui Fănuș Băileșteanu are grijă să le pună în cea mai potrivită lumină, fără a le știrbi cu nimic valoarea, intensitatea, fără a le forța sensul, fără a le atribui semnificații ce nu se calchiază vibrației lor lăuntrice. Autorul se mișcă, discret, prin universul poetic vierean, admirându-i realizările, semnalându-i neîmplinirile, dar identificând, și în acestea, pecetea geniului poetic, câtă vreme latențele lui Grigore Vieru sunt potențial germinatoare, mustind a viață și culoare”** [7, pp. 21-22].

După plecarea din viață, poetului i se consacra mai multe lucrări care ar putea fi împărțite în două categorii. Din prima fac parte cărțile cuprinzând evocări și amintiri despre poet, cum ar fi cele semnate de Olguța Caia, Sava Bogasiu, Daniel Corbu, Mihai Sultana Vicol ș.a. Th. Codreanu caracterizează astfel atare lucrări: „O confirmare a interesului postum pentru personalitatea lui Grigore Vieru o constituie apariția, la scurt timp după dispariția lui, a nu mai puțin de patru cărți datorate lui Mihai Sultana Vicol, Sava Bogasiu, Isidor Doctoreanu și Olgăi Caia. Mihai Vicol, tumultuosul publicist și poet de la Suceava, își construiește cartea dintr-o suită de secvențe privind biografia viereană, afinitățile cu Eminescu și cu scriitorii de generație, concentrându-se îndeobște pe

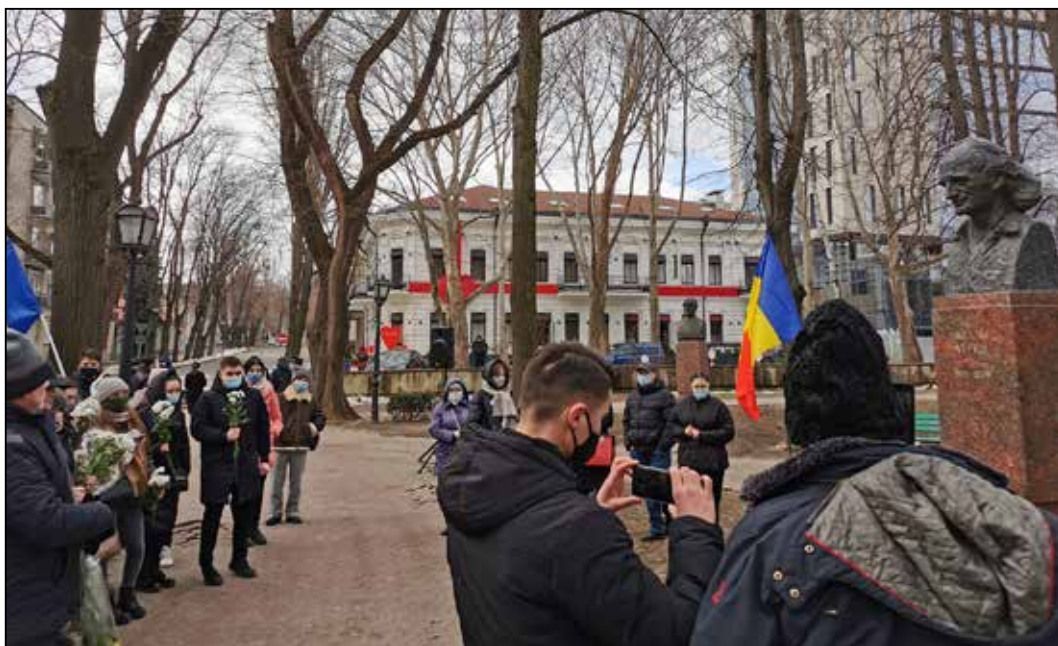
evenimentele legate de moartea tragică a poetului. În acest sens, el reproduce documente, scrisori și, cu permisiunea autorilor, texte semnificative precum articolul *Asasinii lui Vieru*, de Nicolae Dabija, sau poeme ale altora și ale sale închinat regretatului poet. Găsim și convorbiri, ale sale și ale altora, cu Grigore Vieru, precum și unele confesiuni ale poetului. Tonul e patetic, în consonanță cu dramaticitatea conținutului, dezvăluind, deopotrivă, tipul de publicistică al lui Mihai Sultana Vicol, dar și talentul său poetic care-i permite formularea memorabilă a unor secvențe portretistice sau care se referă la operă. (...) Cu totul alt ton găsim în cartea părintelui buzoian Gheorghe Mincă, *Grigore Vieru, Luceafărul de dincolo de Prut al Limbii Române*. Autorul își semnează prefața cu numele-i de fapt, iar cartea, în ansamblu, cu pseudonimul Sava Bogasiu. Mai coerentă structural și tematic, cartea lui Sava Bogasiu trece în revistă, nu fără un anume har și talent critic, momente din viața și opera lui Grigore Vieru. Autorului i-a venit inspirată idee ca, atunci când prezintă o anumită temă a operei vierene, să transcrie, la subsol, și toate aforismele și cugetările poetului pe tema respectivă. Nici el nu neglijează afinitățile dintre Vieru și Eminescu, într-un capitol special” [3, pp. 132-133].

În mod deosebit apreciază Th. Codreanu cartea lui Paul Gorban *Mișcarea în infinit a lui Grigore Vieru*, pe coperta patru a ediției respective scrie: „Semn al celor aleși, Grigore Vieru a avut și încă are numeroși contestatari, dar și admiratori, dovezi de vitalitate umană și spirituală întrupate într-o operă artistică menită a sta între singularitățile estetice ale literaturii române contemporane, cu difuziune și în alte spații culturale. S-a acreditat impresia că

poetul nu este pe placul postmodernității și că tinerii îl tratează ca pe un „tradiționalist” deja „expirat”. Iată însă că o nouă carte despre poet, prima a unui tânăr postmodern, vine să contrazică prejudecata. *Mișcarea în infinit a lui Grigore Vieru*, de Paul Gorban, este o solidă și pătrunzătoare călătorie în spațiul poetic și ontologic vierean. Cu o bună pregătire estetică și filosofică, riguros și stăpân, în același timp, pe tensiunea ideilor, deschis către postmodernitate și spre noua direcție de cercetare a transdisciplinarității, Paul Gorban argumentează că opera complexă a lui Grigore Vieru este o „victorie a ființei asupra neantului”, fiind pentru spațiul basarabean ceea ce este Eminescu pentru ansamblul românității. Așadar, o ramură viguroasă de eminescianism, fără nimic epigonic. *Mișcarea în infinit a lui Grigore Vieru* este o carte cu nimic mai prejos decât cele mai bune exegeze vierene existente” [5, pp. 65-75].

Note:

1. Bantș, Ana. *Sine ira et studio*. În *Limba română*, nr. 1-3, 2005, p. 81-82.
2. Cimpoi, Mihai. *Vieru, un Bacovia de semn întors*. Postfață la volumul *Theodor Codreanu. Duminica mare a lui Grigore Vieru*. Iași: Princeps Edit, 2010, 338-341 p.
3. Codreanu, Theodor. *Duminica mare a lui Grigore Vieru*. Iași: Princeps Edit, 2010, 344 p.
4. Dolgan, Mihail. *Polifonismul creativității (Conștiința civică și estetică a poeziei)*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2010, 590 p.
5. Gorban, Paul. *Mișcarea în infinit a lui Grigore Vieru*. Iași: Princeps Edit, 2011, 284 p.
6. Pracsu, Teodor. *Theodor Codreanu – Poet și simbol*. În *Milesciana*, nr. 2, 2005, p. 5-10.
7. Voloc, Ciprian. *Posteritatea antumă a lui Grigore Vieru*. În *Feed Back*, nr. 4, 2010, p. 21-22.

Comemorare Grigore Vieru la Chișinău

IN MEMORIAM

GRIGORE VIERU

► Petruș ANDREI

„Frigul ninge și pustiul plouă”

Țara ne rămâne mai săracă,
Lacrima nu vrea să se usuce
Că Vieru a-nceput să tacă
Și Grigore, dintre noi, se duce.

Glasul lui trezește-o conștiință,
Deșteptând, din somnolență, neamul
Și, slujindu-și Țara cu credință,
Lui i-au fost prieteni râul, ramul...

Limba cea română o iubește
Și pământul sacrosant al Țării,
El cu EMINESCU se-ntâlnește,
Candele-n altarul neuitării.

Pe poteci pe unde merg doar cerbii
Și-a urmat cu stăruință țelul,
Simplu-a fost, precum e firul ierbii,
Dar mult mai călit decât oțelul.

El a vrut poporul să îndrume
Dăruind cu mâinile-amândouă,
Azi de aceea în întreaga lume:
„Frigul ninge și pustiul plouă”.

N-a putut fi smuls din „Rădăcină”.
Altor le-a zis cu binișorul:
„N-am murit la noi, sub o mașină,
Dar la voi mă va ucide dorul! „

Cu blândețea-i cunoscută spune:
Patria și Mama sunt lubire
Și-al său vîers devine rugăciune
Și ajunge-n pagini de psaltire.

A plecat spre înălțimi albastre
Și-a plouat o lacrimă cerească
Să răsară încă o pădure
Și-o corabie să înfrunzească.

Rănile cu mir au vrut să ungă
Și a smuls din mâini vânjoase cnutul,
Nu în Cosmos el a vrut să ajungă
Ci a dorit să treacă-odată Prutul.

El a ridicat pe toți ca unul
Și-a-nterupt Imperiului siesta,
Pentru noi, românii, - a fost Tribunalul
Și Apostol neamului acesta.

Sufletele noastre le alină
Lacrimile prefăcute-n rouă
Și ca mlădiere de lumină
„Frigul ninge și pustiul plouă”.

A desprins, din neguri, aurora
Și-a călătorit în străvechime,
Basmul, doina, cântecul și hora
Să le-mpartă azimi la mulțime.

Peste toate s-or așterne anii
Și, vrăjite de o zână blândă,
Cântecele lui devin litanii,
Dar si marșul nostru de izbândă.

El a fost un Om de Omenie
Și-un artist „măestru de cuvinte”
Și rămâne rază veșnic vie
Să vegheze sfintele morminte.

Însetat de zările albastre,
A plecat dar numai să învie
Inimă în inimile noastre
Și, în veci, a neamului făclie.

Bucurați-vă de viață

Bucurați-vă de ziua
Care v-a adus pe lume,
Bucurați-vă de viață,
Bucurați-vă de nume.

Bucurați-vă de clipa
Când sunt ghiociei-n floare,
Când dumbrava și pădurea
Se găsesc de sărbătoare.

Bucurați-vă de anii
Ce asupra-vă pun peceteți,
Mai c-o lacrimă și-un zâmbet,
Tineri și frumoși treceți.

Nu vă fie frică dacă
Plouă uneori cu piatră
Și nici când din norii negri
Câinii dușmăniei latră.

Nu uitați că-n vremuri grele
Glonțul are gust de miere,
Bucurați-vă de moarte
Dacă patria v-o cere.

Lui Grigore Vieru

Când ai plecat atunci, Grigore frate,
Tu ne-ai lăsat un vis pe pat de moarte
Ca, peste PRUT, în zboru-i să ne poarte
Să nu ne curme sârmele ghimpate.
Aproape dar atâta de departe
Și tot cu malurile-nsângerate
Și valurile sale-nlăcimate,
El curge-n veci în pagina de carte.

Visai să-l treci și l-ai trecut u pasul
Și-o țară-ntreagă, auzindu-ți glasul,
Ți-a răsplătit iubirea cu iubire.

În toată viața ai fost blând ca mielul
Și-acum ești „fir de iarbă” ca oțelul
Unindu-ne-ntr-un dor de nemurire.

IN MEMORIAM

NICOLAE DABIJA

Când cade o stea, un frate dispare

*„Doru mi-i de dumneavoastră,
Ca unui zid de-o fereastră”*

N. Dabija

► Eleonora STAMATE

Cu puține zile, înainte de Ziua Mondială a Poeziei, Poezia a rămas fără aripi. Ne-a părăsit fratele Nicolae Dabija, academician, poet, personalitate a vieții culturale basarabene, luptător pentru cauza românismului din Basarabia, o mare valoare ca literat, român adevărat. Elegiac și mesianic, confesiv și vizionar, declamator de-o admirabilă demnitate morală, intelectual erudit, publicist redutabil, iubitor de țară și de neam...

Nicolae Dabija „a plecat să măsoare cu-o iubire vecia”.

„Piatra pe care calci, ești tot tu
Pomul, de care te sprijini te doare
Există și-o vreme
Când DA înseamnă NU
Și mai are sens doar ceea ce moare!
Când disperi, cu totul
În propriile tale povești,
unde nu mai există nici mâine,
nici ieri
ești acum, când nu mai ești peste tot
Nicăieri”

N. Dabija

Niciodată nu m-am gândit că voi vorbi la timpul trecut, despre prietenul, fratele meu și colaboratorul meu de aur, N. Dabija. Întotdeauna iubeam zorile dar zorile acestei dimineți, de 12 martie, au fost prea crude...mi-au răpit un suflet drag, un om de o generozitate și dărnicie maximă, românul meu drag, cu care România se făcuse mare, măcar cultural, vorba lui N. Dabija care iubea și aprecia revista de cultură a Tecuciului. De fapt asta a și mărturisit când a participat la Tecuci, la dezvelirea statuii Cocuței din parcul central, când a lăudat și a spus că *Tecuciul literar-artistic* este una din cele mai bune reviste din țară.

De azi pierd un colaborator, un diamant! Când venea de la București, în drum spre Chișinău se oprea la mine, și de multe ori îi mărturisea soțului meu că îi place Tecuciul, că e curat și elegant, mic dar deosebit.

Venea cu daruri, reviste și pleca la fel, cu revistele Tecuciului, cu volume de-ale mele. Alteori venea ginerele cu multe dintre materiale. Dar nu voi uita niciodată când, mergând la Chișinău cu familia

Preot Boldeanu, ne-am dus să-l vizităm la Redacția „Literatura și arta” sau acasă la dumnealui, a fost o adevărată sărbătoare. Am mers și la Sediul Academiei din Chișinău când l-am vizitat și pe Mihai Cimpoi, academicieni dragi care ne-au primit cu pâine și cu sare.

„Se făcu România mare, veniseră frații acasă, secase Prutul iar noi eram mândri și emoționați. Dar de câte ori nu veniseră frații basarabeni în România, de câte ori n-am sărbătorit, atâția români, întoarcerea Sorei acasă, Basarabia.”

Se-ntoarce sora acasă-Basarabia

Curge Prutul îngândurat,
râul cu o singură inimă și doi ochi,
unul, în Moldova lui Ștefan,
și altul, în România de dincolo de Prut...
România cea mare suspină ne-ncetat,
Basarabie română, oare unde-ai plecat?
Vino acasă, Basarabie dragă,
frații te-așteaptă cu azimă caldă și sare,
cu vinul lui Burebista, „Balada” lui Porumbescu,

„Rapsodia” lui Enescu, „Luceafărul” lui Eminescu.
 Toate te-așteaptă, cu șoapte de gând visător,
 Atâtea doruri avem a ne spune...
 Ne-au despărțit chiar spinii,
 Ne-au mușcat anii,
 ni i-au confiscat...
 Dar noi, tot frați am rămas.
 Frate Grigore, ce trist ai plecat!
 Doina lui Eminescu răsună a jale,
 Aceași Românie mare trăiește în noi,
 Cu ea adormim, cu lacrimi pe gene
 Și ne trezim, de ce oare? Mai goi,
 mai săraci, mai pesimiști...
 În zori, aripa speranței se-nalță la cer
 Ce dragoste cutreieră inima acestui popor!
 Basarabie – taina mea frumoasă de dor!
 Se-ntoarce sora acasă, Basarabia...
 E iarbă-n prîdvor!

Eleonora Stamate

Vorbeam la telefon, ne felicitam de sărbători, ne propusesem să sărbătorim împreună nr. 60 al revistei mele. Și de-abia aștepta evenimentul. Mi-a rămas în minte felicitarea pe care mi-o trimisese de Anul Nou, pe 31 decembrie:

Dragă Eleonora,

Te felicit cu ocazia sosirii unui nou an – 2021 – pe care ni-l dorim cu toții unul mai bun și pentru Omenire și pentru Poezie!

Îți mulțumesc pentru cea mai bună revistă literară românească!

Îți doresc sănătate și multe cărți inspirate. Mi-e dor să ne revedem.

La mulți ani!

Al tău, Nicolae Dabija

Dar azi, printre lacrimi, un lucru m-a durut. Dacă D-I Ghiță Nazare m-a anunțat în jurul orei 10 vestea tragică, stând lângă Radio, am văzut că postul național nu anunță, de altfel anunță câte-n lună și în soare. Dacă am văzut așa, am sunat-o pe Mihaela Helmiș, și printre lacrimi, am rugat-o să dea telefon la Radio și să anunțe. Nu se putea să nu anunțe nimeni tragică veste. La ora 11 s-a anunțat „în sfârșit” vestea cea tristă. În rest, nu știu dacă la TVR s-a anunțat ceva, eu nu stau la TVR de nici un fel.

Ce tristă-i despărțirea, cum să-i spun fratelui meu de peste Prut, românului meu de suflet, să-i spun ADIO!

Și totuși, se va-ntoarce sora mea, Basarabia, acasă

ȚARA MEA DE DINCOLO DE PRUT

Țara mea de dincolo de Prut,
 Mi s-a dat poruncă să te uit.
 Să te șterg din minte c-un burete,

Patria mea pusă la perete.

Și, ca-n anii noștri cei mai triști
 Iar să mă prefac că nu ești,
 Iar să mă prefac că nu pot plânge
 Și că alta-i ruda mea de sânge.

Țara mea de dincolo de Prut,
 Numai lacrima dacă-ți mai este scut,
 Numai dorul te mai apără de rele,
 Țară tristă-a Pruturilor mele.

Mi se-ngăduie și-acum, ca mai-nainte,
 Să bocesc cu câteva cuvinte.
 Trec pe stradă, necăjit, și-mi zic:
 Of, mai bine mut - decât peltic!

Iar scripturile gândite de străbuni
 Mi se zice c-ar fi pline de minciuni
 Și că viitorul meu a fost trecut,
 Țara mea de dincolo de Prut.

Țara mea de dincolo de Prut,
 Am să-ncerc, dacă-am să pot să uit;
 Și, cum scriu la carte-naintașii,
 Am să-ncerc ca să-mi iubesc vrăjmașii.

Dară dincolo de moarte, Țară-a mea,
 Nu mă părăsi, nu mă lăsa –
 Când chema-mă-va la Dânsul, Dumnezeu,
 Te implor să spui că sunt al tău.

Țara mea de dincolo de Prut,
 Mi s-a dat poruncă să te uit.
 ...Dar de-o fi să mi te uit, suflet al meu,
 Uite-mă pre mine Dumnezeu!

Nicolae Dabija

Drum lin, printre îngeri, frate Nicolae
 Dumnezeu să te odihnească-n lumină,
 Fără căluș și fără granițe.

Eleonora Stamate, sora ta

POEZII DE NICOLAE DABIJA

Rugă

Rugă de pasăre, sus peste țară,
care se odihnește numai când zboară.
Rugă de pasăre, care
numai cât cântă nu moare.
Rugă de iarbă abia răsărită:
cerul de peste ea să deie în floare.
Rugă de piatră -să fie zidită
în zid de templu, nu de-nchisoare.
Rugă-cântec, rugă-plânset, rugă-blestem
(naivă, credulă, nebună)
de aed care speră cu un poem
c-ar putea face lumea mai bună.

Dragoste însingurată

Iepure, de frica celor o mie de ogari,
care în sine însuși se ascunde.
O, tu, Mare Roșie cu ghețari.
Minut cu șaiszeci și una de secunde.
Muzică tăcută. Tăcere sonoră.
Zeu ce nu crede nici dânsul în sine,
Viață care încapă-ntr-o oră
Umbră din alte grădine.
Amintire dintr-o viață anterioară.
Sau – din una ce se amână.
Două ruguri cu-o singură para.
Două duminici într-o săptămână.
Ce dragoste stranie! Și ce dor enorm!
Numai cel singur le va cunoaște,
Parcă ea urmează acum a se naște,
când mie moartea-mi așterne să dorm.

Cât trăim pe acest pământ

Cât trăim pe acest pământ
Mai avem un lucru sfânt,
O câmpie, un sat natal,
O clopotniță pe deal.
Cât avem o țară sfântă,
Și un nai care mai cântă,
Cât părinții vii ne sunt
Mai există ceva sfânt.
Cât pădurile ne dor
Și avem un viitor
Cât trecutu-l ținem minte
Mai există lucruri sfinte.

Cât Luceafărul răsare,
Și în cer e sărbătoare,
Și e pace pe pământ,
Mai există ceva sfânt.
Cât avem un sat departe
Și un grai fără de moarte
Cât ai cui zice părinte,
Mai există lucruri sfinte.
Cât durea-ne-vor izvoare,
Ori un cântec ce dispare,
Cât mai avem ceva sfânt
Vom trăi pe-acest pământ.

Nu te grăbi, copilo...

Nu te grăbi, copilo, să iubești:
e ca și cum te-ai grăbi să-mbătrânești
sau ai dori să scapi de frumusețe -
acest dar.
Dragostea adevărată o întâlnești
o dată-n viață, sau - și mai rar.

Vai de cei care și-au dat viața pe-un sărut,
pentru un sărut prefăcut,
sau au crezut că și „Nu!”
- înseamnă „Da!”

Fericiți cei ce-au văzut (iubirea)și nu li s-a părut
sau au putut muri pentru ea.
Precum străvechii corăbieri mai învață
a deosebi ce-i „Pământul!!!!” -
de miraje și ceață,

Iubirea ta Mare - de văpaia de-o zi, în care,
ca pe-un arhipleag apt pentru viață,
te-ai putea naște
și-ai putea trăi, și muri.

IN MEMORIAM

NICOLAE DABIJA

De ce n-ai mai rămas?

► Tase DĂNĂILĂ

Toate ne stau împotrivă, sau mai bine zicând, nimic nu se sinchisește de noi și nu ne cruță, spunea undeva Alain. Iertată să-mi fie cutezanța de a fi pe contrasens cu valorosul filozof și eseist francez. Nu, nu toate ne stau împotrivă, noi înșine ne suntem împotrivă. Mustește pământul de răutatea noastră, de dezmaț fără opreliște, de obsesia de a ne face viața cât mai cenușie unul altuia. Prea na-am depărtat de starea adamică încât ar trebui să ne mirăm că pământul încă ne ține

În acest hățuș al lumii a trăit la modul plăcut lui Dumnezeu omul-OM Nicolae Dabija care a plecat tocmai când aveam mai multă nevoie de el. Iar el mai avea multe de făcut pentru a participa la aducerea lumii pe **Cale**. S-a stins în plină putere de creație și de luptă. Da, de luptă, pentru că el a fost prin vocație un luptător până la uitarea de sine pentru idealuri înalte. Și-a trăit fiecare respirație la temperatura cea mai înaltă a sufletului său nobil, a ars pentru neam și țară fără a mai apuca să-și trăiască visul împlinit de

a-și aduce acasă Basarabia lui dragă, înstrăinată și cu lacrima neștersă de pe obraz. Basarabia căreia, parcă anume, i-au fost dați ochii ca să plângă.

Nenorocita de pandemie a apărut nu ca o pedeapsă ci pentru a ne atrage atenția că omul nu e ceea ce se crede în trufia sa de a fi stăpânul Universului și nici măcar stăpânul lui însuși. Este efectul răutății, trufiei, al necredinței, al **sindromului Cain**, al obsesiei de a ne face rău unul altuia uitând de îndemnul sacru: **Legea nouă vă dau vouă**. A uitat omul că tocmai pentru asta el a venit, ca să lase lumea mai frumoasă decât a găsit-o nu să o întineze prin nesăbuiță și păcat.

Fie-ți dragul nostru Nicolae Dabija veșnicia în preajma Domnului alături de alți mari bărbați ai neamului, prietenii tăi Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, și câți alții, făcători de istorie curată. Și iartă-mă că nu te-am prețuit cât meritai, nu am fost la fel de buni ca tine și poate că nici nu te-am înțeles.

Lubește-ne și din Cer!

Academicianul Nicolae Dabija elogiind pe Ștefan Petică - Tecuci, 21 ianuarie 2017.

CONFLUENȚE - DINCOLO DE ISTORIE

RAFINAMENTUL ESTETICII STĂNESCIENE SAU „DESIGUR SUNT UN OCHI, DAR ÎN ORBITA CUI?”

► Petre ISACHI

Motto:

„Totul e atât de simplu, atât de simplu, încât devine de neînțeles.”

Imediat după debutul din *Gazeta literară*, 12/ 1957, cu poemul *Ardea spitalul*, Nichita Stănescu inventează „hemografia, adică scrierea cu tine însuși”, principiu estetic-filosofic/ „știință” (cum îi spunea el) ce i-a asigurat în istoria poeziei autohtone și europene, originalitatea ireductibilă a limbajului poetic - paradoxal, reflexiv, polisemantic, dilematic, aparent deromantizat, hamletian, sincronizat dedalic, cu spiritul liricii moderne cercetat în 1956, de Hugo Friedrich. Asimilarea profundă a operelor marilor personalități ale poeziei românești – Eminescu, Blaga, Bacovia, Barbu, Arghezi, Macedonski, Philippide, Botta, Stelaru, Geo Dumitrescu etc. - , dar și ale liricii europene, din prima jumătate a secolului XX – Trakl, Rilke, Mallarme, Valery, Breton, Marinetti, Apollinaire, Eliot, Ungaretti, Lorca, Saint-John Perse, Yeats etc. i-au permis să iasă învingător în „războiul cuvintelor”. Dar să-i vedem/ auzim opinia despre cum apar durerea și sentimentul tragicului, celui ce caută încă din vol. de debut, „*sensul iubirii*”: „**Dacă materia are timp, cuvântul are eternitate, dacă materia este simultană numai cu secunda, cuvântul este simultan cu orice, oricând. Umbra vieții mele sunt cuvintele mele. Eu sunt simultan cu propria mea secundă, cuvintele mele sunt simultane cu orice, oricând. Singura proprietate este aceea de a avea spirit. A avea materie e risipă. Durerea și sentimentul tragicului apar nu atunci când materia sfâșie materia, ci numai atunci când cuvântul sfâșie cuvântul, lăsând în tenebre dăra necuvintelor**”. Metaforele simțite ca inerență a realului, dar și ca model paralel cu realul, sunt prefigurate încă din titlul volumelor – *Sensul iubirii; O viziune a sentimentelor; Dreptul la timp, 11 Elegii, Oul și*

sfera; Laus Ptolemaei; Necuvintele, În dulcele stil clasic, Măreția frigului, Epica Magna, Operele imperfecte, Noduri și semne etc. - care prevestesc „războiul” cuvântului cu el însuși, al verbului cu verbul, dar și războiul de gherilă, postmortem și postmodern, al poetului cu paradigmele consacrate ale liricii autohtone/ europene, și, mai ales, al concluziei (ne)fericite că nu se poate evada din metafizică, din metaforă, încât, cum spunea Derrida (v. „Mitologia albă”), *metafora rămâne în toate aspectele ei esențiale, un filosofem clasic, un concept metafizic*, în expresia lui Nichita, rămâne un laser lingvistic gata să instituie un adevăr (= „metaforă” uitată – Nietzsche), să despartă „apele de lumină” în cel mai dulce stil clasic, să nască începuturi și sfârșituri, să impună un pact faustic cu cititorul. Discursul poetic vorbește simultan, despre emitent și receptor. Undeva în **Respirări**, Nichita se întreba: Dar dacă, „lumina” nu e doar o metaforă?

Interogația, desigur retorică, trădează nu doar propriul vis estetic-filosofic, ci și pe cel al matematicianului Dan Barbilian: de a unifica mytosul cu logosul, adică de a metafizica orice tip de (meta)limbaj, în sensul în care îl înțelegea Heidegger, atunci când afirma că „metaforicul se dă numai în interiorul metafizicii”: „**El începe cu sine și sfârșește/ cu sine./ Nu-l vestește nici o aură, nu-l/ urmează nici o coadă de cometă.// Dar el nu străbate-n afară/ nimic; de aceea nu are chip/ și nici formă. Ar semăna întrucâtva/ cu sfera./ care are cel mai mult trup/ învelit cu cea mai strâmtă piele/ cu puțință. Dar el nu are nici măcar/ atâtă piele cât sfera.// El este înlăuntrul –desăvârșit,/ și,/ deși fără margini, e profund/ limitat.// Dar de văzut nu se vede.// Nu-l urmează,**

istoria/ propriilor lui mișcări, așa/ cum semnul potcoavei urmează/ cu credință/ caii...// Nu are nici măcar prezent./ deși e greu de închipuit/ cum anume nu-l are.// El este înlăuntrul desăvârșit,/ interiorul punctului, mai înghesuit/ în sine decât însuși punctul.// El nu se lovește de nimeni/ și de nimic, pentru că/ n-are nimic dăruit în afară/ prin care s-ar putea lovi.// Aici dorm eu, înconjurat de el.// Totul este inversul totului/ Dar nu i se opune, și// cu atât mai puțin îl neagă: ...” (ELEGIA ÎNTÂIA – *Închinată lui Dedal, întemeietorul vestitului neam de artiști, al dedalizilor*). Precizăm, pentru cititorul mai puțin familiarizat cu elementele de istorie și teorie literară, că nu e, în cazul scriiturii nichitiane, o simplă reabilitare a mythos-ului față de logos, a literaturii față de filosofie sau de matematică. Prin urmare, viziunea lui nu coincide cu estetismul care participă la metafizicizarea oricărui metalimbaj.

Leșirea din metafora tradițională, prin însăși utilizarea metaforei, nu se poate petrece decât prin „scrierea cu tine însuși”, care presupune implicarea dedalică a sensului propriu, arhitectura și „măreția frigului” descoperită în nodurile și semnele ce ne înconjoară. Pentru autorul antologiei **Ordinea cuvintelor, I, II**, sens propriu înseamnă *sensul meu, proprietatea mea – singura proprietate este aceea de a avea spirit -*, sensul despre sine însuși. Aristotel preciza în „Retorica”, că este o „proprietate” neînstrăinabilă, neșanjabilă, care este adevărul trăit. Doar prin acest „adevăr” se iese din metaforă, chiar când se rămâne în metaforă. Retorica nichitiană cere să citești neliterar literarul și literar neliterarul. Încercați, vă rog, în această ars poetica cunoscută, să intuiți procesul de receptare, urmând retorica literalului (nu literarului) și veți înțelege ce înseamnă a „metafizica”, adică a ridica la rang de concepte, metaforele literare și la rang estetic, filosofemele sau conceptele științifice: „**Poezia este ochiul care plânge/ Ea este umărul care plânge,/ ochiul umărului care plânge/ Ea rste mâna care plânge,/ ochiul mâinii care plânge/ Ea este talpa care plânge,/ ochiul călcâiului care plânge./ O, voi, prieteni,/ poezia nu este lacrimă/ ea este însuși plânsul,/ plânsul unui ochi neinventat,/ lacrima ochiului/ celui care trebuie să fie frumos,/ lacrima celui care trebuie să fie fericit.**” (*Poezia*). Metafora are avantajul de a rămâne permanent în semnificant. Gustul pentru paradox și capacitatea de abstractizare filosofică, specifice celui ce a scris **Clar de inimă, Starea poeziei, Belgradul în cinci prieteni** etc. potențează continuu expresia stării de ființă, relativitatea totală a discursului poetic, într-o *semnificantă* a chiar aceluia care o practică/ gândește.

Semnificantă – folosesc limbajul Juliei Kristeva – este generarea ilimitată și niciodată închisă a sensului, funcționarea neîncetată a pulsionilor

către, în și prin limbaj. Continua implicare metaforică a Textului nu se poate opri în referință, cu fermitate, la un anumit punct, mai ales în cazul lui N. S., care nu a abandonat niciodată vocația paradoxului, modelul lumilor simultane, limbajul oracular, sibilinic, ludic, livresc, cerebral, labirintic etc., pe scurt, caracterul gnomic, sapiențial și totuși, agonic al comunicării: „**A te sprijini de propriul tău pământ/ când ești sămânță, când iarna/ își lichiefiază oasele ei albe și lungi/ și primăvara se ridică.// A te sprijini de propria ta țară/ când, omule, ești singur, când ești bântuit/ de ne iubire,/ sau pur și simplu când iarna/ se descompune și primăvara/ își mișcă spațiul sferic/ asemenea inimii/ din sine însăși spre margini./ A intra curățit în muncile/ de primăvară,/ a spune semințelor că sunt semințe,/ a spune pământului că e pământ!!! (...)// Dar mai înainte de toate,/ noi suntem semințele și ne pregătim/ din noi înșine să ne azvârlim în altceva/ cu mult mai înalt, în altceva/ care poartă numele primăverii.../ A fi înlăuntrul fenomenelor, mereu/ înlăuntrul fenomenelor.// A fi sămânță și a te sprijini/ pe propriul tău pământ.**” (*A unsprezecea elegie – Intrarea-n muncile de primăvară*). De observat că referențialitatea/ autoreferențialitatea nu e o lume separată de limbaj, ci locul de intersecție a două lumi, a emitentului și a receptorului, e o lume configurată în Text – ce este o transcendență imanentă -, în care atât poetul, cât și lectorul trebuie să fie „mereu înlăuntrul fenomenelor” și sprijiniți pe „propriul pământ”.

Cunoscutul **EI** din *Elegia întâia (EI începe cu sine și sfârșește cu sine)* e descriptiv – nu are funcție identificatoare. Tensiunea dintre Eu și EI angajează tensiunea dintre semantic și semiotic, dintre referința la realitate și referința la locutor: „**Totul e atât de aproape, atât/ de aproape, încât/ se trage-napoia ochilor/ și nu se mai vede.**”. Eu este autodesemnativ. Când se autodesemnează Eul se presupune ca EI (Eu, adică „lăuntru meu”, EI). Eu-ca- EI este total indeterminat, supracategorial și transcategorial; nu există decât ca absență, lipsă, negație. Eu întreb, exclam, afirm/ infirm – în EI (în interlocutorul meu pus/ aflat ca absent, ca EI). EI nu este o instanță, ci o transcendență a spațiului instanței, e locul Eului: **EI îmi spune:/ scrisul e un mod de a încetini gândirea,/ un mod primitiv e a înțelege, de a opri/ mișcările gândului./ Scrisul se aseamănă întocmai ca o capcană/ de metal,/ care prinde în ea o vulpe vie/ și mișcătoare/ și zbatându-se/ și pierită de frica morții. ... (Arta scrisului).** Hermeneutica operei stănesciene impune angajarea semantică a discursului, descrierea referinței, a lumii spiritualizate a Operei imperfecte și impersonale. Metafora nichitiană nu e reprezentare, e idee vagă/ umbră a unei idei. Ca reprezentare e absurdă, ca

idee este elocventă, are sens. Poetul e în căutare de sens, nu de semnificație: „**Ea devenise încetul cu încetul cuvânt,/ fuioare de suflet în vânt,/ delfin în ghearele sprâncenelor mele,/ piatră stârnind în apă inele,/ stea în lăuntru genunchiului meu,/ eu în lăuntru eului meu.**” (*Semn 12*)

Metafora stănesciană apropiere, cum spunea Ion Barbu, „domenii disjuncte”, pare gratuită pentru că instituie și concomitent, neagă *diferența, ruptura, desființază unicitatea*. Poetul N. S. este cel care impune în poezia autohtonă, legea identității fără diferență, incestul și lesbos-ul metaforei: „**Plutea o floare de tei/ în lăuntru unei gândiri abstracte/ deșertul se umpluse cu lei/ și de plante./ Un tânăr metal transparent/ subțire ca lama tăioasă/ tăia orizonturi curbate și lent/ despărțea privirea de ochi/ cuvântul, de idee, raza, de stea/ pe când plutea o floare de tei/ în lăuntru unei gândiri abstracte.**” (*Semn 1*). Sensibilizarea limbajului prin senzualitatea și senzorialitatea ideii, prin teatrul interior, pre-lingvistic, al instanțelor estomplate, individualizează și rafinează scriitura. Limbajul este despuiat de funcția sa referențială și redus la funcția lui opacă dar evocativă: „**Ea era frumoasă ca umbra unei idei**” (v. *Evocare*), de un rafinament fără precedent. Citez, spre a reaminti, o altă discursivitate pur muzicală, o sintaxă semantizată rafinat ca în muzica bizantină: „**De unde știi că am pierdut războiul?/ De unde știi că ti-am adus cuvinte/ cu care să te pot numi/ cu care să te pot să te numesc, necunocuto?/ De unde știi că am pierdut războiul/ și doar de două, trei sau patru, cinci/ sau șase spre vreo șapte nume/ făcuta-am rost să te numesc pe tine?**” De remarcat arta scriitorului de a face să dispară din discursul poetic Eul și Tu-ul propriu-zise, încât rămâne dominantă starea plasmatică, interogarea, dubitația, prezumția. Este modul inconfundabil al lui Nichita, de a coborî starea poeziei în necuvânt, în prospectări indefinite ale sensului, în inanalizabil/ inefabil.

Aspirația spre adevărul absolut îl va fi determinat pe Nichita să inventeze un sistem poetic personal, inimitabil, în care topește paradigmele poetice ale predecesorilor: Eminescu, Ion Barbu, Arghezi, Bacovia, Blaga, Voiculescu etc., încât devine propriul său reper/ model estetic. Așa se explică de ce ordinea sa poetică și poietică reflectă o mitologie atipică, unică a unei extraordinare aventuri interioare. Gândirea paradoxală prin punerea în prezență simultană a două semnificații aparent contrare îl ajută să (re)inventeze noi posibilități ale realului: a gândi un lucru și, în același timp, contrariul lui: „**N-ai să vii și n-ai să morți/ N-ai să șapte între sorți/ N-ai să iarnă, primăvară/ N-ai să doamnă, domnișoară// Pe fundalul cel albastru/ din al ochiului meu vast/ meteor ai fost și astru/ și incest ai fost, prea**

cast.// Uite așa rămânem orbi/ surzi și ciungi de un cuvânt./ Soarbe-mă de poți să sorbi/ „S” e rece azi din sunt.” (*N-ai să vii*). Poetul născut în Republica Ploiești pretinde că a inventat poezia ca „pe un organ al evoluției simțurilor omului. Desigur, poezia nu este perfectă și nu va fi niciodată perfectă, până când tu nu vei fi elucidat.” Căutarea misterului de neelucidat al omului potențează și eternizează drama cunoașteri prin Poezie, ridicând întâmplările Eului, la rangul unei mitologii albe. Sistemul poetic de referință în sine se va repercuta dublu, atât asupra cititorului, cât și asupra emițătorului, încât pentru poet, poezia devine o tulburătoare cunoaștere de sine și o comunicare de sine cu sinele.

Drama este de tip hamletian - cea a unei priviri care încearcă să se vadă pe sine. Rafinamentul esteticii și filosofii lui Nichita Stănescu, mi se pare sublimo-tragic revelat în **ÎNCERCAREA LUI IOV**: - **Ah, strigă plângând, ah/ sfătuiește-l pe nefericitul de mine!/ Iată:/ Din sărăcie/ neluându-mi cu mine femeia/ la locul promis/ ea/ în de sine/ a venit acolo cu altul!// Ce să fac, am urlat sângerând; - Ce?! - Dacă o iubești, fă totul!// Ninge-o până îngheață de alb; -/ sărută-i tălpile până se înzăpezește/ drumul pe care-a venit!// Dă-te ei de mâncare, dacă i-e foame!// Dacă nu o iubești; -/ spune-i curvă cum și este!// - Tu! - strigă el la mine, tu! -/ ce înțelegere poți să ai tu?/ - N-am nici o înțelegere, - pentru că exist./ Pentru ceea ce există, nu am decât existență./ O foarte singură viață/ pentru toate viețile.** Deși pare a fi un poet ermetic de tipul lui Ion Barbu din *Joc secund*, N. Stănescu este în realitate un obsedat de comunicare, care transfigurează eterna contradicție în mișcare, ireductibilă, a ființei umane, și simultaneitatea unității contrariilor (râsu-plânsu) ce scapă logicii gândirii curente, dar naște o paradoxală, interogativă și tragică coerență. Există voci ce susțin că autorul **Necuvintelor** a scris o singură *Carte* - „cronică” a destinului său. Desigur că poetul caută în propriul destin, posibile răspunsuri, pentru a clarifica însuși sensul existenței. Întreaga Operă a lui Nichita Stănescu este o hermeneutică a vieții scrisă într-un „alfabet” încă necunoscut, originală prin viziunea transdisciplinară și interdisciplinară, prin limbajul sibilinico-paradoxal și aura filosofică, prin muzica bizantino-wagneriană. Să nu uităm că „*Poetul e ca și timpul./ Mai repede sau mai încet./ mai mincinos sau mai adevărat*” și, că trăim „o foarte singură viață”, este foarte adevărat - „pentru toate viețile”. Recitindu-l pe Nichita Stănescu suntem pătrunși de ideea că nu există clar de inimă - ca în poemul **Joc de unu**: *Lumina surâdea pe ierburi și pe ramuri/ cu-ntregul ei alai de foșnete și lamuri.// La ce-au mai nălucit, în calea mea, mlădie./ și fruntea ta-n zulufi de umbră vie./ și ochii tăi, ca doi păianjeni verzi?...*

ESEU

UN CĂLĂTOR PRINTRE CUVINTE

► Livia CIUPERCĂ

Ție, Nichita, „nervură” a bobocului înmiresmat,
de Ziua Ta, astăzi, 31 martie 2021 – întru slăvirea unui
binecuvântat 31 martie 1933!

Da, aparținem unui timp, care
tresaltă-n unduiri călătoare, topindu-ne,
disipindu-ne, risipindu-ne în magma
lui. Și-n „gelatina” Timpului, în nobila
familie a marelui-cosmos, consemnăm
prezența unui „străin de unu/ un străin
al unului...”

Un „călător prin cuvinte”!

În acest mod „se vremuiește”
trecerea.

Într-acest mod „se arcuiește”
amintirea.

Iar, Tu, Nichita, rămâi „nervura
frunzelor”, triumfând în eternul saltului
în timp, pentru a-ți auzi șoapta: „Mi se
nălucește câteodată/ întregul cerului
ocean./ Corăbiile stelelor/ sunt scufundate./ Lumina-mi
pare câteodată/ catarg/ cerând un ajutor/ acelu vechi
încet/ și-ncet încet orbesc” (*Haiku*).

Timpul se țintește sau se țintuiește? „Cu cât e
mai aproape pare că se mișcă mai repede/ Cu cât e
mai departe dă impresia că stă pe loc./ Timpul văzut
este invers proporțional/ cu distanța vederii...” (*Ținta*)
Iar, întru-cuvântare, „să nu cerem mai mult cerului/
decât neputința stelelor...”, pentru că „frumosul este
surâsul purității”, iar rodul ei, creația (poezia) – devine
„stare de spirit”.

Și-n acest vârtej învârtoșat, „doarme între nori
ochiul tău deschis” (*Noaptea unei frunze*), iubite Poet!

Dacă la o răsărire, vocea străpunge prin timp,
străluminat, predacic („te-aș alunga și te-aș disprețui/
de n-ai fi eu, de n-ai fi însumi./ Te-aș plânge argintiu și
gri/ cu plânsu-mi...”), întru trecerea măiastră, traiectul
pietrei murind este unul la fel de singular („Când moare
o piatră/ sufletul ei/ aidoma unui fluture/ fără zigzaguri/
intră în gura căscată/ a copiilor mirați...”), pentru că
Poetul cunoaște secretul „suspînului de piatră”, meșter
întru definire („Durerea/ are demagogia/ lacrimii”),
meșter în a o „descuia...” Pentru el, secret nu este – și
nu va fi, intuindu-i fiecare a ei etapă de evoluție: „Eu
am văzut o piatră ce dormea/ și m-am înspăimântat
de visul ei,/ materia se zvârcolea,/ se zvârcolea, se

zvârcolea,/ de visul ei,/ și spaima mă recucerea/ cum
cercul tot în rotunjimea sa/ pe al său punct, pe al său
punct”. (*Secundețea*) Și-ntr-această și din această

„zvârcolire”, în mod cert, se naște opera
de artă: „Ce frumoasă poate să fie
piatra/ când mâna omului fluidă o face/
aidoma unui cub./ Ce frumos poate să
fie gândul/ când fulgerătorul de verb îl
face cub...” (*Acasă*).

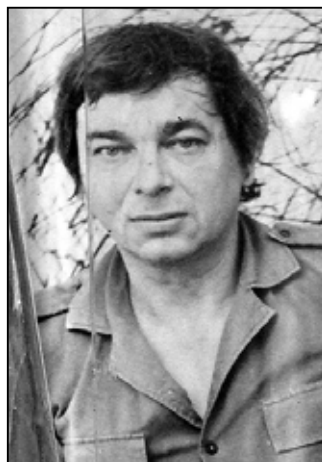
Invocația e sublimă, sacrală:
„Stea streină de lumină,/ vindecată de
cuvânt,/ de mai poți să poți, revină/ cu
un murmur, murmurând,/ cu o piatră
pietruind,/ cu un verde înverzind...”

De la Nichita aflăm și ce
înseamnă puritate – în iubire, firește!
Se confesează prietenului său, Titus,
astfel: „...ultima mea dragoste a fost
cu o femeie din secolul al XVI-lea... O

băgasem în seamă cu privilegiul unei lecturi scrisă în
literă gotică. Am tras-o din manuscris și am sărutat-o,
după care, spre mirarea mea, cartea cea veche a luat
foc din senin...”

Și ca să ne convingă de această iubire mare și
unică, Poetul pulsează pe credința unei metamorfoze...
Și e foarte convins: „Ea se va naște peste trei sute de
ani din nou. Mă va scoate din cartea cu litere aldine,
mă va săruta și cartea va lua foc...” Și nu merită a-l
crede? Firește! Pentru Poet, orice-i posibil: „Chiar și
singurătatea/ am să mi-o las pe pământ/ atunci când
voi muri...” (*Spirit de haiku*).

În evoluția sa, slăvitul Timp amprentează
totul: „Lucrurile și lucrarea lumii/ sunt amintiri...” – se
conservă-n noi, în minele nostru și dacă ai fericirea –
și-n inima celor ce te mai iubesc... Și după... Pentru
Nichita, ludicul este hrană spirituală, un mod de-a te
juca de-a viața, cu propriul tău eu: „Îmi las capul pe
spate/ pernă mi-e pasărea zburând migratoare,/ îmi
las fruntea în față/ umăr mi-e râul în revărsare...” (A)
Imaginarul său e vultur zglobiu: „pasărea nu are mână/
și nici pomul lungi picioare...”, iar cuvântul – uneori
„plâns”, „piramidă fără sine/ vorbă fără de vechime/
țără cu străinămine...” (Constantine, Constantine);
dorințe și voințe ce se cer în caldă-mbrățișare: „Ce
mult, ce mult aș vrea ca să-ți dedic.../ ... un cântec

nisipului pe care-l ai..." (Lui Constantin Crișan), pentru a conștientiza care-i este menirea: „M-am legat de cuvânt/ Ca și cum aș fi viu/ ca și cum s-ar naște din mine ființa/ M-am legat de cuvânt ca să depun mărturie/ că nu eu exist, ci el există/ În lanțuri mă trage cuvântul de el/ niciodată de foc n-o să pier/ copilul din creier l-am pierdut pe zăpadă,/ numai gheața o să mă ardă...” (Legarea de cuvânt).

Lección pe care ne-o oferă poetul, merită a o însuși:

– Să ai puterea de a te lăsa *mușcat* de prieteni sau de neprieteni: „Puterea de a te lăsa *mușcat*/ de te miri ce știe ce gură/ de te miri cine știe ce câine/ prieten omului...” (Singularitatea de a avea prieteni).

– Să ai puterea de a te lăsa *mușcat* de suferința marii treceri: „Să nu ne ferim de moarte;/ ea este aceea care ne face/ mai nenăscuți decât nenăscuții.../ un nenăscut de om, un nenăscut de fir/ de iarbă verde/ un nenăscut al legii nenăscute/ ce-și pregătește domnia, – răsândă, plângândă...” (Să nu ne ferim de suferință).

În adevăr, fiecare dintre noi trăim suferința într-un mod special și unic. Important e a conștientiza sinuozitățile ei (întortocheatele striții). Și doar intrând pe fereastra gândului însângerat al poetului și tot *lecție* se cheamă: „Originile morții... nu se trag din trecut./ Cuiul de fier al luntrei lui Caron/ în închegare/ dus doarme în respirația mea” (Despre originile morții).

Dar dacă e vorba de propria-ți suferință? Și-n acest context, merită a te lăsa *mușcat*: „Simt cum se răcește în mine inima,/ simt cum creierul îmi îngheață...”// „Simt cum se face fuior/ de abur mâna mea scriitoare...”// „Simt cum mi se dizolvă cuvintele...” (Vietate IX) Ajuns într-acest (im)pas, se impune o șoaptă-n *Rugăciune*: „Doamne, facă-se voia Ta/ ființându-mă sau neființându-mă!... (Opere. II, 2002, p. 1166) Numai atunci liniștea se va așterne peste sufletul răvășit sau în suferință și-ncătușare... Doar atunci împăcarea cu sinele rosti-se-va așa: „Ah! Am atâta dragoste în mine,/ încât mi-ar trebui/ un miliard de ani, –/ ca să vă spun/ o fărâmă de ea!” Te credem, Nichita! Și-ți mulțumim pentru toate darurile tale!

Pentru Nichita, prietenia are haină-nstelată și învăluri siderale: „De câte ori mă gândesc nu am dreptate;/ numai când înverzesc am floare./ De câte ori răsar stelele/ nu mi-e noapte;/ numai când înnoptez nasc întuneric./ O, tu, de care îmi este atât de somn/ o, voi, de care îmi este atâta dor” (Scrisoare).

Pentru Nichita prietenia înseamnă dăruire totală. Și numindu-l doar pe Aurel Covaci, într-un timp care „se prăbușește-n fum”, amintirea se-nfioară: „Se cobor la vale/ ochii dumitale/ ce ai gânduri multe/ multe și strivite/ de cai în copite/ și de infinite...” (O, tu, prietene savant...).

Ați simțit vreodată cum sapă durerea-n tine pentru prietenul de lângă tine? Ei bine, Nichita a simțit-o. Pentru prietenul Aurel: „Am văzut cu ochii mei/ pământul cum se sapă/ cum se dă gaură în el pentru

coșciug/ când morții nimănuia fi-vor laolaltă/ din milă putrezind, nearși pe rug...” (Detalii, în *Nichita Stănescu-Aurel Covaci, destinul unei prietenii*) Și avem a reține că *seraficul Nini*, ne oferă o mare lecție de viață: orice prietenie își are destinul ei, dar... pentru Aurel, Stela și Laura (familia Covaci) a fost cuvânt șuierat printre tâmpole: „Băgase cineva cuțitul în o stea/ De tot cu raze sângera/ De-mi sparse osul de sub frunte...”

Pentru Nichita, „Istoria este un mormânt”, în sensul că-n ea (în marea carte a lumilor) se conservă Totul. În ea „se-nmulțesc singurătățile”, iar fiecare trecere se va „risipi” sub câte o „silabă”. Dacă-o spune Nichita – putem a-l și crede: „Secunda vieții mele/ mi-a luat-o un vultur în plisc.../ Secunda vieții mele/ vulturul a dus-o sus în stele...” Și-acolo, „secunda” vieții sale a devenit rază. Rețineți: Raza Nichita!

Pentru Nichita iubirea pentru neamul său înseamnă sfântă respirație. A dovedit-o: „Doamne, apără poporul român./ Ai grijă de el și/ apără-l!/ El este al tău/ cu blândețea lui de miel/ și cu răbdarea lui de taur./ cu omenia lui/ de floare de zăpadă/ ce se vede pe geam, Doamne,/ pe fereastră și pe libertate!...”

Ce poate fi mai sfânt cuvânt în Rugăciune – decât acesta: „Dăruiește-ți, Doamne,/ pe maica Ta, care Te-a născut pe Tine,/ poporului român!... Halleluyah!” (Opere. II, 2002, p. 1176)

În marea sa noblețe, Nichita și-a recunoscut doi maeștri:

– pe EMINESCU („Să ne împrietenim cu *Eminescu* sărutându-i versul/ iar nu slăvindu-l de neînțeles/ căci ce-a fost el, n-a fost eres/ și sărutare de pământ îi fuse mersul”) și

– pe ARGHEZI („El este o arcă/ a cuvintelor desperecheate,/ a substantivelor cu gât de girafă/ și a verbului/ înșurubat pe ghinturile/ gâtului de copil nou născut/ urlând și cerând lapte...”).

Dacă pentru Nichita, poeticul unduiește-n revărsări de tremolo: „Străvulturul/ vulturelui/ Străiarba/ ierbii/ Ochiul deschis/ în pântecul/ Verbului...” (Teremia), pentru noi, cititorii săi, El, Raza Nichita, rămâne un nobil, „un cascador/ al cuvintelor...”, străluminând universul poetic românesc, și-ntr-acest an (la trei decenii de la plecarea sa în universul care l-a transformat într-o stea) și-ntotdeauna.

La ceas de mare taină, când Soarele și Luna se-nfrățesc, când Saturn își îmbrățișează suratele, când Dunărea-și botează apele în Marea cea Neagră, când ochiul drept îl strunește pe cel stâng (pentru a-l lecui de strămbătate), să ne rugăm, prieteni cititori, versuind (în stilu-i caracteristic) împreună cu Nichita, cu-al nostru serafic Poet: „și mă nasc și mă și mor/ pe pământul de pământ/ peste care nu-s și sunt/ nici născut și nici murit/ nici măreț, nici infinit...” (Mi se mișcă ingerul...). Ție, Nichita, „nervură” a bobocului înmiresmat, de Ziua Ta, astăzi, 31 martie 2021 – întru slăvirea unui binecuvântat 31 martie 1933!

ESEU

CONTEMPLÂND „PASUL TĂU DE DOMNIȘOARĂ”/ NICHITA STĂNESCU

► Vladimir RADU

„În dulcele stil clasic mi se pare, azi, o carte de trecere” (Eugen Simion)

Într-o a doua etapă a creației, marcată de îndrăznețe inovații în lirica românească, poetul Nichita Stănescu își continuă aventura de cunoaștere a eului poetic prin mijlocirea „*necuvintelor*”. Acum descoperă efectul timpului asupra cuvântului (vol. **Dreptul la timp**, 1965) în care adolescența este privită cu ochii experimentați ai bărbatului matur (poezia **Adolescenți pe mare**). Tot acum dă glas unor meditații profunde în cele **11 Elegii** - viziuni ale filosofiei sale lirice în definirea unor concepte fundamentale, despre istorie, geneză, viață și contopirea cu lucrurile. Mai apoi filosofează alături de marele gânditor al Antichității (în **Laus Ptolemaei**). Prin poezia și volumul **Necuvintele** se definește starea de grație a simțirii poetice manifestată într-o lume a creației artistice.

Această altă etapă a creației stănesciene se rotunjește prin volumul **În dulcele stil clasic**. Poetul propune o întoarcere în timp, la vârstele poeziei până la maniera clasicilor pe care îi va parodia dulce-ironic. Titlurile poeziilor și conținutul acestora nu trimit la un poet anume din perioada amintită, ci la o modalitate artistică revolută, cu toate că trebuie categoric apreciată în contextul în care a fost ea creată. (**Al meu suflet, Psihée, Dulce cupa mea de piele, Baladă, La piciorul răsfățat, Stam lungit, Cu urechea sângerândă, Poate că ochiul meu verde, Legendă, De dragoste, Mult vechii de romantici, Se uita cu ochii negri, Atât de mândru ea mergea, Soldatul și pasărea** ș.a.)

OPERA MAGNA/ INTEGRALA OPEREI

În poemele reunite sub genericul **În dulcele stil clasic** (1970), Nichita Stănescu redescoperă, prin apropo și parodie, poezia predecesorilor, jucându-se cu diferite maniere poetice, comparându-le mereu cu propria manieră. Trecând însă de posibilele imputări, trebuie să fie acceptată ideea că poezia lui Nichita Stănescu nu a încetat niciodată să trădeze zone de veritabilă grație, iar formula ei s-a modernizat constant prin mărirea suprafeței de cercetare, așa cum se profilează în cazul volumului **În dulcele stil clasic**, care aduce o lucidă și dragăstoasă ironie ludică, o discuție însuflețită cu modalitățile deja reprezentative. Faptul este remarcat de *Eugen Simion*, într-o glosă din *Scritori români de azi*: „Poetul tulbură de regulă desenul inițial și transformă melancolia în angoasă. El simte în aceste clipe apăsarea lui „s” din **sunt** (obsesie veche la Nichita Stănescu) și aude în preajmă zboruri de îngeri negri. Poemele din **În dulcele stil clasic** își schimbă atunci ritmul și renunță la argumentația veche: devin speculative și abstracte, totuși nu atât de abstracte ca să nu se înțeleagă inconformismul lor fundamental. Știința, sau poate șiretenia lui Nichita Stănescu este a se face că se joacă cu niște jucării ce se cheamă: univers, destin, existență, iubire, moarte, singurătate”.

Volumul acesta ne arată un Nichita Stănescu, mai tandru și mai sentimental, iar până la un punct mai retoric. Un ochi lăuntric se deschide și în aceste versuri împănate de idei, dar ceea ce domină este jubilația și afectarea unei mari suferințe din dragoste. Sub acest aspect poemele își merită titlul. Mai speculativ și cu o metaforă mai abruptă, Nichita Stănescu pune în versuri *ah*-ul și *oh*-ul preromanticilor Ienăchiță Văcărescu ori Costache Conachi și varsă cu prefăcătorie lacrimi în niște jalnice romanțe de o simplitate rafinată. A spune însă că poetul renunță la temele lui și că *dulcele stil clasic* înseamnă o întoarcere la figurația poetică, tradițională, este mult.

Mircea Cărtărescu consideră volumul **În dulcele stil clasic** drept „Încercarea lui de recondiționare a câtorva stiluri poetice istoricizate,

mai cu seamă a neoanacreontismului și a romantismului incipient”. După Eugen Simion, gruparea aceasta de poezii reprezintă „*Un exercițiu, recunosc primejdios, ajuns la limita imposibilului*”. Marele nostru critic, prieten apropiat al poetului, apreciază că „*poemele din volumul În dulcele stil clasic, păstrează dincolo de aerul lor ceremonial, dincolo de ținuta lor spectaculară o anume gravitate meditativă.*” Sunt readuse în fața cititorului căile bătătorite și devenite desuete ale literaturii (poeziei) altor vremuri, specii consacrate în care cu greu s-ar putea aduce înnoiri; romanța, balada, poemul eroic, madriagalul, cântecul, meditația, fabula etc. În nici un caz nu poate fi vorba de o discreditare a clasicilor. Nichita Stănescu vizează mai degrabă (așa cum o făcuse și Eminescu la vremea sa) ironizarea banalității, a cantonării poezilor în riguroase tipare arhicunoscute și uzate, „mânjind cerul cu stele și marea cu valuri”. Nu putea deci, să evite Nichita Stănescu tocmai o temă apropiată sufletului său, temă aproape uzată de atâtea folosire – dragostea.

Grafică de Alina Ionescu - Cerei

Poezia *În dulcele stil clasic* (cea care a fost aleasă a da și titlul volumului) este o ilustrare a manierei poetice originale pe care autorul se străduiește să o contrapună lamentațiilor amoroase devenite desuete pentru tinerii generației sale. Poetul reține doar tema (inepuizabilă pentru simțirea întregii generații de artiști), alături de eleganța stilului declarativ – trubaduresc. Dar toate acestea sunt supuse unui tratament de „regenerare – caricaturizare”.

Pasul diafan de domnișoară constituie doar un pretext liric al unei poezii declarative. Iubirea nu mai este acum „leoaică tânără”, nu mai avântă eul

poetic spre înălțimile unei lumi aproape intangibile ci rămâne doar o suavă galanterie declarativă către femeia iubită sau/ și muza inspiratoare (la un nivel mai profund de interpretare). Structura poetică și semnificațiile se desprind cu oarecare dificultate din cauza ambiguității unei chei de interpretare mai rigide. Este un discurs liric organizat în cinci unități (catrene monoritmice) și un vers final, izolat, cu evidentă valoare concludivă.

Primele două strofe alcătuiesc o primă secvență a întâlnirii iubirii (muzei poetice) și reverberațiile meditativ-pasionale din sufletul poetului. Iubirea este o glumă plăcută, suavă, a naturii care a născut-o din *mineral* („*dintr-un bolovan coboară*”) sau din *vegetalul* obosit („*dintr-o frunză verde, pală*”) – acestea devenind coordonatele terestre.

De semnalat aici motivul poetic al *pietrei* în strânsă corelare cu un alt etern motiv al liricii de factură romantică, cel al *timpului*. Iluzia aceasta a iubirii (sau harul inspirației poetice) poate fi și de sorginte cosmică („*dintr-o inserare-n seară*”) ori o tristă idee rătăcitoare a unui destin rănit în căutarea absolutului („*pasăre amară*”).

Aceste prime strofe alcătuiesc o simetrie șocantă (sau jucăușă?!) prin dispunerea propozițiilor, enumerarea circumstanțelor de loc (*dintr-o...*) și repetarea obsedantă a sintagmei *pasul tău de domnișoară* - toate subordonate verbului *coboară* - semnifică intrarea în lumea obișnuită, a unui element absolut inedit prin aspectul exterior dar mai ales prin declanșarea sentimentelor profunde deschizând o lume atemporală (motivul ieșirii din timpul real către aspirațiile ideale).

„*O secundă, o secundă*” sugerează clipa fericită a întâlnirii dintre Poet și Inspirație, clipa revelației Absolutului. Este o pâlpâire de suflet întipărită în memorie. Formă învechită a verbului „*eu l-am fost zărit*” trimite la substantivul „*în undă*” - întruchiparea a reverberațiilor concentrice ale sufletului. Aici relația eului poetic cu lumea înconjurătoare este regăsită în oglindă: *unda* este deopotrivă simbolul oglinzii dar și al cercurilor. Vizualizată într-un element material (*pasul*), iubirea lasă o imagine fugară a unui obiect și a unei culori (*roșcată fundă*). Metaforă poate fi a inimii, a trecerii nepăsătoare, a unei percepții acute, ori sugestia de implicații malefice care trebuie evitate (roșu apară de deochi). Senzația de coborâre, de profundă tristețe se concentrează în verbul „*Inima încet mi-afundă*”. Este clipa de revelație a Absolutului imposibil de atins.

Surprins, cititorul va descoperi în a patra strofă, un poet redus la condiția de victimă a propriei iluzii, halucinat la cumpăna dintre gând și cuvânt.

Rugămintea „*Mai rămâi*”, culeasă parcă dintr-o romanță veche este presărată imediat cu câteva precizări derutante: îndrăgostitul percepe doar zgomotele și senzația de durere exterioară, „*pe un timpan blestemat*”, înfiorat de acum înainte de o muzică divină rezervată doar semizeilor. Idealul poetic atins nu înseamnă neapărat fericire, ci poate fi și suferință („*căci îmi este foarte rău*”). Apoi se subliniază atitudinea contemplativă la care revine poetul; el se preface acum a imita banalizatele imagini și formule clasice. În mod intenționat expresia se păstrează doar la suprafață lucrurilor, iubirea însăși rămânând un simplu element exterior. Banalitatea cuvintelor devine aproape ridicolă în distonanță cu sentimentele înalte descrise anterior. „*Stau întins și lung și zic... mai nimic*” - e o poză romantică de contemplare. O mai atentă descifrare a sensurilor acestei strofe relevă că, trecut prin clipa revelației sublime (a dragostei și a poeziei) eroul liric se confesează acum printr-o gravă meditație pe tema scurgerii ireversibile și inutile a timpului etern, față de care ființa umană (poetică) rămâne total neînsemnată. Versul ultim – scris separat, într-o formulare gnomică, tipic eminesciană – concentrează concepția poetului: totul trece inclusiv iubirea/ inspirația, iar în afara acestor momente sublime existența nu-și mai găsește împlinirea și rostul.

Despre aventura limbajului stănescian în poeziile acestui volum sunt câteva posibile observații de făcut: Poetul face această întoarcere la clasici pentru a-și clarifica sieși dacă și cât de mult s-a depărtat de modelul exterior al lirismului. El exersează cu talent și detașare formulele apropiate celor populare, clasic-poetice, dar ne convinge pe deplin că s-a putut desprinde de acestea impunându-se el însuși ca un model devenit clasic. Versificația, alternanțele vocalice și consonantice din rimele primelor două strofe (-oară), rimele banalizate: *tău-*, *meu-*, *zeu-*, *rău-*, trimit la vârsta de începuturi a poeziei. Cuvintele au sonorități banale, dar se încarcă de sensuri adânci la o lectură profundă. Textul poate fi considerat o **artă poetică**, întrucât conferă liricului modernitate și un mare rafinament compozițional și stilistic. Poetul îi dă mai în glumă, mai în serios, forma cântecului galant. Jocul acesta a făcut posibilă, interpretarea poeziei și din punct de vedere al trăirii dragostei, textul aducând față-n față două „personaje” (măști), două roluri: unul masculin - în care îl putem recunoaște pe eul poetic dar și pe îndrăgostit și unul feminin - care poate fi atribuit poeziei sau muzei, dar, la fel de bine unei iubite. Ambiguitatea nu este întâmplătoare. În „*Respirări*” poetul afirmă că „*Din punct de vedere al sentimentelor, arta se apropie*

și chiar poate fi comparată în esența ei, pentru o mai ușoară înțelegere, cu starea de îndrăgostit exprimată”. Astfel, într-o altă cheie, textul acesta ar putea fi interpretat și ca o „întâlnire” a creatorului cu muza inspiratoare. Creația izvorăște din iubire și îl proiectează pe creatorul-poet în eternitate.

Rezumând demersul nostru de a ne apropia de creația „*Îngerului cu cartea în mâini*”, remarcăm faptul că Nichita Stănescu este un înnoitor al creației poetice din literatura noastră reprezentând cu cinste o generație tânără care a preluat cu un cuvenit respect tradiția poezilor modernişti din perioada interbelică, coborând mai adânc în formele de început ale poezicelor încercări spre a re-descoperi **Meștesugul stihurilor românești**. Originalitatea poeziilor sale constă în noutatea limbajului poetic dar și în concepția despre poezie. El este îndrăznețul creator al unei adevărate revoluții în limbajul poetic românesc: „*Lăsați-mă-n patria de cuvinte/ Limba română e patria mea*”, mărturisește poetul. Pentru poet cuvântul înseamnă enorm, constituie o altă stare a materiei; poetul transformă funcția de comunicare în funcție cognitivă (de cunoaștere) prin metamorfozarea cuvântului. Limbajul este bazat pe metaforă și parabolă, poetul operează schimbări în ordinea cuvintelor, mutații de sens, efecte muzicale și asociații surprinzătoare. Criticul Eugen Simion intuiuse faptul că „*Postmodernismul românesc în latura lirică, debutează probabil cu această carte în care ludicul, vizionaristul, manieristul Nichita Stănescu reabilitează un număr de specii corupte de timp (romanța, de pildă, sau mica elegie a iubirii)*”. Elementele de prozodie vizibil înnoitoare sunt dezvoltate într-o manieră proprie, inovatoare, prin prezența versului liber, a tehnicii ingambamentului, scrierea cu literă mică la începutul versurilor etc. Sensul convențional al cuvântului este semnul iar nucleul semantic al acestuia este nodul. Întreaga lirică a lui Nichita Stănescu (neomodernistul care parodiază cu talent, respect și îngăduință „dulcele stil clasic”) este o veritabilă țesătură ingenioasă de „*noduri și semne*”.

Note finale/ bibliografie de referință:

1. Ștefănescu, Alex, *Nichita Stănescu: Îngerul cu o carte în mâini*, Antologie, studiu introductiv și bibliografie, Editura Mașina de scris, București, 1999
2. Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, Editura Litera, Chișinău, 1998
3. Boldea, Iulian, *Poezia neomodernistă*, Editura Aula, Brașov, 2005
4. Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008
5. Stănescu Nichita, *Noduri și semne*, Editura Jurnalul Național, Colecția Biblioteca pentru toți., București, 2010
6. Stănescu, Nichita, *Opera magna (Integrala operei)*, Ediție îngrijită de Al. Alexandru Condeescu, 5 volume, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2004

IN MEMORIAM

NICHITA STĂNESCU

► Petruș ANDREI

Toată opera poetică a lui Nichita Stănescu încapă între copertele unui buletin.
(Cristian Tudor Popescu)

O leoaică îți sărea în față
Dar doreai ca nimeni să n-o-mpuște,
După ce-ai plecat în altă viață
Câinii vin acum să mi te muște.

Tu ai descifrat „Sensul iubirii”
Și ai dobândit „Dreptul la timp”,
Înțelesuri noi ai dat vorbirii
Și-ai urcat la zeii din Olimp.

Când ai sărutat talpa iubirii
Ca sărutul să nu se strivească
Prin tăria-ntreagă a simțirii
I-ai țesut o haină îngerească.

Ți-ai făcut un scut din „Necuvinte”
Pe-un pământ numindu-l România
Și din „Noduri și din simțăminte
Ai transpus în „Semne” geometria.

Părăseai apoi „Oul și sfera”
Devenind astral și-antonomasic
Și te întorceai din nou pe Terra
Ca să scrii „În dulcele stil clasic”.

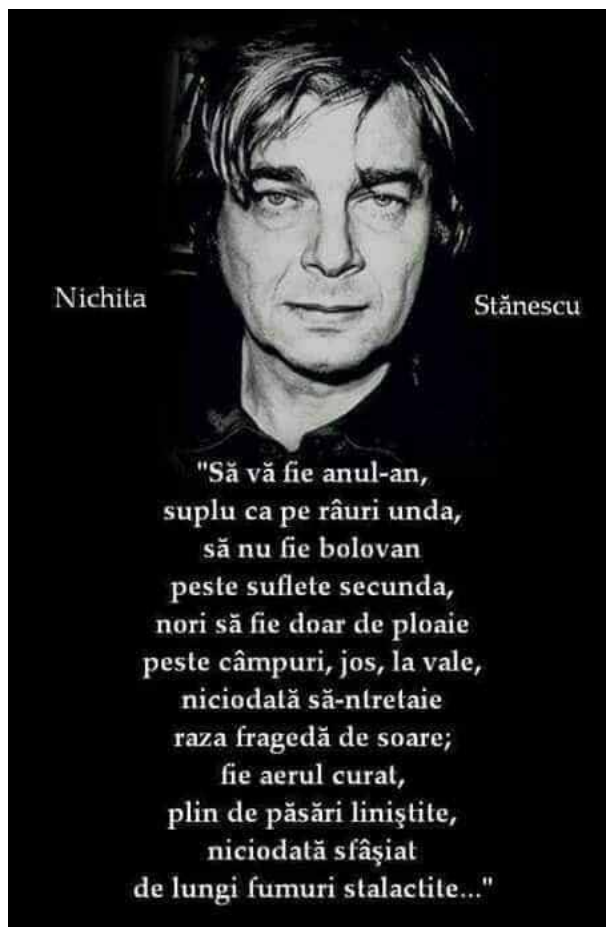
Multe îți părură imperfecte
Altele ți-au fost „Impersonale”,
Astăzi însă firile infecte
Vor ca să-ți dărâme pedestale.

Și rânjesc, osificați, vampirii,
Vârcolacii vor să-ți ia din nimb,
Însă turmentatele Walkirii
Nu ajung la tine în Olimp.

Scormonesc pigmeii cu furie
Să dărâme trainice statui,
Vine însă-asupra lor urgie
Că de ei și zeii sunt sătui.

Vor zvârli cu pietre toți nerozii,
Critici vor mai fi ca „flori deșarte”
Și vor mai lătra, turbați, zăvozii,
Tu vei fi mereu la tine-n carte.

În Eden, Poete, nu te teme,
Ei sunt morți dar opera ta-i vie
Că ai dat un timp pentru o vreme
Să câștigi, în schimb o Veșnicie!

Nichita

Stănescu

"Să vă fie anul-an,
suplu ca pe râuri unda,
să nu fie bolovan
peste suflete secunda,
nori să fie doar de ploaie
peste câmpuri, jos, la vale,
niciodată să-ntreție
raza fragedă de soare;
fie aerul curat,
plin de păsări liniștite,
niciodată sfâșiat
de lungi fumuri stalactite..."

IN MEMORIAM

ZIARISTUL RADU MACOVEI (1943-2020), ULTIMA ÎNTÂLNIRE

„Întâistătător și Apostol al Culturii și Presei de la Dunăre”

► Maria STANCIU

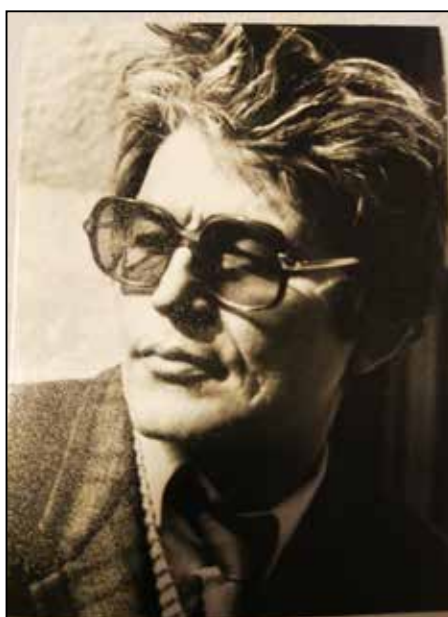
Ziaristul Radu Macovei s-a născut în cer pe 24 septembrie, anul Domnului 2020. S-a retras discret, așa cum a trăit în ultimii zece ani, după ce a renunțat la activitatea de la ziar¹. Ultimele zile le-a petrecut într-un spital din București, cu speranța că Dumnezeu va alege pentru dânsul ce e mai bun... Înainte a a-și încredința sufletul Mântuitorului, se bucuraseră de comuniunea Rugăciunii Domnești - Tatăl nostru - rostită la căpătâi de soția sa, doamna Viorica, și cei doi fii - Răducu și Ionuț. Însoțit de gândul de lumină lină al surorii sale, profesoara Nicoleta Dana Ioniță.

Slujba de înmormântare a fost săvârșită duminică, 27 septembrie, de Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Casian, alături de un sobor de preoți, între aceștia *părintele Ioan Postolache, protoiereu onorific de Galați*, în vechea Catedrală a Galaților - Biserica „Sfântul Nicolae” și „Sfântul Atanasie al III-lea Patelarie”, un loc plin de istorie, în care „*pribeagul Patriarh Ecumenic*” Atanasie a trăit și a slujit, între anii 1642-1654.

Au fost alături de familia ziaristului, mesageri ai Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România, „*marea și nedespărțita familie a ziaristilor gălățeni*”, cum observa Înaltpreasfințitul Părinte Casian. I-au adus un semn al recunoștinței veșnice, colaboratorii și cititorii care au venit să îl însoțească pe ziaristul și omul de cultură Radu Macovei, pe drumul ce duce în lumea fără dor.

Emoții nerostite, candelă cu lumină, flori, o căruță de flori, lacrimi, precum „*medicamentul expiator*”, purificator, toate au fost adunate într-un buchet al recunoștinței, pentru un Om care nu

a revendicat notorietatea, deși o are și Dincolo, în veșnicie...

„*Radu Macovei, cu alai de înmormântare?...*” a fost întrebarea care s-a lăsat dezvăluită în privirile triste ale celor veniți să-i aducă un omagiu. Omul acesta, care și înainte de decembrie 1989, ne hrănea cu demersurile sale jurnalistice în ale artei, istoriei, culturii, s-a mutat la cele veșnice. Momente aproape de necrezut... Totuși. Domnia sa, Radu Macovei, aristocratul cu rădăcini adânc înfipte în istoria Moldovei, veniseră la întâlnirea aceea (i) reală dintre două lumi... Ca să ne uimească, deși, nu-și doriseră o astfel de uimire, și să ne arate că un neobosit în ale scrisului cotidian s-a stâmpărat, s-a

așezat temeinic pe drumul împărăției lui Dumnezeu, pe calea luminată de lumina Celui Nepătrus, unde durerea fizică nu mai răzbate, iar grijile cotidiene rămân în seama urmașilor urmașilor...

Da. Cel care ne aduseseră acum, cu întristare și suspin, la ultima întâlnire pământească era domnul Radu Macovei. Multă jale a fost la căpătâiul ziaristului pe care îl „știu”, îl stimează și-l „cunosc”, deopotrivă, bogatul și săracul, intelectualul, omul de artă și șomerul, chiar și țâncii din leagăn. Freamătă la cuvântul său frunza, ramul și pietrele din vechiul și noul Galați.

Profilul unui Om

Este născut la 1 martie 1943, la Roman, județul Neamț. Cursurile primare au fost urmate în mai multe orașe din țară, fiind marcate de statutul de militar al tatălui său. După cum mărturisește însuși ziaristul, un incident neprevăzut avea să-l vadă pe

tatăl său arestat și copilul „*trimis la fratele mamei, la Fetești, unde am terminat clasa I. La Moinești, am început-o pe a II-a, dar n-a ținut, pentru că tata a fost mutat la Bacău, iar eu m-am întors la Roman, unde bunicii m-au adăpostit până la sfârșitul clasei a II-a. Și uite-așa, cu chiu cu vai, am ajuns și la Iași, într-a III-a, chiar la Școala nr. 1 «Gh. Asachi», lângă Trei Ierarhi, pentru un pătrar*”², povestește însuși ziaristul Radu Macovei..

În toamna anului 1956 a intrat la Liceul „Costache Negruzzi” din Iași, pe care l-a absolvit în anul 1960, urmând apoi cursurile Facultății de Filologie din cadrul Universității „Al. Ioan Cuza” – Iași, promoția 1965.

La Galați, tînărul Radu Macovei a ajuns în iarna lui 1965, fiind angajat la cotidianul gălățean „Viața nouă”, pe 25 decembrie 1965³, potrivit arhivei de familie. A fost șef al secției Cultură, Învățământ, Arte la cotidianul „Viața nouă”, angajat fiind pe 25 decembrie 1965, imediat după absolvirea facultății. Din această poziție, a susținut actul cultural, a luminat, a încurajat și îndrumat inclusiv studenții din tînăra redacție „*Orientări*” din cadrul Universității „Dunărea de Jos” - Galați. În vechiul regim, ziaristul Radu Macovei a avut misiunea de a coordona realizarea unor publicații studențești, în mod special, pentru Festivalul de Artă și Cultură Studențească, organizat de Centrul Universitar - Galați.

Este fondator al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România și vicepreședinte din 1990, de la organizarea uniunii de creație ziaristică, la nivel național, și până în anul 2008. Este și fondator și președinte al Filialei Galați – UZPR și fondatorul unei veritabile Școli de presă, în cadrul Trustului de Presă „*Dunărea de Jos*” din Galați. Un iscusit truditor al condeiului, organizator și administrator neîntrecut în ale facerii unui cotidian, timp de mai bine de jumătate de veac. Un om pe care mulți l-au iubit, deși au fost și îndărătnici care l-au defăimat... În zorii lui decembrie 1989, el este cel care a lansat invitația colegilor ziariști gălățeni: „*Să facem un ziar anti-Ceaușescu!*”, și cu acest prim ziar din spațiul României postdecembriste, actorul Vlad Vasiliu a ajuns - în noaptea dinspre 22 spre 23 decembrie - la Televiziunea Română din București.

Înainte de cumpăna dintre milenii, *Radu Macovei a fost deputat în Adunarea Națională Bisericească și în Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei „Dunării de Jos”, în mai multe mandate. Ca fiu al Bisericii Ortodoxe nu s-a sfiit să se alătore multor demersuri firești ale Bisericii noastre Ortodoxe, la nivel local și național. Făcea totul cu discreție și cu noblețe.*

Pentru multele fapte de bine, știute și neștiute, a fost onorat cu cele mai înalte distincții: „*Crucea Patriarhală*”, acordată, la cumpăna dintre milenii, de Patriarhul Teoctist și „*Vrednicia andreiană*”, din partea Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Casian al Dunării de Jos.

La împlinirea a 60 de ani, colegii i-au făcut o surpriză, publicând volumul „*Vremea Struțo-cămilei*”, editat la Editura „Alma”, o selecție de texte din miile de texte, semnate de Radu Macovei, până în acel moment. Pentru promovarea actului cultural, pentru ținută, pentru generozitatea cu care a susținut, „cu timp și fără timp”, demersul cultural - spiritual, social, istoric și de artă, a fost premiat cu diverse distincții și medalii.

În 2002, a primit *Premiul național „Virgil Tatomir”, pentru activitate jurnalistică, acordat de Uniunea Ziaristilor Profesioniști din România și „Ordinul Ziaristilor - clasa I”.*

La retragerea din activitate, pentru apostolatul său în slujirea cu credință a cuvântului scris, timp de peste jumătate de veac, *Uniunea Ziaristilor Profesioniști din România i-a înmănat „Ordinul Ziaristilor - clasa I - aur”, pentru modul exemplar de slujire a cuvântului scris.*

Ne spunea, adeseori, la întâlnirile de redacție, că scopul suprem al ziaristului profesionist, care se bazează pe puterea cuvântului și pe formele de expresie publicistice este „*de a informa, dar și de a educa, de a schimba mentalități, de a determina atitudini pozitive în rândul comunității*”. Nu-i plăceau „*struțo-cămilele*” și când minciuna, furțișagul, dezinformarea, „*fake news*”-ul se cuibăreau prin vreun ungher al comunității, ziaristul Radu Macovei susținea din toți rărunchii demascarea unor astfel de impostori, în stilul său, care s-a imprimat adânc și în stilul nostru, al discipolilor săi. Fără aroganțe. Cu eleganță, cu profesionalism, cu stil, cu o aristocrație a sufletului care venea din străfundurile unei istorii de familie cu rădăcini statornice în Moldova de Sus.

Scurtă istorie a unei mari familii

Ziaristul Radu Macovei, atât pe linie paternă, cât și maternă, are rădăcini înfipite în aristocrația Moldovei. Aristocrație sa este prin naștere, formație și atitudine și nu e figură de stil. Istoria Macoveilor vine de prin secolul al XVI-lea, iar prin veacuri, eroii din această spiță au slujit cu „*arma*” cuvântului și cu arma-armă, în mai toate luptele moldave, inclusiv în cele două conflagrații mondiale. Între Macovei, unii au dat tribut de jertfă și în vremea comuniștilor. Gheoghe Macovei (1916-1988), tatăl ziaristului

Radu Macovei, a fost ofițer de Infanterie, coleg de clasă cu Regele Mihai. A participat la al II-lea Război Mondial din prima zi. A luptat pe frontul de Răsărit, iar în 20 august 1944, când România a întors armele împotriva germanilor, din lipsa informațiilor, ofițerul Gheorghe Macovei a căzut prizonier la ruși, alături de alți camarazi. A fost trimis în Siberia și acolo a rămas trei ani. „Abia în 1947, tata a revenit acasă, iar familia nu știa dacă mai există sau nu... Tata ne povestea că a trăit tăind lemne, în pădurile înghețate din Siberia și bucurându-se că așezarea în care erau ținuți prizonieri ofițerii români se situa lângă o ladă de gunoi... Era sărbătoare când, dimineața, ajungea primul la lada cu gunoi... După revenirea în România, au fost chemați la Breaza toți ofițerii. Mai marii Armatei noastre, aflați sub influența bolșevicilor, i-au întrebat dacă doresc să facă școala de partid și cine nu dorește, să facă un pas în fața careului... Tata a fost singurul care s-a trezit în fața careului”, povestește profesoara Nicoleta Dana Ioniță, sora ziaristului Radu Macovei.

Gheorghe Macovei, tatăl ziaristului

Acest moment avea să fie resimțit în epoca de aur, nu numai de Gheorghe Macovei, ci și de urmașii săi...

După mamă, ziaristul Radu Macovei vine din neamul Celibidache, *bunicul său matern fiind Demostene Celibidache (+1957), născut la 1867, în județul Covurlui (Galațiul de astăzi)*. Demostene este al patrulea fiu al lui *Polihron Celibidache*⁴, român de origine elenă, a cărei familie a venit din Creta-Grecia. Rămânând orfan, Demostene a fost crescut de sora sa mai mare – Sofia Celibidache, născută în 1859, absolventă de Conservator la Kiev, necăsătorită, fiind directoarea Azilului de Bătrâni din Galați. A murit în 1939. Demostene s-a căsătorit cu tânăra Maria Brăteanu (1878-1962), ani mulți profesoară de fizică-chimie, la Roman, unde familia s-a mutat înainte de Primul Război Mondial.

Bunicul Demostene a fost ofițer de Cavalerie (1912), prefect de Poliție Iași (1924), și părintele a cinci vlăstare, între copiii săi, reținem pe *Sergiu Celibidache*⁵, marele muzicolog, compozitor și dirijor, de renume universal, născut în 28 iunie 1912, și Irina-Paraschiva (1919-2018) - longeviva și distinsa mamă a ziaristului Radu Macovei și a doamnei Nicoleta Dana Ioniță, profesoară la Colegiul Național

„Vasile Alecsandri” din Galați, și domnia sa, apreciată în 2004, cu cea mai înaltă distincție - Ordinul „Meritul pentru Învățămant, în Grad de Comandor”.

În copilărie, atât Sergiu, cât și Irina-Paraschiva, alintată Sonia, au primit o educație generală și muzicală, de excepție. „Noi toți am făcut pian. Eu am luat lecții de pian șapte ani, dar nu am avut niciun fel de talent. Sergiu a avut ureche absolută. Copii fiind, eu apăsam clape la întâmplare: Do bemol, Sol bemol, Re..., pentru a-l duce în eroare. Nu am reușit niciodată. Sergiu identifica imediat sunetele!”, povestea mama ziaristului Radu Macovei, doamna Irina-Paraschiva Macovei, cu ocazia unui film, realizat în memoria marelui dirijor Sergiu Celibidache. Ca să întregim și mai mult profilul acestei familii, adăugăm că unul dintre stră-stră-strămoșii ziaristului Radu Macovei, fratele mare al lui Polihron, este *Aristarh Anton Celibidache (+1917)*, cu ranguri înalte sub Împériul Rus; a fost „comisar regal român

în Războiul de Independență din 1877, consul la Tulcea și Florența, consilier de stat efectiv”⁶, fiind căsătorit cu Sofia D. I. Cara-Vasile, reținem dintr-o istorie a nobilimii din Moldova veacurilor trecute.

Sunt strașnice rădăcinile ziaristului Radu Macovei. Deocamdată, ne oprim...

Să revenim la *momentul prohodirii din 27 septembrie*, când Înaltpreasfințitul Părinte Casian și ziaristul Grigore Lazarovici au conturat personalitatea și statura ziaristului Radu Macovei.

Fondator și director economic al cotidianului „Viața liberă”, în primele două decenii după decembrie 1989, coleg de condei din tinerețe - ziaristul Grigore Lazarovici a subliniat că Radu Macovei „și-a dedicat întreaga viață gazetăriei. Este nu numai fondator al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România, președinte al Filialei UZPR - Galați, ci și ctitorul Școlii de presă de la Dunărea de Jos. A fost un om care după decembrie 1989 a înființat primul ziar din România⁷, care a asigurat o pâine pentru 183 de salariați, ziariști, tipografi, distribuitori de presă, vreme de peste două decenii. Ca tiraj, cotidianul «Viața liberă» se situa pe primul loc în țară. În primii ani de după decembrie 1989, cotidianul „Viața liberă” avea un tiraj de 125.000 de exemplare pe zi și 60.000 de abonați. Erau

*zile când tipăream o ediție de dimineață și una de seară*⁸.

Domnul Lazarovici a adăugat că a lucrat cu ziaristul Radu Macovei de la vârsta de douăzeci și patru de ani, pe vremea când Radu reveniseră în redacție ca șef al secției Cultură-Învățământ⁹. „Fusesem repartizat și eu la aceeași secție și m-a uluit rapiditatea cu care scria, de multe ori stând în picioare. În reportaj era de neîntrecut. Era într-o continuă competiție cu ziaristul, apoi, profesorul Virgil Nistru Țigănuș, de la Liceul «Vasile Alecsandri». Pentru mine Radu este «Le Maître» – «Maestrul» presei și al culturii gălățene, și nu numai.. Era nu numai un ziarist de excepție, era un profesionist complet, nu doar făcut, ci născut să slujească oamenii. Știa bine a struni cuvântul și a-l pune la sufletul cititorilor. Este un reper pentru profesioniști... Scrisul la ziar era un crez, totul venea dintr-o stare interioară... Radu a slujit și s-a bazat pe o înaltă cultură. Domnia sa merită să rămână în inimile noastre, așezat pe un pedestal al verticalității, al demnității și autorității profesionale. Este pentru noi nu doar ctitor de ziar, ci și de școală de jurnalism, un mare jurnalist și om de cultură”.

Radu Macovei împreună cu mama sa.

Renegat și adorat!

În contextul tristei întâmplări, s-a amintit că în anul 1976¹⁰, din motive politice, Radu Macovei a fost înlăturat din redacția fostului ziar „Viața nouă”, alături de ziaristul și profesorul Virgil Nistru Țigănuș și ziaristul Horațiu Mazilu. Cauza era „originea nesănătoasă” a celor trei, care scriau la un ziar „fără să fi avut postuniversitara de partid”. În plus, Radu Macovei era și soțul unei fiice de preot, doamna Viorica Macovei, profesor universitar.

Minunată este povestea revenirii ziaristului Radu Macovei la ziar, în plin ev ateist. Povestea trebuie reținută, pentru că, astăzi, privind fără patimă înspre „anii de aur” ai ateismului, cu siguranță, frumoasa întâmplare s-a concretizat, prin lucrarea nevăzută și ajutorul lui Dumnezeu. Povestea ne-a

relatat-o sora sa, doamna prof. Nicoleta Ioniță. „După plecarea de la ziar, fratele meu a lucrat la Direcția de Cultură. Îainte de această poveste tristă, Radu participaseră la un concurs de cultură generală, la nivel național, «Cine știe, câștigă». De la Galați, în fruntea echipei s-a aflat Radu. Concursul a fost transmis la Televiziunea Română și toată lumea a văzut că echipa de tineri din Galați era temeinic pregătită, fapt ce a făcut să aducă Premiul I, la Galați. La întoarcere, au fost așteptați în gară de un delegat al lui Constantin Dăscălescu¹¹, pe atunci, mare om de stat. Radu a fost invitat a doua zi la Dăscălescu, «de urgență»!... Radu s-a prezentat. Și surpriză! La premiul stabilit prin regulamentul concursului, o excursie de o lună în Franța și Maroc, a primit de la Dăscălescu un stilou din aur...”

Pelângă stiloul de aur și excursia în străinătate, Radu Macovei a mai primit un dar neașteptat, însă mult-dorit: a fost reangajat la cotidianul local, chiar numit șeful secției Cultură-Învățământ. În fața evidenței, nici comuniștii nu au rezistat!

Expresivă, în acest sens, este chiar mărturisirea ziaristului, Radu Macovei, care în eseul „Cazul Viața liberă”, din ediția aniversară, numărul 2.000, din 3 iulie 1996, a cotidianului gălățean, reedita crezul său: „Cine se întrebă cum de am rezistat, cum de am ajuns în topul celor mai puternice cotidiene din țară, cum de nu ne-au luat locul alții, trebuie să facă apel la acest legământ. Legământul de a transforma cuvântul nu în armă, ci în piatră de temelie pentru o cetate de apărare a drepturilor omului, de a-i pune în valoare ființa, speranțele, destinul. Legământul de a nu mai distruge, ci de a construi, de a nu răni, ci de a vindeca; stăruința de a concilia în imensa divergență a manifestărilor umane, relevând tot timpul, cu o insistență de multe ori supărătoare, că există un BINE absolut, în căutarea căruia nu trebuie, ci este normal să fim uniți”.

Corăbierul „Navei Amiral”

Revenind la ziua ultimei întâlniri din vechea Catedrală a Galațiului, Înaltpreasfințitul Părinte Casian al Dunării de Jos a salutat marea familie a ziaristului Radu Macovei, precizând: „Ne-am adunat în duminica Evangheliei care ne-a relatat despre Pescuirea Minunată, ca să fim alături de un Om care a venit pe lumea aceasta nu neapărat pentru el, ci a venit pentru a sta în slujba semenilor săi. Acum, el este cel ce a obosit în trup, dar, spiritual, cultural, ființial, ziaristul Radu Macovei este rupt din stânca tare a unei familii din vechea aristocrație a Moldovei, o familie adânc înrădăcinată în cultul pentru cuvânt, în cultul pentru cultivarea cuvântului Culturii, un

ziarist care, asemenea ucenicilor Mântuitorului, a știut a face din cuvânt mreață și a-i aduna pe oameni”.

În atmosfera din Vechea Catedrală, Arhiereul nostru a explicat celor prezenți că prin adormirea sa în Domnul, pare că noi, „cei care suntem foarte atașați de efemeritatea celor trecătoare, vedem acest moment ca pe o înfrângere. Dar, acest om - prin slujirea lui, ca ziarist și om de cultură - a făcut să ne fie cât mai bine tuturor, semenilor săi. În fiecare breaslă există elite, există piscuri. Aici este un conducător de breaslă, este un om care nu a fost în viața lui pe locul doi. Pe locul trei, nici atât... Cei care l-am cunoscut, ne-am hrănit și ne-am bucurat de lucrarea sa exemplară, pusă în slujba comunității de la Dunăre, și nu numai, am devenit mult mai singuri, mult mai săraci, prin plecarea sa. Prin slujirea sa, ziaristul Radu Macovei a știut să ne cheme la dialog, comunicare și comuniune. El a făcut din nume un renume... Când omul se odihnește în veșnicie - aparent - nu mai spune nimic, dar - tainic - spune totul. Se poate spune despre acest om, pe cât e cu puțință, că a fost învins ca un învingător. A căzut în luptă ca un mare luptător. Am pierdut un reper adevărat, care trebuie pus pe o statuie a demnității, a valorii intrinsece...”

Înaltpreasfințitul Părinte a făcut o paralelă între minunata pescuire a Mântuitorului și slujirea ziaristului, care - atunci când este întreprătată spre Bine și Frumos - se aseamănă cu cea a ucenicilor Mântuitorului, care - prin cuvântul însuflețit - a întrariat și a unit mii, sute de mii, milioane de inimi. S-a raportat la activitatea ziaristului și deputatului eparhial, spunând că este „**Întâistător și Apostol al culturii și presei de la Dunăre**” și **ctitor al buletinului eparhial „Călăuză ortodoxă”, periodic eparhial care, în primii ani, s-a tipărit la editura cotidianului „Viața liberă”**.

„Avem nevoie de astfel de oameni care să ne arate binele. Și cine-i conducător de oameni este un om care se smerește pe sine și îl ridică pe celălalt la sine. Și caută să fie mai bun ca sine, mai mare ca sine. Ucenicii Mântuitorului se plâneau că nu prind pește, dar la îndemnul Mântuitorului - de a duce undița mai în adânc - au izbuti! La fel este și cu ziaristul, cel care dă putere cuvântului. Adună sufletele oamenilor, împreună. Și oamenii au nevoie să fie împreună, mai ales astăzi, pentru că sunt prea risipiți, prea răniți. Ziaristul Radu Macovei a avut conștiința așezării voievodale și a știut să răzbească peste pericole, necazuri, dureri. În activitatea sa, ne-a arătat cum e să-ți arăți superioritatea, nu ridicându-te peste ceilalți, ci ridicându-i pe verticală pe celalți; nu dărâmand, ci învățându-i pe semeni să stea dreți, cu

demnitate. Nu doborând, ci zidind. A fost cel care a știut că doar slujind oamenii rămânem în inimile lor și doar împreună biruim. «Veniți după Mine, și vă voi face pescari de oameni!» (Matei 4,19), îi îndeamnă Mântuitorul pe ucenici. În slujire, la fel face și Maestrul. Își îndrumă ucenicii spre a propovădui Binele și Frumosul. Acesta este pescarul”.

În contextul întâlnirii, Înaltpreasfințitul Părinte Casian a spus că Radu Macovei „este pescarul de oameni de la Dunăre, care până în 1989, a adunat atâta istorie, cultură și artă, pentru ca apoi să poată să formeze o școală de gazetari, pe care i-a adunat

în «Corabia» care se numește «Viața liberă», scriind - pe răbojul timpului - istoria clipei de la Dunărea de Jos. Această corabie a avut cel mai mare corăbier posibil, atât de cult, atât de ambițios, atât de puternic, atât de răzbătător, atât de nobil. Corăbierul acesta nobil s-a aflat pe stâncile Revoluției și pentru că era cu un cap deasupra tuturor, i-a învățat pe toți să pescuiască cele mai bune valori și a reușit... A făcut din echipa de la Viața liberă, «Nava Amiral» a presei de la Dunăre, dându-i de toate: istorie, cultură, tradiție, dreptate, pace socială, liniște, mai ales, liniște în comunitate. Și muncitorul și universitarul, și săracul și bogatul s-au regăsit printre coloanele ziarului”.

Nu au lipsit nici aducerile aminte... „Eu l-am cunoscut acum treizeci și unu de ani, la doar o săptămână de la venirea mea la Galați. Domnule Radu Macovei, sunteți primul om din Cetate, care m-ați căutat... Sunt acum aici să vă multumesc!, domnule Radu Macovei. Imediat după evenimentele din Decembrie 1989, nu v-a fost jenă să mergeți în Adunarea Eparhială Națională, la București, și să-l uimiți pe Patriarhul Țării Teoctist, punând votul pentru alegerea mea ca Arhiereu. Eu v-am ales, pentru că am văzut valoare! În duminica aceasta, a Minunatei Pescuiri, a fost și ziua Arhiepiscopatului de la Dunărea de Jos și, mai nou, este și ziua de naștere în cer a Domniei Voastre.

Nu transmit condoleanțe familiei, ci mulțumiri că, de câteva luni, zi de zi, ați fost lângă Dânsul,

I-ați încurajat, I-ați susținut, I-ați iubit mult... Pe aripile Învierii lui Hristos, Radu Macovei va trona în inima comunității de la Dunărea de Jos. Nu-mi iau rămas bun, ci doar vă arăt un om bun de care avem nevoie, prin verticalitatea și profesionalismul său. Acum și-n vecii vecilor! Iubite prieten, nici presa, nici timpul, nici uitarea nu vor putea șterge ușor urmele tale. Inclusiv în Catedrală, la Sfânta Liturghie, am spus că vă consacru, în acest început, cea mai frumoasă simfonie a unchiului Vostru - Sergiu Celibidache: «Hristos a înviat!». Amin!

Veșnică să-i fie amintirea!”

Note:

Foto: Arhiva familiei

1. S-a retras în vara anului 2011, în câteva luni, „triami” de la conducerea cotidianului, dându-și demisia.
2. Radu Macovei, „Mai e vreme de o carte”, în volumul *Lumină târzie*, apărut la Editura „Național”, 2013, pp.116-117. Cartea este o culegere de amintiri ale absolvenților de la „Negruzzi”, promoția 1960. De îngrijirea și apariția volumului s-a ocupat maestrul Radu Macovei.
3. Ne referim la cartea de muncă, document ce atestă că a fost încadrat la amintita dată, ca redactor. Sursa: Arhiva familiei.
4. Am constatat aceasta pe baza arborelui genealogic al familiei Celibidache, pus la dispoziție de familiile Macovei și Ioniță.
5. *Sergiu Celibidache* este născut la Roman, județul Neamț, România, cam la jumătate de an de la mutarea familiei sale din Galați la Roman. Tatăl său, prefect la Iași, ar fi dorit să-i urmeze în politică, însă Sergiu respira prin muzică, spre supărarea lui Demostene. Dirijor, compozitor, membru al Academiei Române (1992), arta sa muzicală este considerată un fenomen. Dirijorul însuși a rămas în memoria universală drept un „titan”, deși, era un incomod. A fost trimis, după liceul de la Roman, să ia lecții de pian, la Iași. Tatăl său insistă și-l trimite la București, unde face Matematica și Filozofia. Demostene îl vedea un bun politician, economist, însă, niciodată muzician. „*Gata. Din momentul ăsta, nu mai ești fiul meu, și locul tău nu mai este în această casă*”, i-a spus Demostene fiului său Sergiu... În 1936, Sergiu a plecat în Germania, unde a urmat Academia de Muzică. În 1945 ajunge dirijor *pro tempore* al Orchestrei Filarmonice din Berlin, în locul lui Wilhelm Furtwängler, care - acuzat de colaborare cu naziștii - a fost înlăturat din funcție. A dirijat până la reabilitarea lui Furtwängler, în 1952. Doi ani mai târziu, în 1954, Herbert von Karajan este ales dirijor pe viață, după Furtwängler, fapt ce i-a adus o mare supărare. A dirijat departe de Germania, susținând concerte simfonice în America de Sud, Franța, Suedia, Italia ș.a. Regimul comunist l-a ținut departe de România. Abia în anul 1978 a revenit în țară, fără să-l mai apuce în viață pe Demostene, tatăl său, care plecase la ceruri din 1957... În 1979, Sergiu Celibidache a primit să devină dirijorul Filarmonicii din München și director general al Școlii de Muzică din marea metropolă. A fost căsătorit cu Ioana Procopiu, pictoriță, cu care are un fiu – Serge Ioan Celibidache. Marele dirijor Sergiu Celibidache, supranumit „filozoful cu baghetă”, „adversarul neînduplecat al rutinei”, a plecat la cele veșnice la 14 august 1996, La Neuville-sur-Essonne,

departamentul Loiret, Franța, unde familia are casa de vacanță. Urmașii săi au organizat, în amintirea marelui dirijor și compozitor, un festival care-i poartă numele.

6. Gheorghe G. Bezviconi, *Nobilimea Basarabiei (1821-1918)*, în *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru*, vol. 2, Institutul de Istorie Națională din București, București, 1943, indice 75, p. 97. Potrivit unui act de la 1897, familia „Celibidaki” era de români, de origine greacă și trăia în Cahul.
7. Primul număr al cotidianului *Viața liberă* a fost conceput și tipărit în după amiaza de 22 decembrie 1989, în casa ziaristei Silvia Mihalcea (+23 aprilie 2020), numerotarea primului număr fiind din 23 decembrie. Din echipa care a făcut acest „ziar anti-Ceaușescu”, la invitația ziaristului Radu Macovei, au făcut parte ziaristi: Grigore Lazarovici, Mariana Iliescu (+9 iunie 2019), Katia Nanu, Silvia Mihalcea, Ștefan Dimitriu, Cristian Popescu. Pe frontispiciul ziarului este îndemnul: „*Trăiască Poporul – Trăiască România!*” Personal, în după-amiaza zilei de 22 decembrie 1989, l-am întâlnit pe ziaristul Grigore Lazarovici în cartierul Mazepa II, zona Complexului „Ancora”, și mi-a spus cu îngrijorare că merge să se întâlnească cu Radu, ca „să facem un ziar anti-Ceaușescu, pentru că s-a sfârșit cu acest regim totalitar!...”
8. Informațiile au apărut pe portalul UZPR și în cotidianul „*Viața liberă*”, sub semnătura subsemnatei, fiind preluate apoi de mai multe publicații,
9. Radu Macovei a fost angajat la cotidianul „*Viața nouă*”, la 25 decembrie 1965, ca redactor stagiar, imediat după absolvirea facultății, în 1965, reiese din cartea de muncă (pp.14-15), pusă la dispoziție de doamna Viorica Macovei, soția ziaristului, cea care i-a stat alături timp de 49 de ani.
10. „*Ziaristul de rubrică*”, Radu Macovei, a fost transferat din redacție în 16 septembrie 1976, ca instructor principal, cu un salariu mai mic cu o treime, la Direcția de Cultură - Galați. A fost reangajat în 8 noiembrie 1977, potrivit cărții de muncă, pp. 16-17.
11. S-a născut în 2 iulie 1923, la Breaza, jud. Prahova. A fost prim-secretar al Galațiului, între 1965-1974, deputat în Marea Adunare Națională. Președinte al Uniunii Cooperativelor Agricole de Producție (1976-1978), prim-vicepreședinte al Consiliului Suprem pentru Dezvoltarea Economică și Socială (1982-1989). În mai 1982 a fost numit prim-ministru al Guvernului Republicii Socialiste România, succedându-i lui Ilie Verdeț. Ca prim-ministru, Dăscălescu a sprijinit „metodele controversate” ale lui Ceaușescu de reeșalonare a datoriei naționale. Datoriile au fost plătite cu mari sacrificii. În decembrie 1989 era în aparatul de stat al lui Ceaușescu. Ultimul act, semnat de Dăscălescu, ca șef de guvern a fost *decretul de eliberare a tuturor deținuților politici și a celor arestați în urma demonstrațiilor anticomuniste din 1989*. L-a urmat în funcție de Petre Roman. După instaurarea noii puteri, a fost judecat în „*Lotul CPEX*”, fiind condamnat pe viață. A stat închis cinci ani. A fost scos din cauza gravelor suferințe cardiace. A murit de inimă în 15 mai 2003, la vârsta de 80 de ani. *Nicolescu, Nicolae C., Enciclopedia șefilor de guvern ai României (1862-2006)*, București: Editura Meronia, 2006, pp. 121-126.

IN MEMORIAM

CALISTRAT COSTIN

(1942 - 2021)

A plecat către eternitate și a „închis pentru inventar”- un inventar al valorilor adăpostite în suflet, un inventar al valorilor nepământești - Calistrat Costin, scriitor, traducător, bibliograf, redactor, asistent universitar. Acesta a decedat sâmbătă, 13 februarie a.c., la vârsta de 79 de ani.

Născut la data de 30 ianuarie 1942, în Bacău, Calistrat Costin a urmat cursurile Universității „Al. I. Cuza” Iași, Facultatea de Filologie absolvind în 1965, cu lucrarea de licență: „Shakespeare în critica literară românească”. După absolvire devine asistent universitar în cadrul Institutului de Învățământ Superior din Târgu Mureș, unde rămâne vreme de trei ani.

Între anii 1968-1972 a fost redactor al gazetei „Informația Harghitei” din Miercurea Ciuc, iar între 1972-1974 și 1985-1989 redactor al revistei „Ateneu” din Bacău. A fost bibliograf la Biblioteca Județeană din Bacău (1974-1976), după care a revenit la postul de asistent universitar, în 1976, tot pentru o perioadă de trei ani, însă de această dată, în cadrul Institutului de Învățământ Superior din Bacău. Calistrat Costin a fost Secretar literar, consilier artistic și director al Teatrului de Animație (1979-1985 și 1997-2005) și al Teatrului „Bacovia” din Bacău (1989-1996 și 2001-2005).

A fost membru al Uniunii Scriitorilor din România (din 1979), iar între anii 2006-2018 Președinte al Uniunii Scriitorilor din România, filiala Bacău. În noiembrie 2018 a fost desemnat Cetățean de onoare al municipiului Bacău.

Activitatea sa literară extrem de prodigioasă începe cu monografia „Constantin Jiquidi

(1865-1899)”, Junimea, Iași (1971) (în colaborare cu Adrian Ionak) și cuprinde numeroase volume de versuri, eseuri, romane (selecție): „Planete”,

Iași, Junimea (1974), „Despre voință”, București, Albatros (1977), „La răspântii”..., Iași, Junimea (1979), „Arșița”, Iași, Junimea (1981), „Declinul elegiei”, București, Editura Eminescu (1983), „Închis pentru inventar” (versuri și reversuri), Bacău, Corgal Press (1998), „De viață, de moarte, de lume. Of Life, of Death, of the World”, Bacău, Corgal Press (2000), „Și totuși... nu se mișcă”, Bacău, Melior (2002), „Distracție de fiare”, Iași, Universitas XXI (2007), „Om fi greșit galaxia!”, Bacău, Ateneul Scriitorilor

(2010), „Ironia moderată (reversuri)”, Iași, Tipo Moldova (2012), „Fericit cel care... (înțelepciuni în re... versuri)”, Bacău, Ateneul Scriitorilor, (2017), traduceri: Tristan Tzara, „Fuga. Poem dramatic în patru acte și un epilog”, Bacău, Deșteptarea (1996), Pierre Morency, „Cuvintele hoinare în noapte. Povestire”, Bacău, Corgal Press (2000).

Despre prietenie, Calistrat Costin spunea că aceasta „cere unele sacrificii, pe care, când te convingi că trebuie să le faci, ea, prietenia devine lucru sfânt, până la... nemoarte!”

De-a lungul prieteniei cu Centrul de Cultură „George Apostu” din Bacău, Calistrat Costin a publicat numeroase articole în revista „Vitralliu”, iar în anul 2012 i s-a fost conferit „Diploma de Onoare și Titlul Prieten al Centrului «George Apostu»”.

Dumnezeu să-l odihnească în pace și lumineze veșnică!

Cititorul cam devine pasăre rară în marea brambureală a societății

CALISTRAT COSTIN

Președintele filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România

Blestemat de cumplită e problema condiției și conștiinței creatorilor de pe planeta Pământ!

► Tase DĂNĂILĂ

*Acestei tot mai crude și inumane umanități
Merită să-i treci cu vederea multe păcate
Pentru puținii ei oameni buni, oameni curați
Ce vor fi existând pe corpul ceresc botezat,
Nu se știe de cine, Pământ!*

(Omenește, prea omenește)

Se spune că la ușa scriitoarei Simone de Beauvoir a bătut într-o zi o pasionată cititoare spunându-i că vrea să scrie un roman și ar dori un sfat. Foarte bine, i-a răspuns celebra scriitoare dar ai ceva de spus?

Cândva, tânărul Lucian Calistrat Costin a bătut și el la o ușă pentru a întreba dacă are șanse să devină un nume în ale scrisului, numai că, el nu a bătut la o ușă fizică, exterioară, ci la ușa din sine și de acolo a primit răspunsul afirmativ.

Pentru că, scrisul său nu este o evocare a nimicului, care din nefericire a început să devină o modă, ci este îmbibat cu viață, conectat la lumea din jurul său. El pendulează cu slova între răs și plâns, între lumini și umbre, așa cum este și viața. Aspectele existențiale ale vieții sunt creionate cu o ironie și un umor grav și nu de puține ori cu o tristețe veselă, punând cititorul într-o anumită derută: cu un ochi să râdă și cu altul să plângă. Iar dincolo de emoția pe care și-o pune în pagină, creația sa răspunde unor cerințe fundamentale: aceea de a nu da răspunsuri ci de a ridica probleme.

Scriitor plurivalent, grav, prietenos și fermecător în relațiile cu semenii, apropiat sentimental, statornic în relațiile cu oameni de spirit și de fenomenul cultural tecucean, ne simțim onorați de a-l avea prezent în paginile revistei noastre și de a oferi cititorilor simțirea și gândurile sale.

Tănase Dănăilă: Domnule Calistrat Costin, se spune că scriitorul, prin scrierile sale, își scoate sufletul în public și-l pune în vitrină! Oare chiar să existe o perfectă identitate între scriitor și opera sa?! Ce credeți că nu știu cititorii despre dumneavoastră și ați dori să se știe?

Calistrat Costin: Aș porni de la o constatare, nu știu cât de savantă: scriitorul (**artistul** în genere) este și el un om (un **biet om**, era să zic...) și ca oricărui om, nimic din cele omenești se cade a nu-i fi străin... Într-un fel sau altul, el, **omul scriitor**, trebuie să se risipească în opera sa, altminteri stau și mă întreb dacă **lucrarea** în chestiune ar interesa pe careva dintre ceilalți... oameni! Nu doar **sufletul** și-l pune scriitorul **în vitrină**, că suflet au și necuvântătoarele, inclusiv mulțimea oamenilor! Scriitorul mai are și cuget, spirit, gând, pasiuni, patimi de bună seamă, scriitorul demn de acest nume, nu tot alfabetizatul care a învățat să scrie și să citească... Nu voiesc a leza pe nimeni dintre **consuflețenii** speciei, dar el, scriitorul, caută să fie un om deplin, adică unul care știe pe ce lume trăiește, și care își dorește o altă lume, una mai bună, mai curată, mai sfântă, mai aproape adică de cer, ce se presupune a voit-o Bunul Dumnezeu la momentul misteric al creațiunii! Nu am idee ce știu, cât știu cititorii (mulți – puțini câți vor fi fiind) despre pământeașca, mărunta mea (ne)ființă... E posibil ca din sinele meu ceva să se regăsească în nu prea voluminoasa mea operă (versuri, proză, traduceri, foiletoane, gazetărie, teatru)...

T.D.: *Ca președinte al Filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor și ca truditor la moara cuvintelor, martor la marea brambureala a epocii (cum își numea un autor una din piesele sale), credeți că mesajele scriitorilor își mai află loc în sufletul cititorului, mai are acesta răbdarea și sensibilitatea de a vibra la farmecul unei metafore?!...*

C.C.: Da, cred că **mesajele**, dacă sunt emise cu talent, mai pot pătrunde acolo unde trebuie... Că cititorul cam devine pasăre rară în **marea brambureală** a societății, asta mi-o atestă experiența democrațiilor de aiurea... am fost prin occident de câteva ori, puține ori, și am constatat că și la ei se citește puțin, poate chiar mai puțin ca la noi! Occidentalii sunt foarte civilizați, nu-i vorbă, dar incuți cât cuprinde! O fi acesta **trendul** omenirii noastre care-și va fi simțind nu prea îndepărtatul sfârșit...

T.D.: *Ați avut o activitate destul de variată în domeniul cultural (redactor de revistă, profesor, director de teatru, bibliotecar, ați publicat cărți), iată-vă acum, șef de filială al unei uniuni de creație; care dintre experiențe v-a marcat cel mai mult, impulsționându-vă în demersurile dumneavoastră?*

C.C.: **Activitățile** în chestiune le-am tratat pe toate cu egală seriozitate, m-am dăruit **locurilor** încercând de a le sfinți cumva, potrivit zicalei! Risipa face parte din profilul meu zodiacal (sunt **vărsător**). Din **ocupațiile** amintite (am mai fost și **activist cultural** și scurtă vreme, șomer...), din întâlnirile cu semenii, din gâlcevile cu lumea, evident și din cărțile altora mi-am nutrit scrisul, am trăit și am pățimit, cum ar zice **PRAEFERICIREA SA EMINESCU**, și, mărturisesc, am simțit nu o dată cum iarba crește (chiar și atunci când murindu-mi ființe dragi, am murit și eu puțin...). Am senzația că munca în redacții, ca și experiența în trăsnița lume a teatrului m-au impulsionat ceva mai agresiv decât alte **medii!**

T.D.: *N-am avut cutezanța (nesăbuița?!) să mă azvârl de viu în cazanul încins, dogoritor, murdar al vieții acesteia și-a striga precum demenții că: a fi este tot una cu a nu fi și să-ncerc a mă jertfi, știind, Doamne, că mă vei părăsi jertfă pentru o lume mai bună... (Oarecum zadarnic). Versurile vă aparțin, ele îmi par a avea un iz de deznădejde, oarecum fatalist; nu contravine oare mesajul lor cu aerul dumneavoastră optimist, activ, aparent tumultuos, implicat la propriu în infernul cotidian?!*

C.C.: Unul dintre critici remarcă în paginile mele **poza și tandrețea ironică**, un altul sesiza **umorul spiritual, anecdotică savuroasă și satira spumoasă** și că **umorul să te face să nu știi cum să procedezi, să râzi sau să plângi sau ambele la un loc**, iar prietenul Emilian Marcu, oprindu-se la **DISTRAȚIE DE FIARE**, socotea **o astfel de literatură drept o RARA AVIS...** N-aș mai avea nimic de adăugat. Textul din care ai citat, dragă Tase, se încheie astfel: **...blestemată omenească faptură, nu știi cum se face că totuși nu-mi pare a fi fost totul zadarnic, prea zadarnic... Oarecum zadarnic, da... dar zadarnic, nu!** Contradicția, **contravenirea** de care faci vorbire, e numai aparentă, acesta sunt și nu mă mai pot schimba... (în paranteză fie zis, m-a născut mama pe 30 ianuarie, zi când și Caragiale a văzut lumina soarelui...).

T.D.: *Nu vreau să par învechit în concepții, dar consider că scriitorul, dimpreună cu ceilalți făcători de cultură, trebuie să fie portdrapelul binelui, al frumosului, al adevărului și, la nevoie, al curajului civic! El e dator să traseze direcții, să deschidă drumuri, nu doar în plan spiritual! Răspunde scriitorul de astăzi nevoii de a fi un patriarh al cetății?!*

C.C.: Cuvinte mari, prietene, cam prea mari, dar nu lipsite de miez! Să recunoaștem că fără un strop de „limbă de lemn” nu e chip când e vorba de problemele fundamentale ale vieții într-o societate! Socot că **patriarh al cetății** cu greu poate fi desemnat însuși patriarhul din fruntea ierarhiei ecleziale... Nici pomeneală ca scriitorul **să traseze direcții** ori **să deschidă drumuri** în orice **plan** am dori noi! Politica aceasta este monstrul (vorba lui Eugen Ionesco) care conduce neabătut societatea spre pieire, ea este... **patriarhul** care va cânta cândva prohodul lumii! După ani și ani de **observări** pe seama bunelor și **nebunelor** semenilor noștri am sentimentul că scriitorul este acel **strigător în deșert**, auzit totuși de ceilalți, dar ascultat de prea puțini, influența sa fiind, de aceea, egală cu foarte puține procente peste zero... Păcat!

T.D.: *Au observat-o și alții, ați spus-o singur, notez și eu: sunteți un autor cu evidentă înzestrare de ironist, dar umorul dumneavoastră conține mari cantități de tristețe! În fond, pare că sunteți un om grav, nu vă arde de glumă...*

C.C.: Da... criticii care au zăbovit pe paginile cărților mele au remarcat **formula...** asta e, alta nu am, se vede că izvorăște din natura insului care a fost să fiu...

T.D.: Lumea caută să fie pentru creator un spectacol derulat pe o scenă paralelă cu existența sa, a creatorului sau acesta trebuie să fie el însuși actor în tumultul vieții de unde să își extragă sevele!?....

C.C.: Reiau puțin... lumea, opera în care apărem. Ne naștem, trăim cât trăim (cum trăim!) și, la final, plecăm, sunt un dat, un **dar**, unii zic **o întâmplare!** Da, se poate vorbi de un **spectacol** la care tu om, ești și actor și spectator (de **regie**, nu amintim aici...). Te contopești nu în **tumultul vieții**, asta ține de multe **imponderabile**, dar orice ar fi, omul, sărmanul, e sub vremi și nu invers... De bună seamă, scriitorul, ca oricare alt profesionist (deh, de înaltă calificare!) n-are cum fi absent de pe scena lumii, fie și care zis-a EMINESCU, **privitor ca la teatru...**

T.D.: Va reuși scriitorul din România de azi să se prezinte la judecata de apoi a postumității fără a avea cărma încărcată de păcatele omului comun din perioada sa istorică?!

C.C.: La **judecata de apoi** ne vom prezenta cu toții, de la vlădică până la opincă, fiecare cu soarta, cu **opera**, faptele ori păcatele sale! **Istoria, perioada istorică** a omului... – este urmare a **izgonirii din rai** dispuse de Bunul Dumnezeu spre a-i învăța minte pe primii oameni (dar și pe ultimii!). În sinea mea nu cred în **judecata de apoi**, așa că întrebarea dumitale, prietene Tase, nu-mi pare prea binevenită... Am glumit, nu te supăra!

T.D.: Aparțineți unei generații care a trăit sub două sisteme sociale antagonice, lucru mai rar în biografia unui creator. Este literatura marcată de o frontieră de trecere de la o condiție istorică la alta? Încercați, vă rog, o paralelă între literatura celor două perioade, referindu-vă și la condiția și conștiința creatorilor în sistemele date!

C.C.: Să invocăm iarăși bezmetica noțiune de **istorie**, strania legendă a veacurilor! Să ne mai amintim că decapitatul Miron Costin (boier, cronicar, om de spirit, ce mai, intelectual și scriitor adevărat!) a spus-o definitiv: bietul om nu e deasupra vremilor ci sub vremi, sub povara lor, și, adaug eu (dacă tot mă cheamă Costin) e de subliniat, apăsător, că vremurile sunt, la urma urmei, tot un fel de **operă** a oamenilor (a unora dintre ei... ghici a cui?!), așa că povestea cu **sistemele sociale** care se succed unele după altele pare a fi **povestea cu cocoșul roșu**. Greu de apreciat cât sunt aceste **sisteme** de diferite unele de altele **în esență**... Menirea scriitorului este de a pune în discuție problemele vieții și morții, el are de dat seamă nu cutărui sistem politic, doar neantului, eternității sau, de ce nu, zădărniciiei acestei lumi

sau a celor de după... eventual a aceluiași Bun Dumnezeu (existent cumva, pe undeva, sau...). Asta în absolut! În planuri **relative** admit o **condiționare istorică**, încât se poate, de ce nu, **face** o paralelă între laudătorii vechilor regimuri și cei ai actualelor rânduieli (neorânduieli!)! Apropo: care să fie diferența dintre **aplaudacii** din **epoca de aur** și cei ai actualilor **jucători!**... Blestemat de complicată e problema **condiției și conștiinței creatorilor** de pe planeta pământ!

T.D.: După părerea unora, astăzi se publică literatură fără discernământ, fără acoperire artistică în multe cazuri, încât numărul scriitorilor pare a-l fi depășit pe cel al cititorilor... asta ca să fim puțin răutăcioși! Nu vi se pare acesta un fenomen cam contra naturii?! Ce va reține istoria literaturii, la o cernere exigentă a producției actuale?!

C.C.: Dragul meu Tase, cum bine știi, și **ieri** se publica destulă maculatură fără discernământ! Nu, **contra naturii** nu e, aș zice, **fenomenul** la care te referi! Cum să interzici omului să scrie și să publice, mai ales dacă e român și e născut, nu-i așa, poet, și a făcut rost și de sponsori?... Esențială, vorba dumitale e **cernerea** care, da, trebuie să fie una **deasă**, exigentă! Îmi vine în minte obsesia lui Pius Servien care se întreba **cum să distingă o operă valoroasă?** Și conchidea: **alegerea se află la baza esteticii și onestitatea la baza alegerii!** Aici e-aici... Să luăm în serios avertismentul aceluiași cugetător român rătăcit prin occident: **Cât valorează o societate, tot atât valorează și selecțiile pe care le face. Viitorul va contempla monumentele noastre și ne va judeca după ele...**

T.D.: Taifasul acesta al nostru s-a nimerit în preajma zilei de naștere a celui fără de margini, l-am numit pe EMINESCU; imaginați-vă că POETUL ar fi contemporan cu noi la modul fizic: credeți că MĂRIA SA EMINESCU și-ar găsi locul în hățişul acesta de confuzie și răsturnare a tuturor noimelor?!

C.C.: De dincolo de neant, în sublima sa veșnicie, **omul deplin al culturii române** nu știu dacă s-ar simți prea confortabil în **climatul** de care vorbești... Presupun numai că, dacă ar fi astăzi printre noi, EL, VOIEVODUL EMINESCU nu s-ar înțelege cu **saltimbancii și irozii** momentului, la acest început de mileniu prea puțin românesc... E doar o părere!

T.D.: Și acum câteva cuvinte despre filiala scriitorilor cu stația pilot la Bacău! Un anume magnetism al persoanei care sunteți, sunt

informat, întreține o atmosferă destul de relaxată între slujitorii scrisului; păstoriți și câțiva scriitori tecuceni, ce părere aveți despre ei?...

C.C.: Nu doar tecucenii sunt reprezentați în filiala noastră, ci și sucevenii, vrâncenii, buzoiienii, ieșenii, asta în temeiul libertății de asociere, veritabilă cucerire a noii noastre... istorii! **Atmosfera** de care amintești ține de **stilul**, de cultul prieteniei și al valorilor autentice de care am fost animat, de când mă știu. Personal îi prețuiesc pe toți colegii din filială. Firește, oarecare **clasament** se poate alcătui, dar zic să lăsăm timpul să-și spună ultimul cuvânt! Despre contemporani trebuie să ne întrebăm nu dacă sunt **mari** sau **mici**, dar dacă sunt **adevărați, autentici!** Restul e treaba timpului... (I-am citat pe T.S. Elliot.)

T.D.: Apropo de climatul social (deh, puțină politică nu strică!). Unii nu pot mesteca dar vor să muște, spunea parcă Nicolae Iorga. Se confirmă reflecția marelui cărturar în lumea noastră literară?

C.C.: Cred că da, și nu doar în lumea literară! Însă **regulile** sunt mai multe. De pildă, zicala aia cu **câinele care nu mușcă** nu știu cât e de riguros valabilă întrucât s-au văzut mulți **lătrători** care mușcă al dracului de tare... Îmi place apoi mult minunea de zicere aflată de Nichita Stănescu de la un țaran: **nu mor caii când vor câinii!**

T.D.: Care sunt impresiile dumneavoastră despre emulația culturală tecuceană și ce proiecte de parteneriat aveți în vedere cu arealul nostru de care sunteți, o știu, legat cu statornică prietenie?

C.C.: Păi impresiile sunt bune, de vreme ce m-am preocupat și am izbutit să primim **în UNIUNEA SCRITORILOR** autori ca Ionel Neula, Paul Blaj,

Vasile Sevastre Ghican, și... și mai urmează și alții; să nu-l uit pe veteranul Dionisie Duma ca și pe **eroii** ce dau ființă **TECUCIULUI LITERAR ȘI ARTISTIC** (Eleonora Stamate, dr. Petru Blaj, Tănase Dănăilă ș.a.m.d.). Avem în proiect saloane literare, lecturi publice, lansări de cărți, întâlniri cu cititorii și... vom mai vedea! De menționat că tradiția culturală a Tecuciului e realmente una ilustră. Se pare că **localismul creator** de care scria mai demult profesorul meu Al. Dima e în floare, ceea ce nu e rău deloc!

Inepuizabil și spontan în toate planurile trudniciei pe care le presupune condiția sa de creator și de conducător în breasla scriitoricească, Calistrat Costin este în toate acțiunile sale o voce distinctă, care are un mesaj de transmis viitorului, însușindu-și cu gravitate drama lumii ca pe propria-i sa dramă.

*Din cer (de unde altundeva, de unde, Doamne?!)
cad fulgi de iarnă peste rânile încă deschise
ale unei lumi ce și-a pierdut parcă bruma de lucruri sfinte,
a curs mult sânge sânge nevinovat (monedă de schimb)
în istorie pentru asasinate și răstigniri pe cruda dreptate.
(Monedă de schimb)*

Anulând distanțe și bariere dintre sine și semenii, firesc în toate cele, risipit în cuvintele cărora li se dau sensuri și frumusețe, scriitorul Calistrat Costin conștientizează parcă adevărul unui aforism: Fiecare ne-am dori strălucirea flăcărilor, dar nici unul arderea jarului din vatră (D. Dumitrașcu).

Mulțumim, maestre, și așteptăm să ne redați, spre bucuria noastră, noi și valoroase izbânzi creatoare.

23 ianuarie 2008

IN MEMORIAM - CALISTRAT COSTIN

CE SCRIAM ATUNCI, E CE VOI SIMȚI MEREU!

► Paul BLAJ

Cum trec anii direct în amintirile noastre, mai vagi, mai vaste, mai frumoase ori mai ghemuite înspre izbucnirea într-un sentiment, într-o altă realitate, pentru a o modifica, îmbogățind-o cu detalii ori cu afecte profunde. Pe mine m-a îmbogățit sufletește fiecare întâlnire cu prietenul drag, scriitorul Calistrat Costin, iar timpul nu a șters cu nimic din respectul și admirația mea sufletească pentru verva eruditului, talentul scriitorului și blândețea plină de indulgență a prietenului mai experimentat.

Am sub ochi una din cărțile sale pe care am primit-o cu tot dragul și la care țin, pentru că mă regăsesc, pentru că este un reper estetic de abordare a vieții, pentru că poetul de calibru ironic necontestat, dar și autorul cu sufletul deschis a pus autoironia existențială a speciei noastre la cel mai greu test, test la care și înțelepții antici se poticneau și anume rostul existenței. Volumul *Om fi greșit galaxia!* apărut la ed. Ateneul Scriitorilor din Bacău în 2010, este o confesiune tulburătoare a neputinței umane de a avea o certitudine în privința Logosului Biblic.

Anticipate de poemele din *Distracție de fiare*, poemele au o magnificență de invidiat în perimetrul registrului ludic-amar care le guvernează. Când este poet, Calistrat Costin este elegant în concepte, brutal în adevăr și rafinat în percepție. Amplitudinea, intensitatea căutării dar și nihilismul strecurat ca un parfum ne aduc în fața unui gânditor de marcă ce dublează poetul perfect. Undeva spune elegiac dar cât de lucid în livrescul ironiei: „fără noimă dangătele clopotelor catedralei, / se roagă cei mai credincioși de cer/ să-i ocolească grindina, / genunchi, lacrimi fierbinți/ (și ce de sfinți!)” p.46. În poezia „De la un creator la altul” p.114 simt din plin amărăciunea supremă ontologică.

Încerc să păstrez cu drag în minte, după amiaza când l-am întâlnit pentru prima dată, la sediul vechi al U.S.R., cu sclipirea inteligentă și

caldă a ochilor îndreptați spre un tinerel (eu) în care biroul de lemn masiv și mobila purtătoare de eleganța altor vremi creau o impresie puternică de autentic, iar el domina ambientul prin umorul fin, prin subtilitatea pe care aveam să o prețuiesc de atunci încolo. Am să transcriu aici unul din multe poeme dragi mie, deși știu că aceasta este o nedreptățire față de mine însumi, hialografal meticolos a ceea ce simt.

Viața mea, moartea mea lubesc viața, cum, cine știe, cândva,/ îmi voi iubi și moartea/ (viața mea, moartea mea)/ din toată ființa (era să zic neființa), orbește la disperare, fără speranță/ (nici chiar așa!), vorba unui prieten ce singur/ și-a pus, ca un prost/ capăt zilelor. „cum iubește crășma un bețiv”; sacră nebunie, tristă-nțelepciune, iubesc viața precum îmi urăsc dușmanii/ (viața mea, dușmanii mei)/ cu patimă, absurd, profund, total/ cum poate-și divinizează/ Bunul Dumnezeu/ prețioasa-i concepțiune, / în fine, să n-o luăm prea în bătaie de tragic,/ iubesc și detest definitiv istoria aceasta/ (târâtură prin timp!) / din sângerosul adânc al inimii, / cu patimă, orbește, dumnezeiește, / binecuvântădu-i izvorul/ ca și când eu aș fi Creatorul/ (viața mea, moartea mea, lumea mea). p.48

Nu pot reda în cuvinte pretențioase ceea ce s-a scris și se va mai scrie despre Calistrat Costin, poetul consacrat, scriitorul consacrat iar pentru mine prietenul consacrat, drag, după cum binevoiește a mă numi în dedicația primită la vremea respectivă, februarie 2010. Ceea a ce pot fi mărurie e lipsa magnilocvenței la un om cu sufletul cald, la un bun promotor al culturii române, atât prin scrisul său cât și prin eforturile depuse pentru valorile literare românești. Un om care schimbă vieți cu eternul zâmbet demn, blând, cercetător, ironic, autoironic, sarcastic, nobil, omenesc. Și un condei pe măsură!

PARAFICȚIUNI DE VACANȚĂ

EXPERIMENTUL „HARAP-ALB”

► Doru SCĂRLĂTESCU

Textul de față face parte dintr-un set substanțial de manuscrise descoperite într-o veche cramă, de sub ruinele palatului sturdzeștilor de la Popricani, comună aflată la câțiva kilometri de Iași. Pentru că majoritatea erau documente istorice și pentru că am găsit lângă ele și un număr considerabil de monede vechi, am bănuțit că aparțineau vreunui urmaș al lui Dimitrie A. Sturdza, fostul ministru liberal, academician, editor al câtorva volume din colecția Hurmuzaki, pasionat numismat. Înainte de a le dona Academiei, le-am cercetat, se înțelege, cu mult interes. Unul din manuscrise mi-a atras în mod special atenția. Se intitula Experimentul „Harap-Alb”, și avea caracterul unor consemnări de tip memorialistic. Cu emoție mi-am dat seama că am în față textul sursă al lui Ion Creangă, pe care el l-a preluat, l-a scuturat de încărcătura de date din realitatea curentă, l-a înnobilit metaforic și l-a perfecționat stilistic, transformându-l în basmul cunoscut de toată lumea.

1

...Erau și niște vise. Vise albe. Mai întâi, o apă mare, cu valuri de spumă care se prefăceau în herghelii de cai albi. Pe cer, din zdrențe de vată, se alegeau escadrile de lebede albe. Imi mai apărea un petec de pământ cu trandafiri albi, între ei, niște femei îmbrăcate în alb. Mă trezeam și încercam să găsesc noima visului. Parcă mai fusesem pe acolo. Parcă le mai văzusem pe acele femei. Apoi, imaginile s-au șters, a început să nu mai visez. Am intrat depresie, mi se părea că fac degeaba umbră pământului, nu mai mîncam, ajunseseam costeliv, pielea și osul, mă gîndeam chiar la soluții extreme, mai bine decît o viață așa de lăliie. „Și ce lucios și rotunjior ca un pepene erai odată. Ai ajuns un jigărit, vai de capul tău, să nu te mai recunosc”. Uite așa, m-am trezit fără veste lângă mine cu Sfînta Duminică. Era și acum tot o femeie frumoasă și voinică, sprîncenată, cu niște ochi verzi și iscoditori. Nu i-ai fi dat mai mult de patruzeci de ani. Eu de cîte ori o vedeam pe Sfînta Duminică îmi venea în minte Vitoria Lipan a lui Sadoveanu. Acum parcă mi se limpezea și visul: erau zilele petrecute cu craiul la Ostrovul Florilor, în gazdă la cele trei surori. Toate detreabă, dar atît de deosebite între ele. De departe, șefa era Sfînta Duminică, ea ținea legătura cu Centru, ea ne aducea instrucțiunile. Pe Sfînta Miercuri o vedeam rar, plecată mereu cu negustoria. De treburile casei se ocuma mai mult Sfînta Vineri, o mîndrețe de sfîntă, ce mai, Venera din Milo, îi cam făcea ochi dulci craiului, pînă i-a pus Sfînta Duminică piciorul în prag: „Lasă-l în pace, nu-l zăpăci de cap, avem alte

planuri cu el, să-i găsim nevastă, să fie și frumoasă, și isteată, să aibă și ceva zestre, o bucată cît de mică de țară, că frati-su mai mare are ditamai împărăția. Lucrul e cu primejdie, dar de asta sîntem lângă el, eu și calul”. Adevărul e că nici noi nu prea ne lăsam duși. Sfintele erau de gașcă, marea la doi pași, briza ușoară, apa caldă, nisipul îmbietor, mai ceva ca la Miami Beach. M-a scos sfînta din reverie: „Ei, am venit să curăț lenea de pe tine, hai că avem treabă. Da ce dumnezeu arăți așa de scofilcit, nu-ți mai dă craiul de mîncare? Îl știam om de treabă”. „Craiul tot de treabă e, numai că a cam îmbătrînit, s-a delăsat, s-au dus întrecerile și petrecerile. Am rămas doar cu dorul de ce-a fost odată, vorba poetului: *Ou sont les neiges d'antan?*... Nici nu cred că-și mai amintește de mine”. Nu-mi stătea în caracter să mă jelui, intenția mea era să-i fac o plăcere de bun venit sfintei, topită, cun știam, după Francois Villon. „O să-și amintească, am eu grijă de asta. Iar nămeți o să-ți dau de n-o să-i poți duce”. Doamne ajută, îmi ziceam eu în gînd, simțind că se apropie evenimente majore. „Este momentul, reluă sfînta, să facem din nou echipă și să intrăm în acțiune. Sper să ne iasă, că, să fim cinstiți, am mai avut și rateuri. Ia spune care e treaba la curte?” „La curte e vînzoleală mare, s-a primit carte de la fratele craiului, cu cerere ca musai să i se trimită unul din băieți, să-l moștenească la tron, că el e bătrîn și bolnav și are numai fete, și astea cam tolomace, și craiul a mînat la drum doi feciori, pe rînd, însă i-a pus la încercare, ca să nu se facă de rîs la frate-su, iar ei au dat-o rău în bară, și craiul e foc și pară de supărare, nu

vrea să-i mai vadă în ochi pe pământăi, care nici nu prea aveau chef de expediții și de griji împărătești pe la dracu-n praznic”. „Da parcă mai avea craiul un băiat?”. Mai are, numai că e abia înțărcat, nici nu i-a mijit bine mustața. Cu toate rugămintele lui, craiul nu se hotărăște să-l lase să plece în lumea largă. „Da ce, el era mai răsărit, data trecută? Și cum îl cheamă pe băiat?” „Bobi, da toți îl spun Bobiță”. „Ptiu drace, s-a crucit sfânta, ce nume mai e și ăsta, s-a prostiț craiul de tot”. „Nu e vina craiului, ci a crăieșei, când a născut, lumea era în friguri după un serial american, Dallas, și ea i-a zis așa de dragul eroului principal, Bobby Ewing. Gemeau registrele stării civile de onomastică texană: Bobby, Jock, Jack, Ray, Clif, Sue Ellen, Pamela, Eleanor, Lusi... Unii și-au botezat copilul Dalas, Dalas Stănescu. Mai aveau o fată, California...” „Auzi, Bobi! ăsta nu e nume de basm cumsecade! O să-i spunem prîslea, pînă-i găsim unul mai acătări. Făt Frumos, lasă că e tocit de utilizare, nu merge, că băiatul are sigur, dacă seamănă cu taică-su, nasul cam mare. Frumos, nefrumos, i-am destinat o carieră strălucită. Corespunde și stardandelor, e cel mai mic și mai neluat în seamă. Dar trebuie pînă atunci să mai curgă ceva apă pe gîrlă. Ascultă, a urmat sfînta, pentru asta am venit, ne reactivăm, o luăm iar de coadă, misunea e tot generoasă, dar mai complicată decît data trecută, cînd am mai băjbîit și noi, ne-am testat atunci posibilitățile. Lucrurile trebuie gîndite și făcute ca la carte. Totul e pus la cale, o să vină și Spînu, l-am scos dintr-o cărciumă, i-am dat bani să se radă, să-și cumpere niște haine mai ca lumea și l-am pus să-și învețe bine rolul. Cu ursul și cu cerbul am vorbit, sînt de acord, își mai ies și ei din rutină, nu le strică puțină activitate. Tu o să-l conduci pe puști, să prindă la minte și să capete experiență, o să-i fii, știi că-ți cade bine la rînză, un maestru spiritual, un guru, sfătuindu-l să iasă cu bine din încercările vieții”. „Un Vergiliu, am spus eu, ca întotdeauna predispus la un strop de livresc, conducîndu-l pe Dante ăsta mic prin infernul lumii către Paradis”. Paradisul acum nu mai era, ca-n basmele de toată mîna, o Ileană Cosînzeană oarecare, ci împărăția lui Verde Împărat. Iar o împărăție, asta era teza sfîntei, e o treabă cu nacafale, nu e făcută pentru orice neisprăvit, trebuia să faci dovada că ești bun și o meriți cu adevărat. „Acuma, stai aici liniștit, eu mă duc să-l găsesc pe băiat”. „Va trebui să vorbești mai întîi cu craiul, nu vrea în ruptul capului să-l lase să plece”. „Atunci merg să-l văd mai întîi pe căpos. Apoi iau copilul și plecăm cît de repede, timpul nu mai are răbdare. Împăratul ăla, Verde, nu mai e verde deloc, s-a gălbejit, poate să crape mîine-poimîine și cine știe pe mîinile cui ajunge împărăția. Că amatori sînt duium. Și mulți o văd doar ca pe un

mijloc de petrecere și îmbuibare, nu ca pe o datorie sfîntă de securizare și înveselire a amărăților de supușeni. Greu să mai găsești un împărat luminat, precum craiul nostru, și sper ca și prîslea ăsta al lui să-i calce pe urme. Cu ajutorul nostru, desigur. Sarcina noastră, dragule, acum, are un spor de greutate și complexitate, e, nu doar strict didactică, de ambutisare a unui singur individ, dar și una, într-un plan general, politică, de promovare a unui model exemplar de cîrmuire. Deocamdată, în lumea asta a noastră, se testează exclusiv o singură formă de guvernămînt, cu bune și cu rele, cu avantaje și dezavantaje, a monarhiei, prin felurite tipuri de principii, domnitori, crai, regi și împărați. Am auzit că în viitor o să apară și alte modele, mai evolute, dar eu rămîn destul de sceptică în această privință”. Cu mintea ei pătrunzătoare, sfînta avea bune intuiții, însă orientarea ei în această direcție rămînea la un stadiu empiric. Conta, desigur, și formația teologică, în virtutea căreia un conducător nu putea fi decît un monarh legitim, „unsul lui Dumnezeu”. La capitolul teorie, bibliografia sfîntei era însă deficitară, abia ajungea la *De Monarchia* lui Dante, cel mult, *Il Principe* de Machiavelli, nu urca, e cert, pînă la *Republica* lui Platon. Ca să nu mai vorbim de *Pas cu pas*, ai lui Iohanis.

„Dar uite, vine seara, să lăsăm chestiunile doctrinare și să trecem la fapte. Am plecat. Tu așteaptă-mă, n-o să întîrzi prea mult”. Și s-a dus, încrezătoare în steaua ei norocoasă. Numai că socoteala de acasă nu s-a potrivit de loc cu cea de la curtea craiului. Pe acesta îl convinse pînă la urmă Sfînta, era o bună negociatoare, apela dacă era nevoie și la un mic șantaj, mai grea s-a dovedit colaborarea cu feciorul. Pentru respectarea cît de cît a protocolului tradițional, noi puteam să-i venim în ajutor băiatului numai după o faptă bună săvîrșită de acesta. Nu conta ce faptă, un zîmbet încurajator, o bătaie pe umăr, o vorbă de alinare, un pahar cu apă, o jumătate de covrig... O dovadă cît de minusculă de altruism. Pentru că, spunea prietena mea, citîndu-l pe Sfîntul Vasile de Capadochia, inventatorul Revelionului, „un pom este cunoscut prin fructele sale; un om, prin faptele sale. O faptă bună nu este niciodată pierdută; cine seamănă bunăvoința, culege prietenie, iar cine plantează bunătate, adună dragoste”. E adevărat, răsplata pentru cel sigilat de destin, cu totul disproporționată, de cele mai multe ori o împărăție și, la pachet, o fată frumoasă, venea cam de-a gata, prin efortul altora. Nici Făt Frumos, cu toată făloșenia lui, nu făcea singur mare scofală, greul cădea în sarcina personajelor auxiliare, tot felul de inși ciudați și animale fantastice. Ba și obiecte deviate de la uzul curent: oglinzi, batiste, piepteni, cizme, pălării... Și în cazul nostru, scenariul era

la mintea cocoșului. Sfânta Duminică mergea să-l întâlnească „din întâmplare”, deghizată în cerșetoare, pe băiat, el o miluia cu ceva și lucrurile intrau pe făgașul lor normal, îl luam în primire și începea activitatea educațională. Noi ne strofocam, iar el trebuia doar să asculte și să bage bine la cap. Aici a greșit sfânta, nu mai era la curent cu mentalitatea și comportamentul tinerei generații. Lumea era diferită de aceea întrevăzută din turnul ei de fildeș de la Ostrov. Ca să nu mai lungesc vorba, băiatul cel mic al craiului a trimis-o scurt la plimbare. Sfânta mi-a povestit în amănunt tărășenia. Mai întâi, hainele ponosite n-au făcut nici o impresie, blugii băiatului erau mai ferfenisiți decât rochia babei. Apoi, n-a ținut nici povestea înșirată despre părinți și bunici lăsați de izbeliște, era plină lumea de copii plecați la cules de căpșuni... Pe lângă asta, cerșetoria era o rușine, ne-am făcut de rîs în fața împărățiilor civilizate. Nu mai dădea acolo nimeni un ban pe milogeală, fusese definitiv eradicată. Atunci sfânta a schimbat strategia, vorbindu-i, cît pe ce să se dea de gol, de puterea ei, contrar aparențelor, uriașă, bazată pe informații despre toate locațiile de pe Tera – *L'information c'est le pouvoir!* Nici asta n-a fost suficient de convingător, ce mare scofală, n-ai decît să deschizi televizorul ori să accesezi internetul. Nu l-a convins nici viitorul feeric fluturat pe dinaintea ochilor: că o să fie coșcogea împărătoaii, puternic și slăvit cum nu se mai află, cu realizări economice și sociale epocale. Mai întâi că gargare futuriste s-au tot auzit, duduie parlamentele. În al doilea rînd, în forul său intim, băiatul avea convingeri republicane. În al treilea rînd, e adevărat că voia să plece de acasă, dar asta doar ca un prilej să-și încropească pe undeva o formație și să devină solist de *New wave music*, ca Billi Joel. Poate că se mai ivea și prilejul vreunui concurs: „Uite cine cîntă” sau „Vocea împărăției”... Sfânta era într-o situație dificilă: nu exista faptă bună, situația se bloca, nu puteam să urnim povestea. Pînă la urmă, problema s-a rezolvat de la sine: sastisit, ca s-o vadă odată plecată, i-a dat un leu, nu putea mai mult, alocația le-o lua craiul, ca să nu-și cumpere droguri. Bucuria sfintei n-a fost proastă. A fost ca un declic, o dată și-a scuturat de pe ea hainele ponosite, și-a îndreptat spinarea, s-a luminat la față și s-a arătat băiatului uluit în toată splendoarea ei de sfîntă. Acesta a înțeles imediat că nimerise într-un context fantastic favorabil și că i se oferea o șansă cu care nu te întâlneai în fiecare zi. Vorba ceea, pică pară mălăiață... Nu era chiar tălîmb, s-a dat repede pe brazdă, s-a lăsat dădăcit ce și cum să facă. Apoi sfînta s-a întors la mine ca să-mi aducă buna-vestire. Pînă una-alta se lăsase bine noaptea și ne-am dus la culcare. Dimineața devreme, m-am sfătuit ce m-am mai sfătuit cu

sfînta la micul dejun, apoi ea s-a înălțat în văzduh în halatul ei de lumină și dusă a fost. M-a lăsat să-mi bat singur capul și să descurc cum pot ițele destul de încîlcite ale afacerii. Ca întotdeauna, greul tot pe mine cădea.

Prîslea a făcut cum l-a învățat sfînta. Craiul, deși îi promisese acesteia că-i dă dezlegare să plece, mai că-i venea să-și ia cuvîntul înapoi. „Unde să pleci în lumea asta plină de primejdii, mă procopsitul, ce știi tu de-ale răutăților lumii și de-ale războiului, ai stat tot pe lângă fustele mă-ti, că erai predilectul ei, eu nici nu mai contam, și i-am promis, cînd s-a stins, dumnezeu s-o ierte, să am grijă de tine ca de ochii din cap. Acu, dacă pieri, ce-o să-i spun cînd o să ajung, dac-o fi să ajung cu păcatele mele măcar pînă la poarta raiului?” În cele din urmă n-a avut ce face și i-a dat încuviințarea. Ca să-l știe în siguranță a vrut să-i plaseze și o suită de cavaleri înarmați, vînjoși și cu deplina știință a armelor. Prîslea i-a turuit însă textul convenit: n-are nevoie de nimeni și de nimic, să-i dea doar hainele, armele și calul din tinerețe. Nimic mai mult. De unde să i le dea, Dumnezeule sfînte, după atîta timp, hainele sînt cîrpe putregăite, armele, pe unde or fi, zac împutinate de rugină, calul, și el, oale și ulcele... L-a lăsat să le caute. În podul casei a găsit o ladă care s-a făcut pulbere cînd a lovit-o cu piciorul, lăsînd la lumina zilei cîteva obiecte din care cu multă bunăvoință puteai să ghicești forma și destinația lor originară: un pieptar de zale, franțuzesc, un scut rotund scandinav, o sabie dreaptă romană, un pumnal arăbesc și un baltag moldovenesc. Dovadă a gustului cam eclectic al craiului. Prîslea le-a pus cu grijă deoparte. Le-a privit cu atenție. Se mai putea scoate, cu pricepere și răbdare, ceva folositor și din ele. Dar speranța lui era că n-o să trebuiască să le folosească.

Acum urma să mă găsească pe mine, așteptam cu inima strînsă. Întîlnirea noastră era condiționată de proba cu cărbunii aprinși, ceea ce nu-mi venea de loc la socoteală. I-am telefonat sfintei și i-am propus să sărîm peste amănunt, să mă prezint pur și simplu înaintea băiatului, să urce în șa, să dea pinteni și să ne vedem de drum. Ea nu, că așa cere curriculumul, trebuie să mă găsescă cu ajutorul tăvii cu jăratec. „Bine, dar pînă la urmă, cine este testat, eu sau băiatul?”. „N-are importanță, așa e în poveste, apuci o gură de jăratec, îți declari astfel identitatea și totul se sfîrșește cu bine”. „Dar dacă nu se sfîrșește cu bine, s-au schimbat atîtea, nu neapărat în bine, dacă proba, destulă vreme neuzită, nu mai e funcțională și eu îmi frig limba sau, și mai rău, mă aprind și ard de viu chinuit ca Nessus. Mor și îmi rămîn copiii pe drumuri”. Era

doar o banală locuțiune menită să sporească forța de convingere a frazei. „Care copii, mi-a retazat-o sfânta, nesimțitoare la eforturile mele retorice, că te-ai ținut numai de războaie și de craifcări, nu ți-ai găsit o nevestă ca lumea, să ai o familie și niște urmași care să plîngă după tine. Acum închide, că ai să plătești o groază de impulsuri, ești la tarif internațional. Bașca pericolul, cum zic ăștia, de iradiere”. Eh, Sfânta Duminică, ce știe ea... Adevărul e că avusesem niște tentative, înfîlnisem în peregrinările mele cîteva iepșoare, unele cu totul minunate, așezate, curate și gospodine, numai bune de adus la casa calului, să directice, să gătească să să-ți facă mînji, altele puse doar pe zburdălnicii... Pe una mai ales nu mi-o pot scoate nici acuma din minte: era o iapă cam nebună, roșcată, cu ochi arzători, nări fremătătoare și o coamă... Cu volum, deasă, încrețită, să zici că fusese răsucită pe bigudiuri. Îmi necheza ușor la ureche versuri din prima fază de creație a lui Eminescu, Venere și Madonă, Înger și demon... Eram topit, nu credeam să mi se întîmple mie una ca asta. „Hai în codrul cu verdeață, îmi spunea, să ne drăgostim și să-ți fac un mînz năzdrăvan, să-i spună lumea Făt-Frumos fiul iepei...” Am plecat, de teamă să nu mă fixeze. Aveam de optat între viața de familie și cariera militară. Am ales cariera...

A rămas pînă la urmă pe-a sfintei, a venit ăla mic cu țava, m-am servit, el nu m-a evaluat corect de la început, mi-a dat și trei frîie în cap, dar nici eu nu m-am lăsat, am apucat zdravăn din jărăgae și dintr-o mîrțoagă răpçigoasă m-am făcut falnic mijloc de locomoție. Asta era schema, altfel nu se putea. Puștiul pe nedrept mă urgisise. Da și eu, cu toate că-mi era simpatic, i-am plătit-o. L-am băgat puțin în boală. De altitudine. L-am dus val-vîrtej într-o ascensiune accelerată pînă dincolo de stratosferă, de să-i sară inima din piept și să sucumbe, în lipsă de presiune atmosferică și de oxigen. A fost prima lecție pe răbojul educațional: nici o faptă fără răsplată. Tava cu jărătic treacă-meargă, o înghițisem, era cuprinsă în proiect, dar frîiele în cap le încasasem pe gratis. Pînă la urmă ne-am împăcat și am rămas buni prieteni. Dar de zbor supersonic n-a mai vrut să audă. Doar pe sub centura de ozon a pămîntului.

Prea multe nu mai erau acum de făcut. La palat, totul intrase în știuta rutină. Craiul se resemnase la gîndul despărțirii de feciorul cel mic. Frații mai mari așteptau să-l vadă plecat, nu-l avuseseră și nu-l aveau nici acum la inimă și sperau să aibă și el insucces, să se mai reducă din dimensiunile propriului lor fiasco. În privința asta, craiul, deși supărat pe ei, își ținuse gura, nu voia să-și facă familia de rușine, dar veștile circulau și lumea vorbea. Pe la colțuri, în șoaptă, se treceau

în revistă întîmplări mai vechi și mai noi, se făceau comparații, evaluări și pariuri. Cele mai multe șanse le avea prîslea, îndrăgit la curte pentru bunătatea și lipsa de fițe. La grajduri însă, statutul meu social spectaculos modificat începuse să-mi creeze serioase probleme. Nu știe lumea cîte necazuri poate să-ți aducă un succes cît de mic. Apăreau popîc și însoțitoarele lui, invidia și clevețeala. Vorba ceea: „Păzește-te a doua zi după un succes”. Cît fusesem un cal jigărit și zăcusem în anonim, mai nimeni nu-mi știuse de grijă, și cînd m-am ales cu o frumusețe de *scabia prosoptica*, de nu mai puteam de mîncărime, nici unul din colegii mei de iesle nu mi-a sărit în ajutor, doar o gloabă știrbă ca și mine a venit și m-a doftoricit cu alifie făcută după o rețetă veche din buruieni de pădure. Acum însă toate privirile erau ațintite spre mine. Se întrebau mulți cum de ieșisem așa dintr-o dată la vedere? Și prin ce mijloace îmi crescuseră pe nepusă masă acțiunile? Cît fuseseră ele de licite? Începură cîrcotelile și prepusele, uite cu cine împărțiseră ei fînul, mă dădeam mîrțoagă și cînd colo eram zdravăn cîrlan sub acoperire, precis ochii și urechile cuiva, îi spionasem și cine știe ce reportasem acolo unde trebuie. Ca să fiu drept, cam aveau de ce se teme, bîrfa, ca la orice grajdi, era în floare, se vorbea destul de slobod, snoava umoristică era aici unul din genurile narrative preferate, strigătura satirică de asemenea, se spuneau și bancuri politice, urcînd pînă la miniștri și secretari de stat, nici familia craiului nu scăpa nevătămată. Numai că eu nu mă pretasem la îndeletnicirea scîrboasă de turnător și eram mîhnit de ceea ce mi se întîmpla acum. Masivii ardenezi, înalți cît turnul Mitopoliei, îmi întorceu spatele cu dispreț. Suplii balerini lipițani, favoriți ai curții, nu-mi mai răspundeau la salut. Ba un furios north-star unguresc, adus cu mare cheltuilă de la hergheliile Mezohegyes, mai că nu sărise la bătaie. Cîteva mînze care începuseră să-mi arate oarecare interes fură repede luate în primire tocmai de gloaba cea bătrînă care mă oblojise altă dată și muștruluite cum se cuvine. Ce întortocheat este, meditam eu tulburat de privirile veninoase ce mi le arunca aceasta, psihicul cabalin, ieri mi-a salvat viața, azi dacă ar putea m-ar ucide... „Nu pune totul la inimă, încercă să mă consoleze un cal matusalemic cu coama argintie, asemenea comportamente nu sînt în firea noastră, dar, după atîta timp de conviețuire, ne-am molipsit și noi de la oameni. Sînt, desigur, și carențe proprii de educație. Nici lumea basmului nu mai e ce-a fost și ar fi necesar să vină niște buclucași ca tine, cu idei avansate și cu proiecte bune de reformă, să îndrepte lucrurile și pe aici”.

Convins că bătrînul avea dreptate, nu era totul pierdut, am mers să-l înfîlnesc pe feciorul

craului. Am căzut de acord ca peste trei zile să pornim și să ne vedem de-ale noastre. Pînă atunci trebuiau făcute niscaiva pregătiri, verificări, remedieri, antrenamente ușoare, totul urmînd să se perfecționeze pe drum, după principiul „văzînd și făcînd”. Deocamdată, ne-a dat de lucru cămașa de zale. Era largă, aluneca de pe umeri și atîrna ca o rochie XXL, pînă peste genunchi. Am dat-o la strîmtat și scurtat la o armură rapidă. Am verificat armele și l-am instruit pe puști să le țină ca lumea în mînă. Sabia era cam grea și trebuia apucată strîns de mîner. Pumnalul, ținut la îndemînă, nu să dai ortul popii pînă te scotocești tu să-l scoți de pe unde l-ai mistuit. Scutul cu blazon nu era doar de fudulie, te apăra dacă știai să-l mînuiești și la nevoie puteai să lansezi cu el și un upercut de stînga în falca dușmanului. Baltagul era bun să-l folosești și la tăiatul lemnului din pădure. Pentru grătar.

După îmbrățișări, pupături, lacrimi și jurămînti de dragoste veșnică, despărțiri și iar îmbrățișări, am reușit să ne smulgem și să plecăm. Înainte de asta, am avut, cîteva minute, o discuție confidențială cu craiul. Nu ne-am depărtat prea mult cînd, iaca, la un capăt de pod, o namilă de urs, înjurînd pe limba lui din toți rărunchii. „Ei, prîsleo, i-am zis eu cu un fel de veselie în glas, așa-i c-am dat de belea?”. „Nu știi, căluțul meu drag, dar ar fi păcat s-o zbîrcim chiar acum la început de poveste, care se anunță destul de palpitantă. N-oi fi eu prea tîrșit prin lume, dar mi se pare mie că ursul ăsta e cam ros pe la genunchi și la coate, ceva nu e tocmai în regulă cu el. „Cel mai corect ar fi să ne convingem la fața locului. Cu Dumnezeu înainte!”. Cînd a văzut că năvălește cu sabia ridicată spre el, craiul, că el era, și-a scos repede gluga de pe cap: „Stai, fiule, nu da, că eu sînt!”. Băiatul a lăsat spada jos și s-a dus să pupe smerit mîna lu tătîne-su. Am făcut pe urmă haz de întîmplare, cel mai tare rîdea craiul. Mai liniștit, acesta a trebuit să se întoarcă la palat, deși tare ar fi avut chef să meargă cu noi. „Nu se poate, tatică, i-a zis prîslea, nu prea încîntat de asemenea perspectivă, să lași crăiia de izbeliște”. Din delicatețe nu i-a zis că frații săi mai mari nu erau tocmai de încredere. „Nu crăiia ar fi o problemă, băiete, că ea e ca o întreprindere robotizată, dacă ai programat-o cum trebuie, merge de la sine, ci afurisitele astea de reumatisme. Nu vreu să vă fiu o povară la drum. Dar niște recomandări tot am să-ți ofer, că nu costă bani: să ascuți fără preget de povețile calului, băiat bun, săracul, l-am uitat în fundul grajdului, am crezut că s-a prăpădit, și el tot își mai tîrșia zilele, așteptînd o veste de bine. Asta n-am să mi-o iert prea ușor. Și să te ferești, fătul meu, de două urficiuni, care nu se mai află altele pe fața pămîntului: omul spîn și omul roș”. A adus și blana de urs. Lui prîslea, i se

părea cunoscută, credea că dăduse peste ea pe cînd se juca de-a v-ați ascunselea cu prietenii, într-un ungher întunecos al castelului, împăturită bine într-o ladă de zestre. „Asta, fiule, nu te uita că e cam năpîrlită, e o piesă de mare valoare, e un însemn heraldic al familiei, un totem transmis din tată în fiu încă din vremea cînd eram doar o încropeală gentilică și abia depășeam matriarhatul. De atunci și pînă azi, blana de urs deschide ritualul de inițiere. La ceasul sorocit, bătrînii o îmbracă pentru a verifica istețimea, îndemînarea și curajul succesorilor, cum a făcut bunicul cu tata, tata cu mine, eu acuma cu voi, ăia doi tîntălăi mai mari, și cu tine, care te-ai dovedit mult mai breaz decît ei. Ia-o, doar tu ești vrednic s-o ai, păstrează-o cu grijă și testează la rîndu-ți cu ea virtuțile copiilor tăi”.

2

Craiul a făcut cale întoarsă, noi am mers tot înainte, mai era o bucată bună de drum pînă la graniță. Mergeam, ne ițeam în toate părțile și nu mai pridideam să ne mirăm ce țară minunată avem. Se derulau tîrșimuri de poveste: fundaluri răcoroase de verdeață, pajiști stropite în dezmaț de culori, miresme amețitoare, triluri de păsări, cuci, mierle, presuri, oaze de liniște... Locurile aveau tot felul de nume poetice, parcă scoase din pastelurile lui Ion Pillat. La Poiana Florilor, am găsit rarități precum crinul de pădure (*Lilium martagon*), bulbucul de munte (*Trollius europaeus*), săbiuța (*Gladiolus imbricatus*). Le-am identificat, fiecare cu porecla și apelativul oficial, feciorului de crai, ageamii cu totul, nu pășise mai departe de ograda castelului, și le trecea conștiincios în carnețel. Mai îndelung am adăstat la Dumbrava Narciselor. Sute de hectare de păduri de stejar și poieni cu milioane de exemplare de cele mai felurite modele, culori și miroasne, mîndrii ale botanicii naționale: *Narcissus poeticus*, *Narcissus stellaris*, *Narcissus radiiflorus*, *Narcissus seriotinus*... Pe lîngă acestea, alte specii, cu denumiri care de care mai chisnovate și mai atractive: coada-vulpiei (*Alopecurus pratensis*), coada șoricelului (*Achillea setacea*), buhaiul (*Listera ovata*), iarba-viperei (*Scorzonera humilis*), pușca-dracului (*Phyteuma tetramerum*), ciurul zânelor (*Carlina acaulis*) untul-vacii (*Orchis mario*), cincidegete (*Potentilla reptans*), și încă altele, precum gâscarița (*Arabis hirsuta*), gălbineaua (*Lysimachia punctata*), orhidea albă (*Dactylorhiza sambucina*), poroinicul (*Dactylorhiza maculata*), stupinița (*Platanthera bifolia*), rotoțelul alb (*Achillea ptarmica*), sunătoarea (*Hypericum perforatum*), ghiocelul (*Galanthus nivalis*), brîndușa de toamnă (*Colchicum autumnale*), margareta (*Leucanthemum vulgare*), pipiriguțul (*Eleocharis*

carniolica). Au urmat alte locuri, tot cu nume floricole, asta e Țara Florilor! se uimea băiatul, nu le mai înșir pe toate. La Pajiștea Garoafelor, pe lângă titulară (*Dianthus guttatus*), iarăși, specii rare precum hreanul sălbatic (*Lepidium crassifolium*), mătrița (*Zannichellia palustris*), rogozul (*Carex secalina*), pătlăgina (*Plantago schwarzembergiana*). După ce am trecut de Dealul Vacii, ne-am oprit la Pajiștea Calului să luăm ceva în gură, băiatul o felie de pizza de la pachet. Am smuls și eu câteva fire de iarbă proaspătă și m-am oprit, de teamă să nu distrug habitatul cu sumedenia lui de specii: stînjenele sălbatic, didițel, rușcuță de primăvară, asparagus, praz-cu-cap-rotund, flămînzică, frăsinel, alior, iris, colilie, cimbrisor ... Raiul pe pămînt. La un moment dat, Bobița a început să aibă probleme de conștiință: ce ne mai trebuie altă împărăție, cînd a noastră e atît de frumoasă? Parcă e Grădina Desfătărilor, Raiul din Biblia bunicului. N-ar fi mai înțelept să rămînem acasă? Adam și Eva l-au pierdut, au fost proști și i-a pedepsit Dumnezeu, dar noi n-am greșit nimănui cu nimic și nu ne gonește niciun heruvim". „Lasă, i-am zis, nu e rău să mai vedem și grădinile altora, așa, de-o curiozitate, pentru edificare și comparație. Poate alea străine or fi mai arătoase și mai bogate. Știi că omul nu e niciodată mulțumit cu ce are, mereu i se pare că ograda vecinului e mai îndestulată. Vorba ceea: *The grass always greener on the other side*. Da, mi-a întors-o băiatul, dar tot o vorba ceea spune că *East or West, home is best*. Pînă una-alta, am ajuns, pe o platformă înaltă, întinsă, cu felurite semănături, grîu vâlurit, porumb verzui foșnitor, tarlale galbene de rapiță, șiruri disciplinate de floarea soarelui, grădini de zarzavat și multe, nesfîrșite fînațe. Timpul parcă se întorsese în urmă cu sute de ani. Am trecut pe lângă oameni cu coase, alții cu sape, alții cu greble, femei, unele cu seceri, înotînd prin valuri de iarbă înspicată, altele aplecate să-și culeagă legumele, câteva, alăptîndu-și pruncii, la umbra unei căpițe sau a unei căruțe cu coviltir. La o margine de drum, niște fetișcane cu șorțuri albe și ii înflorate ne-au îmbiat cu tot felul de minunății din panere de rafie: roșii pulpoase, ardei supraponderali, dovlecei lucitori, castraveți fragezi, crocanți. Am optat pentru aceștia din urmă și am luat un kilogram de cornișori să avem ce ronțai pînă la un loc mai îndemînos de popas. Prîslea lua cîte unul, eu băgam în gură cîte trei, eram înebunit după curcubitacee de primă generație. „Dă-i și unul murat, să nu i se aplece”, s-a dat mare hîtru un teleleu-tănase de pe șanț, m-am prefăcut că nu aud, n-aveam să-mi pun mintea cu toți nesimțiii. Am mai mers o bucată de drum, acum ceva mai vâlurit, printre livezi de meri, pruni, piersici, caiși... Se vedeau oameni culegînd roadele în coșuri

mari de răchită. Am luat și noi, de poftă, cîte un ionatan bine rumenit, parfumat, dulce-acrișor, cum nu mai găsești în toată Europa. Lîngă perdele de salcîm, în stupine înconjurate de garduri scunde de nuiele, se mișcau fantome albe cu obrăzare de pînză scuturînd cu delicatețe albinele de pe faguri. Au venit și ne-au dat să gustăm din castronașe de lut, miere aurie prelucrată din flora locală. Apoi, ceva mai departe de drum, niște flăcăi cu căciuli și sumane, au ieșit din bordeie de bîrnă, alertați de lătratul zăvoziilor. Pînă la noi răzbătea miros îmbietor de lapte proaspăt și de caș verde de oaie. Ne-au ademenit și ei cu cîte o gură de balmuș după rețetar ciobănesc: lapte, brînză, jîntiță, ouă, mălai... Au urmat podgoriile, doamne, cîte soiuri de struguri și ce musturi gustoase există pe fața pămîntului! „Ale cui sînt locurile acestea?”, a întreat Bobița curios. „Ale prințului Charles”, i s-a răspuns, fără alte detalii. Am plecat mai departe. În zare se vedeau coline domoale, cu păduri și izvoare, presărate din loc în loc cu cîte o îngrămăditură de case. Drumul se făcuse îngust, cu hîrtoape, rupere de picioare, dar merita, locurile erau o feerie. Am înțeles că ajunseseam în Valea Zălanului și am decis să căutăm loc de găzduire. Nu erau multe case în cătun, dacă vreo sută, dar erau deosebit de frumoase, așa că aveam pe alese. Nu-am oprit la una pe care scria „Casa de oaspeți Zălan”, costul, cam pipărat, 100 de euro de persoană pe zi, cazare și demipensiune, dar făcea, era faină de tot. În zonă mai erau case de închiriat, la jumătate de preț, dar nici pe departe atît de arătoase ca aceasta. Era, la umbra unor copaci seculari, o casă veche, în stil transilvan, înălțată pe o temelie de piatră de rîu, în culori pastelate, cu pridvor din lemn roșiat și acoperiș de șindrilă, nu mare, dar curată și primitoare. Două camere mobilat cu gust și o bucătărie bine dotată. Avea și grajd, de o igienă exemplară. „Cine e proprietarul?”, a întreat prîslea o zvîrlugă de fată cu funcția foarte importantă de „recepționeră”, cum scria pe ecusonul în suspensie pe pieptarul bombat. „A prințului”, a răspuns oarecum mirată că nu citisem indicația de la intrare: „restaurată de curînd de prințul Charles”. Clar, era un prinț îndrăgostit de locurile astea, venea, spuneau vecinii, tocmai din împărăția lui de peste mări și țări și petrecea aici cu mare plăcere: se plimba prin pădure, uneori pe jos, alteori cu căruța, îi plăcea să cosească iarba, să sape straturile de flori, să îngrijească pomii, sau, pur și simplu, să lenevească la umbra nukului bătrîn trăgînd pe nas aer nepoluat. În sat, stătea de vorbă cu oamenii, fără fumuri nobiliare, îi ajuta la nevoie, avea chiar planuri mari în legătură cu dezvoltarea agro-turistică a zonei. „Uite, mi-a zis prîslea, mulți de la noi se grăbesc să plece pînă la capătul pămîntului după potcoave e cai

morți, iar alții nu știu cum să părăsească mai repede laudata lor lume supercivilizată și să vină și să se așeze în țara asta, liman de odihnă și de încântare. Ce afacere e asta?” „Dragul meu, i-am răspuns, nu se duc de plăcere, se duc de nevoie, după salarii mai bune. Dar n-avea grijă, o să se întoarcă, tot aici îi trage ața”.

Cînd a auzit de feciorul craiului, prințul Charles a trimis vorbă și l-a invitat la un *five o'clock* în locuința sa de vară. Băiatul mi-a relatat în amănunt întâlnirea. Aici, mă aflam în totală igorantă, cît eram eu de cal fantastic, nu mai participasem la un astfel de eveniment. Ceai mai băusem, la Sfînta Duminică, dar ea era adeptă a lucrurilor simple, spunea că astea sînt mofturi britanice și că se săturase de ele. Era pornită rău. Nu mai încapi de firme și reclame în limba engleză: *Empiric start, Three sisters, Helping hand...* Nici bietele animale n-au scăpat tefer: *Bad Dog's, Miss Frog's, Cucu Web Services, Woody SRL*. Nu mai poți discuta o afacere dacă n-ai la îndemîină un *ok, yes, no, please, sure, alright* ... Calculatorul rămîne de lemn dacă nu știi ce înseamnă *CTRL*. Ți se face poftă de dulciuri, *Chocolate Milka is so sweet*. Nici de iubit nu se mai poate fără *i love you* și *fuck you*. Cîntecele, ca să aibă succes, trebuia să fie neapărat în engleză. Filmele, așisderea. Eu aveam păreri diferite dar le păstram pentru mine, nu voiam să o supăr pe sfîntă. Cu lumea lui globalizată, basmul are nevoie de o limbă universală, pe care să o știe și împărații și caii, și furnicile, și zmeii, și rusalcele, și dragonii, ori engleza, chiar dacă are ea o ortografie mai ostenitoare, prin vocabularul încăpător, rodat de o solidă practică literară, prin frazeologia cumpătată, fără surplus de excepții gramaticale, prin adaptarea ei perfectă la spiritul științei și tehnicii contemporane, intră, cred, perfect în parametrii unei astfel de limbi.

Dar să revenim la întîmplarea cu prințul. Băiatul nostru era cît de cît familiarizat cu ritualul ceaiului, acasă, în cabinetul de primire al craiului, erau cîteva reproduceri reușite după uleiuri trafînd în manieră impresionistă tema „ceaiului de la ora cinci”, ale pictorului scoțian David Comba Adamson și al americancei Mary Cassatt. Prințul le văzuse și el, în original, la muzeele din Dundee și Boston. La nedumerirea lui Bobiță că în tablouri erau doar femei, prințul a venit cu explicații lămuritoare: ceaiul de după amiază introdus în societatea londoneză de ducesa Anna de Bedford, a devenit în a doua jumătate a secolului al XIX-lea o modă pentru domnele aristocrate, un prilej să-și etaleze rochiile lungi, pălăriile extravagante, mănușile dichisite, în cercul lor de prietene, abia după aceea s-a extins la întîlnirile mondene cu dorita participare masculină. Nu după mult timp, s-au adus într-un recipient de argint ceai indian pe care prințul l-a

turnat cu mîna lui în cești delicate de Worchester, iar în farfurioare la fel de străvezii, sandwich-uri subțiri cu felii de roșii și castraveți și minuscule prăjituri cremoase, parcă te aflai la Buckingham Palace, dintr-o clipă în alta te așteptai să apară și regina. După aceea, cei doi s-au așezat la o măsuță joasă în pridvor și, la un pahar de whisky scoțian, au început să discute în de ei, ca băieții. Mai întîi, despre frumusețile locurilor. Bobiță i-a ținut noului său prieten, o adevărată prelegere despre floră, i-a descris diversele soiuri, i-a dictat denumirile și i le-a tradus din latină, limbă cu care prințul nu era prea familiarizat, engleza fiind din altă sămîntă, a limbilor germanice. Acesta nu s-a lăsat nici el mai prejos și i-a vorbit despre fauna uimitoare a locului, ursul carpatin, zimbrul, cerbul, capra neagră, pisica sălbatică, lupul cenușiu, tot specii rare sau dispătute cu totul în alte părți ale lumii. Nici în Anglia nu le mai găsești, doar cîteva vulpi costelive, pe cale de dispariție și ele din cauza vînatului extensiv. Cînd a venit vorba de tradiții, prințul i-a prezentat mostre din folclorul local, devenise un adevărat specialist în lirica intimă, interpreta cu mult sentiment doine de dragoste culese chiar de el: „Astă noapte am visat, mîndro, că te-am sărutat. M-am sculat și-am pipăit și nimica n-am găsit, numai dorul inimii scris pe fața perinii cu cerneala ochilor și cu peana genelor... alas, alas, poor my!”. Ușor amețiți, nici unul nu era mare băutor, au început să facă planuri de viitor. Prințul s-ar lasa de coroană, s-ar stabili definitiv aici, ar aduce-o și pe Camilla. Bobiță să rămînă și el, să cumpere o casă, îi poate vinde el una, are destule, i-ar da-o ieftin, să se însoare, în vecini e o codană tare năstrușnică, ar fi consăteni, cînd n-ar avea de lucru la fermă, ar juca remi cu etalare ori s-ar duce împreună la pescuit. Visuri! A doua zi, nici unul n-a mai adus vorba de proiectele lor himerice. Erau totuși prinți, nu erau de capul lor. „Faci cum vrei, i-am spus și eu lui Bobiță, dar sînt niște promisiuni către cei apropiați, tu către craiul, eu către Sfînta Duminică”

Așa că ne-am luat calabălicul în spate și am plecat mai departe. Nu după mult timp, am ajuns la graniță, am prezentat înscrisurile, am dat dreptul convenit și am trecut *dincolo*. Ne-am sfătuit cum e mai bine să facem: puteam da de neprieteni, puși pe tîlhării și omoruri, pentru a nu le atrage atenția, cel mai bine era ca eu să revin la coeficiente normale, el să se dea drept un student amărît în vacanța plecat hai-hui să vadă și alte colțuri de lume. Apoi, am iuțit pasul către niște munți alburii ce se vedeau în zare. Drumul era ca-n palmă, fără urmă de gropi pe carosabil, marcat corespunzător, bine iluminat, într-un cuvînt, confortabil. N-aveai cum să te rătăcești. „Unde sînt, m-a întrebat puștiul cam dezamăgit, sfîncile colțuroase, prăpăstiile adînci, deșerturile

aride, rîurile învolburate, codrii întunecoși, cu care m-ați tot amenințat? Unde e aventura? Unde sînt dușmanii fioroși cu care să mă lupt?”. „Lasă, i-am zis, ai răbdare, că cine se grăbește se poticnește, o să avem parte și de relief accidentat, și de dușmani, și de bătaie, sîntem deocamdată la început de poveste. Înainte mult mai este”. De la un timp, pe nesimțite, am început să mergem alături, pe jos, dialogînd, ca niște veritabili *peripatetikos* din grecimea lui Aristotel. Mărire ție, Doamne, nu mai eram doar un accesoriu ecvestru, mă întorceam la meseria mea de bază, intram în program, începea instrucția, puteam în sfîrșit pune în aplicare metoda mea preferată, în care fără exagerare eram maestru, *conversația euristică*: întrebare, răspuns, iar întrebare, iar răspuns, deodată, pac, adevărul!, și-l lăsați pe mucos să creadă că l-a descoperit singur, asta era toată șmecheria. Fără prelegeri, fără bibliografie, fără pix și maculator, fără texte memorate și turuite pe dinafară, totul lejer, ca-n joacă. Aici, o spun fără răutate, mă despărțeam clar de Sfînta Duminică, adeptă mai degrabă a metodelor clasice, printre care expunerea, mai sobră, zicea ea, *ex cathedra*, dar deloc agreată de discipoli, mai ales de cei moderni, incapabili să stea locului și să asculte atenți, nemișcați, un speech mai lung de zece minute. Din perspectiva lor, metoda mea era mult mai comodă. Te plimbai, sporovăiai despre câte-n lună și-n stele, te distrai, și pînă la urmă te alegeai și cu ceva cunoștințe acumulate. Totul era să pui întrebarea potrivită. În privința asta feciorul cel mic al craiului era doldora de întrebări. Multe se refereau la statutul său existențial, „ființial” cum se exprima el cu emfază, de credeai că aterizase direct din eseurile lui Mihai Cimpoi. „Cine sînt eu?” „Feciorul craiului”. „Bun, dar ce sînt eu, în esență?” „Un personaj din lumea basmului, ca mine, ca Sfînta Dumimică, ca Făt Frumos, Țugulea, Aleodor, ca Ileana Cosînzeana, ca zmeii și balaurii”. „Unde sînt smei și balaurii, că eu nu-i văd?” „Ei sînt, dar în alte basme, al nostru e mai realist, i se spune basm nuvelistic”. „De asta nu pot să mă dau peste cap, să mă fac muscă și să intru prin casele oamenilor să le aflu secretele. Înseamnă atunci că lumea noastră este reală? Ce fel de personaje sîntem noi? Adevărate?” „Dacă privești lucrurile din interiorul basmului, da, sîntem adevărate, logice, credibile, reale. Văzute din afară, sîntem niște ficțiuni”. „Deci, există și *un afară*. Mai este o lume. Ce lume e aia?” „E lumea celor ce ascultă sau citesc povestea noastră”. „E diferită de aceasta de aici?” „Într-un fel nu cu totul diferită, dar totuși alta în substanță, condusă după alte legi și finalități. Mai e și o diferență de destin, aici, noi sîntem veșnici, n-avem constrîngeri de spațiu și timp și nu cunoaștem moarte, acolo, ei au

doar stele cu noroc și trăiesc sub continua teroare a celei cu coasa. Sînt și incompatibilități de ordin moral, la noi în mod curent binele învinge răul, la ei cel mai adesea se întîmplă invers. Mai e o deosebire, la noi, există canale de comunicare și posibilități de colaborare între regnul uman și celelalte, animal, vegetal, mineral chiar, la ei, oamenii nici măcar între ei nu se pot înțelege”. „Atunci e preferabilă lumea noastră. Deci, sînt două universuri paralele. Poți trece din unul în celălalt? Mă pot întîlni cu cei care mă citesc?” „Uneori, rareori, și nu pentru toți, se deschid vămile și se poate trece dintr-o lume în alta”. „Cine sînt fericiții ăștia care trec?” „Copiii de cele mai multe ori, dar și visătorii, vizionarii, profeții, poeții. Mai ales cei romantici”. „Dar noi?” „Și noi putem trece, eu de pildă am făcut-o de cîteva ori, dar regula strictă e să te miști la galop, să capeți informațiile de care ai nevoie (au o mass-media impresionantă) și să te întorci rapid, altfel riști să rămîi prizonier și să împărtășești soarta celor de acolo. A pățit-o flăcăul din *Tinerețe fără bătrînețe*, nu s-a mulțumit cu huzurul veșnic de la poiana zînelor, s-a întors în valea plîngerii, guvernată de trecere și destrămare, și i-a dat Moartea o palmă de i-a sunat apa în cap, l-a făcut fărîme. Un final nedemn de un basm cu pretenții. Dar eu bănuiesc că nici nu e autentic, se simte de la o poștă intervenția culegătorului, Petre Ispirescu. Năravul ăsta era pe la pașoptiști destul de curent. Nici *Miorița* lui Alecsandri, se scrie cu c și s, nu e chiar aceea de la coada oii”. Am ajuns așadar la o concluzie, există două lumi paralele, e clar, a noastră și a altora. Dar de aici alunecăm periculos într-o complicată problemă de metafizică: sînt două lumi, dar care din ele este esență și care aparență, care primordială și care secundară, care prototipul și care copia lui imperfectă? Fiecare lume susține că ea e cea adevărată, mai bună, mai utilă. „Aș putea merge eu să verific”. „Deocamdată nu e momentul propice, acolo au pandemie”. „Pandemie, ce e aia pandemie? N-am auzit”. „Nici n-aveai de unde să auzi, aici suntem deocamdată perfect imuni. Acolo, au și ei smei și balaurii lor, le zic viruși și sunt mult mai periculoși și mai greu de ucis. Până să găsească o cale, rămînem aici, lumea noastră e mult mai sigură”. „Atunci lumea aceea e chiar de rahat, crezi că mai sunt șanse să iasă din el?” A început să ne doară capul și am amînat rezolvarea problemei pe altă dată, cînd o să fim cu mintea mai limpede. Deocamdată, cîștigul cel mare e că ne-am definit un statut: sîntem o *prezență*. Nu știm cealaltă lume, dar a noastră, a basmului, avem serioase motive să credem că e reală. Ea pur și simplu *este*. Argumentul suprem: *dacă n-ar fi nu s-ar povesti*. Am convenit cu prîslea să trecem la chestiuni mai curente de viață. „Unde mergem noi acuma și cu ce scop?”

„La fratele tătine-tu, Împăratul Verde, că e bătrîn și beteag, și să-i urmezi la tron”. „Împăratul Verde, ce nume mai e și ăsta?” „Nu știu exact, dar specialiștii în onomastică susțin că numele i s-ar trage de la regimul vegetarian: îndoapă numai legume fierte și verdețuri, ceapă, usturoi, urzici, spanac, salată, încît s-a făcut și el verde la față, de aici numele, dar eu cred că etimologia e cam trasă de păr, ca să nu zic o tîmpenie”. „Nu mă mir că moșu-meu, cu asemena hrană, a căzut la pat. Dar problema e, sînt eu vrednic să-i moștenesc tronul? În afară de gradul de rudenie, ce alte atestate pot să pun pe masă, vād că un IQ peste standarde curente n-am avut ocazia să demonstrez și nici fapte grozave de vitejie n-am prea avut prilejul să le fac”. „Lasă, nu te bată pe tine grija, o să vină și testele, mai avem un drum lung, ține-te pregătit, nu se știe ce o să ne aducă viitorul. O să vină, presimt eu, și evenimente deosebite, la curtea împăratului Verde”.

N-am terminat bine vorba cînd iaca, pe neștiute, s-a schimbat peisajul, am început să bîjbîim printr-un codru adînc, des și întunecat, de

nu știai, e zi, ori e noapte. Din tenebre se auzeau bufnituri, fluieraturi, urlete, mormăieli și miorlăituri. Crengi ascuțite îți scoteau ochii, ierbi veninoase îți beșicau picioarele. Era vestitul Codru al Vlăsiei unde mă rătăcisem și eu în vreo două rînduri. Numit, cu un apelativ feminin, și Pădurea Oarbă, sau simplu, Oarba, ceea ce, să recunoaștem, se potrivea. Orbecăiam în neștire fără să dăm de vreun capăt. Din desime, nu se vedea cerul, vreo coadă de stea să ne orientăm după ea. N-aveam o busolă la noi și eram debusolați. „Ei, prîsleo, te plîngeai de viața prea comodă, iaca și belelele, cum ieșim la liman?”. L-am simțit pe copil, deprins tot cu drum întins, liber, la lumină, speriat rău de tot. Ținea, încordat, sabia strănsă în palmă și se uita în toate părțile, da parcă puteai să vezi ceva? Tîrziu, undeva, a licărit o lumină. Era Spînul, trăgea din lulea, ne aștepta la locul hotărît.

Fragment din romanul didactic *Experimentul „Harap-Alb”*.

14 februarie 2021, Iași
IN MEMORIAM GRIGORE VIERU

DIN VITRINA CU MULTE CĂRȚI, JOCURI ȘI JUCĂRII

DESPRE CREANGĂ ȘI DREPTUL LA JOACĂ

► Cristian Gabriel CĂLUGĂRU

Trăim de ceva timp, la început discret și acum –a proape asurzitor, o reasezare a rosturilor noastre fie materiale, fie sufletești. De la politică la Noua Politică, de la capitalism la Noul Capitalism, de la cultură la Multiculturalitate, de la religie la Noua Religie (cu preoți, dogme și simboluri de credință!) nu putea lipsi și Noua Copilărie care pregătește cetățeni ai unui viitor aseptice.

Cărțile pentru copii s-au adaptat cu repeziciune. Personajele fantastice sunt omniprezente, actorii nu mai sunt oameni obișnuiți ci stăpânesc forțe extraordinare căci dezastrelor și cataclismelor nu li te poți opune cu Nică sau cu Harap-Alb.

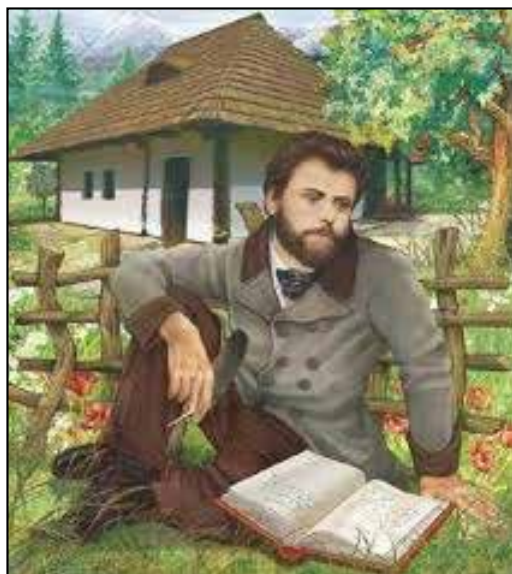
Și totuși, simboluri ale unui trecut simplu, populat de prietenii sincere, de năzbâții copilărești, dar și de personaje cu valori etice exprimate mai puțin tranșant ca în basmele populare, cărțile lui Creangă subzistă pe rafturi, înconjurate de J.K. Rowling, James Patterson sau Roald Dahl. Bine... Pentru consolarea noastră, la fel de stingheri sunt și Jules Vernes, Mark Twain sau Charles Dickens...Romane lungi, „plicticoase” și care nu-ți oferă deznodământul după câteva pagini...

Editurile investesc puțin în tipăriturile humuleșteanului și dacă se întâmplă să scoată ediții mai scumpe îl ascund în mijlocul altor autori români. Câteodată o editură se îndură (așa cum e cazul editurii Prut - din Basarabia), să editeze o lucrare cu *Nota asupra ediției*, *Prefață*, *Postfață*, dicționar de arhaisme, prezente. Dar aparițiile în asemenea condiții sunt extrem de rare. De multe ori cărțile nou apărute retează sau „adaptează” textul, din motive economice sau pentru a ușura și mai mult „povara” cititului.

Dacă am fi conspiraționiști am spune că lupta pentru sufletul copilului e în plină desfășurare și că maturizarea sa rapidă e temă pe o agendă mai mult sau mai puțin ascunsă... Pare din ce în ce mai clar că joaca așa cum o știm din copilăria noastră sau din cea a lui Creangă e din ce în ce mai puțin posibilă,

căci cea mai ieftină și mai accesibilă distracție, de cele mai multe ori e televizorul. Joaca, așa cum apare și la Creangă, nu e necesară doar la vârste fragede ci și mai târziu în adolescență. Supunând copilul la tot felul de activități supravegheate și inițiate de adult se uită că de fapt joaca este și explorare și comunicare și socializare (vai!), imitare sau învățare transferând realitatea într-un plan imaginar pentru a o înțelege mai bine.

Controlul emoțiilor și al comportamentului, rezistența la impulsurile de moment, înfrânarea pornirilor, stabilirea unor obiective și urmărirea îndeplinirii lor sunt motivele pentru care oricărui copil nu ar trebui să i se interzică sau să i se îngreiească dreptul la joacă. Dezvoltarea musculaturii, oaselor, articulațiilor, îmbunătățirea capacității pulmonare, oxigenarea sângelui și a creierului și chiar sporirea

imunității sunt beneficii de necontestat ale copilăriei lumii vechi.

Dacă vreodată cineva ar alcătui un *Manual al copilăriei pe Planeta Pământ*, cu siguranță povestirile lui Creangă și-ar afla un loc de cinste, cu veselia și bucuria emaneate ca stări firești. Dar, nimic nu e mai trist, astăzi, decât să observi nivelul crescut de depresie, anxietate, tulburările psihosomatice ale copiilor contemporani rezultate din abundența materială corelată cu lipsa atenției din familie... Și asta atunci când remediile sunt atât de simple și la îndemână: **COPILĂRIȚI! și COPILĂRIȚI-VĂ!**

PERENITATEA LUI CREANGĂ

Opera „Țăranului cel Mare din Humulești”, învățătorul și povățuitorul copiilor, își continuă drumul prin vreme și prin vremuri, nestingherită de schimbarea cititorilor, mereu mai proaspătă și plină de bună dispoziție, încântând noi și noi generații de copii ai românilor dar și ai altor neamuri de pe planetă. Librăriile și bibliotecile își delectează – iată! - cititorii cu noi ediții ale scrierilor lui Creangă. Exemplificăm cu cele mai recente titluri, adevărate capodopere tipografice bogat ilustrate, publicate în țară în ultimii doi ani:

2019

* *Povești și povestiri*, Ion Creangă, Editura *Corint*, 2019, 240 pag.

* *Harap Alb*, Ion Creangă, Editura *Cartex 2000*, 2019, 16 pag.

* *Povești. Amintiri. Povestiri.*, Ion Creangă, Editura *Minerva*, 2019, 352 pag.

* *Povestea porcului*, Ion Creangă, Editura *Casa Radio*, 2019, 48 pag.

* *Capra cu trei iezi*, Ion Creangă, Editura *Prut International*, 2019, 28 pag.

* *Amintiri, povești, povestiri*, Ion Creangă, Editura *Top Publishing*, 2019, 156 pag.

2020

* *Amintiri din copilărie. Povești. Povestiri*, Ion Creangă, Editura *Litera*, 2020, 320 pag.

* *Povești și povestiri de Ion Creangă*, Editura *Gama*, 2020, 92 pag.

* *Amintiri din copilărie*, Ion Creangă, Editura *Litera*, 2020, 304 pag.

* *Povești, povestiri*, Ion Creangă, Editura *Ideea Europeană*, 2020, 98 pag.

* *Povești. Povestiri. Amintiri*, Ion Creangă, Editura *Prut*

Sursa foto: <https://anidescoala.ro/divertisment/povesti/ion-creanga/amintiri-din-copilare-iv-de-ion-creanga/>

Sursa foto: <https://odoras.md/familia/istorii-adevarate/un-moldovean-a-ilustrat-povestile-lui-ion-creanga-pe-un-gard-imens-din-costesti/>

IN MEMORIAM ION CREANGĂ

POVESTEA LUI IONICĂ CEL NĂZDRĂVAN

► Petruș ANDREI

Când de somn dă semne satul
și trecutul mâna-ntinde,
nu mai merg cu colindatul
ci las gândul să colinde.

Sunt din nou băiet de școală,
prizărit și plin de frică,
și străbat ulița goală:
ați ghicit: sunt Ionică.

Tocmai merg la Smărăndița
pestețarina pustie,
că m -așteaptă ștregărița
și deșteaptă și nurile.

Și o facem iar de oaie,
c-amândoi o dăm în bară,
de la *Sfântul Nicolae*
cei dintâi luăm papară.

Cu ceasloavele deschise
prăpădim bondari și muște,
pentru găzele ucise
chelfăneală să ne-mpuște

Și când Nică-a lui Costache
scrie semne cu duiumul ,
n-am să stau ca tăntălache...
tot pe-aceia mi ți-i drumul.

Mamei geaba-ncepe-a-i spune
că la școli nu voi mai merge,
popă de-oi veni din lume,
popa ginere m-alege.

Și așa trec la psaltire
și la slujbe țin isonul,
iar la scris și la citire,
de acuma, eu dau tonul.

Vornicul și vatamanul,
ticăloase slugi și proaste,
pe bădița, cu arcanul,
ni l-au ridicat la oaste.

Și așa a fost să fie:
că pe dascăl ni-l luară,
școala a rămas pustie
iar noi pe dinafară.

Precum mânji ce nechează,
popii noi deschidem calea,
la Crăciun și Bobotează
Chiraleisa umple valea,

Iar la prânz uităm măsura,
suntem primii la mâncare;
De plăcinte râde gura,
de vărzare și mai tare.

Și apoi mă trag la carte
și învăț destul de bine,
mama-i însă de departe,
mult mai bună decât mine.

Tata, mamei, cată vină
și de unu-i spune, dacă
la Paris s-a dus bovină
și s-a-ntors acasă vacă.

Dar bunicul dă povață:
cartea-i fagure de miere,
că învățătura-n viață
îți aduce mângâiere,

Și-l aud spunându-mi mie
„Un copil, așa ca tine,
nu e bine bou să fie
dar nici vacă nu e bine!”

Cu Dumitru și bunicul
într-o bună zi plecarăm,
trecem valea și colnicul
și la drum lung ne-ndemnarăm.

Apoi râu cu ape line,
după-aceea Hălăuca,
iată-ne ajunși, în fine,
la Broșteni, la Irinuca.

Și avea, biata, o fiică
într-atâta de „frumoasă”,
încât îți era și frică
să-noptezi cu ea în casă.

La Broșteni scăpăm de plete
dar ne procopsim cu râie.
La năzbâtii: pe-ndelete,
la-nvățat: suntem tămâie.

Și-ntr-o zi ne facem cale
sus, pe muntele din spate,
slobozim o stâncă-n vale
care-n drum distruge toate.

Capra ruptă, casa gata...
Ce te faci tu, Ionică?
Nu-i de râs! De află tata,
bucuria nu mi-i mică!

Și noroc de Doamne-ajută”
și de mila omenească,
am găsit, curând o plută
gata să ne izbăvească.

Și ajunși iar la bunică,
ea ne spală, ne mângâie,
de-am putut uita de frică
și de foame și de râie.

TECUCIUL ÎN OGLINDA TIMPULUI

ÎNSEMNĂRILE UNOR CĂLĂTORI STRĂINI DIN SECOLELE XVI-XIX DESPRE ORAȘUL TECUCI

► Ștefan ANDRONACHE

Tecuciul - situat în partea de sud a Moldovei - era întretăiat de drumurile comerciale importante care legau Galații de Bacău și Bârladul de Focșani. Din acest motiv, încă din timpul lui Ștefan cel Mare, conform unui document, din 3 iulie 1460, emis de către acesta, localitatea avea și vamă, unde negustorii polonezi trebuiau să plătească „câte doi zloți turcești de car”¹.

Începând cu a doua jumătate a secolului al XVI-lea Tecuciul este străbătut de diverși soli militari, de misionari catolici, de înalte fețe bisericești ortodoxe, iar din prima jumătate a a veacului al XIX-lea, chiar și de către unii scriitori. Dacă în marea lor majoritate, aceștia au lăsat însemnări destul de sumare, alții și-au exprimat, în scris, impresiile lor despre oraș și oamenii cu care reușiseră să vină în contact.

Prima însemnare în care apare menționat numele Tecuciului aparține lui **Fox**, slujitorul credincios al colonelului englez Harrie Cavendish pe care l-a însoțit într-o călătorie de afaceri la Constantinopol. La întoarcere din Imperiul Otoman după ce, vreme de trei zile, au străbătut Țara Românească, ajung în Moldova. Cum îi prinsese noaptea zilei de 16 iulie 1589, aceștia s-au decis să facă un popas, la Tecuci, dar au „fost împiedicați de un râu [Siretul, n.n.] <ce trecea> în apropiere de oraș”. Barcagii nu i-au putut ajuta să ajungă în oraș din cauza faptului că ori erau prea „nevolnici”, motiv pentru care „nu puteau să muncească”, ori „câțiva <erau> atât de beți, încât nu puteau să stea <în picioare>”. Așadar, din „lipsa unui vad” favorabil, în punctul Movileni, călătorii s-au văzut nevoiți să înnopteze sub cerul liber, alături de alte „cărute, câteva din Polonia, altele din Țara Românească și Moldova”. De abia, „în dimineața următoare”, s-au numărat printre „primii” drumeți care au „trecut râul” ajungând, în cele din urmă, la Tecuci unde aveau să rămână și „peste noapte”.²

Pentru cei care doresc să afle un plus de informații despre felul cum se înfățișa această așezare, situată pe râul Bârlad și „la o depărtare de 12 miliarde ungurești” de Galați, trebuie să țină cont

de relatarea misionarului catolic de origine bosniacă, **Marco Bandini**³, din anul 1646. Acesta constată că Tecuciul se găsește „într-un loc frumos, <ce are> pământ foarte productiv de grâu și vin”. Datorită trecerii sale prin localitate aflăm că „odinioară, ungurii au avut aici mai mult de 200 case, templu și au ținut paroh și un ludimagistrum [învățător, n.n.]” dar toate acestea nu mai existau deoarece „niciunul dintre catolici nu se mai află locuitor și nici chiar urma templului sau a cimitirului nu se mai vede”, neprecizând și motivul dispariției acestora. El ne dă, totuși, câteva informații destul de prețioase: „Casele schismaticilor sunt în număr de 500; oameni 4000; sunt trei temple [biserici, n.n.] făcute din lemn”.⁴

După alți șapte ani, interesele aveau să-l poarte, prin Tecuci, pe patriarhul Macarie al Antiohiei. Iată ce consemna în jurnalul său arhidiaconul acestuia, **Paul de Alep**⁵, care îl însoțea în călătoria sa prin Moldova: „A doua zi, joi, <de> sârbătoarea Sf. Eftimie cel Mare [20 ianuarie 1653]”, „am ajuns, seara, într-un târg mare, adică într-un oraș numit Tecuci, <situat> pe un râu mare. Acolo se află trei biserici [Adormirea Maicii Domnului, Sf. Ilie și Sf. Nicolae, n.n.] cu clopote la porțile lor.” „Părcălabul acestui oraș” le-a „făcut rost de căruțe și de cai de belic”, asigurându-le „și un conăcar”, întrucât cel care îi aduseseră până aici fusese nevoit a se întoarce la menzulul de care aparținea.⁶

La începutul celei de a doua jumătăți a secolului al XVII-lea, **Evlia Celebi**⁷ a străbătut Moldova însoțind oștile turco-tătare care, spre sfârșitul anului 1659, luptau împotriva lui Constantin Șerban. Dacă acestea, în drumul lor spre Țara Românească, nu au ezitat să incendieze numeroase orașe, „capturându-se multe prăzi și mulți robi”, Tecuciul „nu a fost incendiat” deoarece „populația de aici și boierii” au avut inspirația salvatoare de a le ieși în întâmpinare „cu daruri”.⁸

Același călător, Celebi, trecând din nou, pe la 1663, prin „orașelul așezat pe malul râului Bârlad” consemnează în jurnalul său: „Aici locuiește un boier moldovean. Are grădini și vii, dar nu sunt nici dughene și nici mănăstiri”. Totodată, are grijă să

precizeze că „satele și localitățile din împrejurimile sale sunt foarte bogate”.⁹

Cea mai relevantă descriere a Tecuciului, oraș „total deschis”, aflat „la o distanță de 6 leghe [de Bârlad, n.n.]”, reușește să o facă, în anul 1688, **Fra Antonio Giorgioni**, misionar al Sfântului Scaun în Moldova și Valahia. Vom reproduce integral conținutul ei: „Acest oraș, care este situat într-o câmpie frumoasă, demonstrează prin vestigiile edificiilor distruse că era unul dintre frumoasele orașe pe care le posedă Moldova. Și, tot aici, avea loc, cu mai mulți ani în urmă, un frumos bâlci la care se adunau oameni din toate satele înconjurătoare. De asemenea, există aici, de la Principe, 30 de cai pentru poștă.”¹⁰

Vreme de aproape o sută de ani, după relatarea lui Giorgioni, nu ne-au mai parvenit alte informații despre Tecuci. De abia, în februarie 1785, comitele francez **D’Hauterive**, secretarul Domnitorului Moldovei Alexandru Mavrocordat, ajungând în localitate, nu-i face o descriere, fie ea sintetică, așa cum ne-am fi așteptat, ci se mulțumește să consemneze populația „reședinței districtului”, din acea perioadă, care se ridica la „8.120 locuitori”.

Din postura sa de promotor al unor înalte moravuri în societate, comitele ține să ne dezvăluie impresiile pe care reușise să i le lase ispravnicul [Manolache Conachi, biv vel vornic, tatăl logofătului Costache Conachi, n.n.] pe care l-a întâlnit la Tecuci. Dacă despre „ispravnicul de Focșani” are doar cuvinte de laudă, spunând că era „un bărbat foarte cumsecade și foarte curtenitor”, cel de la Tecuci i „s-a părut <a fi> un senior cu mult mai mare” în rang, el îndeplinind funcția de „guvernator a trei orașe care se învecinează și umplu fundul unei văi bine cultivată, bine udată și impunătoare”. Pe slujitorul Domnitorului țării nu l-a deranjat neapărat „ținuta (...) foarte orientală și indiferența față de străini” a ispravnicului ținutului de aici, cât faptul că fusese primit de către acesta „în modul cel mai absent” posibil. I-a „trimis resturile unei cine foarte proaste”, oferindu-i, „pentru a doua zi, cel mai rău cal din districtul său”. În ciuda acestor lucruri neplăcute care i s-au întâmplat, Hauterive se vede nevoit să recunoască, totuși, „că el are cea mai frumoasă barbă” pe care a văzut-o vreodată.¹¹

După încheierea războiului ruso-turc, din perioada 1787-1792, prin Tecuci s-au perindat mai mulți reprezentanți ai armatei țariste. Astfel, **I. Ch. Struve**, membru al soliei generalului rus Mihail Kutuzov, a traversat Tecuciul, în cursul anului 1794. „Lucrurile” întâlnite aici „i se părură fermecătoare”, iar „gazdele minunate”. „Clopotele unei biserici salutară venirea străinilor și, în curând, sătenii înșiși le ieșiră întru întâmpinare cu două prăpuri”, având

în frunte pe „hatmanul însuși” purtat de „o cocie cu doi cai”.¹²

Cum în oraș trăia și o comunitate de armeni, la începutul secolului al XIX-lea, au ajuns prin Tecuci și câțiva reprezentanți de-ai acestei etnii. Geograful **Hugas Ingigian**¹³ consemnează, pe la 1804, faptul că așezarea de pe „malul râului Bârlad”, aflată la „16 oare departe de Iași”, posedă 1500 de case, dintre care 200 case de armeni, care, în majoritate, sunt negustori”, specificând faptul că „moldovenii au 4 biserici” [la cele menționate de Paul de Alep, în anul 1653, se mai adaugă, în mod cert, și Biserica Sf. Gheorghe, n.n.], în timp ce ținutul „are 20 de sate”.¹⁴

La doar câțiva ani, în 1808, călătorul de origine armeană **Minas Băjășkian** chiar dacă preia, într-o carte a sa, informațiile lui Hugas Ingigian despre această localitate, are grijă să menționeze faptul că, la Tecuci: „Înainte (...) erau <armeni> suceveni, iar podul [de peste râul Bârlad, n.n.] e construit de cavalerul Capri [membru al familiei armenice instalate de austrieci în Suceava, n.n.]”.¹⁵

Cele mai bogate și mai interesante însemnări, referitoare la Tecuci, ne-au parvenit de la ofițerul de origine finlandeză, **Gustav Adolf Ramsay**¹⁶, care s-a aflat la Tecuci, între 13 și 14 aprilie 1829. Ținem să precizăm, de la bun început, că „impresiile sale exacte și lispite de gratulări” din «„Jurnalul început la 3 martie 1829 ...», pe care le prezentăm, în continuare, „nu prea au cum să-i onoreze pe tecuceni”¹⁷. După ce, de la Bârlad, călătorise printr-„un șes fără păduri și cam monoton”, pe o „vreme deosebit de plăcută”, el ajunge în „orașelul” Tecuci unde, grație sprijinul unui compatriot „baronul Rehbinder, căpitan în statul-major” al unități rusești dislocate în zonă, găsește o locuință „destul de bună” [probabil un han, n.n.] în care avea să-și petreacă prima noapte. Demne de reținut sunt relatările sale sincere: „Întinderea Tecuciului nu este mare și clădirile lui sunt mizerabile, dar poziția naturală este frumoasă, aflându-se la o întorsătură a Siretului (sic!). Aproape fiecare casă are și câte o grădină, ceea ce dă acestui oraș mic și prost clădit [neajuns ce continuă să predomine și astăzi, n.n.] un oarecare aer de eleganță”. Aici, ofițerul are plăcuta surpriză de a-și descoperi un compatriot, un șelar finlandez din Tammerfors ce, anterior, servise ca „meșteșugar în artileria suedeză” după care, „rătăcise peste tot locul, stabilindu-se la urmă în Tecuci”.

Ramsay descrie atmosfera dintr-un „han moldovenesc” din acea perioadă, în care luase cina, prilej de a da frâu liber observațiilor sale cu tentă critică, cărora nu ezită să le adauge și câteva sugestii demne de reținut: „Hărnicia nu prea este caracteristică acestui popor. Cu marea mulțime de militari care trec pe aici și banii care circulă,

s-ar putea organiza hanuri cumsecade. Arendașul nostru din Finlanda ar trebui să-și schimbe locul cu acela al compatriotului său, șelarul din Tecuci! Ar instala aici un han ca lumea și ar câștiga mai mulți bani decât arendând moșiile noastre. [...] La noi, în Finlanda, nici nu și-ar putea închipui cineva cât de sărăcicioase sunt hanurile moldovenești“. Și consternarea acestuia pare să fie tot mai greu de stăpânit: „La masă servesc niște țigani murdari; toate trădează lipsa de curățenie; față de masă nu prea se întrebuițează, iar hrana este pregătită cât se poate de rău. Străinul ezită înainte de a intra într-un han de aici; el crede că a greșit și că a nimerit într-o crâșmă; numai foamea și lipsa unui local mai bun îl silesc să pășească pragul unui astfel de restaurant, prost de nedescris.“¹⁸

Trebuie să precizăm însă faptul că, în acea perioadă, Tecuciul se confruntase cu mai multe epidemii de ciumă, fusese ocupat și de armata rusească, iar convoaiele de turci se retrăgeau dinspre Crasna spre Focșani¹⁹, toate aceste evenimente neplăcute determinându-i pe localnicii, destul de speriați, să nu mai fie preocupați și de asigurarea unui minim confort în locațiile (hanuri, restaurante, prăvălii) pe care de dețineau și le puneau la dispoziția călătorilor străini.

Participând la campania, din 1828-1829, dusă de Rusia împotriva Porții otomane, ofițerul de rang superior și scriitorul **A. I. Mikhailovsky-Danielevski**²⁰, s-a aflat în împrejurimile localității pe 14 iunie 1829. Deși el ajunsese, „pe la prânz“, în Tecuci, din cauza faptului că, „aici era ciumă“, s-a văzut nevoit să se instaleze cu cele două călăuze ale sale înarmate, „la o verstă [unitate de măsură rusească, echivalentul la 1 km, n.n.] depărtare de

bariera orașului, în câmp, lângă o fântână“ pentru a nu se îmbolnăvi. Aflând de sosirea acestuia, i-a ieșit în întâmpinare „un boier moldovean“, care „era ispravnicul ținutului“. Pe capra frumoasei sale calești vieneze, la care erau înhămați opt cai“, „se afla un arnăut într-un port luxos“, ce avea „la cingătoare pistol și patru pumnale“. Ispravnicul i-a spus că se numește Necolescu²¹, și, după ce l-a „salutat într-o franțuzească curată“, despre care i-a mărturisit că o „învățase în tinerețe“ cu „vreo cinci preceptori francezi“, i-a oferit în dar „un ulcior mare cu vin gustos moldovenesc“.²²

În fine, încheiem această incursiune în trecutul orașului Tecuci, bazată în exclusivitate pe relatărilor unor călători străini, cu dezvăluirea consemnărilor strict personale ale tânărului ofițer **Lev Nicolaevici Tolstoi**, viitorul mare romancier rus, incluse în jurnalul său.

Pe 17 august 1854, acesta a venit de la Focșani, la Tecuci, dejunând la prânz cu un general și cu un alt coleg de arme. Se pare că, în orașul de pe malul râului Bârlad, el și-a „petrecut în mod plăcut timpul“, s-a „săturat de somn“ și a lecturat „minunata comedie «Sărăcia nu-i un viciu» [a lui A.N. Ostrovski, n.n.]“. În afară de aceste plăceri, Tolstoi și-a permis să se plimbe pe străzi și chiar să scrie „câteva pagini“. Așadar, putem spune că descinderea sa, chiar și de scurtă durată, în această localitate, i-a fost benefică, Tecuciul fiind o așezare liniștită.

Cum știm că, încă din anii tinereții, era obsedat de autocontrolul comportamentului, chiar și pe timpul șederii, la Tecuci, ține să-și reproșeze câteva derapaje. El și-a ieșit prea repede din fire, a avut o atitudine nehotărâtă în relația cu un bătrân pe care l-a întâlnit, a adoptat o conduită vădit antipatică față

Detaliu dintr-o harta a Moldovei de la 1850

Lev Nicolaevici Tolstoi
în anul 1851

de un superior de-al său ori că a lenevit prea mult. Așadar, în puținul timp pe care l-a petrecut la Tecuci, L.N. Tolstoi, după câteva muștrări de conștiință, și-a propus să se debaraseze „de trei vicii: 1) lenevia, 2) lipsa de caracter și 3) iritarea”.²³

Faptul că, în perioada satisfacerii stagiului militar, viitorul scriitor rus a poposit pe meleagurile noastre și și-a așternut pe hârtie câteva gânduri memorabile, în timpul scurtei sale șederi, nu poate decât să-i onoreze și, implicit, să-i bucure pe tecucenii de astăzi.

Aflându-ne la sfârșitul prezentului expozeu, trebuie să spunem că este posibil ca să mai existe și alte relatări ale unor călători străini care au trecut prin Tecuci, investigațiile istoricilor interesați de identificarea lor prin arhivele și bibliotecile românești, chiar și prin cele străine, nefiind terminate.

Concluzionând, putem spune că însemnările, care au stat la baza elaborării articolului de față, pot contribui, într-o bună măsură, la reconstituirea evoluției în timp a acestei așezări urbane situată la intersecția câtorva drumuri importante din Țara de Jos a Moldovei.

Note:

1. Central State Historical Archives of Ukraine – Lwow, fascicula 517, nr. 16, original; „Archiva istorică a României”, tom II, București, 1865, p. 172, 173; Ștefan Andronache, „Tecuciul în documente și publicații”, Editura Grapho Press, Tecuci, 2015, doc. 2, p. 13.
2. „Călători străini despre Țările Române”, vol. III, Ed. Științifică, București, 1971, p. 294-295.
3. Arhiepiscopul romano-catolic Marco Bandini (1593-1650), ca trimis special al Sfântului Scaun în partea de răsărit a Europei, a efectuat mai multe călătorii de interes religios. El a îndeplinit funcția de administrator apostolic în Moldova. https://ro.wikipedia.org/wiki/Marco_Bandini, accesat 6 ian. 2021.
4. V.A. Urechea. Codex Bandinus. „Memoriu asupra scrierii lui Bandinus de la 1646”. București, 1895, p. XLV; 30-31.
5. Paul de Alep (1627-1669) a fost un arab creștin din Siria, arhidiacon din Antiohia. El avea să-l însoțească pe patriarhul Macarie în călătoriile sale prin țările române și Rusia. Cu acest prilej a scris o carte în limba arabă cu date istorice foarte prețioase referitoare la țările române și la poporul nostru. Cartea a fost tradusă în limba română de Emilia Cioran și a apărut prima dată la București în 1900. A fost autor de lucrări, în principal compilații istorice și traduceri de istoria Bisericii Greco-Orientale (Ortodoxe). http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Paul_de_Alep, accesat 05.01.2021
6. „Călători străini despre Țările Române”, vol. VI, Editura Științifică și Enciclopedică, București: 1976, p. 26-27.
7. Evlia Celebi (1611 - 1682) a fost un istoric, geograf și scriitor de origine turcă. Se numără printre cei mai renumiți călători otomani. După ce a colindat, vreme de patru decenii, teritoriile Imperiului Otoman și regiunile învecinate, a publicat o carte în 10 volume. Lui i se datorează mai multe descrieri foarte detaliate ale țărilor române din

acea perioadă. http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Evlia_Celebi, accesat 04.01.2021.

8. „Călători străini despre Țările Române”, vol. VI, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 464.
9. Ibidem, p. 731.
10. „Relazione dello stato di Moldavia e Buczacco” descrisă da me F. Antonio Giorgini missionario apostolico di Moldavia e Valacchia, în: Anuarul Institutului de Istorie din Cluj. Extras, XII, 1969, p. 256, text în lb. italiană.
11. *Journal inedit d'un voyage de Constantinople à Jassy, capitale de la Moldavie dans l'hiver de 1785 par le comte D'Hauterive*, în: „Memoriu despre starea Moldovei la 1787 de Comitele D'Hauterive”, Edițiunea Academiei Române, București, 1902, p. 323-324.
12. Gh. Bezviconi, „Călători ruși în Moldova și Muntenia”, București, 1947, p. 268.
13. Hugas Ingigian (1758-1843), geograf armean și preot mechtarist, a redactat 3 din cele 11 volume din „Geografia celor patru părți ale lumii” a lui Stepan Cuver Aconț (scrise în limba armeană). În volumul VI din seria Europa (Veneția, 1804, p. 5187), se vorbește despre cele 7 principate ale Turciei europene. Lucian Predescu, „Enciclopedia Cugetarea”, București, 1940, p. 422.
14. Hugas Ingigian, „Geografia celor patru părți ale lumii”, Veneția, 1802-1808, vol. VI, 4 Principatele tributare <Turciei>, în: „Analele Academiei Române”, Memoriile secțiunii istorice, tom IX, Cultura națională, București, 1828-29, p. 314/315.
15. Minas Bajaskian, „Călătoria în Polonia și în alte părți locuite de armeni”, Veneția, 1830, p. 208, în lb. armeană; „Călători străini despre țările române”, Serie nouă, vol. 1, Buc.: Ed. Academiei Române, 2004, p. 466.
16. Finlandezul Gustav Adolf Ramsay, în timpul războiului ruso-turc din 1828-1829, era locotenent-colonel în regimentul de infanterie rus Ufinski, participând la campania din Bulgaria.
17. Alma-Diana Andronache, *Impresii despre Tecuciul de acum 180 de ani, Mărturii ale unui ofițer finlandez*, în: Tecuciul literar-artistic, IV, nr. 18, sept.-oct. 2009, p. 3.
18. Fragment din „Jurnalul lui Gustav Adolf Ramsay”. I. Anul 1829, în: „Călători străini despre țările române”, serie nouă, vol. 2 (1822-1830), Editura Academiei Române, 2005, p. 392-393; Raoul Bossy, „Mărturii finlandeze și alte scrieri nordice despre români”. Valahia University Press, Târgoviște, 2008, p. 36-37;
19. Ștefan Andronache, „Tecuci”, ghid, ediție revizuită și adăugită, Biblioteca Municipală „Șt. Petică”, Tecuci, 2001, p. 15.
20. A.I. Mikhailovski-Danielevski (1790-1848), general, scriitor și senator rus.
21. Numele este transcris greșit. În acea perioadă, fusese ispravnic biv vel clucerul Scarlat Herescu. Ștefan Andronache, Documente istorice tecucene, Grapho Press, 2019, doc. 553, p. 331.
22. „Călători străini despre țările române”, serie nouă, vol. 2 (1822-1830), Editura Academiei Române, București, 2005, p. 408; Gh. Bezviconi, „Călători ruși în Moldova și Muntenia”, București, 1947, p.268-269.
23. L. N. Tolstoi, „Opere complete”. Ediție jubiliară în 90 volume. 1932-1958, Gospolitizat, Moscova, volumul 47, 1937, p. 22, traducere din lb. rusă.

EXPRESII CELEBRE

„STATUILE ZANES“

„Les statues Zanes“/ „The Zanes statues“

► Theodor PARAPIRU

Vechii greci credeau că zeii sunt preocupați în mod deosebit de desfășurarea a două mari sărbători: misterele de la Eleusis (v.) și Jocurile Olimpice (v.). Celebrarea misterelor constituia o sursă de fascinație religioasă colectivă, iar olimpiadele consacrau legendar personaje, a căror faimă întrecea pe cea a conducătorilor de cetăți, sau pe a conducătorilor militari.

Despre localitatea Olimpia, se poate spune că era un vast sanctuar. În dumbrava Altis („crâng”, „dumbravă”) se afla altarul lui Zeus – una dintre cele șapte minuni ale lumii antice – cu statuia gigantică a primului între zei, purtând inscripția în piatră a marelui artist-făurar: „Fidias Atenianul, fiul lui Charmides m-a creat.” O alee a gloriei era străjuită, pe una din părți, de statuile închinat divinității, iar pe cealaltă de cele ce recompensau pe câștigătorii de probe sportive.

În aceste circumstanțe, este ușor de înțeles că ambiția și dorința de a triumfa a unor concurenți atingeau cote paroxistice. Conștienți de limitele performanțelor ce le erau accesibile, unii dintre ei au inițiat trista tradiție a încercărilor de obținere a victoriei prin aranjamente de culise, denaturând spiritul de corectitudine a înfruntărilor prin oferirea unor sume de bani sau a unor daruri, adversarilor, pentru ca aceștia să se lase învinși în arenă.

Când au constatat prima înțelegere de acest fel (pugilistul Eupolos din Tesalia corupe cu bani trei adversari, ca să câștige cununa de învingător), helanodicii (arbitrii) au luat o măsură care să descurajeze pe doritorii de glorie nemeritată: „Mergând pe drumul ce duce de la Metroon la Stadion, în stânga muntelui Kronios, se află un pedestal de piatră la care ajungi urcând pe niște trepte. Aproape de acest pedestal se află statui de bronz ale lui Zeus; ele au fost ridicate din banii realizați pe urma amenzilor la care au fost supuși atleții care au avut o comportare incorectă în timpul concursului.

Aceste statui sunt cunoscute de oamenii din acest ținut sub numele de Zanes. Primele șase dintre

ele au fost ridicate în timpul olimpiadei a XCVIII-a...” (Pausanias, Călătorie în Grecia, I).

Inscripțiile de pe aceste statui elogiau pe campionii onești, îndemneau la evlavie, laudau măsurile luate pentru păstrarea spiritului sportiv și condamnav aspru pe cei ce voiau să câștige prin mijloace nepermise. Trecerea timpului a mărit continuu numărul statuiilor, până când ele au devenit inutile, ca dovezi ale unei mentalități păguboase în marile întreceri, în istoria cărora au rămas asemeni moralei în edificiul oricărei fabule.

Expresia „Statuile Zanes” este o metaforă pentru ideea de trofeu compromis de o faptă dezonorantă.

„STÂNCA TARPEIA“

„Roche Tarpéienne“

„The Tarpeian Rock“

După întemeierea Romei, locuitorii au constatat lipsa populației feminine, ceea ce ducea la ideea că „puterea n-avea să dureze mai mult decât o vârstă de om” (Tit Liviu, De la fundarea Romei). Fiindcă propunerile lor de înrudire au întâmpinat refuzul disprețuitor al ginților învecinate, au organizat mari festivități și jocuri, atrăgând un număr mare de oaspeți, curioși să cunoască noul oraș. La un semnal, tinerii romani s-au repezit să răpească fetele. Acest fapt a fost cauza războiului (casus belli – motiv de război) cu sabinii, dintre care fuseseră cei mai mulți vizitatori (v. Răpirea Sabinelor).

Armata lui Romulus învinge ușor celelalte populații lezate, dar războiul cu sabinii conduși de regele Titus Tatius a început nefavorabil. Asediind Roma, sabinii au cumpărat cu aur și pietre scumpe pe fecioara Tarpeia și pe tatăl ei, Tarpeius Spurius, comandantul garnizoanei romane, pentru a le fi deschise porțile orașului.

„O dată intrați, înșiși dușmanii au omorât-o pe trădătoare, zdrobind-o sub greutatea scuturilor lor, fie pentru a face să se creadă că au ocupat cetățuia

prin forța armelor, fie pentru a demonstra că față de trădători nu se respectă cuvântul dat.” (op. cit.).

După altă variantă a legendei, fiica și tatăl ei, prin hotărâre obștească, au fost aruncați de pe stânca de lângă Capitoliu, care a primit numele infamei trădătoare – Tarpeia (Saxum Tarpeium) și a rămas cu această utilizare, loc de pedepsire a celor condamnați la moarte prin căderea de la înălțime.

„Stânca Tarpeia” (tarpeiană) evocă un loc sinistru, unde condamnarea se confundă cu execuția pentru vinovății mari, imprescriptibile.

„STRATAGEMA LUI HORATIUS“

„*Le stratagème d'Horatius*“
„*Horatius's stratagem*“

În timpul domniei celui de-al treilea rege roman, războinicul Tullus Hostilius (672-640 î.e.n.), hărțuieți minore dintre țărani romani și locuitori ai ținutului din jurul celui mai vechi oraș din Latium, Alba Longa, au devenit motiv de război (casus belli).

Înainte a unei lupte care se anunța sângere roasă, dictatorul alban Mettius Fufetius cere o întrevedere regelui Tullus, căruia îi spune: „Tu știi mai bine, fiind și mai aproape de ei, cât de mare este puterea etruscilor, care ne înconjoară și pe noi și pe voi, cât sunt de puternici pe uscat, dar mai ales pe mare. Deci gândește-te înainte de a da semnalul de luptă că acest popor cu ochii ațintiți asupra celor două armate, așteaptă să fim slăbiți până la istovire,

pentru a ne ataca și pe cei ce vor învinge și pe cei ce vor fi învinși.” (Titus Livius, De la fundarea Romei).

Mettius propune să se găsească „un alt mijloc prin care să se poată hotărî, fără pierderea atâtor și fără vărsare de sânge din partea celor două popoare, care din ele să domnească asupra celuilalt.” (op. cit.).

Cei doi conducători convin ca lupta să se dea între câte trei reprezentanți ai cetățitor. Romanii îi aleg pe cei trei frați gemeni Horați, iar albanii delegă alți trei gemeni, Curiatii. Înfruntarea se desfășoară în fața celor două oști, după jurăminte cumplite de respectare a „acestei învoielii scrise și semnate pe table de ceară”.

În scurtă vreme, doi dintre Horați cad uciși. Rămas neatins, ultimul trebuie să lupte cu cei trei Curiatii răniți. El folosește o stratagemă care va deveni celebră în arta militară: „De aceea, pentru a le destrăma atacul, romanul se prefăcu că o ia la fugă, convins că albanii răniți îl vor urmări atât cât îi vor ține puterile slăbite din pricina rănilor. Ajuns la o oarecare depărtare de locul unde se dăduse lupta și privind înapoi, îi văzu pe cei trei albanii urmărindu-l la distanțe inegale, iar pe unul dintre ei foarte aproape de dânsul...”.

Ceea ceur mează este ușor de înțeles. Horațius îi învinge luptând pe rând cu adversarii săi și obține pentru poporul roman dreptul dominației asupra albanilor.

„Stratagama lui Horatius” definește un procedeu tactic ingenios care permite obținerea unei victorii, chiar în condiții de inferioritate, prin valorificarea unor circumstanțe și calități.

CONTRIBUȚII LA BIOGRAFIA POETULUI SEMĂNĂTORIST

PE MARGINEA CORESPONDENȚEI ADRESATĂ DE CONSTANTIN DOBOȘ AVOCATULUI IONEL ȘENDREA

► Ștefan ANDRONACHE

Constantin Doboș, care s-a născut, la 25 iulie 1884, în satul Bozieni, din județul Neamț¹, și-a legat numele de orașul Tecuci, mai întâi, cu prilejul efectuării stagiului militar în cadrul Regimentului 24 Infanterie² iar, mai apoi, o dată cu stabilirea sa aici, din anul 1909, după terminarea Facultății de Drept a Universității ieșene.³ Anterior, el își făcuse debutul în literatură publicând în paginile revistei „Arhiva”, din Iași, poezia „Și dacă codrul lin suspină”⁴ cu vădite influențe eminesciene, precum și câteva basme versificate.

În iunie 1909, animat fiind de „o patriotică inițiativă”, reușește să pună bazele Societății de Lectură „Lumina”.⁵ Totodată, pasiunea pentru literatură, îl determină să se alăture altui coleg de breaslă, avocatul Dimitrie Sbârnea, pentru a întemeia revista „Freamătul” care a apărut, la Tecuci, vreme de un an (între ianuarie 1910 și decembrie 1911), după care, din ianuarie 1912, publicația și-a mutat redacția la Bârlad.⁶

Constantin Doboș a fost prezent în mai toate numerele revistei literare menționate, publicând,

Clădirea Tribunalului din Oradea

alături de Pamfil Șeicaru și Eugen Boureanu, atât poezii („Cum clocotește în adâncuri vulcanul!”, „Atât de aproape”, „În zori”, „Melancolie”, „Mai vino iarăși”, „Noptii”), cât și proză scurtă („Coana Luxița”).

Dintr-un ziar local, aflăm știrea că, după ce lucrase mai multă vreme, ca magistrat stagiar în cadrul Judecătoriai ocolului rural Ivești, el a fost avansat, la sfârșitul anului 1913, ca „ajutor de judecător” la Judecătoria ocolului Adamclisi din județul Constanța.⁷ Ulterior, din Dobrogea, ca urmare a meritelor sale de ordin profesional și, la puțin timp după reîntregirea țării, Constantin Doboș a fost trimis să lucreze la Tribunalul din Oradea.

Cu mai multe decenii în urmă, intrând în posesia unei colecții reprezentative de cărți poștale ilustrate⁸ cu acest frumos oraș din Transilvania, am avut plăcuta surpriză de a identifica, pe verso-ul acestora, corespondența deschisă, adică în văzul lumii,

pe care Constantin Doboș avea să o poarte, pe parcursul anului 1921, dar și în 1926, cu cumnatul său, avocatul Ionel Șendrea din Tecuci.

Portret publicat de revista Familia în 1927

Prima carte poștală expedită din Oradea

Vila in stil neoromanesc din str. Dr. Boteanu, nr. 10

În rândurile care urmează, grație celor peste 40 de cărți poștale expediate rudei sale apropiate, vom încerca să reconstituim procesul de adaptare, precum și stările sufletești pe care le-a trăit acesta în perioada exercitării profesiei într-o zonă îndepărtată a țării.

De la bun început, trebuie să precizăm faptul că autorul corespondenței prefera să se folosească de oportunitățile oferite de cărțile poștale având în vedere că destinatarul părea să nutrească o adevărată pasiune pentru colecționarea lor.

Din prima sa misivă, care deschide suita corespondenței la care ne referim, aflăm că Doboș ajunsese la Oradea, pe 10 martie 1921, orașul părăndu-i-se la fel „ca și Bucureștiul”, grija sa fiind aceea de a adresa rudelor sale din Moldova invitația de a veni la „băile de reumatism” din preajma orașului⁹. Ținând cu tot dinadinsul ca Ionel Șendrea să-și facă o oarecare impresie despre orașul transilvănean în care de abia se stabilise, el se străduie să-i trimită cât mai multe vederi cu clădirile cele mai reprezentative ale localității din acea perioadă: Teatrul, Tribunalul, Hotelul „Panonia”¹⁰, Primăria, Piața etc. Totodată, pe 20 aprilie 1921, îi comunică acestuia că, în reședința ținutului Bihor, „sau făcut serbări frumoase”, „avându-se în vedere că, de 2 ani, stăpânesc românii Oradea”¹¹.

Parcurend cu atenție conținutul mesajelor sale succinte, identificăm numele mai multor tecuceni pe care îi cunoștea ori dorea ca să obțină de la aceștia diverse servicii. Mai întâi îi dă de știre destinatarului predilect că [Ion C.] Bistrițeanu¹² i-a adus o scrisoare¹³. Apoi, îi atrage atenția lui Ionel Șendrea, care în acel timp făcea politică, să aibă neapărat în vedere „președinția Senatului”, atâta timp cât mai „stau averescanii” la putere¹⁴, pentru că, depunând efort, ar putea „să rămână ceva bun pe urma” sa.¹⁵ În legătură cu acest lucru, chiar îl somează spunându-i: „Grăbește-te cu președinția că poate pleacă Guvernul”¹⁶.

În mod cert, magistratul Constantin Doboș se gândea și la propria sa carieră atâta timp cât,

aducându în discuție numele profesorului univ. Ion Petrovici, originar din Tecuci¹⁷, care în Guvernul generalului Averescu exercita funcția de ministru, nu ezită să-i mărturisească lui Ionel Șendrea decizia sa: „Dacă mă face președinte aici, desigur, renunț la Tecuci. Trebuie de vorbit la Buc(urești) acum căci poate se va schimba legea”¹⁸. La nicio săptămână, revenind asupra aceluiași subiect, îi comunică următoarele: „Scris lui Petrovici azi. Dacă tu vezi că nu se poate, atunci aș veni la Tecuci. Scopul meu era să fiu președinte aici, să mai stau aici 1 an și ½ ca să împlinesc 4 peste tot, ca judecător, și să trec apoi ca președinte la Tecuci. Aici, se poate ajunge mai ușor”¹⁹. Peste câțiva timp îi cere lui I. Șendrea să-l atenționeze și pe Ion Popescu, fost coleg de școală al lui Ion Petrovici și inspector școlar din județul Tecuci: „Să mai cerce Jenică la Petrovici pentru mine, stă pe str. Temișana, nr. 5. Să-i spu(i)e că, după legile din Ardeal, nu e piedică <pentru> a fi numit președinte”²⁰.

După acest episod ce pare să exprime starea de neliniște pe care i-o genera dorința de ascensiune într-o funcție cât mai onorabilă, C. Doboș, aflând de finalizarea construcției vilei în stil neoromanesc a lui Ionel Șendrea, de pe strada Boteanu, nr. 10 [astăzi, aici, funcționează Clubul Copiilor, n.n.] din Tecuci, ține să-l fleteze spunându-i: „Am auzit, dragă lonele, că, casa și grădina ta e un rai”²¹. Chiar dacă, la începutul verii, fusese „bolnav vreo trei zile de șale (lumbago)” și încă nu se simțea bine, ține să-i comunice următoarele: „La 29 iunie am primit o telegramă de la Jenică din Buc(urești) în care spune să-i răspund lui Angelescu la «Excelsior» dacă primesc <funcția de> judecător la Tecuci. Am telefonat că primesc după delibere și pe o vorbă a ta, unde ziceai că ar fi bine să fiu la Tecuci (...) Cine vine judecător la Tecuci?”²².

Trebuie să facem precizarea că o lungă perioadă de timp, cea de la mijlocul anului 1921 și până în primăvara anului 1926, nu se mai găsește reflectată în cadrul colecției de cărți poștale. Acest lucru s-ar putea datora faptului că Doboș, între timp, ajunsese președinte al Tribunalului²³ și nu mai avea prea mult timp liber la dispoziție. De asemenea, este posibil ca subiectele cărților poștale din librăriile orădenene să se fi limitat doar la cele deja trimise, în acest caz nedorind să le mai expedieze încă odată.

Renunțând la mesajele sale epistolare cu caracter telegrafic cu care își obișnuise destinatarul, Constantin Doboș dorește, la un moment dat, să-și facă cunoscute și aptitudinile creative²⁴ desigur cu vădit caracter umoristic ce i-ar fi putut fi inspirate atât de băuturile alcoolice predilecte în epocă, cât mai ales de chefurile de pomină ale ardelenilor în mijlocul cărora el se obișnuise să trăiască. Reproducem, alăturat, un fel de crez al bețivului pe care l-a așternut

pe verso-ul a două ilustrate expediate, în cursul lunii mai a anului 1926, la Tecuci, pe noua adresă (str. Hatman Șendrea, nr. 1) a lui Ionel Șendrea:

„I. Cred într-un butoi de mai multe vedre/
Făcătorul romului și anasonului/ Băutelor tuturor
și nebăutelor/ Și întru mai mult vin și pelin – fiul
strugurelui/ Născut – Carele din viță s-a născut/
Mai înainte decât toată Palestina./ Vin profir, alb,
roșu, negru, iar nu 'năsprit/ Cel de o ființă cu poama
carele prin cană a grăit./ Carele pentru noi sugacii/
Și pentru a noastră cărură, s-a adunat din/ Dealul
zorilor, s-a pus într-un butoi și s-a/ Încercuit în zilele
lui Bachus, Zeul băuturii./ Și iarăși va să vie cu beție,
să judece/ Pe cei băuți și pe cei nebăuți, a căroră
beție/ Nu va mai avea sfârșit.// II. Cred și într-o
țuică, cam gălbue, Doamnă/ Și limbățuie, dătătoare
de beție./ Carele împreună cu romul și anasonul/
Este închinată și slăvită, căci a grăit prin cană./ Mai
cred și în draga noastră crâșmă/ Mărturisesc într-o
varză murată, pentru/ Iertarea mahmurilor din beție./
Aștept trecerea părului prin căciulă/ Eșirea coatelor
prin mintean/ Și harțagul veșnic al bețivanilor/ Ce va
să fie ... Amin.“²⁵

Dorind parcă a nu se dezice de cele susținute în pledoaria sa șagalnică, Doboș ține cu tot dinadinsul să ajungă și în „patria vinurilor“²⁶ din Ungaria, ademenit fiind de prețioasa și inconfundabila licoare bahică de acolo, prezența sa, în pivnițele contelui Windischgraetz, semnalând-o și cumnatului de la Tecuci pe spatele unei vederi panoramice a Tokay-ului²⁷.

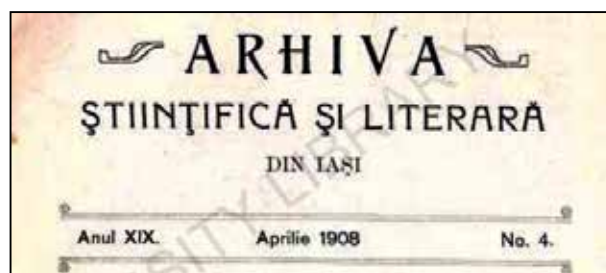
Nu putem încheia comentariile pe marginea colecției de ilustrate, ce surprind diverse aspecte din orașul de pe Crișul Repede, din perioada anilor 1921 - 1933, și a mesajelor succinte fără a face și o remarcă.

Cât de mult s-a simțit legat de Tecuci, orașul tinereții și entuziasmului său creator, o demonstrează decizia ca, după moarte²⁸, corpul-i neînsuflit să-și găsească locul și liniștea în cimitirul acestei așezări. Pe placa modestului monument funerar de aici au fost încrustate următoarele cuvinte: „Const. Em. Doboș, fost consilier Curtea de Apel, inspector judecătoresc“.

Note:

1. Aceasta mi-a fost dăruită de un vechi prieten, aviatorul pensionar Teodor Ganea, prin anii '70 ai celui alt secol, care, ajungând să locuiască în fosta casă a avocatului Ionel Șendrea, din str. Popa Șapcă, nr. 1, a descoperit cărțile poștale păstrate într-o cutie rătăcită prin pod.
2. Cartea poștală ilustrată din 12 martie 1921.
3. În acest hotel s-a cazat, din momentul sosirii la Oradea, până a reuși să închirize, probabil, „o locuință bunișoară și ieftină“, pe str. Stanislau, nr. 42. Cpi din 12 martie 1921.
4. Cpi din 11 aprilie 1921.

5. Profesor și director la Liceul de băieți „D. A. Sturdza“ din Tecuci.
6. Cpi din 24 martie 1921.
7. Cpi, din 3 aprilie 1921.
8. Cpi din 20 și 25 aprilie 1921.
9. Cpi din 28 aprilie 1921.
10. Ion Petrovici a fost ministrul Lucrărilor Publice în anul 1921, ministrul Instrucțiunii Publice între 1926-1927, iar în anii 1937-1938 ministrul Culturii Naționale. https://ro.wikipedia.org/wiki/Ion_Petrovici, accesat pe 22.12.2020.
11. Cpi din 21 aprilie 1921.
12. Cpi din 30 aprilie 1921
13. Cpi din 13 mai 1921.
14. Cpi din 18 mai <19>21; Imobilul nou construit împreună cu „parcul englezesc“ avea însă să fie vândut, pe 14 august 1923, Comisiei Interimare a județului iar aceasta l-a pus la dispoziția Prefecturii care nu avea un sediu propriu. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale, Galați, fd. Prefectura jud. Tecuci, D.2/1923, f. 2.
15. Cpi din 31 iunie 1921.
16. Cpi din august 1926, cu o imagine din stațiunea balneoclimaterică Slănic Moldova, trimisă de familia Șendrea lui C-tin Doboș, unde la rubrica destinatarului se face mențiunea: „Președinte de Tribunal“ indicându-se și strada pe care se afla instituția „Str. General Berthelot, nr. 2“.
17. În acea perioadă, C-tin Doboș colabora la revistele bihorene: „Cele trei Crișuri“ și „Familia“ în care a publicat numeroase poezii.
18. Cpi din 10 mai <19>26.
19. Cpi din 8 septembrie 1932.
20. Cpi din 10 septembrie 1932.
21. Constantin Doboș s-a stins din viață la 9 mai 1939. Nicolae Chiscop, *Gânduri despre Constantin Doboș*, în: „Freamătul“, serie nouă, I, nr. 1, noiembrie 1990, p. 3.

Revista în care a debutat C. Doboș în 1908

Revista în care a publicat cele mai multe creații

RETROSPECTIVĂ LIRICĂ

CONSTANTIN DOBOȘ

Și dacă codrul lin suspină

Și dacă codrul lin suspină
 Și frunza cade-n cetișor,
 Durerea lor n-o înțelege
 Decât doar tristul visător.

Iar dacă toamna codrul moare
 Și frunzele-s pe jos, covor,
 Să nu vă mire, când se stinge
 Speranța-n piept de visător.

Și dacă valul mării geme
 Și plânge unda de izvor,
 O lacrimă ce-n samnă oare
 Pe-obrazul unui visător?

Că frunze sunt atât de multe
 Ce-și spun, când cad, durerea lor, -
 Pe când în lume, cine-ascultă
 Suspiniul unui visător?

În valuri sunt nenumărate
 Și altele răsar, când mor, -
 Pe când o lacrimă, în seamnă:
 Durerea lui, ș-a tuturor!

(„Arhiva”, Iași, XIX, nr. 4, apr. 1908, p. 185.)

Cum clocotește-n adâncimi vulcanul!...

Cum clocotește-n adâncimi vulcanul
 Și câtă viață-n sânul lui ascunde
 Și nimeni nu-i să-i înțeleagă-aleanul...
 Dar încă sbuciumările profunde?

Aceiași soartă-l ține pe vecie
 În glie-nfipt: o soră și un frate;
 Doar fruntea lui, privind cu nostalgie
 Spre cer s-asvârle, către libertate.

Deodată simți mișcându-se pământul
 Și-n râu de flăcări lava isbucnește:

Durerea-i urlet, tunet e cuvântul,
 De-un fulger îndumnezeit, te-orbește.

Și-acum, spre el privește-ntreaga lume
 Cu ochi măriți de spaimă și mirare;
 Un deal ce până ieri n-avea nici nume,
 Azi, e-un vulcan știut de fiecare.

O ... Dragi poeți, vulcani ai omenirii,
 Ce stați cu noi, iar fruntea vi e-nstelată,
 Prin versul vostru, lava-nchipuirei,
 Trăim o clipă lumea cea visată.

(„Cele trei Crișuri”, V, nr. 5, mai 1924, p. 72.)

Adamclisi

Pășeam îngândurat printre ruine
 C-au fost odată falnică cetate
 Și vața ei din vremi îndepărtate
 Aș fi voit s-o retrăesc în mine.

Ca-n cimitir, acea singurătate
Nu mă-ndemnă s-ascult străvechi suspine;
Iar forul, teatrul, tempele divine
Nu m-atrăgeau, deși-s neasemănate.

Și tot mergând, privirile se-opră
Pe-un bob de grâu cu scoarța înegrită...
Părea că viața veche și-azi respiră.

Și-atunci simții cum inima palpită,
Fugarul gând s-avântă, se inspiră,
Trăind eternitatea-ntr-o clipită.

(„Cele trei Crișuri“, V, nr. 11-12, nov.-dec. 1924,
p. 167)

Sonet

Iubitul meu salcâm stingher, din poartă,
Se scutură învăluit în ceață ...
Și ca un semn că, nu mai este-n viață
Mi-a picurat, de sus, o frunză moartă.

Și nu știu cum, tristeța lui mă-ngheață
Un gând răzleț spre alte zări mă poartă ...
Ca doi prieteni, noi avem o soartă
Și-aceiași lege ne era povață.

Ca frunza de salcâm, într-o rotire
Un corb a croncănit așa, deodată ...
Să fie - aceasta, trista prevestire?

Cu inima adânc îndurerată,
Iubita îmi răspunde cu mâhnire:
„O ... nu-i nimic ... e iarna apropiată!“

Oradea-Mare

(„Cele trei Crișuri“, VI, nr. 10, oct. 1925, p. 143.)

Polița (Cronică rimată)

Prea multe datorii făcusem anu-acesta
Că se țineau șirag, la creditori, de mine
Cum fuge roiu-ntreg pe urma unei albine;
Așa că m-am gândit: de nu le-oi face festa
Va trebui să plec c-un tren expres la Pesta.

Cum n-aveam alt odor decât o veche o roasă șubă
Și-aveam de achitat pe șase luni chiria ...
Ștam încolțit; din ochi pierise bucuria
Căci gazda mă păzea întocmai ca pe o bubă
Cum m-o vedea c-o șterg, să mă și toarne în dubă.

Venise-o iarnă grea cum n-a mai fost vreodată ;
N-aveam un pic de foc, urla prin hornuri vântul;
Nici nu puteam vorbi; pe buze chiar cuvântul
Mi-ar fi înghețat de frig, tot așteptând să-mi bată
Un creditor discret, în ușa încuiată.

* * *

Coboară noaptea-ncet, dar somnul nu mă fură;
Stau ghemuit sub șubă, în pat, ca și cubelcul
Și-aștept de vis-a-vis să stingă odată becul !
Dar vântul prin ferești, la ușă, face gură ...
Obraznic creditor, ce-n față chiar mă-njură.

Adorm cu greu; în zori dau să privesc spre stradă...
Rămân înmărmurit, sub ușă-i o hârtie ;
„O poliță“ mi-am zis - De n-ar fi cea de-o miel!
Cobor ușor din pat, pășesc ca la paradă,
Înghit în sec ... Noroc ... E dâră de zăpadă ...

(„Familia“, Seria II, nr. 8, oct. 1926, p. 10.)

POESIS

DAN MOVILEANU

Da! Da! Șapte cântece șoptite sub mască

– 1 –

Da! Să te pot îmbrățișa
fără teamă,
te-am desenat din memorie
pe oglindă, uneori nu e mult
de mers, fără însoțitori, de la
nebunie la disperare,
de la șoaptă la țipăt
sub mască, moartea aleargă
cu toate rănilor acoperite pe străzi,
nu se oprește la culoarea roșie
a semaforului, se strecoară
pe gaura cheii și cântă
cu glas de greier marșul nupțial,
atunci nu mai poți juca
totul sau nimic
în gemetele realității
îți spun, tu treci pe lângă
fără să atingi pământul,
picături de neant cad
pe ochii oblici ai oglinzii
îmi tulbură apele
nu mai știu cine sunt,
dar pentru că te iubesc
stau cât mai departe de tine
și umbra mea te mai visează.

– 2 –

pe celălalt mal ca un edecar
beat frigul mișcă din loc
un soare nehotărât pe un cer vânăt
care m-apasă pe piept
ca o bătaie de clopot,
mă dedic unor fapte căzute-n dizgrație,
vorbesc singur pe străzi,
suflu în pumni ca în pânzele
unui vapor de hârtie,
împing marea cu degetele spre țarm
nisipul îmi intră sub unghii albindu-le
montez vritalii pe cer să intre
aer proaspăt,
șlefuiesc lentilele unui ocean,

curăț de zgură blazonul familiei,
deschid niște uși, urc și cobor
pe frânghii,
desenez o cușcă pe peretele casei
natale (în cușcă o pasăre lovind
cu ciocul rupe gratiile și cu
vârfurile aripilor străpunge cerul),
un ceas nehotărât bate o oră
nehotărâtă (tu îmi spui să nu mă
apropii de vârful catargului unde
miroase a pene arse),
calculez unghiul căderii în gol,
îmi scriu testamentul pe o frunză,
dorm și visez că sunt pasăre.

– 3 –

pe când îmi încărcam memoria
cu obsesiile unor oameni importanți
(un purtător de instrumente de suflat,
un arhivar de adrese uitate,
un bețiv cu o veioză pe frunte)
mama îmi desena un pom
pe fiecare creangă atârna câte
un nume de bunic
să-mi arate motivul căderii noastre
în lume, sub el am șezut
și am plâns în ultima zi de odihnă,
pe-atunci femeile aduceau de undeva
copii cu patru aripi, eu căutam
ieșirea la mare să privesc
orizontul, zgomotele unor obiecte
revoltate îmi atrăgeau atenția
spre părul tău plin de licurici
și-mi încărcam memoria
cu obsesiile unor oameni obișnuiți

cu o creangă de salcie în mână
căutam apa din pământ
și visam că sunt pom.

– 4 –

modelam o figurină de lut,
poate un fluture, cu care să pot
vorbi în șoaptă,
în așteptarea tatălui,
de venea cu fața însângerată,
de la vânătoare sau de la
un război,
și răsturna pe masa din bucătărie
un cuib cu ouă de fluturi
sub formă de inimă
pentru păstrarea emoțiilor
și ideilor ruinate,
vietăți obscure dormeau în mine
atente la zgomotele de-afară,
iar eu visam că sunt fluture.

– 5 –

te-am desenat din memorie,
să-mi recuperez amintirile prenatale
pe luciul oglinzii,
de-acolo mă privești fericită,
de câte ori încerc să urc,
îmi pierd suflul în foșnetul
rochiilor tale, tu mă-ntrebi
ce e iubirea, nu-ți răspund,
e o noapte insomniacă,
și mă dor toate oasele,
caut cheia de la ușa secolului
de azi spre dormitorul tău,
nu mai știu cine sunt,
strig și-mi fac loc între cei
care amețesc între yin și yang.

– 6 –

ridică-te, îmi spui, ia-ți umbra
de mână și mergi, nu te opri
la intersecții, numărul celor
care mor crește zilnic!
n-am dreptul la atâta fericire,
îți spun, scot limba spre cei
care mă arată cu degetul,
ca pe singurul vinovat
sau ca pe nebunul orașului,
nou născuții vin și ei pe lume
cu măști pe fețe
în acest oraș bântuit de nebunie,
trec pe celălalt trotuar,
de unde mulți sunt luați de val
contemplându-se și mai mulți
se înneacă îți scriu

numele pe zăpadă,
apoi îmi iau umbra de mână
de sub ochii fosforescenți
ai unui înger cu pene.

– 7 –

eu îți spun că nici pe mine
nu m-au primit sub streășina
casei natale ca pe fiul rătăcitor,
apoi îmi acopăr cu frunze
urmele cuielor din palme,
tu taci, ești atât de frumoasă
că și statuile întorc capetele
și copacii cad pe gânduri
când treci,
ziarele ne-au anunțat
la rubrica meteo
ca pe fenomene extreme,
un ultimatum dat gării
din care n-a plecat nici un tren,
stăm în ultimul vagon
să o luăm de la capăt
lipiți unul de altul,
nu mai știm cine suntem
păsări, pomi sau fluturi,
când totul se zguduie,
tu îmi spui : „ia-mă de mână,
să nu ne rătăcim,
să respirăm sau să izbucnim
în plâns, fiecare ascuns
sub masca celuiilalt!” Da!

PRINȚESA POEZIEI JUVENILE

CRISTINA LUCA-PARAPIRU

Un limbaj ciudat

La școală ne-a învățat
 Profu' un limbaj ciudat
 Deși conține litere... știute
 Acelea se numesc acum *necunoscute*;
 Conține cratima, ca de obicei,
 Dar îi zice *minus* – HEEEEEE!
Două puncte, și vă dau o ciudată știre,
 Și-au schimbat sensul în *semnul de împărțire*.
 "X" e vedetă: e și *înmulțitor*
 Și *necunoscută*
 Și taie orice – ce apucătură urâtă!
 Acest limbaj (și nu vă țin predică)
 Nu l-am învățat la limbi străine,
 Ci la aritmetică!

Sora mea

Sora mea e atât de credincioasă!
 Se roagă și afară din casă,
 Se roagă la vecini, la școală,
 Chiar și atunci când se spală,
 Se roagă în beci,
 La meci...
 Și se roagă, ce să-i zici
 De când s-a dat pe mâini cu lipici!

Despre bâlci

- Ce-i un bâlci?
 - Un loc extraordinar,
 Unde vin cu toții, dar
 Nu persoanele sunt importante,
 Ci aparatele alea amuzante:
 Eschiliftul, lanțurile,
 Caruselul, șanțurile...
 (Da, chiar și șanțurile!)
 Vrei să vii cu mine, deci?
 - Nu, că eu mă duc la meci.

Raisa

Raisa, colega mea, are ochii atât de mari
 Că peste ei ești nevoit... să sari!

Am un țap

Am un țap
 Pe nume Trap.
 E căpos...
 Ba nu! Țăpos!

Votez

La zece ani
 Mă duc la vot
 Cu un croissant copt
 La mine-n spate.
 Mă las în voia soartei
 Și am să votez
 Partidul Ciocolatei!

Online

Nu ești atent,
 Nu ești prezent,
 Și nu e fain
 La școala online.

POESIS

ANGELA BACIU

S-a născut pe 14 martie în Brăila. Este poetă, prozatoare, publicistă, trainer. Membră a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Iași. Membră PEN CLUB România.

A publicat **20 cărți**, printre care: *Maci în noiembrie* (1997), *Trei zile din acel septembrie* (2003), *Tinerete cu o singură ieșire* (2004), *De mîine pînă mai ieri alaltăieri* (2007), *Mărturii dintre milenii* (2012), *Despre cum nu am ratat o literatură grozavă* (2015), *4 zile cu nora* (2015), *mai drăguț decît dostoevski* (2017)-carte scrisă împreună cu Nora Iuga, *Hotel Camberi* (2017), *Charli. Rue Sainte-Catherine 34* (2017). „*Mic dejun la Frida*” (2020).

Spectacole: *mai drăguț decît dostoevski* (2018, Editura Polirom) adaptare după poemul dramatic cu același nume, de Nora Iuga și Angela Baciu, ilustrații: Ion Barbu; dramatizare: Chris Simion-Mercurian, distribuție: Maia Morgenstern & Carla-Maria Teaha – în cadrul Festivalului Internațional de teatru Independent “Undercloud”, edițiile din 2018 și 2020, București.

Selecție premii recente:

- 2008, Premiul Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Iași, pentru Eseu și Publicistică vol. „Mărturii dintre milenii”
- 2014 - Titlul de „Poetă a Iașului”, oferit de Primăria Iași.
- 2015 - a primit Premiu pentru Publicistică la Concursul de Creație Literară “Vasile Voiculescu” (Buzău).
- 2016 - Marele Premiu la Festivalul Internațional de Literatură „Lucian Blaga” (Sebeș-Lancrăm)
- 2016, septembrie - Premiul BALCANICA pentru poezie românească la „Festivalul Poețiilor din Balcani”, ed. a X-a, România-Turcia.
- 2017 - a primit Premiul I la Concursul Național de Poezie “Lidia Vianu Translates” - în urma căruia a fost publicat volumul de poezie “Charli. Rue Sainte-Catherine 34”, în ediție româno-engleză.
- 2018, noiembrie – Premiul Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Iași „Premiul pentru calitatea operei și activitatea scriitoricească”

- 2019, 18 mai - Titlul de „Poet al Capitalei Istorice a României” oferit de Primăria Iași
- A publicat **interviuri** cu personalități ca Laurențiu Ulici, Radu G. Țeposu, Eugen Simion, Mircea Sântimbreanu, Mircea Zăciu, Cornel Regman, Mircea Horia Simionescu, Nora Iuga, Ana Blandiana, Nicolae Breban, Barbu Cioculescu, Alexandru George, Cezar Ivănescu, Emil Manu, Nina Cassian, Fănuș Neagu, Leo Butnaru, Adrian Alui Gheorghe, Liviu Ioan Stoiciu, Constantin Abăluță ș.a.

În ultimii 10 ani s-a implicat în numeroase **campanii** umanitare și sociale pentru bătrâni, copii și persoane cu dizabilități.

- și se făcea că o apă mare venea spre mine nu se grăbea și broasca râioasă stătea cuminte mă privea cu un ochi nu mi-e frică. se va transforma în prînz?

- **obiecte pentru stîngaci. 1**

cu care mână să deschidă ușa apartamentului? în dreapta are o sacoșă plină, laptop-ul pe umăr, sub braț pachetul de la poștă, florile și factura de la vodafone, în stînga hainele de la curățătorie și geanta cu de toate. sub nici o formă nu va des-

chide cu dreapta. că a tot obosit să se plângă că nu se găsește un desfăcător de conserve și pentru ea, un ibric, un decojitor de legume, poate un cuțit de tăiat pește, sau măcar un pachet de cărți de bridge, nu mai spun de o forfecuță de cuticule (ce îi place cuvântul ăsta!) sau un ceas de mână pentru stângaci.

• obiecte pentru stângaci. 2

în clasa întâia doamna învățătoare mă tot bătea cu rigla de lemn la palmă *de ce nu ești și tu normală precum ceilalți copii, uite, toți scriu cu mâna dreaptă.* pe urmă, vecina de pe dimitru chicuș, evreica aia cu ochii mari, leibovici parcă o chema, dădea mereu din cap când mă vedea cum scriu cu stânga pe genunchii zdreliți de atâtea căzături. la școală stăteam în ultima bancă, să nu vadă ceilalți cum mă scobesc în nas cu mâna stângă. *lingura-se-ține-în-dreapta-furculița-în-stânga.* ei, aș, cine a mai scormit și asta? oricum, nu se vede. că, acolo pe facebook nu scrie asta. nici că mănânci cu stânga, nici dacă porți 42 la pantofi (nu poartă!), acolo toată lumea e frumoasă, e bună și deșteaptă. toți își dau *like-uri* și *emoticoane* cu zâmbete, *ador* și *inimioare*. mi-ar plăcea să mănânc pe facebook.

- în insula ada kaleh se vindeau măslina bune fluierul împiegatului îmi sparge timpanele. trenul IR 38279 pleacă peste 3 minute, parcă te-aud cum spui că n-am plătit factura de gaze.

de făcut azi:

- plătit curent
- gaze (s-au scumpit)
- mobil
- UPC
- întreținere
- vine popa cu botezu la 17:00
- lift (nu-l mai plătesc, stau la 2)
- pensia pe ianuarie (cum, ce pilon?)
- pâine cu secară
- apă minerală pentru tiberiu
- picături de ochi pentru amândoi

- dacă un cuțit nu are zimți, înțelegeți odată că e foarte greu pentru stângaci, pentru că:
 - nu pot tăia cozonacul
 - venele
 - un pepene roșu
 - plicul de la anaf
 - oameni buni, lăsați zimții să vină la mine. și cozonacul ăla să fie cu nucă.

hotărăște-te, zimții sau dinții

- „unghiute cu gel sau oja semi & pedichiură semipermanentă” scrie pe ușa blocului. dar, aici locuiesc eu. așa o să scrie „aici a locuit angela baci născută în 1970 – decedată în...” dimineață de vară în atelierul ei din Coyoacan din Mexico City. Frida pictează. Troțki plânge. pe pânză piciorușe și găurele.
- deschid dulapul rupestru din casa bunicii: o poza din Cro- Magnon, un muc de lumânare arsă, șervete de bucătărie *home sweet home*, un canaf verde, ceas de mână stricat oprit la ora 13:22, degetar, a, uite și niște ace de cusut, lista cu materiale electrice și piese de televizor „Dacia”, proces-verbal teren anul 1943, obiect de măsurat timpul (cred), decizia nr. 17.02.1952 de pensionare, o lamă de ras, chibrituri arse, sfoară, un bilet de tren... dar, unde-s zăpezile?!
- „a vrut să se arunce din turnul sfatului” povestește cerșetoarea cu o bere în mână. „îl chema paul, era frumos, era al meu.”
- „i-a crescut un clop în cap domnului Kaufmann” ai zis în biserica aia veche din Iași femeile stăteau pe stânga, eu cu bărbații pe dreapta „vezi că ești pe partea ailaltă a lumii” ai mai spus.
- în după-amiaza aia cu tine am ținut pentru prima dată în mână un bumerang. vânzătorul îmi explica cum să-l țin. pentru stângaci n-aveți? n-aveau. dar, puteam să încerc. o dată, de două ori, degeaba, bumerangul meu se ducea direct în copacul din fața castelului, odată era să te nimerească chiar în frunte. râdeai.
- „balerin ucis de bumerang” titrau ziarele.
- era vreo 3 noaptea. te așteptam la orendi. luna ca un cap de lup. ai plecat să cumperi vin. bicicleta era în același loc chiuveta spartă în curte și flori uscate.
- dickens-defoe-dostoievski-dumas-descartes. nu mai știu cu litera „d”. zi tu. danilov. „whiskey time to drink” ne fotografiam noaptea pe ochiurile alea de lumină din piața mică. o făceai pe cocoșatul de la notre-dame, paharul stătea pe pervaz și râdeam ca nebunii. ai „f” de la fazan, mai joci? da. zi cu „e”: esop-esenin-epicur-eluard, mai știi? da. cine? eminescu.

- mai povestește-mi cum era la 2 Mai, nu mă plictisești când îmi spui aceleași lucruri, păi de câte ori nu mi-ai spus tu bancul cu „o supă-i o supă” mereu e altfel, mai lung, și supa tot mai groasă.
- mușc din covrig devine 9 întors. mă uit prin el ca într-un caleidoscop cioburi multicolore. cât te-ai mai chinuit să-mi scoți ciobul ăla din călcâiul stâng (știi cumva dacă stângacii au mersul altfel?) și tânărul ofițer avea pantaloni cu vipușcă roșie.
- îți propun un joc: acoperă-ți ochiul stâng cu mâna stângă, doare celălalt? acoperă-ți ochiul drept cu mâna dreaptă ce vezi acum? apoi leagă-ți mâna stângă la spate scrie cu dreapta și invers apoi sari într-un picior. ce scrie pe cartela de metrou? cât de sus se înalță zeppelinul? dulce ca pelinul. în piața huet măturătorii strâng frunzele.
- – totul e să nu vină – cutremurul.
– nu, stai liniștită că nu vine acum.
– de unde știi?
– a, am vorbit eu cu câinii, ei știu tot.
- îl știi pe Stempeniu al lui Salom Alehem, într-un fel seamănă cu tine, T., ți-ar trebui o vioară. am

uitat. tu ai în schimb „coup de pied!” în sfârșit. a venit cineva să repare ușa vecinei de palier. era prietenă cu Mutti, bunica ta. Mutti a emigrat demult, acum are 105 ani.

mda, am trecut și de Crasna, mai am mult de mers.

- am apucat cratița de coadă, se perpeleau și pe o parte și pe alta bucățile de carne. îți plac făcute în sânge. ce mai sfârâia uleiul. și cortegiul trecea încet pe partea ailaltă. erai cu spatele la mine, lăcrimam, tăiam ceapa julien și îmi povesteai de frollo. și iar m-am ars, tot pe mâna stângă.
- când am probat rochia pentru 12 iulie m-am zgâriat într-un bold am purtat cu mine rana multă vreme, se lăbărța, din roșie a devenit galbenă apoi maro părea un firicel de pământ uscat nu mă mai durea doar stătea acolo. „pe mine tot mă tot doare coup-de-pied-ul”... când se face pământ nu mai doare nimic. știi, a înflorit rochia miresei (cum, e 12 iulie?!).

(Angela BACIU, poeme din volumul “Mic dejun la Frida”, Editura “Tracus Arte”, 2020)

*Mărturisesc că românul
care nu aude căderea
lacrimii altui român nu mă
interesează, fie el și cel mai
bogat om din lume.*

Grigore Vieru

POESIS

COSTEL STANCU

* * *

aș vrea să fiu un
șoarece invizibil
căruia tu
să îi intinzi mereu
capcane
să auzi noaptea
pocnetul lor metalic
fără să știi
niciodată
dacă l-ai prins
ori nu

vezi?
așa e dragostea:
nu te ucide,
dar nici nu te îndepărtează
de moarte.

* * *

De vrei să nu mă rătăcesc, nu împrăștia norii.
Un mormînt în cer e inima mea. Neștiută și fără cruce.
Ai auzit că, seara, vîntul se întoarce în pădăii?
Apa cîntă, liniștea firii tresare.
Un inel de ață cade din degetul lui Dumnezeu.
Îl găsește un copil și îl ascunde în buzunar,
e încă prea strîmt pentru degetul lui.
Pisica eliberează jumătatea de pasăre prinsă
în zori să se întîlnească cu jumătatea de pasăre
ce i-a scăpat printre gheare. Să facem daruri nopții,
să facem daruri! Întotdeauna mi-au plăcut
darurile oamenilor singuri: o mîină de zaruri albe,
un cîmp cu narcise. Am auzit că atunci cînd
ești tristă, cerul are culoare de creion chimic.
Aș vrea să tac, dar ce pot face eu împotriva mea?

* * *

hai dă cu mine de pămînt împrăștie-mi creierii nu te strădui
să mă reîntregești mai degrabă înfige cuțite în inima zilei să
își amintească de noi totul e altcumva decît ne imaginam
uite vin păsări singure și pleacă ouă perechi orbul

pictează mai bine după ce îi ascunzi culorile degeaba
rupem lanțul de la bicicleta copilului el tot va ajunge
înaintea noastră în rai îți spun tu taci dintr-odată mă simt
vinovat ca un pahar întors cu gura în jos peste lume
m-am săturat să scriu pentru cel ce îmi ascunde mereu
încălțările să îmi parazitez muza și să mă întreb:
de ce nici măcar când mori bucuria nu e întregă?

* * *

Nimeni nu știa cum apăruse în oraș. Îl vedeam,
în zori, plimbându-se pe străzi, cu o linguriță
de argint în buzunarul de la piept. Îl credeam nebun,
însă cu toții am fi vrut să știm trecutul acelei misterioase
lingurițe. Unii spun că bătrînul a fost în război
și neprețuitul obiect i-ar fi salvat viața, oprind un
glonte să îi adoarmă inima. Prea banal! Ce Dumnezeu,
nu sîntem lipsiți de imaginație! Să căutăm altceva,
au zis într-un glas înțelepții și proștii. Unii, mai sadici,
s-au gîndit dacă nu cumva cu ea i s-ar fi turnat plumb
topit în gîtlej atunci cînd niște firimituri din trupul lui tînăr
au fost găsite în patul de nuntă al altui bărbat. Doar vedeți
că e mut, au motivat ei. Nu, nu! s-a opus
mulțimea, puteau pur și simplu să îl castreze.
Poate e o linguriță de împărtășanie, furată din vreo biserică,
au opinat preoții. Huooo, filharilor! Imediat ați revendica-o voi!
au amenințat ateii. Alchimiștii își rîdeau în barbă,
păreau că ar deține secretul. Ocultiștii, la fel. Timpul trecea,
iar oamenii nu se puneau de acord nicicum. Ne pîndea anarhia.
Într-o zi, bătrînul a dispărut, la fel de ciudat cum apăruse.
Lingurița de argint a fost găsită tocmai de nebunul orașului.
O poartă în buzunarul de la piept pe nesfîrșitele-i drumuri.
Deocamdată e liniște, nimeni nu se mai întrebă nimic...

* * *

sînt singur pe cer același soare
la sfîrșitul zilei va fugi iar din sclavie
va fi prins și adus înapoi dimineața
nenorocirea lui noi o numim răsărit
o cîntăm în poeme o pictăm o fotografiem
ne extaziem ca în fața iepei ce a născut
un mînz cu două capete Doamne
cît ne mai rabzi deodată sparg
un pahar cu vin roșu mă închipui
în patul de nuntă al regelui ce rece e acolo
printre picături de sînge albastru tăioase
cristale bietul mire nu a avut altă alegere
cîtă nedreptate e adevărat eu
nu am palate clovni degustători de vinuri
dar mi le pot imagina și pune în mișcare
cu un singur gînd bunăoară aseară mi-am făcut
plăcerea de a rătăci pe străzi într-o caleașcă trasă

de iepuri albi cine poate dovedi contrariul să facă un pas înainte pe marginea prăpastiei nimeni bănuiam eu apoi vii tu femeie te strig nerăbdător dintre ruinele unei călimări treci mai departe ah inima mea - o broască țestoasă care se apropie de trei sute de ani și încă nu a învățat să aștepte.

* * *

Nu am nevoie de dragostea ta.
Mai bine un grăunte de sare
să îl împart săracilor.
Ei se vor bucura. Eu, nu.
Ușa ce nu scîrție, nu e vie.
Zarurile au fugit de acasă.
Nu va fi nici o nuntă,
nici o îngropare. Tu îmi speli
cămașa de mire pînă se vede în ea
chipul lui Hristos. Lasă, nu fi trist,
poetii vindecă locul. În ultima fotografie
o să îți iasă aburi din nări, mă liniștești
și dispari după peretele de fum colorat dintre
viață și moarte. Un drum fără sfîrșit
în mijlocul căruia găsești același cal orb,

semn că ai mai trecut pe acolo.
Privești înapoi și îmi spui că
mă iubești. Dar cînd vine vorba
de dragoste, sufletul meu e mai
neștiutor decît un copil care nu a
ieșit niciodată din satul lui.

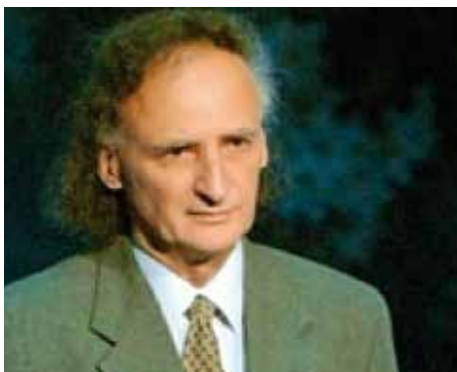
* * *

Dacă nu aș fi fost
adus eu pe lume,
mama ar fi cîștigat,
de una singură,
un război.

Nașterea mea
i-a sleit puterile.

Iartă-mă, mamă,
îi spun.

Și nu înțeleg de ce
ea mă privește mereu
cu ochi de învingător.

*„Privește în ochii Limbii
române pînă când te va
recunoaște
și va izbucni în plîns.”*

Grigore Vieru

POESIS

MARILENA APOSTU

privește-mă, nu fii trist

candorile pleacă uneori. Astăzi mă voi bucura
de trecerea ta duioasă. Ca un blestem
strig și-mi potrivesc pielea de la spate.
Flăcări șterg chipul neted. Poate am greșit,
am fost prea repezită uneori.
Bărbații din lumea mea au trecut în iubiri odihnite.
Sunt o somnoroasă căutând miere în tremurul tău.
Cine să mă pedepsească?
Astăzi voi avea grijă ca moartea să nu să se simtă
grozav,
lacrimi curg ca un cântec câinesc.
Știu, am greșit! E liniște.
Să-mi cumperi un strigăt!

cântecul năvălește în casă

pe masă doar câteva șoapte uitate
de un crin înflorit și poemul scris
într-o lacrimă necunoscută. Ești lângă mine,
te respir cu lumină cu tot
în zori cămașa ta miroase a somn proaspăt
strivit.
Culoarea zahărului trist
întrebă când este zi de vizită la Dumnezeu.
Diminețile au rămas până la glezne în fața
ușii,
astăzi nu se mai poartă singurătatea.
Hai să ne bandajăm cu titluri de carte,
să așternem un poem mai trist
ca mine și împăratul Verde la un loc!
Degetele cu miros de busuioc să frământă
secunda.

nu sunt decât o metaforă ce-o simți în tâmpale

te înfășoară cu pâine,
cu poezie și pași împreună.
Mâinile tale nu mă lasă să îmbătrânesc.
Mi-ai trasat conturul pe hârtie,
tâmpla trezită din vis acum e hașurată.

Din palme lumina vine să bea apă,
mireasma aceasta nimeni nu o poate opri.
De dragul tău,
ziua s-a îmbrăcat cu o înseninare,
ploaia își astâmpără setea în ferestrele
deschise.

blestemul se lipește mai greu

doar femeia lui spunea peste tot că bărbatul ei
nu a murit ci a fugit în lume cu o fântână,
apele adânci leagă noaptea cu tot ce-i verde.
Trec gunoieri îmbrățișați și zdrențuiți pe stra-
dă.
Nu credeam că singurătatea are atâtea riduri,
îți scriu scrisori curate
cât timp e luna în zodia balanței,
mă mint că nimicul e un trup.
Dar ce e scrisul pe lângă un surâs?
E un loc ce nu e liber.
Aș vrea să-ți spun și nu știu cum să-ți spun
în loc de rochii
port coji de culoarea ce te minte.

somnul strânge întrebări

Întunericul desenează nebuni
de singurătate, liniștea adoarme în cămăși,
așteptarea nu poate vorbi.
Săptămâna are miros de greșeli și adună
cântece îmbătrânite, de când ai plecat
în palmele tale se odihnesc poeme.
Răsăritul îmi strânge umărul trist.

rănille noastre

s-au regăsit în vina de a fi însingurați
cheia a ruginit sub lacrimile reci,
nu mi-am trădat niciodată umbra și mereu am știut
în câte silabe
s-ar descompune mâna mea.
Secundele aleargă desculțe prin ploaia de afară,
undeva aproape
încă o femeie este vânată de ziduri, țipătul ei
sparge ora din sâmbure.

vom rățaci

vom întoarce în sigilii
până și vântul dat cu împrumut.
O, noapte tatuată cu nevoi,
clipă de păianjen împuținată!
Ploaia alunecă peste case, peste arbori,
peste imaginea ta. Rândurile astea
se umplu de apă și mă împiedică să ajung la tine.
Suntem atât de singuri!
Nimeni nu trece pe drum, demult este ziuă,
am uitat fereastra deschisă și degetele tale
au fugit de acasă. Mi-e dor de tine,
mi-e dor de tine strigă cineva!
Dar zâmbetul și mâinile au rămas rezemate
de geamul aburit. Cândva au încălzit secunda,
nopti înflorite desenau o viață.
De când ai plecat rănille mele s-au îndrăgostit
de fotografia cu două emoții fragile.

astăzi n-am unde pleca

oasele mele inventează o lecție de răbdare
mai stau cel puțin un anotimp
să mângâi singurătatea scursă.
Știu că ai pictat cuvinte ca să le pot îmbrățișa.
Seară de seară tristețea desenează flori în
aceasta iarnă
ce nu iese la număr,
doar Dunărea mai are amintiri putrede

cu nopți ocupate să spele nepăsarea din pete.
Ai plecat
ca o umbră mai tristă ca tine
nemângâiată de ninsoare, acum pășesc
în căutarea ta, gândurile nu se mai potrivesc.
Mă pedepsesc cu același prezent adormit.

vântul se răzbună pe corăbii

Orașul acesta este al însinguraților.
Ne-a dăruit fără să vrem bărci înnebunite
dorințele arse de ger s-au mutat într-o risipă.
Mă voi întoarce
să repet viața înghesuită într-un autobuz,
până când voi fi alungată pe străzi.
Uitarea e liberă și hrănește pe cei ce nu știu să
trăiască.
Am vorbit pietrelor despre tine.
Cum încercai să-mi desenezi alt zâmbet într-o
culoare.
Am călătorit întra-colo fără lacrimi.
Strivesc de tălpi orele moarte, umbrele
mi-au ros genunchii
în jocul fără întrebări, fără glasuri.

nu știu pe unde umblă arborii tăi

dintr-o lebedă albă tot încerc să te strig,
abia noaptea târziu ai ajuns la mine
ținând în brațe un drum plin de răni.
Acum dormi și nu auzi ceasurile îngropate
în carnea mea încă tânără,
aș vrea să fiu pământul tău,
să rodesc din tine,
să îți port mormântul în mine.

trotuarele șterg întrebări desenate pe asfalt

hârtii mototolite sunt zilele.
O, cât am dorit să rămânem împreună!
Cuvintele tale lipeau cuvintele mele, mă căutau
prin ceață. Aștepti o copilă
pe malul fluviului, lumina se izbește de mal.
Nu credeam că o să pleci,
vântul citește nedescifrate scrisori și nu obosește
să-mi îndoie cuvintele.
Să ne ascundem: străzile sunt pe urmele noastre!

(Din volumul de versuri „Orașul cu femei triste”,
în curs de apariție)

POESIS

ALEXANDRU CAZACU

Dacă aș fi știut...

Umbră celor din urmă garoafe
 peste ecoul frazei abia șoptite
 „Dacă aș fi știut..”
 când graurii stau ciorchine printre ramuri
 și mărăcinii pot încă sângea gleznele
 ce trec prin gradina casei vagon
 cu arhitectura ei deopotrivă aulică și vernaculară
 lângă foișorul pregătit pentru audiția
 concertului brandenburgic seară de seară
 când se întunecă blând
 și-n ferestre se reflectă doar șofranul
 iar dincolo de frunzișul oțetarilor
 pe străzile ca niște brațe de miriapod
 ai putea renunța la tot
 dacă nu ai crede cu inima
 că orice singurătate
 trebuie să ierte și să povestească

Duminici și ruine

Duminica ca un epilog sau o litanie
 ce o auzi șoptită
 sub arcadele porților ce apară
 drumul în pantă străjuit de pini
 spre fosta rezidență de vară a unui nobil
 acum lăsată-n ruină
 iar pașii suișului trezesc
 umbrele zidurilor măcinate
 suflul lor imperceptibil care îmbrățișază orice ecou
 Făgăduințe vechi se tulbură și tulbură
 reverii fără margine
 cum zilele de acum și cele de mâine
 când poți fi izgonit din propria inimă
 ca dintr-o sală de teatru în care vrei să dai o replică
 actorilor principali
 sa nu lași piesa să aibă un final nefericit

Cei rămași

Ninsoarea se preschimbă
 într-o altă ninsoare
 iar duminica doar pe jumătate ne aparține
 când ar fi de trebuință

o sută de unchi Vania pentru
 ca să se poată reconstrui
 în trudă și tăcere tot orașul
 Doar icoana înlăcrimată
 și fularul tău alb ca un drapel
 pierdut pe aleile lunii Decembrie
 rămân înaintea privirii
 iar singurătatea taie în zâmbet
 precum cuțitul bunicului în omătul rece
 al omului de zăpadă ce părea chiar om
 acolo în gradina albită lângă fereastra pictată cu ger
 a iernilor lungi pe care povestindu-le le mai trăiesc
 încă o dată știind că adesea
 cei rămași
 cu îndelungată nerăbdare
 știu să aștepte

Promenadă

Această lumină de iarnă
 pe care o știm atât de bine când
 norii pudrează discret casele cu omăt
 ca într-o pinacotecă cu tablouri fără ramă
 unde cu sufletul la gură cauți
 prin toate ungherele liniștii tale
 și nu găsești ce ai fi vrut și o iei de la capăt
 Ne auzim unul altuia respirația

în orașul aristocratic
unde începe o frenezie albă
din piețele decorate discret
și nici o exaltare a ego-ului
nu poate să treacă de altceva în aceste broderii
de zâmbete amare și tainice
sub ritualul unei promenade
când radioul auzit ca prin vis
dincolo de calcanul zidurilor suferinde
ce anunță știri despre bancrută
și despre cum o mie de trandafiri
se aruncă peste scena concertului
de gală al filarmonicii ce a interpretat Tango Jalousie

Aproape miercuri

Este aproape miercuri
și am aprins toate luminile iar radioul
difuzează "Dance with me at the end of love"
a doua oară în interval de câteva ceasuri
prin clădirea cu ferestre mari și multe tablouri atâr-
nate neglijent în fiecare cameră
de unde au plecat toți turiștii alungați de ploaia ce nu
se mai oprește de câteva zile
Scara interioară privită de la ultimul etaj
precum cochilia unui melc decupează fâșii de spațiu
concentric
și toate ridurile frunții tale au început să mă doară
încet și suportabil

Este aproape miercuri
în vila cu pian
prin livingul de la parter
și bucătărie laborator
unde sunt singurul chiriaș ce și a prelungit sejurul în
extra sezon
iar absența ta foșnește precum rochiile probate
înaintea fiecărei ieșiri în oraș când orizontul albastru
zilei
se decanta în ochii tăi mici și scânteietori
ce îmi adaugă o vedere în plus

Până în pânzele albe

Să mergi până în pânzele albe ale unei iubiri
privită acum prin ciobul colorat prin care vedeam
eclipsa
lângă plante ce nu vor înflori niciodată
aliniată în cutii de plastic la marginea treptelor scării
pe care am stat preț de un cuvânt
fără a ști dacă tu ori eu l-am rostit
atât de clar și limpede încât
și timpul se dădea

secundă cu secundă înapoi
iar frumusețea ta timidă
asemenei actriței Lily Elsie
în teatru de varietăți
radia spre alte imperii
unde soarele nu apune
și nu ia partea nimănui niciodată
doar se adună ca o armadă în retragere
prin venele și oasele fiecăruia
și de puține lucruri ne mai aducem aminte

Seri târzii de Octombrie

Primele seri târzii de Octombrie
printre casele din centru vechi al orașului
și poveștile lor
Zidul coșcovit pe care se adună trandafiri agățători
cartierul unde casele au și acum uși de ștejar cu clo-
poțel deasupra
Nuanțele de roșu ale frunzelor
din plopilor răsfirați de-a lungul aleii pietruite
și pe fotoliile de răchită ale grădiniilor
unde desuete iubiri împărțite pe sfert
se revoltă cu întregi ... *raggioni di cuore*
pe care mizezi la început totul apoi rămâne o
însemnare
pe caietele îngălbenite din mansarde
când amintire și nădejde se amestecă
iar albul pereților nu cedează în lupta cu întunericul
noptii
parcă ivit din jobenul unui malefic scamator

Clipe entre loup et chien

Brațul stalpului de iluminat stradal
scos din uz deasupra străzii înguste
pare jumătate din arcada unui tunel sub care trec
aceste clipe *entre chien et loup*
când îți lipsește speranța și răul nu are cum să te
mai sperie
Doar florile roz ale caisilor precum niște candelice mici
ce-și distribuie flacără una alteia
și pătrățele de lumină ale nesfârșitelor fereste
din blocurilor cu zece etaje de la marginea
acestui cartier cu nume de pictor
luminează tăcerea rece și tăioasă
ca un cuțit
în micul oraș posomorât
după plecarea coregrafică
a dragostei și a revoltei
când Aprilie zâmbeste
oricui are bunăvoința să-l privească

POESIS

MIHAI GANEA

Sfinxul de la Bădăcin

pe o vale transilvană printre codri cu beteală
unde lupii singuratici trec pe tainice poteci
tremură la cornul lunii pe zăpada grea reală
umbra satului ce zace prin mormânturile reci

stau aicea adunate oase din istorii șterse
care țin de veșnicia îngropată sub noroi
cronici din dosare triste a istoriei perverse
bântuită de teroarea roșilor nebuni strigoii

trec căruțele durerii hurducând pe roți de lemne
trupurile descărnate duc spre vesel cimitir
anonime fără giulgiu fără scândură sau semne
fără popă să le cânte rugăciuni sub patrafir

și din carele ce poartă morții de la închisoare
mai ajunge câte unul hrană lupilor în zori
cum e vremea e și lumea aprigă și schimbătoare
fără cruce lumânare fără sfinte sărbători

a căzut la cotitură sfinxul printre loitrea rară
lupii l-au mâncat degrabă mârâind sub rădăcini
într-un făurar de gheață fără candelă de ceară
blestemată soartă avut-ai sfinxule din Bădăcini

pe o vale transilvană printre codri cu beteală
unde lupii singuratici trec pe tainice poteci
tremură la cornul lunii pe zăpada grea reală
umbra satului ce zace prin mormânturile reci

tribunalul popular

mare zarvă-n sat se-știe că duminică devreme
o să-l judece pe Toader la căminul cultural
au pornit din casă-n casă activiștii ca să-i cheme
pe țărani toți să vadă tribunalul popular

judecata-i grea se pare fiindcă omul păcătos
a tăiat în taină vita un vițel fătat pe drum
fără actele legale de la Sfat că-i sănătos
și e liber la vânzare pe piața de consum

a venit din zori Partidul cu miliția deodată
aducând cu ei tovarăși procurori judecătorești
au improvisat pe scenă un complet de judecată
iar pe bănci în sală oameni așteptau nerăbdători

vor să vadă consătenii cum făcu nelegiuirea
Badea Toader cu vițelul buclucaș sacrificat
fără aprobări legale fără drept și fără știrea
secretarului de bază la gospodărie-n sat

l-au adus cum scrie-n lege pe țaran încătușat
din oraș cu duba albastră fără geamuri la soroc
l-au păzit lângă cortină ca pe-n hoț îngenunchiat
și i-au pus sub nas dosarul faptei fără de noroc

lumea freamătă și-njură pe soldați și grefieri
Toader tace vreme lungă fă-r să zică un cuvânt
spune bade recunoaște fapta ce-ai comis de ieri
ne încurci la judecată satu așteaptă un jurământ

o să faci doi ani acolo închisoare sau amendă
vei plăti chiar deplasarea tribunalului la țară
o să pierzi și bucățica de grădină în arendă
cazierul te va ține încă trei pe dinafară

pentru ce-ai tăiat vițelul noi poporul vrea să știe
țara toată și partidul spune pentru Dumnezeu
Badea Toader se ridică de pe scaun cu mânie
l-am tăiat răspunde omul c-am crezut că e al meu

dacă masca

dacă masca funcționează pentru ce nu funcționează
se-ntreabă unii alții des mirați și cu mânie
și de unde atâta boală chiar pe fruntea noastră trează
ce se zbate și transpiră într-o falsă alchimie

se adună în tăcere masca casca și mânușa
lumea-i pusă la restricții grele cu economia
oamenii se simt deodată adunați și strânși cu ușa
când au apărut covidul panica și pandemia

încălzind izvoare triste cu depresia dementă
ne rugam de mântuire disperați la Domnul sfânt
ne dorim sfârșit de lume într-o moarte violentă
sau să evadăm în cosmos mult departe de pământ

ne vom vaccina de mâine cu vaccinul salvator
care știe ce nu știe azi mutația-n revers
și vom urmări o vreme rezultatele cum zbor
răspândindu-se în valuri navigând prin univers

ne va duce apoi aiurea peste mări și țări destinul
preferând să fim ciudații unei lumi de fortărețe
și-ntr-o vreme deocheată ni se va sfârși puținul
de dorințe și mizerii printre astrele mărețe

dacă masca funcționează pentru ce nu funcționează
se-ntreabă unii alții des mirați și cu mânie
și de unde atâta boală chiar pe fruntea noastră trează
ce se zbate și transpiră într-o falsă alchimie

cercurile

nu-mi tulbura cercurile fiule
primul mister al lumii în
raport cu fiecare este patima
noli me tangere

s-au înmulțit peste măsură
proștii cu puteri din păcate
cei iuți ajung primii niciodată
cei inteligenți
noli me tangere

mi-am tocit dinții și
unghiile în lupte
pentru cercurile mele
acasă voi ajunge curând
străbătând constelațiile
noli me tangere

stăpâne dă-ne pacea și
bună învoirea dacă
nu-i război pentru descărcare
dă-ne stadioane și lacrimi

pentru perpetuare
avem de toate
noli me tangere

a mai venit unul
mai încoronat în intenții
pandemia se plânge și
deplânge reversului transcripțic
mesajele din amestec cosmic
chipuri de ceară topesc
în matrițe
noli me tangere

Poetul

trecea o birjă oarecare hurducăind printre pavele
și-n ea poetul cavalerul de noapte adormit sub stele

prin plopii aceia cu beteală de flori crescute în amenți
la număr fără soț pe ceață desfășurându-se dementi

mai străluceau ferestre albe cu mișcătoarele perdele
dar nu se arătau niciuna dintre iubitele rebele

urca apoi în altă lume căluțul roib nerăbdator
acolo-n margine de noapte la teiul cel nemuritor

iar zorii destrămau povestea poetul devenit nebun
se deștepta în nemurirea și harul unui neam străbun

trecea o birjă oarecare hurducăind printre pavele
și-n ea poetul cavalerul de noapte adormit sub stele

Nota redacției:

*Versuri solicitate de noi și trimise de
doctorul Mihai Ganea, prozator și poet, cu
salutări și multă afecțiune pentru tecucenii
iubitori ai valorilor culturale autentice.*

*Din partea dumnealui, din partea
criticului literar Virginia Paraschiv și a
revistei „Porțile Nordului” Baia Mare pe
care aceștia o reprezintă, salutări cordiale!*

*Mihai Ganea primește și face cunoscută
revista „Tecuciul literar-artistic” în partea
aceea de țară, dar și în Canada, în Ungaria
și Austria printre românii din diaspora.*

ANUL DIASPOREI

CARMEN BUGAN

O VOCE DISTINCTĂ A DIASPOREI ROMÂNEȘTI DIN S.U.A.

► Ștefan ANDRONACHE

„Carmen Bugan are capacitatea de a transforma profundele experiențe personale în limbaj poetic adecvat fără a pierde detaliile strălucitoare din care ele au izvorât.”

Frank Beck, „The Manhattan Review“

Carmen Bugan, originară din Drăgănești, județul Galați, fostă elevă a Colegiului Național de Agricultură și Economie din Tecuci, a trebuit să emigreze în Statele Unite ale Americii înainte de căderea regimului lui Nicolae Ceaușescu pentru că tatăl său avusese curajul, încă din anul 1983, de a se împotrivi politicii dictatoriale promovată de acesta.

Și-a făcut debutul în domeniul scrisului încă din adolescență, atunci când colegii de clasă o rugau să le elaboreze mesaje de ordin sentimental capabile să convingă fetele, de care ei se îndrăgostiseră, să vină la întâlniri. În aceeași perioadă, obișnuia să se refugieze în spatele casei părintești pentru a așterne pe hârtie întâile sale creații poetice care, odată citite în familie, reușeau să le tămăduiască suferințele părinților.

Ajungând în S.U.A., a urmat cursurile Universității din Michigan. În timpul studiilor universitare de la Oxford (Marea Britanie), unde a obținut și un doctorat în literatura engleză, Carmen Bugan s-a împrietenit cu un scriitor memorialist care a îndemnat-o să-și scrie povestea amară a proprii vieți pe care o trăise, cândva, în România. Dorind însă să realizeze ceva deosebit care să-i facă cunoscută nu numai trauma sufletească, ci să lase și o urmă, pe traiectoria sa biografică, Carmen Bugan a optat pentru limbajul poetic care părea să consoneze mult mai bine cu propria-i sensibilitate înăscută.

Pe parcurs, căsătorindu-se cu un fizician italian, s-a mutat, la Geneva, în Elveția. Pentru a

depăși trauma psihologică cu care se confruntase, ani de-a rândul, Carmen Bugan era decisă ca

primului lor urmaș să nu-i sun nicio formă în limba română. Dar pentru că începuse, din instinct, să-i cânte și să-i spună rugăciuni doar în limba maternă celui care tot creștea în pântecul său, s-a gândit că tot mai bine ar fi ca viitoarea sa carte de memorii, darul de preț pentru fiul ce urma să se nască, să fie astfel scrisă încât să constituie un omagiu adus României, țara în care i-a fost dat autoarei să vină pe lume și să-și petreacă copilăria.

După ce a publicat cartea emblematică „Îngroparea mașinii de scris: O copilărie sub ochiul poliției secrete“, care a

câștigat Premiul pentru scrieri memorialistice de la Breadloaf Conference din Statele Unite ale Americii (<https://www.graywolfpress.org/books/burying-typewriter>), fiind considerată un „classic modern” de Sunday Times din Londra

(<https://www.thetimes.co.uk/article/burying-the-typewriter-by-carmen-bugan-swfr697szrv>), Carmen Bugan a continuat să scrie poezii, ea fiind autoarea a mai multor volume, între care menționăm doar „Eliberarea păsărilor de porțelan: poezii după supraveghere” (2016) și „Crini din America: poezii noi și selectate” (2019) (<https://www.poetrybooks.co.uk/products/lilies-from-america-carmen-bugan>) care s-au bucurat de o foarte bună primire din partea criticilor.

Cărțile lui Carmen Bugar au fost traduse în mai multe limbi, ele regăsindu-se printre publicațiile promovate de PEN Atlas, Modern Poetry in Translation, TLS, Harvard Review, PN Review etc. Menționăm faptul că „Poetry and the Language of Oppression“ („Poezia și limbajul opresiunii“), o carte de eseuri urmează să fie publicată, anul acesta, de către Oxford University Press din Marea Britanie.

Primind o subvenție individuală importantă, din partea Arts Council England, a predat scrierea creativă și literatura la Universitatea din Oxford, unde a ocupat postul de Creative Arts Fellow in Literature la Wolfson College. (<https://www.wolfson.ox.ac.uk/past-creative-arts-fellows>)

De-a lungul carierei sale didactice, Carmen Bugar a predat la mai multe universități din S.U.A., printre care menționăm Universitatea din Michigan, la Ann Arbor, unde a fost Helen DeRoy Profesor in Honori (<https://events.umich.edu/event/54812> <https://aapl.org/node/401704>) și în Europa, unde a predat în calitate de lector la Universitatea din Fribourg, în Elveția.

În momentul de față, conduce atelierul de scrieri creative la Gotham Writers' Workshop din New York City. Prezidează cu multă dăruire seria lunară de lectură a poeziei intitulată „Excursii literare“, la Setauket Neighborhood House din East Setauket, NY, care este o platformă de popularizare on-line pe care a fondat-o, în anul 2016, cu scopul de a veni în sprijinul poezilor locali dornici să se afirme.

Totodată, a fost invitată la mai multe târguri de carte sau festivaluri literare care au avut loc la Londra și Cork (Marea Britanie), dar și Göteborg (Suedia) sau Morges (Elveția). În anul 2017, Carmen Bugar a fost distinsă cu Premiul „George Orwell“ din Marea Britanie.

În noiembrie 2020, Institutul Cultural Român din New York a considerat-o a fi, pe bună dreptate, drept una din „Vocile feminine românești puternice din America de Nord“. (<https://www.rciusa.info/post/romanian-women-voices-in-north-america-ep-3-carmen-bugar-alina-cumpan> <https://leviathan.ro/stiri-voci-feminine-romanesti-in-america-de-nord-romanian-women-voices-in-north-america-icr-new-york/>)

Mai adăugăm faptul că româncă noastră, Carmen Bugar, este membră a Grupului Scriitorilor din Geneva, precum și a Asociației Cărturarilor, Criticilor și Scriitorilor din S.U.A.

În anii 2010 și 2013, a revenit în România nu numai pentru a-și revedea țara de origine sau rudele și prietenii pe care a fost nevoită să-i lase aici, ci și pentru a cerceta dosarele întocmite de Securitate familiei sale opozante. A rămas uimită când a constatat că acestea însumau cca. 4.500 de pagini, declarațiile turnătorilor și rapoartele poliției politice acoperind perioada anilor 1960 – 1989. Pornind de la conținutul înscrisurilor cu caracter delator, la adresa membrilor propriei familii, s-a văzut nevoită să realizeze cea de-a doua parte a memoriilor sale, „Viața fără țară“, încercând, astfel, „să corecteze istoria“ căreia i-a fost dat să-i fie martoră și a marcat-o într-atât de mult.

Firește că, în momentul de față, simțindu-se cu adevărat liberă și împlinită, Carmen Bugar (locuiește împreună cu soțul și cei doi copii ai lor, în Stony Brook, Long Island, NY), se străduie să îmbogățească cu noi scrieri literatura diasporei românești de dincolo de ocean, dar și să predea cursuri atractive studenților din diverse universități americane, făcându-și astfel datoria și față de țara care a adoptat-o fără nici un fel de prejudecăți și a ajutat-o să se afirme atât pe plan profesional, cât și în domeniul creației.

ANUL DIASPOREI

CARMEN BUGAN

Viața fără țară

*Versuri scrise după o revenire în România,
singurul loc din lume
unde viața și moartea par să fie așa cum
trebuie.*

S-au pus lucruri înăuntrul nostru.
La păstrare, așezate în straturi de lut și apă curată.
Sâmburi de piersici stăteau mărturie celor pierdute.
Sunt o felie de pământ deschis pe marginea
drumului.

Străbatem câmpuri de mușețel
E de-abia prima oară când îmi amintesc dimineața
asta.
O privire în trecut de dimineață peste câmpul de
lângă sat
a trezit fetița care eram odată
care a trecut peste un șarpe negru cu o bicicletă
ruginită,
hurducătură peste trupul lucios care s-a chirchit.

Acea primă călătorie solitară în lumea mare
care a făcut întoarcerea atât de înspăimântătoare
m-a îndemnat să caut altă cale înapoi.
Acesta e celălalt drum de întoarcere,
prin timp și prin alte țări.

De-acum s-a deschis totul
și aerul proaspăt zvântă deja sedimentele
pământului.
Trenul din spatele cimitirului,
tabloul cu căprioare pe care i l-am lăsat vărului meu,
Costel,
preșul nostru din bucătărie în camera din spate a
lui tanti Săftica,
păsările din corn pe care le lăcuia unchiul,
lipite pe cioturi mici de lemn și date în dar,
cărțile mele de aventuri din copilărie, Jules Verne,
romane ale evadării adolescente
dintr-o viață trăită cu Securitatea.

Durere furată.
Intimitate răpită.
Povestea noastră.

Balzac, Dumas, Dickens, Stendhal sar speriate
din casa bunicului Neculai unde le-au pus verii mei
la loc sigur.
Rădăcini invizibile lăsate în urmă și uitate,
care respiră când le găsești și le atingi.

Sunt în biserică, cu mama și Loredana: ne rugăm și
plângem. Printre icoane și scaune, peste perne și
în lumina lumânărilor se depun imagini din trecutul
nostru. Aici a început viața mea, cu îngenuncheri și
râsul care-i apucă pe copiii care recunosc toate pă-
catele, fie că le-au comis sau nu, și cărora nu le mai
stă gândul la rugăciune, vor să iasă drept la joacă.
Mama celei mai bune prietene ale mele mă ia de
mână și așteaptă s-o recunosc. De douăzeci și cinci
de ani o caut pe Aurora, dar nu m-am întors în biseri-
ca din satul nostru ca s-o întâlnesc pe mama ei. Aici
au început viețile părinților mei, odată cu nunta, în-
tr-un august, când grădina bunicilor era plină de flori.

Ne-am întors dintr-un viitor improbabil, la cincizeci
și doi de ani după prima încercare a tatei de a fugi
din țară. Gardienii fac ecusoane de vizitator pentru
tata, mama, fratele și sora mea și pentru mine. Ni
le pun în piept, ca să ni se permită accesul când
intrăm în închisorile tatei, apoi trecem pe lângă

ghereta pentru pașapoarte care reprezenta pe vremuri Cortina de Fier dintre Bulgaria și Turcia. Fratele meu a ajuns una cu camera foto, iar camera e una cu el. Celor veniți la biserică în duminica asta trebuie să li se pară că mama, sora mea și cu mine ne-am întors ca un braț tăiat, sau ca un coșmar din trecut, sau ca niște stafii, niște reproșuri.

Țara noastră și-a pierdut memoria.
Autocarul e capsula noastră.
Suntem transportați în noile noastre vieți,
duși din lumea pe care am iubit-o, am urât-o și am părăsit-o,
pe care am încercat s-o uităm. Călătoria n-a durat decât douăsprezece zile.

Pisici, cai, fumul frunzelor de toamnă, fântâni, lume prin curți.
Cele două fântâni săpate de părinții mei la marginea pădurii de lângă sat.
Necesitate vitală pentru alții, amintiri pentru ei,
care au băut libertatea exilului
dar nu și apa pe care au scos-o la suprafață.

Mergem mai departe, ieșim cu mașina din sat, vorbind în continuare despre rugăciunile pentru morții noștri din cimitir. Despre florile pe care le-am pus peste morminte – crizanteme –, despre covrigi și lumânări aprinse, ștergare, o sticlă de vin pe care a golit-o preotul peste crucile și pământul de peste bunicul Neculai, bunica Anghelina, bunica Ortansa, în timp ce eu și Loredana am cântat „Veșnica lor pomenire” cu preotul, iar mama a plâns.
Așa cum stăm lângă mormintele lor, în vântul de octombrie, mijind ochii de atâta soare, în fluieratul trenului care trece și în cântecul păsărilor, în timp ce oamenii care sapă mormintele aruncă pământ proaspăt pe cărare, nu-mi dau seama dacă suntem fantome sau dacă sufletele din morminte ies să ne cânte. Nu știi cine a fost mort în toți anii aceștia. E singurul loc de pe lume unde viața și moartea par așa cum trebuie și nu vreau să mă împotrivesc nici uneia, nici celeilalte. E singurul loc în care-mi simt identitatea fizic, în stomac.

Șoferul merge mai departe și lasăm în urmă fumul frunzelor în soare,
grămezile de verze și gutui pe prispe și pe marginea drumului.
Rudele dispar din oglinda retrovizoare.
Cuvintele lor în limba noastră mă însoțesc precum căldura

pe care o găsești în căptușeala paltonului când strecori
măinile înăuntru într-un compartiment rece de tren.

Publicată pentru prima dată în limba română în DoR (Decât o Revistă), în traducerea Ancăi Bărbulescu

Deocamdată
Se spune că stăm bine, deocamdată.
Mâncare destulă în cămară, rețeta ne-am luat-o,
N-avem nevoie să ieșim din casă,
Doar cât să scoatem câinele la alergat în curte.

Pe stradă s-a lăsat tăcerea, auzim copacii
Pe lângă râu, parcă ar fi o duminică lungă
Dar fără biserică. Avem tot timpul
Să vedem copacii cum înfloresc. De când nu i-am mai văzut?

Bătrânii sunt obișnuiți cu statul în casă toată ziua.
Dar și noi, cei tineri, stăm bine, măcar deocamdată.
Avem timp să ne jucăm cu copiii, să facem pâine,
Să spălăm perdelele și să facem dragoste din nou,
în sfârșit!

Acum că rafturile magazinelor sunt goale
Și parcările sunt laboratoare de testare
Mobile, avem timp să ne rugăm
Pentru cei care mor în spitale.

Ne rugăm să le țină sănătatea pe asistente
În turele prelungite. Ne rugăm să doarmă bine
Doctorii înainte de a lupta să țină viețile
Bine în mâini, deocamdată.

În alte țări, oamenii cântă de la balcoane
Să se îmbărbăteze unii pe alții când văd atâta moarte,
Noi sunăm, cerem vești, ne liniștim și zâmbim
De la distanță, sperând, deocamdată.

15 Martie 2020, la începutul pandemiei Covid

Carmen Bugan „For the time being” (Pentru moment)
Traducere de Anca Bărbulescu

Poezia „Deocamdată”, în limba engleză, a apărut, în iunie 2020, la Fundația Poeziei www.poetryfoundation.org/poems/153961/for-the-time-being

► Angela BACIU

INTERVIU

LEO BUTNARU

Leo Butnaru (n. 5 ianuarie 1949, comuna Negureni, județul Orhei, Republica Moldova) este un poet, prozator, istoric literar/exeget al avangardismului, eseist și traducător român. Licențiat în jurnalism și filologie al Universității de Stat din Chișinău (1967–1972).

- **Vorba e că poezia îmi secunda preocupările de copil, acaparat de mai multe genuri de artă, pe care, autodidact, încercam să le practic.**
- **În ce mă privește, am avut și am senzația că sunt maturul care se caută pe el, cel din junețe, parcă vrând a relua, în sens just, firesc, un traseu ce nu ar fi trecut prin aberanta epocă – cacofonică – a comunismului vulgarizant, derutant, umilitor întru devenirea omului ce ține la demnitate și faptă de care este în stare.**

**Cred că am o predispoziție creativ-
euristică, de aflare a noutăților ideatice
(nu de puține ori... antice)**

I

A.B.- *D-le Leo Butnaru, ne cunoaștem, cred... de aproape 17 ani, dar este pentru prima dată când reușim să realizăm un interviu, vă mulțumesc. Ne întoarcem în timp și vă rog să povestiți cititorilor noștri cum a început scrisul, de unde a venit, unde ați publicat prima dată...*

– De 17 ani?... Din secolul trecut... În ultimul timp, ce repede mai trec secolele!... Ca să nu mai vorbim și de veacul bietului om... Cred că poezia mea nu a început cu scrisul, ci cu... înscrisul meu pe orbita ei – dacă e să ne amintim de unele vagi noțiuni din geometria școlară despre poliedre cu vârfurile situate pe suprafața unei sfere. Vorba e că poezia îmi secunda preocupările de copil, acaparat de mai multe genuri de artă, pe care, autodidact, încercam să le practic. Ei bine, că desenam – era, incontestabil, și meritul școlii, dar intențiile mele de a picta (acuarele, apoi ulei, ședințe *en plein air*), cele de a sculpta

(m-am apropiat de configurația unui urs din lemn, însă prea multe creștături de briceag adunasem pe degete pentru un lucru atât de neînsemnat!), de a modela măști în tehnică *papier-mâché* (formă din argilă, lipituri din mii și mii de fărâme de ziar, sugative, caiete de elev „casate” sau pur și simplu... sacrificate pentru lucruri mai... importante; nu e așa că arta cere jertfe?) – deci, aceste și alte intenții țineau de o autodidaxie ingenuă, ceea ce însă nu exclude că ele toate erau nu că secundate de poezie, ci chiar – impregnate de ea. Plus că nu eram străin de muzică, fiind protagonistul care evolua în show-uri elementare pe scena școlii sau cea a clubului sătesc... Adică, trăiam într-o atmosferă artistică pe care eu însumi mi-o râvneam, dar făceam ceea ce reușeam, însă nu prea multe, totuși, – fără școală specială nu înveți pictură sau sculptură, nu diversifici tu chipurile lumii cu măștile tale *papier-mâché*, astfel că, rând pe rând, am abandonat aceste îndeletniciri artistice „costisitoare”, rămânând la fila de hârtie și la creion, pe care și cu care aveam să însălez dintâile-mi versuri. Însă, până la ele, am trecut printr-o perioadă de... publicist: pe la 13-14 ani, am început să scriu la ziarul raional din Sângerei (pe atunci, „rebotezat” Lazo) despre unele întâmplări – negative ! – din comuna mea natală Negureni. Era ca și cum un ieduț naiv năvălea să împungă cu cornițele sale ditamai... putere sovietică! Emendate de redactorul Nagacevski (îmi trimitea scrisori de îndrumare și încurajare), câteva texte au și fost publicate. Iar unul, apărut în oficiosul republican „Moldova socialistă”,

l-a săltat din post pe șeful de magazin, învechit în rele... Uite asta ispravă, uite asta putere!... Iar poezia avea să vină cu vreo doi ani mai târziu și, din câte îmi aduc aminte, primele versuri le-am scris undeva pe strada Abrupta, mai sus de actualul circ din Chișinău, unde stăteam în gazdă la familia Duca – de la 80 de kilometri depărtare, venisem să-mi urmez clasele superioare la școala medie „Ion Creangă” din Chișinău. Iar primele poeme le-am publicat în primăvara anului 1967 în ziarul republican „Tinerimea Moldovei”. Eram în preajma absolvirii școlii medii, deja în comuna Ciocâltei, județul Orhei. Astfel, aș putea spune că am trăit stări fermentative... general-artistice de diverse durate, care aveau să se sintetizeze în poezie. Erau stările când în firea junelui, debutantului, se întâmpla, parcă, o dezlegare într-o *formocreație*, pentru ca ideile (câte le avea) și sentimentele (acestea mai... multe) să obțină contur și pulsații poetice, în general, și de metaforă sau oarecare detaliu plastic, zis literar, în particular. Și poate chiar... personal și individualizant.

A.B.- *Cum era viața de atunci? Cea culturală, politică, dar mai ales socială?*

– Într-o anumită măsură, am „re-înfățișat-o” în romanul memorialistic „Copil la ruși”, publicat anul trecut la editura bucureșteană *Ideea europeană*. Mi-ar fi greu să condensez într-un răspuns pentru revistă ceea ce am depănat pe zeci și zeci de pagini, astfel că mă voi rezuma doar la câteva idei, care nu m-ar viza doar pe mine, ci și pe mai mulți scriitori basarabeni care au debutat acum circa patru decenii.

Oricât de înzestrați cu har am fi fost, ca și cum „programați” de *innăscut*, de *ereditar*, în precarele condiții culturale rurale, în școli cu dascăli nici pe departe dezmorțiți după șocurile ideologice staliniste, în acele condiții sociale, când conștiințele erau, pur și simplu, contuzionate, noi nicidecum n-am fi putut să ajungem, ca debutanți, ca tineri scriitori, mai deplini, mai împliniți, *mai dezvoltuiți* în măsura potențialității artistice „embrionare” pe care o codificase destinul în fiecare dintre noi. Ne revelam în situații ciudate, ca și nefirești pentru descoperirea și afirmarea talentelor, fără a nu le deruta, a nu le perverti, a nu le – pur și simplu – strâmtora în strădania de a intui și de a urma cât mai „corect” perspectivele *datului natural*, căruia unii îi spun și *dumnezeiesc*. Din acest motiv, când unii dintre noi se gândesc la junețile în care se dezvoltaiu ca scriitori, se întâmplă să aibă jenantul sentiment că – parafrazându-l pe Montaigne – au prihănit cinstea măiestriei lor cu acele „ușuraticе încercări și jucării pe care izbutise a le înfăptui”. Bineînțeles, în alte situații – de oarecare normalitate culturală, de *contemporaneitate la zi*, să zic, de nivel educațional corespunzător, de acces necenzurat, nepoluat la bibliotecă și la viață artistică (literară,

teatrală, expozițională, muzicală etc.), – fiecare dintre noi ar fi fost altcumva, iar unii – chiar (cu totul) altcineva, spre mai bine, spre mai împlinit, spre mai personalizat.

În ce mă privește, am avut și am senzația că sunt maturul care se caută pe el, cel din junețe, parcă vrând a relua, în sens just, firesc, un traseu ce nu ar fi trecut prin aberanta epocă – cacofonică – a comunismului vulgarizant, derutant, umilitor întru devenirea omului ce ține la demnitate și faptă de care este în stare.

A.B.- *Odată ce ați amintit despre domeniile Mnemosinei, despre romanul memorialistic „Copil la ruși”, vă rog să vă referiți anume la ceea ce s-ar numi scrisul, literatura ca memorie și experiență.*

– Mă surprind a constata în tot mai multe ocazii (și... texte) că literatura pe care o scriu (indiferent de genul în care „mi se întâmplă” ea) este, „palpabilă”, nutrită de experiență și memorie, astea – în imanență capilaritate și compatibilitate cu senzația vitalității (și esteticii) pe care mi le oferă prezentul, contemporaneitatea. Or, chiar prefer, discret (față de mine însumi!) o atare modalitate de scriere, experiența și mnemonica presupunând, firește, și o densă filiație informațională, livrescă – aceasta e una din componentele de care, vedese, nu voi putea face abstracție niciodată. Nici nu doresc să fac... E o metodă ca de la sine – metoda recurenței la informația anterioară, fixată în memorie, fișier clasic (celebra lădiță; sertărașul!) sau – iată – „nesățioasele” fișiere ale computerului. Așa mi se întâmplă totdeauna când caut conexiunile optimale (n-aș exagera dacă aș spune că am impresia că și ele, aceste – viitoare! – conexiuni „mă caută” pe mine); deci, conexiuni verosimile ca structură/ ținută stilistică „nefisurată, nefragmentată” între mesajele pe care mi le pune la dispoziție instantaneu memoria sau cele pe care le fixasem în diverse fișe, disponibile și ele *ad hoc* (tot memoria îmi spune unde să le caut; dar și practica clasificării prealabile de cartotecă), gata, cum s-ar spune, a se relaționa înde ele în virtutea afinității informaționale (temă/ subiect), ceea ce le poate oferi organicitate sintactică – la nivel de integritate a textului –, în care se întâlnesc și se consolidează ca modalitate particularizantă de asociere structurală. Astfel că literatura presupune și o infinitudine de corelații cu tine însuși, ca autor. Uneori îți zici: păcat că nu le voi încerca/ epuiza (!) niciodată în *autopredicații* ca experiență propriu-zisă a existenței și creației... Însă, tot aici, s-ar ivi și un pericol: dacă ești obsedat prea mult de șansele care ți-au scăpat, tot privind îndărăt spre, deja, absența, spre ireversibilitatea lor, ai putea avea ne-șansa de a nu vedea la timp șansele care vin spre tine din ziua de mâine; firește, și din propriul tău spirit, din

permanenta lui stare de *contemporaneizare*, de... actualizare.

A.B. - *Ar fi în aceste mărturisiri și o atingere cu ceea ce s-ar numi metoda sau – metodele de creație ale lui Leo Butnaru?*

– În ce privește poezia, nu știu în ce măsură și cum s-ar putea vorbi, mărturisi de vreo metodă anume, de creație... Poezia mi se pare a fi însăși... antimetoda. Este imprevizibilul, surpriza care îți se întâmplă... Și totuși, dacă e să-mi explic, pe cât e posibil a face așa ceva în acest domeniu al subiectivității sui generis, metoda de creație sau, când e cazul, de elaborare a eseurilor din volumul *Șlefuitorul de lentile* și mai ales din cel intitulat *A opta zi/ Cosmograme*, ar fi de constatat că textele respective țin de linia imprevizibilității, a surprizei născătoare de plăcere că, iată, în libertatea creației, subiectele, ideile, metaforele, procedeele stilistice „se jinduiesc” reciproc, se găsesc, se întrepătrund „firesc”, dar – îți spui, nu fără temei – altfel, decât în cazurile în care ar fi fost anume programate; nu unicul registru, ci registrul de bază în ordinea în care „ți se” dezvăluie e cel al compatibilității în care ele se relevă unele pentru celelalte. Dar fără a *depista* cu certitudine întâmplările acestor modalități de creație, te mulțumești a-ți spune că, da, există, o fi existând o logică interioară a conceperii și întrupării eseurilor respective, precum, în genere, a operelor literare – o logică posibil de intuit sau de presupus (într-o anumită măsură), însă mai există și un alt registru imposibil de elucidat – cel al logicului sau alogicului ce ține de subliminal, ca un complex de condiționări și acțiuni mai profunde și mai tainice, astea toate întrunindu-se, întrepătrunzându-se ca o justificare existențială, ideatică și deopotrivă estetică.

A.B. - *Referindu-se la eseurile dvs., unii exegeți au remarcat erudiția inserată în text și subtext.*

– Îndrăznesc să cred că am o predispoziție creativ-euristică, de aflare a noutăților ideatice (nu de puține ori... antice). Astăzi e de neimaginat un scriitor adevărat care să nu „devoreze” cu aviditate tomurile de filozofie, – aș vrea să zic, însă nu pot face asta, deoarece realitatea (scrisului, discursului) atestă contrariul: mulți condeieri nu frecventează biblioteca în compartimentele ei mai „dificile”, care cer însușirea unor concepte, noțiuni și limbaje adecvate. Dar, din alt punct de apreciere opinând, probabil că doar cu erudiția nu mai poți atrage în mod special atenția. Cu toate că erudiția este captivantă prin ea însăși, fascinantă și ca „pură” entropie, ca informație „densă”, bine aleasă, noutatea căreia, nu o singură dată, constă tocmai în... vechimea ei, în plasamentul ei „discret” în contextul cultural, greu accesibil, în zone pe care le abordează mai puțin cititorul de

rând din motivul că, până să descopere un element prețios, o perlă ce ar ține de noblețea erudiției, este necesar să parcurgă foarte multe surse, rafturi de bibliotecă sau mape de arhivă etc. Dar aceasta ar fi o erudiție neprelucrată, „ne-șlefuită”, ne-ajustată la contexte tematice, ideatice. De unde și importanța capitală pe care, în plasamentul erudiției, le au o mai specială și individuală „pătrundere a tâcurilor” (ca metodă personală, „patentată”), înțelegerea noimelor și regizarea lor cât mai firească într-un sistem. Iar cea mai subtilă relație, care se întâmplă doar în conștiința, în intimitatea autorului ar fi cea dintre erudiție și intuiție, aceasta din urmă ținând nemijlocit de creație, de procesul de plasmuire artistică sau (doar...) culturală, sau cultural-artistică, precum în cazul eseurilor considerate bine încheiate, ca stil auctorial, încât să nu iasă la iveală *tivurile*, liniile de sudare, să zic. Concomitent, erudiția *bine temperată*, ca un suflu muzical, îți sugerează că autorul cunoaște mult mai multe în respectivul domeniu sau doar în linia unui subiect, a unei idei-axe, decât a pus în textul respectiv. În caz contrar (de „abuz” entropic), pasiența asamblării i-ar ieși prost, lăsând să i se vadă... ațele, refecătura, precum i se mai spune, popular, *tivituirii*.

A.B. - *Dar, referitor la proză (publicată în câteva cărți și în mai multe reviste), s-ar putea susține că urmați sau preferați o metodă sau alta, altele?*

– Nu știu dacă este vorba de o metodă, dar un anumit sentiment pare a mi se revela relativ distinct despre *cum* scriu anumite nuvele: uneori, trăiesc într-o tensiune interioară acută, suprarealistă chiar, încât mi se pare că lucrurile văzute, ideile gândite (sau care... îmi impun să gândesc), frumosul, urâtul, prezentul, dar mai ales viitorul – toate ar dori să fie exact propriile lor... contrarii. Sau, parțial contrariate de ele însele. De aici propulsia spre alogic, dar – mai artistic, întru paradoxal, dar – mai limpede ca intenție-ideație-subiect, întru absurd, dar – mai palpabil ca existență cotidiană, întru suprarealism, aici el însuși îndreptându-se ca ceva ce dă sens și... contrasens artei zilelor noastre, în general. Iar, alteori, se întâmplă că „metoda” mea încearcă să o *prindă*, să o definească cititorul competent, precum în cazul când, în „România literară” de acum un timp, cronicarul constata că „ultrascurtele povestiri” ale lui Butnaru sunt atrăgătoare, „au ritm, culoare și, pe alocuri, un umor irezistibil, combinație de însușiri care constituie un adevărat cocteil Molotov în lupta pentru cucerirea cititorului”. Din păcate, din spațiul, literar și nu numai, din care descind eu cocteilul Molotov nu e doar o metaforă... În special „cocteilul” politic, cu odiosul pact Ribentrop-Molotov...

A.B.- Ați cuteza să faceți o despicare de ape dintre literatura care se scria în Basarabia acum un sfert de veac și cea din prezent? Ați putea releva niște deosebiri, particularități?

– Într-o anumită măsură, diferențele le vede „cu ochiul liber” cel care e la curent cu cele inserate, ba mai mult – afirmate, promovate de revistele „Contrafort”, „Sud-Est”, „Semn”, „Stare de urgență”, ce au o acuprindere și valoare panromânească, dar și de cea a foarte tinerilor autori – „Clipa”. Da, e bine să citim și această publicație, „Clipa”, pentru a putea înțelege, întâi de toate, diferența de nivel dintre debutanții de acum trei decenii și cei de astăzi. Cer și pământ! Spre... pozitiv, spre bucurie, să zic. Este important că tinerii autori de reală perspectivă, mulți dintre ei remarcați, publicați deja și de unele reviste importante din România, nu mai plătesc tribut atașamentului... inconștient față de acea parte a scrisului din stânga Prutului, care a rămas neschimbată, în cele mai rele apucături ale fostului realism socialist. Cu părere de rău, mai sunt mulți ziși scriitori la Chișinău care nu mai știu pe ce lume trăiesc... Dar nu, nu numai unii așa-ziși, ci chiar mai multă lume nu conștientizează încă (nu a observat) cât și cum s-a schimbat... lumea, cu toate / în toate ale ei. Aspectele ei sunt cu totul și cu totul altele, față de cele de (chiar) acum 5-10 de ani. Fața ei s-a transformat în plurifețe, plurichipuri, pluridiferențe. Iar celor care au conștientizat acest fapt le vine mai ușor să înțeleagă că nici arta, nici literatura nu mai pot fi aceleași, fără a resimți anumite schimbări, fără a le propune celor cărora li se adresează. Și, iarăși axiomatic vorbind, arta, literatura nicidecum nu pot face abstracție de realitatea, de lumea care s-a schimbat și de cum s-a schimbat. Nu doar la suprafață, nu doar în computeristică, internautică, ci până – nu se simte? – în sufletul omului s-a schimbat lumea.

A.B.- Ați greșit față de cineva, vă pare rău de ceva? Ați dori să faceți ceva ce nu ați făcut până acum?

– Cum să nu?... Sigur, am greșit... Am greșit când nu eram... sigur... Nu vreau să întreb... autoiertător: „Dar cine nu greșește?”... Cu părere de rău, greșesc mai mulți dintre noi... Mai ales în tinerețe, când nu știi a te elibera de ceea ce nu face parte din tine, precum zicea Nietzsche. Referitor la a doua întrebare: nu că – să fac, ci – să fi făcut mai

multe din cele care ne-au fost interzise în *epoca represans*. Să mă fi implicat mai perspicace în metoda realismului... antisocialist. Și o constatare de ordin general: remarc, dragă colegă, că preferi să... etajezi întrebările. Sau – să le combini într-o entimemă. Și, în orice moment, eu mi-aș putea spune: Uite, domnule, te rătăcești între două întrebări, când lumea, dar și literatura română, au infinite interogații care își cer soluția!... Parcă am fi în fața unui lanus al chestionării! Pe ambele fețe – câte o interogație. Ambele fețe – la fel de expresive și semnificative ca mesaj. Mai bine zis, ca jumătate din mesaj. Pentru că răspunsul-mesaj, în „totalitatea” sa, întârzie. Poate că e o întârziere perpetuă, într-o tristă eternitate ce nu sugerează – totdeauna – soluții... Sper să accepți această remarcă din partea unui coleg care a publicat cinci cărți de interviuri, adică unul care a pus, a tot pus sute de întrebări... De aia și trebuie să-și plătească... datorile, răspunzând, la rândul său...(râde)

A.B.- Mai există cenzură astăzi? Dacă da, definiți-o. Cum era cea comunistă? V-a marcat drumul literar?

– Păi, cea cunoscută, necruțătoare și încercată de majoritatea scriitorilor români: cenzura economică prosperă, în chip de caracatiță, pe ambele maluri ale Prutului. Cum era cea comunistă?... A definit-o memorabil nu mai țin minte ce coleg: cu călușul în creier. Bineînțeles că eram printre cei care încercau să... o fenteze. Pe atunci, mă consolam cu, să zicem, opiniile de genul că realitatea nu e cu adevărat autentică și profundă decât dacă dezvoltă în substanța ei secretă irealitatea. Această modalitate de creație mi s-a format și consolidat – o aplic și în libertate, dar cu alte mize, – anume și din cauza restricțiilor pe care le impunea cenzura când, spunea Iordan Chimet, puteai anula realitatea din jur printr-un simplu gest al mâinii, ca o pasă magnetică, o pasă care te introduce într-o altă realitate, putând să plonjezi în irealitate. Ca și cum ai fi cerut azil politic, dar și estetic, cu atât mai mult – etic, în lumea fantastică. Dar această lume ne atrage irezistibil nu numai când suntem copii acaparați de povești. Mă rog, atracția respectivă ține propriu-zis și de multitudinea metodologică și stilistică a literaturii, iar obrăznicia, cinismul cenzurii nu făceau decât să te orienteze spre atare modalități de expresie, în care puteai să-ți (și) satisfaci cât de cât orgoliul de oarecare libertate a artei tale. Da, cenzura a marcat,

și nu numai drumul literar. În septembrie 1976 am fost concediat de la ziarul „Tinerimea Moldovei”, unde îmi câștigam pâinea. Pentru promovarea spre publicare a unui articol despre Mihail Kogălniceanu, în care se vorbea și despre munteanul Grigore Alexandrescu – nume prohibit în stânga Prutului și stânga comunistă! –, despre opțiunile ambilor pentru Unirea Principatelor. Mi s-a dat de înțeles că am fost concediat la insistența KGB-ului. Un timp, mi-a fost suspendat dreptul la semnătură. De aici – și alte consecințe care, sigur, m-au marcat. Unele, probabil, m-au și fortificat, m-au dumerit și mi-au determinat atitudinile ulterioare.

A.B. - Am avut și avem mare încredere în critica anilor 70, 80, critica de întampinare, de susținere. Mari nume ale literaturii române ne-au învățat de-a lungul timpului să ne citim și să ne respectăm valorile. Astăzi mai avem o critică la fel de puternică?

– Pentru a mi se înțelege poziția în această problemă, țin să menționez că eu unul consider că scriitorul ține de vocație, iar criticul – cam totdeauna – de situație. Sau – de ieșirea din situație: odată ce din cel care a vrut să ajungă poet sau prozator nu a ieșit așa ceva, ieșirea din situație e să ajungă critic. Bineînțeles, există și excepții. Dar nu și o vocație *sine qua non* de critic...

Astăzi, mulți scriitori – poeți, prozatori – sunt și critici. Sau au o conștiință critică acută, care o concurează eficient pe cea a „profesioniștilor” în domeniu. Pentru că scriitorul autentic este, trebuie să fie familiarizat cu criteriile valorii și valorizării, în chip mai general-teoretic zise ale axiologiei. Însă, în ansamblu, critica nu mai are rolul și, poate, importanța pentru care era apreciată în anii 70, 80. Eu unul însă am umbra bucuriei de a constata că mai există, totuși, ceva mai puțin de zece critici (încă) activi, cărora li se poate recunoaște competența în literatura română contemporană. Dar și mai puțini dintre ei se descurcă relativ... credibil în, nemijlocit, literatura „la zi”. Numai că și din aceștia nu se găsesc personalități care ar întreprinde tentative serioase de a releva, explicit, tendințele de dezvoltare (sau poate... nedezvoltare) a(le) literaturii române contemporane, inclusiv – componenta ei din stânga Prutului. Iar ceilalți – zeci sau, poate, sute de condeieri care se cred a fi și ei critici („literari”), mi se par niște oameni întâmplători, dacă nu chiar impostori în domeniu. Nu se prea găsesc voluntari care să-și plătească titlul de critic literar cu o muncă de obicei ingrată, cu nervi, cu prietenii avariate, cu singurătate, cu relații încordate în mediul nu atât literar, cât... scribo-gășcar. Și tot la „astăzi” referindu-mă, consider că supralicitarea hodorontronic a unor noțiuni vagi, gen *textualism, postmodernism, critica literară ajunsă ea însăși literatură* (sui generis) etc. a dus, de fapt,

la dispariția criticii literare autentice, în spiritul și specificul ei ce trebuie să fie perpetue, transepocale. Rar cine mai încearcă să testeze literatura sub aspectul autenticității estetice, artistice, să o citească atent, comparativ, sub lupa „stropului de eternitate” care este metafora, în raport cu indubitabilele valori consolidate în timp. Acolo, unde nu mai este operativă taxonomia, drept cod de principii relativ general cunoscute și acceptate; acolo, unde „curajoșii” și teribiliștii acâni-oralști stradali izgonesc ca absolut inutile noțiunile ce ar trebui să funcționeze, totuși, cum ar fi – criteriu, principiu, normă, canon, model, – acolo însăși noțiunea de critică literară este luată în deșert. Și dusă într-acolo. În deșert. În fine, în ce-i privește pe mulți scriitori români, pe mine mă miră două lucruri: teama lor (ca și atavică!) de ruși (revine mereu în discuțiile cu ei, mi-o mărturisesc) și spaima ca nu care cumva nu vor nimeri în vreo istorie a literaturii române, din cele multe deja, anunțate cu trâmbițe și surle și care urmează să apară pe piață. Iar eu pornesc de la considerentul că o istorie a literaturii o scrie un om, un critic, și nu un apostol, ba chiar – pardon! – Dumnezeu. Acolo sunt niște opinii personale și nu litere de Evanghelie. De ce, dar, atâta tevatură, atâta ură, încrâncenare, caz, necaz și haz în jurul vreunui volum intitulat, supradimensionat, istoria literaturii române? Toate „istoriile”, chiar și cele care au cunoscut... gloriile (ca s-o dau ușor în rimă), sunt amendabile la destule componente, printre care competența autorului, obiectivitatea sa. Astfel că o atare istorie trebuie citită ca o carte de exegeză și nicidecum ca o concluzie (axiologică!) la... geneză. În ce privește propria-mi atitudine, dacă sunt sau nu inclus în vreo istorie sau alta, în vreo antologie sau alta, cred că am declarat-o (... codificat) acum mulți ani în următoarele versuri: „Mie multe lucruri mi se întâmplă cu mare întârziere, / iar altele în genere nu mi se întâmplă...” Vă asigur că o astfel de luare aminte asumată te ajută să-ți menții calmul și să-ți cauți de munca și de viața ta.

A.B. - În dialogul nostru nu am putea evita faptul că sunteți și un traducător excelent. E de spus ceva la această temă, a traducerii, traducerilor?

– Tra...-ducerilor în ispită... Ce ar fi de spus?... Nimic mai mult decât că, în sinteza lor, conștiința, vocația, harul traducătorului reprezintă o răscruce a culturilor, a limbilor lumii, literaturilor. Deci, și o răscruce a istoriei, a ideilor, a epocilor literare... Eu unul am fost și le rămân recunoscător traducătorilor și, implicit, le dedic, confratern, peste timpuri sau – nemijlocit – azi, și modesta mea strădanie de dragoman. Strădanie care m-a ajutat să-i înțeleg mai adecvat pe Hlebnikov sau Mandelștam, Maikovski sau Țvetaeva, Ahmatova sau Pasternak, Krucionâh sau Dobâcin, Ayghi sau Satunovski și alți mari

scriitori, cărțile cărora le-am *românizat*. Traducerea te perfecționează ca cititor. Cititorul te perfecționează ca scriitor.

A.B. - Ați publicat peste 60 de cărți. Care ar fi relațiile poeziei, prozei, eseisticii dvs. cu lumea din jur, cu omul de pe stradă? Dar cu cititorul de pe net?

– Greu de spus... Cert e că și eu, precum alți colegi, mă întreb (în adâncă... surdină) dacă și literatura ar fi vinovată de faptul că, astăzi, omul închide ochii la evidența ce... sare în ochi (dar nu și în... conștiință), că deja lumea e în mare măsură dezumanizată, nu mai există verticalitatea valorică... E o lume a sensurilor fărâmițate, „măcinate”, ce vibrează într-o fulgurație amurgit-cețoasă; lume a pluripolarităților și pluridiscursurilor, în vertijul cărora parcă nu mai există accentele clare ale unui „da” sau unui „nu”. Așadar, cum trebuie să fie arta, literatura, care vor să redea o atare lume, *altfel*, decât cea pe care noi o cunoșteam, *o trăiam* ca ieri? Hai să încerc să răspund pe... ocolite, în baza unor memorii relativ recente. În octombrie 2006, la Oradea, unde se marcau zilele revistei „Familia”, am ținut un recital de poezie autori din mai multe generații, inclusiv Ana Blandiana și Ion Pop. Erau și colegi nu cu mult trecuți de 20 de ani. Și nu am putut să nu rețin un lucru: mai junii poeți nu s-au arătat (prea, foarte!) radicali, precum s-ar fi putut aștepta cineva și se mai crede în virtutea unor *parti pris*-uri. Dâșii nu au fost din partea... literaturii pe care n-o mai chinuie problemele artei (... ca artă!) și care se opintește din răspuțeri să fie *actuală* (prin radicalism și sfidare), năucitoare, transformându-se într-o acțiune ciudată, grotescă, în așa-numit *performance* gestual-textual (sau... atextual!), în provocare, în stare să excite sau să enerveze ascultătorul (cititorul?), impunându-i să ia oarecare hotărâri, să facă ceva acolo, în mintea lui, pentru a înțelege oarece din cele ce i se citesc. Îi cere ascultătorului/ cititorului să se autoidentifice. Asta e: pierzând (sau renunțând la?) câte ceva din nuanțele artei și esteticii autentice, o parte a scrisului contemporan, aidoma teatrului, vrea să provoace, să bulverseze, cerându-i adresantului să se autoidentifice. Ba chiar douămiiștii noștri mi s-au părut mai potoliți ca optzeciștii cu care țin să dea piept în piept, text în text, test în test. Cam asta e, impresia. Și, posibil... expresia, adică răspunsul. Parțial, bineînțeles. În ce privește *net*-ul, pentru mine e un *da!* („Net” în rusește înseamnă „nu”, iar eu sunt și traducător din limba lui... Ceaikovski... Compozitorul, firește. Pentru că ne e obligator să spui, clișeistic, doar: din limba lui Pușkin...). Am un blog de literatură, nu de note la zi. În răspunsul la un chestionar al revistei „Familia” spuneam că, pentru un scriitor, *net*-ul este spațiul (nu exclusiv virtual, precum se crede, ci și unul destul de... real) unde

el încearcă să se esențializeze, să se „focalizeze” ca persoană a scrisului, „readunându-se” de prin revistele în care publică, de pe la editurile unde îi apar cărțile. Apoi, e spațiul în care se poate reîntâlni cu unii dintre colegi, cu interlocutorii (cititorii) mai vechi și, eventual, cu cei de dată recentă.

A.B. - Ce v-a adus poezia în viața dvs.? Sunteți un om împlinit? Dar fericit?

– ...*împlinit, fericit*... La vârsta noastră, relativismul se simte oarecum acut. Ar fi bine să nu fie și categoric descurajant. În ce mă privește, cred că nu e. Pentru mine, implicit, dar poate că predestinat, în acest „împlinit” este codificată și „eterna” (sau, poate, deja, doar... terna) problemă de omologare basarabeană, să zicem, într-o recunoaștere românească propriu-zisă. Odată amintită ideea, ar însemna că ea mă preocupă și pe mine. Pentru că mă vizează – nu? Dar, sincer vorbind, de la un timp, problema sau situația în cauză nu mai e una de prim-plan și mă solicită tot mai puțin, pentru că lucrurile deja prind a fi clare. Însă, ca autor ce mai scrie și eseu și, uneori, critică literară, sigur că revin, când e cazul, și la... eternitatea *confuziilor panromânești*...

În fond, despre ce e vorba? Trăind în puținătatea artistică, deci și literară basarabeană, în acest mediu (de acum treizeci, patruzeci de ani, să zicem) supus reducățiunilor, bruiajelor, unde inițiativa de modernizare erau descurajate, amenințate, condamnate de cei de la CC și de realismul socialist al împelițaților de la academie, trebuia să ai ceva curaj pentru a râvni ca scrisul tău să aibă un altfel de ADN, nici pe departe (doar) „basarabean”. Pentru că, de fapt, ce se întâmplă în Chișinău?... Hai să zicem, în stânga Prutului, ca să extindem spațiul... Aici nu poate exista o axiologie cât de cât credibilă. Din mai multe considerente. Primul – absența criticilor de artă de orientare estetică românească și europeană, care ar domina prin opiniile pe care le propagă. Nu prea opinii, de evaluare, valabile, într-o credibilitate... Cu excepțiile demne de înregistrat cu toată simpatia ce se întâmplă la revistele „Contrafort”, „Sud-Est”, „Semn”, „Stare de urgență”. Secundo: aici, „la noi”, mai sunt dați drept importanți unii ce cred că literatura de valoare ține de rime împerecheate pentru cântecele de doi sau trei bani (ca să ne amintim de un „cu-cu-ri-gu!” celebru din basme). Tertio: aici, unde, cu obrăznicie, ajungând la injurii și defăimări, câte vreunul pretinde să fie recunoscut drept clasic în viață, drept cel mai mare scriitor român, drept... E strămbătate în toate astea... Ca artiști, se salvează doar basarabeni care au prezență panromânească în registrele axiologice, de evaluare transpruteană, în ambele direcții. Prin urmare și, concomitent, în concluzie: nu poate să nu mă preocupe condiția de scriitor

român, oarecât „vizibil” în România, dar viețuitor în Basarabia. A fi (sau... a nu fi?) basarabean – aceasta e una din temele principale ale vieții mele:... A vieții în metamorfozele ei de-a ajunge creație. Există, sigur, planul intim, al „anonimității de sine”, dar asta numai pentru cei din exterior, nu și pentru tine, cel din propriul interior. Pentru că, așa e, în creație nu spui totul, nu epuizezi niciodată tema. Eu înțeleg prea bine, implicit, pe propria piele, din cele care nu mi sau spus sau mi s-au spus „pe invers”, pozitiv, de binevoitori, unii chiar declarați prieteni: în anumite cercuri-gășchiste din provincie, inclusiv din România, aș stârni oarece ostilitate nu obligatoriu din considerentul că sunt basarabean, ci pentru că, uneori, se întâmplă, prin scris, să ies în evidență. Uite, ieșitul în evidență nu-i place – și pace! – românului, prieten și frate, exact ca și basarabeanului „tău” ce ți se jură că te prețuiește mult, până la iubire iproci. În ce privește fericirea... Propun să nu le oferim zeilor un prilej în plus de a zâmbi... malițios... Ceea ce nu înseamnă că supremii nu pot zâmbi, cu subînțeles, și în absența unui răspuns tranșant. (Când vine vorba de ei, îmi amintesc că un mare poet german scria: „suntem zei când visăm și cerșetori când gândim”.) Chiar dacă nu aș dori să-i las prea curioși (cu toate că, se zice, zeii știu totul despre noi și fără mărturisirile noastre...). Vreau să spun că, probabil, într-o anumită măsură aș avea dreptul să încerc o stare sufletească similară unei vagi umbre de beatitudine, fie și din motivul că am înțeles (e drept, nu chiar la... timp) că, dacă viața omului înseamnă, de fapt, oarece durată, adică – timp, apoi viața unui artist ar putea fi considerată timp dublat, triplat... Astfel că numai cel care conștientizează acut-suprem timpul ca viață poate renunța la foarte multe. În primul rând, dacă se poate, – să renunțe la un angajament, la un post care îi mănâncă viața, îi fură și îi asazinează timpul. Apoi, să renunțe la zădărniciile întrunirilor de pseudoboemă, de palavragii, de acțiuni pseudoliterare, la angajamente politice de doi bani, cum sunt, de regulă, cele din Interriverania prutonisteană. La multe trebuie să renunțe, pentru a-și cruța timpul și a și-l trăi cât mai adecvat, potrivit cu dorințele sale de a face ceva și anume aceasta și nicidecum alta. Bineînțeles, e aici o adiere de... beatitudine... Fie și minată...

A.B.- Poetul Leo Butnaru ce scrie acum? În încheiere, vă rog să ne spuneți un poem...

– În prezent, poetul scrie, intens, proză. Scurtă, dar... multă. Aștept să apară volumul „Ruleta românească”, „transferat” de criza economică din planul editorial al anului trecut în cel al și mai impacientatului an curent. Sper să fie bine... Dar, între timp (și... între spații, îmi vine să spun), scriu în continuare proză. Și nu am doar impresia, ci pot

înclina, mai mult, spre certitudine că acest gen de proze, scurte și scurtisime, ce mi s-a(u) configurat și mi se configurează în toate ale sale/ ale lor, țin de ceea ce este – dar este, obligatoriu! (sunt unul dintre cei care se conving nu pentru prima oară de așa ceva) – și aventura de sine a scriitorului; aventurile imprevizibile ale spiritului său, în stare să-și facă sieși... surprize. Au fost și rămân revelații, unele – aproape blitz! – de subiecte, de țesere de texte, de evoluții – pe „distanțe” scurte ale acestora. Distanțe ne-ample, ca mii (nu prea multe) de semne în statistica ordinatorului, însă averse de dezmarginiri, libertăți, neacuprinderi, deoarece nu puține subiecte „se întâmplă” în transrealitate (sau, mixt, în realitate-irealitate), în infinitul fantasticului, în volnicile fascinante ale imprevizibilului, până la urmă „captat”, regizat, *subiectivizat* (aici: ca punere în rigorile subiectului; subiectivismul propriu-zis, în accepția existențial-filosofică existând apriori în narațiune, literatură – ca dat „organic” al... neorganicității). Și, țin să menționez, anumite subiecte se întind pe arie românească... transfrontalieră, putând să înceapă la București, trecând prin Iași, poposind la Chișinău, după care „o iau” spre Moscova sau Sankt-Petersburg, pentru a se încheia undeva la Brașov, la poalele celebrului munte Tâmpa. Pentru că spuneam mai sus și de aventura de sine și aventura sinelui scriitorului. Dar și cititorului, bineînțeles. Poemul posibil (ce include și cuvântul, cuvintele) este următorul:

*„lume-lume! ia acest poem
citește-l
...mda nu ai chef
ești cu chef încă de aseară
poate că ascultți totuși
poemul
te asigur e bun
la transplant
și amputare de suflet”.*

(17 mai 2009)

CRONICĂ LITERARĂ

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ: ANTOLOGIE DE POEZIE ROMÂNEASCĂ CONTEMPORANĂ DIN SUDUL BASARABIEI

► Adi G. HALIL-SECARĂ

„Viața-i calul fără șă...”: Victoria Metaforei sau Poezia nu crede în lacrimi

Splendidă această antologie realizată de către profesoara Natalia Ursu și scriitoarea Violeta Craiu, *volens nolens* împreună cu zece scriitori, unii dintre ei fiind trecuți la cele veșnice, dar și cu artiști plastici din aceeași regiune, Imaginile, Culorile, Cuvintele, Necuvintele, suferințele și bucuriile realizând împreună o oglindă a spiritualității românești într-un colț de Europă care reflectă multiculturalitate și o istorie demne de mari tratate, poate și de o Epopee, care își caută Homerul (poate începutul s-a făcut cu „Un port la răsărit” de Radu Tudoran!), demne și de 1001 de nopți ale unei alte Șeherezade, care ar fi putut fi, dacă Destinul ar fi scris altfel, Vera Boinegri-Balica, autoarea versului „Viața-i calul fără șă...”

Un vers cât toată bogăția unei alte sintagme titlu, „Pe aripile vântului” și apropo de Frumusețea acestui colț de rai, combinație de Bărăgan și Deltă, amintind și de mitologice stepe: Eufrosinia Cojocar are poemul „Închinăciune stepei”, această Frumusețe nu ar fi ea însăși fără comorile zbaterilor maselor de aer (scrie aceeași Vera Boinegri într-un psalm quasi-panteist: „Nu grăbi, mai stai un pic,/ Nu mă dau ca vântul./ Să mai văd, mai mult nimic,/ Cerul și pământul.”), fără strălucirea ochilor de îngeri sau de stele care se reflectă în apele cântate cu atâta dragoste de poeți, după cum veți vedea/citi...

Așadar, avem o „antologie de poezie românească contemporană din sudul Basarabiei”, semnată de menționata Vera Boinegri-Balica, Eufrosinia Cojocar, Vadim Bacinschi, Ion Băcu, Veaceslav Cușter, Valentin Mahmut, Vladimir Caraciobanu (1936-2012), Victor Capsamun (1949-2015), Anatol Manole (1960-2015), Valeriu Cojocar (1957-2010).

O antologie de nota 10, cu zece poeți, aproape zece stiluri diferite, o adevărată istorie

a actului liric, trecându-se de la lirica aproape populară (dintre cei mai sus menționați, Vera Boinegri-Balica, Vladimir Caraciobanu, Victor Capsamun, care „este”, va fi pentru mulți un fel de Zorba al Eternului Bugeac, Anatol Manole sunt numiți cu dragoste „poeți populari”) la cea modernă, contemporană, un Veaceslav Cușter (n.1989, cel mai tânăr poet din carte) putând fi influențat de Eugène Ionesco, Emil Cioran, George Bacovia, Tristan Tzara, dar și Eminescu, scriitori declarați cei mai dragi lui, Valentin Mahmut (născut și el în 13 februarie 1987), chiar dacă stabilit într-una dintre inimile Rusiei, orașul Ekaterinburg, continuând să scrie în limba română... Dar cei tineri, deși lucizi din punct de vedere literar, cunoscători din punct de vedere ontologic al absurdului și suprarealismului, care pare a fi uneori tot o mască a absurdului, nu vor opta, cel puțin pentru această antologie, pentru literatură absurdă ori oniric-suprerealistă...

Deoarece această antologie, ca și altele de acest gen, se adresează eternului suflet românesc, setei sale de luptă și de existență în mijlocul unor manifestări tribale care se continuă și astăzi prin surprinzătoare mișcări spirituale și pseudo-spirituale. Și cu acest „suflet românesc” poți „vorbi” cumsecade amintindu-ți de Alecsandri, Eminescu, Goga, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Grigore Vieru, aducându-le și lor binemeritat omagiu, după cum rezultă și din aparatul critic cu atenție selecționat, dintre „vocile” citate, poeți și critici remarcabili subliniind atât dragostea de ființă românească a celor antologați, cât și valoarea estetică a operelor lor, printre ei afându-se academicianul Mihai Cimpoi, poetul Sterian Vicol, președinte Societății Scriitorilor C. Negri, membru UR, filiala Iași, Dr. Constantin Mălinaș, redactor șef al revistei „Familia română”, Oradea, Cornel Cotuțiu, prozator și publicist, membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj, Violeta Craiu, membră UR, Elena Netcu, autoarea a două fermecătoare romane despre hanul Nogai, atât de legat și el de

Bugeac, dar și despre sfântul musulman Sarî Saltuk Baba ș.a.

În ultimă instanță, cartea este despre Frumusețea Omului, Spațiului, Timpului, Cumineniile Pământului și ale norilor Cerului, este și a relațiilor metaforic-metafizice dintre aceste entități, despre subtilități ale demnității și onoarei omenești, paradoxala muză Klio, care „operează” cu adevăruri, dar și cu posibile adevăruri, putând inspira pe Victor Capsamun să scrie o astfel de „Genealogie”: „M-am născut basarabean,/ Cu familie turcească,/ Cu pașaport ucrainean,/ Vorbind limba românească./ Turc era bunicul meu,/ Bulgăroaic-o fi fost Buna,/ Iar părinții mei și eu/ Toți vorbeam limba română./ Azi, când sunt și eu părinte,/ Vreau copiii să-mi vorbească/ Și să plângă și să cânte/ Tot în limba românească.”, poem mai mult decât emblematic poate pentru întreaga Nouă Europă care, într-un fel, și prin pandemia aceasta, este încă în durerile Facerii, dar care va trebui să fie casa noastră, a tuturor, indiferent de etnie, de la Marea Neagră, Caucaz, dar poate și mai de departe, până la Atlantic, indiferent dacă suntem români, ucraineni, bulgari, turci, maghiari, secui, tătari, sârbi, chiar britanici, sic, ș.a.m.d. Deviza aceea, „unitate în diversitate”, este, la urma urmelor, tot Poezie! Adică Viață, cu sau fără șa! Fiecare după cum își așterne... orizonturile și legătura de lucernă!

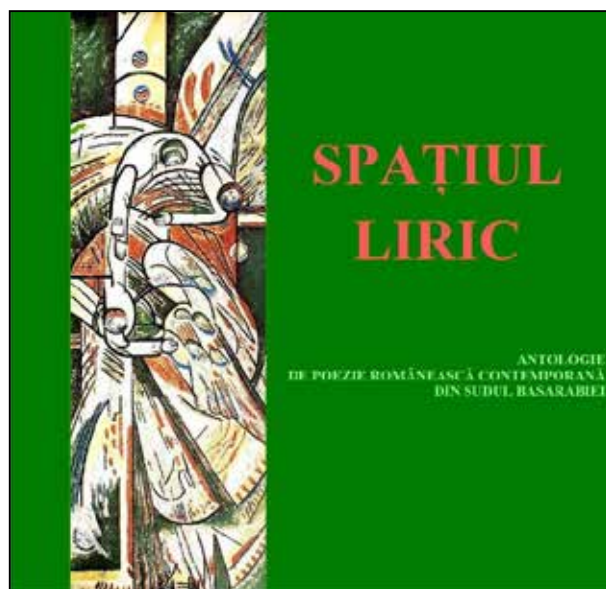
În economia lucrării, cuvinte aparte pentru oameni pe care am avut onoarea să-i cunosc personal: regretatul Valeriu Cojocaru și Ion Bâcu și Vadim Bacinschi, câțiva dintre cei mai inimoși păstrători ai specificului românesc în zonă, apărători, de fapt, ai unui fecund multiculturalism căruia umanismul îi poate fi îndatorat în fel și chip.

Ion Bâcu, poet, publicist, președinte al Cenaclului Literar „Ecol Bugeacului” din Ismail, de-un leat cu subsemnatul (născut la 27 ianuarie 1972, în satul Opișeni, raionul Hliboca, regiunea Cernăuți (Ucraina), se dovedește un scriitor din ce în ce mai matur, pe care îl așteptăm cu noi și noi volume personale.

Vadim Bacinschi, scriitor, jurnalist, membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova, s-a născut la 1 noiembrie 1958, în satul Răcești, raionul Șoldănești, Republica Moldova, într-o familie de învățători. A absolvit Facultatea de Jurnalism a Universității de Stat din Moldova (1979). În anii 1980 - 1987, activează la ziarul „Drapelul Roșu” din Florești (R. Moldova). În 1983, debutează cu diverse cicluri de versuri în săptămânalul „Literatura și Arta” și în ziarul „Tinerimea Moldovei”. În 1984, împreună cu familia, se stabilește la Odesa, unde locuiește și în prezent. Se angajează la ziarul „Cernomorsky maiak” („Farul de la Marea Neagră”), iar din 1990

până în 1992 redactează săptămânalul „Luceafărul” – prima publicație periodică în limba română apărută la Odesa în perioada postbelică. În 1989, debutează editorial cu placheta de versuri „Anotimpuri” în culegerea colectivă „Șapte poeți tineri”, care face parte din colecția „Debut” (Chișinău, „Literatura artistică”). Dacă ar fi să se acorde un premiu Badea Cârțan pentru merite deosebite în circulația publicațiilor în limba română, o ediție ar trebui să îi fie dedicată. Dialogul său cu Nicu Alifantis și Bacovia, în acest volum, este... antologic, dar „vinul dragostei” mai presus de orice dragoste simplă și omenească, poartă măsura de „nu mă uita” a Basarabiei, Bugeacului, Dunării, Ismailului, Mamei și Eminescului. „Imnul Basarabiei”, cu care începe grupajul și antologia, trebuie fără doar și poate să-și găsească și compozitorul: „La capăt de lume,/ la capăt de stele/ bat clopote grele/ și Dunărea-și varsă amarul/ în veșnicul Pont Euxin.../ Trecută prin foc și prin sabie,/ Țară de dor, Basarabie,/ Ție cu drag și durere azi mă închin./ Din lacrimi, din sânge/ și din nemurire/ el apele-și strânge./ El, Nistrul – sărmanul/ de veci năzdrăvanul,/ al neamului chin.../ Trecută prin foc și prin sabie,/ Țară de dor, Basarabie,/ Ție cu drag și durere azi mă închin./ Amarul și dorul/ și, sfânt, Tricolorul,/ ne sunt alinare./ Carpații și crucea/ lui Ștefan cel Mare/ cu zile ne țin.../ Trecută prin foc și prin sabie,/ Țară de dor, Basarabie,/ Ție cu drag și durere azi mă închin.”

Desigur, „la capăt de lume” începe măcar o altă lume, dar omenește, prea omenește și poate deloc nietzschean, afacerile de suflet și inimă, de simțire și de sentiment au „cântecele” lor, transmise mereu mai departe, urmașilor, urmașilor noștri. Poate cel mai convingător o fac istoricii, așa cum a fost Valeriu Cojocaru, omagiat și el astfel, care ne-a lăsat nu numai o operă istorică de o valoare inestimabilă, și prin cercetările sale, într-un fel aparte chiar eroice,

dar, iată, și niște poeme de o originalitate aparte, dintre care textul „Am să latru” este de o emoționalitate dusă aproape la un extremism „de centru”, vorba lui Radu Cosașu, plasticitatea ducând și către un volum tradus recent, pe care Valeriu Cojocaru nu avea cum să-l cunoască, „Suntem atât de inteligenți încât să înțelegem inteligența animalelor?": „Nu-mi pot părăsi Basarabia scumpă./ N-am nici voie./ Chiar dacă mi-ar propune tot aurul lumii -/ nu mă duc de aici./ Nu-mi dau voie nici păcatele.../ Nu numai ale mele./ Mă țin legat chiar patimile pământului acesta./ Am să le trăiesc împreună cu el./ Nu-mi pot lepăda mormintele străbunilor și limba lor./ Limba lor, care mai e vie, dar e trasă să moară./ Rămân aici./ Rămân aici fidel, ca un câine la casa stăpânului./ Am de ce să latru.”

Cu alte cuvinte, apropo de Frumusețea sentimentelor, un mesaj al unei astfel de cărți ar fi pentru cei care își pot uita atât de ușor strămoșii și istoria: Mai putem fi atât de inteligenți încât să-i înțelegem pe cei care își iubesc neamul și strămoșii?

O călărire „eminesciană” în zori, pe întinderile și culorile Bugeacului, ar fi un răspuns... Altul ar fi cel turlilor și clopotnițelor, de regăsit și în lucrările plastice, aceste faruri ale uscatului și uscăciunii sufletelor omenești, îndemn și la recitirea unei capodopere aproape uitate, „Clopotnița” de Ion Druță!

Iată, așadar, cam ce comori veți descoperi în această carte de inimă, eu reușind să surprind doar câteva aspecte ale vitalismului sobru al celor zece scriitori care, dincolo de ceea ce numim rural sau urban (literare), surprind cu o eleganță aparte Natura în splendoarea ei, înțelepciunea șoptind că-i „...mai mult nimic”, dar acest „nimic” este, de fapt, „Cerul și pământul”, precum în rugăciunea de căpătâi a creștinului, a omului credincios, „precum în ceruri, așa și pe pământ”! Un vitalism trecut prin diverse grile culturale, chemând la un dans al memoriei, ideilor, trăirilor, la o întâlnire de suflet pentru toți cei care pot trăi „dorul baștinii”, care pot simți, cu toată încărcătura misterioasă, tainică, poate purtând și acea întunecime lirică a oricărei interiorități, „Dreptul sângelui” din poemul lui Veaceslav Cușter: „Tăticul meu, ca sfântul de la Mira,/ Ne-a stat de veghe nopți, la căpătâi,/ Cu chipul blând, cu brațele trudite,/ Cu dragostea strămoșului dintâi./ Mămica mea, ca steaua din Betleem,/ Ne-a luminat ființele plâpânde./ Cu ochii calzi și inima curată,/ Cu dragostea străbunei mele blânde./ Părinții mei, ca niște Sfinți Părinți,/ Ne-au fost izvoare de înțelepciune./ Iubirea i-a unit și cununat./ Precum se reuniau cândva străbunii./ Noi am venit prin sânge și prin apă/ Viață și botez am moștenit./ Am fost Români, ca mama și ca tata,/ Iar roșul apă nu a devenit./ Tăticul meu a devenit țărână/ Și mama mea în lut s-a preschimbat./

Ei dăinuiesc, răscumpărați de Sânge,/ Noi suntem sânge neamestecat./ Ne-am dezunit de mamă și de tată./ De frații noștri am fost separați./ Ne-au rupt de Țară, fragmentând pământul./ Dar nu suntem străini, ci-nstrăinați./ Pământul geme și e plin de oase,/ Și crucile străbunilor visează./ Dar nu uitați: azi fiii lor vă cheamă./ Pământu-i mort, dar sângele viază!”

Din multe puncte de vedere, și doamnele antologatoare au simțit aceasta când au ales titlul antologiei, „Spațiul liric”, este (și) o mistică a spațiilor care (se) unesc, exterior și interior, timpurile, într-o horă a destinelor care pun lacrimile la locul lor în istorie: ce e val de mare, ca valul trece...

Ar fi nedrept să nu amintim în aceste rânduri de istorie culturală și numele celor care au adus spațialitatea și culorile la propriu, tot întru Duh, Sfânt Duh, în sprijinul cuvintelor și ideilor: Pavel Guțu, pictor basarabean, Camășovca (Hagi - Curda), raionul Ismail, regiunea Odesa, Ucraina; Fenea Petruț, pictoriță, Staroselie (Frumușica Veche) raionul Sărata, regiunea Odesa, Ucraina; Anatolie Gherasimov, pictor, Camășovca (Hagi - Curda), raionul Ismail, regiunea Odesa, Ucraina; Mihai Grecu, pictor basarabean, Faraonovca, raionul Sărata, regiunea Odesa, Ucraina; Liudmila Frunză, pictoriță, Plavni (Barta), raionul Reni, regiunea Odesa, Ucraina; Tudor Botin, pictor, Orlovca (Cartal), raionul Reni, regiunea Odesa, Ucraina.

INTERVIU

LIVIA CIUPERCĂ,**PROFESOR, ESEIST, EDITOR, ISTORIC ȘI CRITIC LITERAR**

► Ghiță NAZARE

Livia Ciupercă, reputat istoric, istoric și critic literar, eseist, poet și editor, profesor de înaltă ținută profesională, s-a născut în județul nostru, la Berești, în anul 1947. Este autoarea unei impresionante opere de restituire pentru contemporaneitate a multor personalități covurluiene - prelați, demnitari, cadre didactice, scriitori, publiciști, oameni de știință și de cultură, periodice ale vremurilor trecute etc. Astfel, Livia Ciupercă și-a concentrat preocupările științifice pentru punerea în valoare a unor personalități precum: Alexandru Papadopol-Calimach, Calistrat Hogaș, Ion Petrovici, Tudor Pamfile, Constantin C. Buzdugan, Cornelia Buzdugan-Hașeganu, Alexandru Lascarov-Moldoveanu, Paul Bujor, Gheorghe Bujoreanu, B. Iordan etc. De asemenea, ne-a adus în prim plan periodice gălățene, de la cele apărute în secolul al XIX-lea până la cele de azi, dintre care amintim: *Zburătorul*, *Revista Dunării*, *Concordia*, *Galații*, *Vocea Covurluiului*, *Poșta*, *Amicul pedagogiei*, *Biserica și Școala*, *Catedra*, *Orizonturi*, *Dunărea*, *Pagini dunărene*, *Incanescențe*, *Viața nouă*, *Viața liberă*, *Școala gălățeană* etc.

Filolog de profesie, absolventă a Universității București, Livia Ciupercă este membră a Uniunii Scriitorilor și a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, a unor organizații și asociații profesionale. A debutat publicistic în anul 1982, iar editorial în anul 1996. Este autoarea a zeci de lucrări științifice și a sute de studii și articole de specialitate și de metodică didactică, de istorie și critică literară. Pentru bogata sa activitate publicistică și editorială, Livia Ciupercă este răsplătită cu zeci de premii și diplome de excelență.

Doamna Ciupercă, aveți o biobibliografie impresionantă. Cum au fost posibile asemenea rezultate? Destăinuți-ne ceva din regimul și ritmul dumneavoastră de muncă.

Sunteți prea amabil, dar, să nu vă fie cu supărare, exagerați! Deloc „impresionantă”, având în vedere anii care și-au revărsat marama asupra ființei mele. Fără vorbe mari. Nu le merit. Întotdeauna mi-am cunoscut limitele. Însă nu am lăsat niciodată timpul să se risipească, călăuzindu-mă după principii

rostit, cândva, de filosoful Constantin Noica – „Nulla dies sine laetitia”.

Dar să o luăm cu începutul. Ce vă mai amintiți din anii de școală, despre colegi, despre profesori, despre primele întâlniri cu cartea?

Pentru fiecare dintre noi, cu certitudine, „începutul” se conservă în ierbarul imaginarului nostru, cu o doză de afectiune – pentru colegi, iar în ceea ce mă privește, un buchet de flori de „nu-mă-uita”, pentru o parte dintre profesorii mei de Limba și Literatura Română, cu precădere: prof. Theodor Creangă – din anii de gimnaziu; prof. univ. dr. Constantin Parfene (1929-2003) și prof. Harry Zuppermann (m. 1997) – din anii de liceu; prof. univ. dr. Nicolae Manolescu sau prof. univ. dr. Eugen Simion – coordonatorul lucrării mele de licență! Despre acești eminenti dascăli aș putea scrie o carte... Inima-mi lăcrimează gândind la frumusețea de caracter a domnului Creangă – cel de la care am învățat „abc”-ul Gramaticii, posibil imbold de a-i călca pe urme! Dar Domnul Harry Zuppermann? La 45 de ani de la absolvirea liceului... Eram pe Edgar Quinet... chiar la intrarea în Universitate, grăbită, cu privirea înspre înainte (semn bun?!), mă simt privită. Oprește bruscă. Cine credeți că era la doi pași de mine? Dl. Harry Zuppermann. Superbul nostru fost Profesor de Liceu. La fel de vertical, sobru, distant – și totuși, un gentleman. Cu același timbru apăsător, ușor cantant, disipat în nimicnicia prăfuită a mediului (nu-i nimic exagerat), rostește: „D-ș. Ciu-per-că?!” Cu vocea stinsă și zugrumată de emoție, de surpriză, de uimire, dar și de plăcerea revederii, răspund: „Domnule Profesor, ce plăcereee!...” O plăcere nesperată, deși n-ar fi trebuit să mă mire. Locul Domniei-sale a fost – ar fi trebuit să fie, dintotdeauna – în inima Capitalei... Cum de s-a rătăcit (în anii adolescenței mele) într-o urbe moldavă... Domnul le știe! Dar, poate, n-aș mai fi avut marea șansă... să-i cunosc severitatea și piscul de cunoștințe, impresionant! Și-atunci avut-am parte de câteva sfaturi de neuitat! Începuturile, stimulate domnule profesor Ghiță Nazare își păstrează parfumul lor. Neîntinat! Se poate uita vreodată acea senzație a trecutului meu de liceean?! În banca întâi.

Pe mijloc. Când dorea să răspund la vreo întrebare, Domnul Profesor îmi atingea cu degetul arătător creasta frunții și-apoi îmi rostea numele. Era cea mai pură atingere, gest de afecțiune, al omului de la care – în cei doi ani de liceu – manualul era fondul, dar baza o forma summa relațiilor Domniei sale, zbor necurmat (depășind mult programa aceluia timp-ne-timp) prin oaza Istoriei literaturii române (interbelice, cu precădere)!

Cum ați transformat dragostea de carte, de istorie, de literatură într-o profesie de credință a întregii vieți?

Simplu. Nesperat de simplu. Prin prezența la catedră a unor dascăli geniali. Și-acum, după mulți ani de la plecarea sufletului său spre zările nemuririi, nu-l pot uita pe Domnul Profesor Constantin Parfene. Da, peste ani, ne vom regăsi la Iași. Domnia sa – profesor-examinator la examenele, periodice, de „perfecționare”, adevărate examene, cu bilete, note, medii... Ehehei!... Ce timpuri! Mai târziu, fost-a pentru mine, prefațatorul unei lucrări de metodică sau prezent cu studenții – la orele de practică pedagogică... Dar și invitat de onoare la prezentarea vreunei cărți. Prin anii 2000, am fost invitată în mijlocul familiei Domniei sale – pentru a depăna amintiri și a vorbi despre manuscrisele care... Domnul știe! – odihnesc neajutate... de atâta timp!...

De la înălțimea unei bogate experiențe de viață și de creație, vă rog să „judecați” zicerea multor vârstnici că „pe vremea noastră...”, după care urmează, în contrast cu timpurile noastre, numai frumoase aduceri aminte. Vă rog să comentați realismul sau ficțiunea unei asemenea atitudini.

E adevărat, ne place să poetizăm trecutul, posibil, din dorința de a ne considera, neapărat, unici. Am convingerea, Domnul ne hărăzește parcursul existențial – cu suficiente povârnișuri, fulgere

și tunete. Nici nu s-ar putea altfel. Doar soare și cer senin?! Imposibil! Personal, am învins neprevăzutul – nu neapărat cu mult calm, dar, în mod cert, cu nădejde și credință. Îmi place să păstrez în memorie tot ce-mi este de folos – și șterg cu buretele tot ceea ce m-ar putea afecta. Între realitate și ficțiune postez raționalul. Doar astfel vom înflori – frumos și armonios.

În context, nu de puține ori presa noastră taxează cu necruțare multe aspecte din viața școlii: slaba pregătire a prea multor elevi/ studenți, abandonul școlar, lipsa de interes a multor elevi și părinți față de școală, incoerențe privind planurile, programele și manualele școlare, gravele carențe din educația elevilor/ studenților, a tinerilor. Exagerează presa sau școala nu mai are propriile instrumente pentru evitarea situațiilor respective

Nu vreau să fiu dură, nu vreau să mă socotesc cineva atotștiitoare, dar în învățământ se cuvine să rămână DOAR cei care simt că au chemare. Asemenea, și-n fruntea Ministerului de profil și a Inspectoratelor școlare. De acolo începe totul. Organizarea. S-ar impune reîntoarcerea la metodele implementate de „Școala haretiană”! Gimnaziști, liceeni, studenți nepregătiți vor deveni falși absolvenți cu diplomă, masterat, doctorat etc. Fără a intra în alte detalii. Cine are urechi de auzit... să ia aminte!

Doamna Ciupercă, să schimbăm registrul tematic al discuției noastre. Sunteți un reper în istoria și critica literară din România, cărțile dumneavoastră excelând prin restituirea pentru contemporaneitate a multor valori ale științei, didacticii, literaturii, ale culturii românești, în general, ale celei gălățene, în special. De unde asemenea preocupare în acest sens?

Spuneam, zilele trecute, la Festivalul Internațional al Cărții „AXIS LIBRI”, Galați, 7 iunie

2019, că – nu de puține ori – am fost întrebată (de loc ironic!) de ce mă preocupă scriitorii covurluieni, aflați pe treapta uitării iremediabile. E adevărat, o mare parte din rodul muncii mele de istoric și critic literar este dăruită acestei vechi provincii de la Dunărea de Jos, de unde-mi trag și eu rădăcinile. Și nu simt defel adâncire în magma inferioității, prin libera mea alegere, deoarece fiecare provincie îndeplinește o funcție morală, iar fiecare scriitor – definit *iresponsabil* (îmi asum afirmația) – mediocru este un fals. Și răspunsul meu îl întăresc cu o afirmație a unui înțelept, mult încercatul Nicolae Steinhart. Așadar, spun tare și răspicat: fiecare scriitor reprezintă o bună parte a domeniului sufletesc din care și-a hrănit copilăria, adolescența și maturitatea. Am (avem) obligația să ne cunoaștem TOȚI înaintașii – socotiți ei mici, mediocri sau reprezentativi – pentru că sinuozitatea evoluției fiecăruia dintre ei a evoluat (într-un timp anume) spre împlinirea intelectuală a epocii respective. De la fiecare avem a învăța ceva. De la fiecare.

Veniți deseori la Galați, la diferite manifestări culturale, literare (lansări de carte, festivaluri, simpozioane etc.). Aveți aici multe cunoștințe, mulți prieteni. Ca urmare, în cunoștință de cauză, vă rog să faceți câteva considerații referitoare la viața literară din Galați (autori/ scriitori, opere, manifestări culturale etc.).

Revin mereu în Orașul de la Dunăre cu aceeași plăcere, pentru că AICI atmosfera este caldă, primitoare, prietenoasă. Îmi doresc să fiu purtător de Istorie în acest Oraș – fost – PORTO FRANCO, în acest Oraș, unde Domnul Zanfir Ilie a zidit o CĂRĂMIDĂ la edificiul numit Biblioteca Județeană „V.A. Urechia” din Galați. În această instituție unde, periodic, scriitori și iubitori de literatură (de cultură, în general) devin o frumoasă familie. În această instituție, unde personalul (în mare majoritate, doamne bibliotecare), fiecare, cu o responsabilitate precisă, dă dovadă de profesionalism. Aici îmi place să vorbesc auditorului despre figuri reprezentative ale fostei așezări covurluiene. Cu precădere.

Apar la Galați câteva apreciate reviste de cultură și de educație: *Antares, Axis Libri, Dunărea de Jos, Boema, Porto Franco, Școala gălățeană* etc. La Tecuci, Tecuciul literar-artistic. La majoritatea dintre acestea colaborați și dumneavoastră. Deși cu multe sacrificii revistele respective există, au deja o tradiție. Considerați că acestea sunt rodul unui mediu cultural oportun sau rezultatul entuziasmului unor oameni pasionați?

Răspunsul înflorește în chiar întrebarea Dvs. O revistă nefinanțată nu trăiește oricât drag și bună-voință ar avea cineva. În interbelic, existau

„proprietari”, iar lupta cea mare era găsirea de abonați. Așa cum se procedează cu revista „Școala gălățeană”, pentru care aveți și sprijinul Inspectoratului Școlar Județean Galați. O colaborare fructuoasă, meritorie. Într-un mod asemănător ar trebui să se întâmple și în cazul celorlalte reviste. Colaborare cu Bibliotecile Județene din țară și cu alte foruri de cultură municipal și județene. Aș îndrăzni să spun că unora dintre revistele nominalizate de Dvs. Le lipsește promovarea. Sugerez utilizarea saiturilor UZPR și Agenția DE CARTE, cel puțin. Asemenea, „Viața liberă” ar putea avea o rubrică – lunară – pentru promovarea amintitelor publicații.

Axis Libri a devenit un brand al culturii gălățene. Revista, Editura, Salonul literar, Librăria, Festivalul Internațional de Carte poartă același nume, Axis Libri, toate sub cupola Bibliotecii Publice „V.A. Urechia”. De fapt, și discuția noastră va fi consemnată în revista Axis Libri. Cum se văd din țară, de la Iași, aceste fapte literare din urbea Galațiului?

Slăbuț. Și e mare păcat. Galațiul (nu poate) ci chiar este un model pentru multe orașe din țară. De altfel, scriitorii și editurile ieșene vă vizitează desul de des. Ce dovedește aceasta? Un plus pentru Galați.

Extinzând aria discuției noastre, vă rog să creionați câteva dintre trăsăturile definitorii ale literaturii românești posdecembriste. Există o literatură de provincie și o alta de centru, de capitală?

E falsă afirmația. Există persoane care, voit, lasă în umbră Provincia. Există (cu regret o spun) grupuri și grupulețe de interese. Ceea ce mă doare este depărtarea de substanța morală a unor scrieri literare. Aici e marea durere. Tocmai de aceea pledez pentru revigorarea scriitorilor interbelici, care s-ar cuveni să redevină model pentru tinerii noștri creatori.

Doamna Ciupercă, în finalul dialogului nostru, pentru consistența căruia vă mulțumesc, vă rog să vă referiți la proiectele dumneavoastră pe termen scurt și mediu. Când urmează să ne invitați la lansarea unei noi cărți semnată Livia Ciupercă?

Cu regret, nu-mi place să-mi dezvălui proiectele. Să nu credeți că sunt superstițioasă. Însă, îmi plac surprizele. Dacă devin, cu adevărat surprize. Oricum, vă mulțumesc, respectuos, pentru amabilitatea de a mă fi luat partener de dialog – pentru cititorii revistei *TECUCIUL LITERAR-ARTISTIC*, revistă pe care o apreciez și căreia-i doresc recunoaștere națională și internațională. O merită pe deplin!

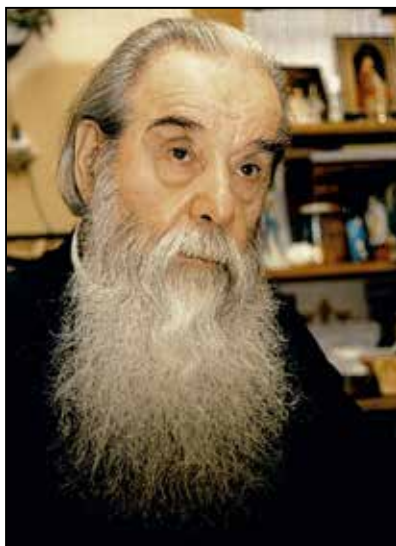

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

CONSTANTIN GALERIU

► Pr. Ionel RUSU

Cel care a intervenit pentru a fi eliberat din închisoarea de la Mărgineni a fost Gala Galaction, pe care l-a întâlnit mai târziu și căruia i-a povestit tratamentul din închisoare: „Și, în timp ce eram la pușcărie, socru-meu lucra în serviciu cu ginerele lui Gala Galaction. Și i-a spus lui Gala. Și Gala i-a trimis scrisoare lui Petru Groza, pentru mine: „Dragă Petrică, mă grăbesc. Cât de repede”. Adică e la bătrânețe – o figură de stil... Și apoi, după ce am venit din închisoare, mi-am dat seama, nu știam că el a intervenit pentru mine, dar mă afluam la Patriarhie, la Tipografia cărților bisericești și el m-a văzut și m-a luat de braț. Și-am mers de acolo, pe jos, până către Piața Victoriei, și m-a întrebat cum era în închisoare și așa mai departe, și i-am povestit un fapt. Eu am muncit oriunde și de aceea directorul închisorii a început să mă prețuiască, întrucât mă vedea, pe schele, că se făceau clădiri mari – acolo s-a făcut o fabrică de mobilă, dar de către noi, deținuții. Și, la un moment dat, era unul Bucevschi sau Bucescu, așa ceva, care era directorul șantierului, dar civil. Și, în discuțiile pe care le aveam, el spunea: „Ei, ei, ei, dar dacă dumneavoastră ați fi la putere, ce-ați face, cum v-ați purta?” Și-atunci i-am spus: «Domnule, uite cum ne-am purta: dumneavoastră sunteți comuniști și vă purtați ca niște comuniști. Noi suntem creștini și în orice perioadă m-aș purta ca un creștin». Replică simplă. Și Bucescu i-a spus-o directorului închisorii. Iar ăla a zis: «Ăla-i un popă deștept». Iar într-o noapte stăteam așa, în capul oaselor, nu dormeam, mă gândeam și eu. Și trece directorul cu politrucul, cu politicul, și mă vede. «Ce faci dumneata acolo?» Mă gândesc. «A! ăsta gândește!» Eu nu mi-am

Colui che è intervenuto per essere liberato dalla prigione di Margineni era Gala Galaction, il quale lo ha incontrato più tardi e al quale gli ha raccontato il trattamento in prigione: „E, mentre ero in prigione, mio suocero lavorava in servizio con il genero di Gala Galaction. E glielo ha detto a Gala.

E Gala gli ha inviato una lettera a Petru Groza, per me: „Caro Petrica, ho fretta. Prima possibile”. Cioè era in vecchiaia – una figura retorica... E poi, dopo che sono venuto dalla prigione, mi sono reso conto, non sapevo che lui è intervenuto per me, però mi trovavo al Patriarcato, alla Tipografia dei libri della chiesa e lui mi ha visto e mi ha preso per il braccio. E abbiamo camminato da lì, a piedi, fino alla Piazza della Vittoria, e mi ha chiesto come era in prigione e così via, e gli ho raccontato un fatto. Io ho lavorato ovunque e per questo il direttore della prigione ha iniziato ad apprezzarmi, in quanto mi vedeva, su ponteggi, che si facevano grandi edifici – lì è stata fatta una fabbrica di mobile, però da noi, detenuti. E, ad un certo punto, era uno Bucevschi o Bucescu, qualcosa del genere, il quale era direttore del cantiere, però civile. E, nelle discussioni che avevamo, lui diceva: „Ehi, ehi, ehi, ma se lei fosse al potere, cosa avreste fatto, come vi sareste comportato?” E allora gli ho detto: «Signore, ecco come ci comporteremo: voi siete comunisti e vi comportate come dei comunisti. Noi siamo cristiani e in qualsiasi periodo mi comporterei come un cristiano». Risposta semplice. E Bucescu glielo ha detto al direttore della prigione. E quello ha detto: «Quello è un prete intelligente». Ed in una notte stavo giusto così, seduto, non dormivo, pensavo anche io. E passa il direttore con l'istruttore politico del esercito sovietico, e mi vede. «Cosa fa lei lì?» Sto pensando. «Ah! Questo pensa!» Io non ho realizzato cosa vuol dire con «Questo pensa!» Quindi non avevi il permesso di pensare”¹.

dat seama ce a vrut să spună cu «Ăsta gândește!» Deci n-aveai voie să gândești”¹.

Anul 1952 (lunile iulie-august) a rămas în istorie cunoscut prin valul zecilor de mii de arestări în toată țara, creat după înlăturarea de către Iosif Visarionovici Stalin a dizidenței Ana Pauker – Vasile Luca – Teoharie Georgescu care nu a reușit să realizeze colectivizarea, impunându-se drept soluție canalul Dunăre – Marea Neagră construit de către țărani arestați. La „Peninsula” preoții erau supravegheați de brigadierul Zubrinski.

În închisoare a pătimit alături de pastorul ardelean Laszlo Desideriu, medicul Bârsan primar de la Bistrița, profesorul Ernest Bernea², doctorul Trifu (asistent al savantului Nicolae Paulescu), Șerban Brătianu, Victor Papillian și mulți alții. A lucrat și pe șantierul Ghencea. Acolo s-au simțit liberi, căci zicea: „Cât suntem noi de liberi și cât sunt robi cei ce ne păzesc”³.

Zilnic trebuia să sape nouă metri cubi și jumătate (9,5 m³) de pământ în schimbul unei bucăți de pâine, ajutându-i și pe alții. Se spune că după ce primea de acasă un pachet, el îndată îl împărțea întreg celorlalți colegi de suferință⁴. Avea voie doar la o carte poștală pe lună. Părintele săvârșea pe ascuns slujba Sfintei Liturghii, rostindu-o din memorie. Noaptea stătea de vorbă cu confrății de suferință (au fost aduși și o parte de la Pitești) și se ruga, iar la ora cincii dimineața se începea lucrul. Acolo a petrecut Crăciunul și Paștele, propovăduind celor din temniță pe Hristos. Nu putea fi vizitat de familie sau de rude, ci numai de Hristos, pe cale duhovnicească, el însuși mărturisind studenților: „Așa am biruit toate, așa le-am biruit. Cu prezența Mântuitorului, cu credința vie în el, cu această conștiință apostolică: Hristos este viața mea”⁵.

Note:

1. Dorin Popa, *op. cit.*, pp. 113-115.
2. Ernest Bernea (1905-1990), sociolog, etnolog, filosof, intelectual de referință al perioadei interbelice, tatăl lui Horia Bernea.
3. Sorin Dumitrescu, *Părintele Galeriu la 80 de ani. Părintele Galeriu sau tinerețe fără bătrânețe*, în ziarul «Ziua», 21 noiembrie 1998, p. 2.
4. Costion Nicolescu, *Un părinte emblematic al României la sfârșit de mileniu*, în «Mărturii silvestrene», anul II, nr. 11, București, 21 noiembrie 2006, ff. 5-6.
5. Mărturisire extrasă dintr-un interviu intitulat «Hristos este viața mea», acordat părintelui cu ocazia susținerii în cadrul conferințelor A.S.C.O.R. Iași a prelegerii „Ziua a VIII-a. Ortodoxia – Biserica îndreptată spre Înviere”.

L'anno 1952 (mesi luglio-agosto) è rimasto nella storia conosciuto attraverso l'onda della decina di migliaia di arresti in tutto il paese, creato dopo l'allontanamento da parte di Iosif Visarionovici Stalin della dissidente Ana Pauker – Vasile Luca – Teoharie Georgescu che non è riuscito a realizzare la collettivizzazione, imponendosi come soluzione il canale Danubio – Mar Nero costruito da parte dei contadini arrestati. Alla „Penisola” i preti erano sorvegliati dal brigadiere Zubrinski.

In prigione ha sofferto insieme al pastore della Transilvania Laszlo Desideriu, medico primario Barsan da Bistrita, professore Ernest Bernea², dottore Trifu (assistente dello scienziato Nicolae Paulescu), Serban Bratianu, Victor Papillian e tanti altri. Ha lavorato anche nel cantiere Ghencea. Lì si sono sentiti liberi, in quanto diceva: „Quanto siamo noi liberi e quanto sono servi coloro che ci sorvegliano”³.

Giornalmente doveva scavare nove metri cubi e mezzo (9,5 m³) di terra in cambio di un pezzo di pane, aiutando anche ad altri. Si dice che dopo che riceveva da casa un pacco, lui subito lo divideva interamente agli altri compagni di sofferenza⁴. Aveva il permesso solo ad una cartolina postale al mese. Il padre compieva di nascosto la Santa Messa, dicendola dalla memoria. Di notte stava a parlare con i compagni di sofferenza (sono stati portati anche una parte da Pitesti) e pregava, poi alle cinque del mattino iniziava il lavoro. Lì è stato sia a Natale che Pasqua, predicando a coloro che erano in prigione a Cristo. Non poteva essere visitato dalla famiglia o dai parenti, ma solo da Cristo, spiritualmente, lui stesso confessando ai studenti: „Così ho vinto tutto, così ho vinto. Con la presenza del Salvatore, con la fede viva in lui, con questa coscienza apostolica: Cristo è la mia vita”⁵.

Note:

1. Dorin Popa, *op. cit.*, pp. 113-115.
2. Ernest Bernea (1905-1990), sociologo, etnolog, filosofo, intellettuale di riferimento del periodo interbellico, padre di Horia Bernea.
3. Sorin Dumitrescu, *Padre Galeriu ai 80 anni. Padre Galeriu oppure giovinezza senza vecchiezza*, nel giornale «Ziua», 21 novembre 1998, p. 2.
4. Costion Nicolescu, *Un padre emblematico della Romania alla fine del millennio*, in «Confessioni silvestre», anno II, nr. 11, Bucarest, 21 novembre 2006, ff. 5-6.
5. Confessione estratta da un'intervista chiamato «Cristo è la mia vita», accordato al padre in occasione del svolgimento nel contesto delle conferenze dell'Associazione dei Studenti Cristiano-Ortodossi Romeni Iasi della conferenza „Giorno VIII °. Ortodossia – La Chiesa direzionata verso la Risurrezione”.

INTERVIU

INVITATUL REDACȚIEI: ARTISTUL PLASTIC TEODOR VIȘAN

► Ghiță NAZARE

Domnule Vișan, faceți parte din categoria artiștilor plastici gălățeni cu o bogată activitate artistică, cu multă, multă experiență. Se spune adesea că în domeniul creației 99% este muncă și doar 1% talent. Dumneavoastră ce părere aveți?

Activitatea mea în domeniul artelor vizuale a început încă din copilărie și adolescență. Îmi plăcea să desenez, mai întâi cu degetul pe nisip sau pe pământul umed, așa cum fac mai toți copiii. Pe urmă a venit școala și aici am făcut cunoștință cu creionul și caietul de desen. Bineînțeles și cu îndrumările doamnei învățătoare. Aptitudinile mele au început să se dezvolte, astfel încât, la un moment dat, desenul m-a captivat. Linia și culoarea au început să devină principalele mele elemente de exprimare. Privind în urmă, îmi dau seama că experiența mea de acum este un cumul al anilor și muncii din fața șevaletului. Da, talentul este foarte important în creație, dar el nu este suficient, numai studiind, muncind, lucrând permanent îl poți dezvolta și încununa cu realizări care să-ți facă cinste în primul rând ție ca artist și să fie de folos celor care vin în contact cu produsul tău artistic. Bucuria orelor de muncă este răsplătită prin ceea ce se numește operă de artă, în care tu ai încorporat emoții, sentimente, gânduri, idei, trăiri sufletești.

Ce resorturi v-au înrâurit creația artistică? Ați avut mentori sau a fost o chemare interioară? Cum a fost începutul? Care a fost semnalul primelor succese?

Resorturile țin de intimitatea ființei mele, de forumul meu lăuntric. Aici am găsit îndemnul și forța înălțătoare de a exprima prin linii și culoare ceea ce simt. Mentorii mei au fost marii pictori interbelici ale căror opere am avut posibilitatea să le admir în Muzeul de Artă din Galați, dar și în muzee din București sau din alte orașe din țară. Ei au constituit modelele pe care le-am urmat și a căror lecție m-am străduit să o învăț. Pot spune că lecția lor mi-a călăuzit prin ani demersul artistic. Care a fost semnalul primelor succese? N-aș putea să vă spun, fiindcă acestea vin încet, cu picătura, aproape

că nu-ți dai seama. Cred totuși că un moment esențial în devenirea mea artistică îl reprezintă prima expoziție personală, pe care am deschis-o în iunie 1968 la Casa de Cultură a Municipiului Galați, după ce mai înainte, în 1966 și 1967, participasem la unele manifestări colective. Am expus atunci 57 de lucrări de pictură și grafică. Aveam doar 25 de ani. Atunci am beneficiat și de o cronică plastică a lui Corneliu Stoica, apărută în ziarul „Viața nouă”. Prietenul meu de acum nu a fost atunci atât de încântat de tot ceea ce am expus, recomandându-mi o selecție mai riguroasă a lucrărilor, o mai bună organizare a elementelor compoziționale și folosirea unei palete coloristice mai luminoase, observații de care am ținut seama mai apoi.

Cum ați evoluat? Vă rog să conturați câteva repere din cariera Dv. artistică. Mă refer în primul rând la manifestări artistice la care ați participat în Galați, în țară, în străinătate.

După expoziția din anul 1968 am fost mult mai atent la pictura artiștilor care formează pleiada de aur a picturii românești: Grigorescu, Luchian, Petrașcu, Pallady, Ressu, Tonitza, Șirato, Ghiță, Bunescu etc. În același timp am urmărit tendințele înnoitoare care se manifestau în arta contemporană. Am fost atras de pop-art și am realizat o serie de lucrări care îmi plac și acum. Pe urmă am rămas credincios postimpresionismului. Mi-am organizat 45 de expoziții personale deschise în Galați, București, Iași, Brașov, Craiova, Slobozia, Bârlad, Tecuci, Brăila, Hunedoara, Fălticeni, Bacău etc. Am participat la multe expoziții cu caracter național de la București, Iași, Bacău, Piatra Neamț, Brăila, Târgoviște, Pitești, dar și la altele din Franța, Belgia, Rusia, Anglia, Cehia. Din aceste expoziții foarte multe tablouri de-ale mele au ajuns în colecții de stat și private.

Dar critica de specialitate cum v-a primit? Va rog să exemplificați.

Critica de specialitate este uneori subiectivă, însă mie mi-a fost favorabilă, m-a primit bine, nu m-a pus cu fața la perete. Au scris pozitiv critici de artă foarte bine cotați: Virgil Mocanu („România liberă”),

Cristina Angelescu („Săptămâna”), Corneliu Antim („Luceafărul”), Valentin Ciucă, Maria Magdalena Crișan, Corneliu Ostahie, Corneliu Stoica, Mariana Cocoș-Tomozei ș. a.

Domnule Vișan, care este tematica Dv. predilectă în creația artistică?

Tematica lucrărilor mele este variată, în funcție și de genurile și tehnicile abordate. Peisajul este, bineînțeles, pe primul loc. Urmează natura statică, portretul, compoziția, nudul. Mă preocupă îndeaproape Omul, pictat în fel și fel de ipostaze, problemele sociale. În peisajele mele veți întâlni priveliști din natură, aspecte urbane, secvențe din mediul rural, de pe Dunăre, din Portul Mineralier, din Deltă, din Bălțile Brăilei sau din zonele montane. Nu aș vrea să mă laud, dar cred că sunt pictorul în creația căruia Galații, orașul în care m-am născut, trăiesc și creez, apare atât de frecvent. Un critic ieșean aprecia faptul că din lucrările mele s-ar putea alcătui o monografie vizuală a Galațiilor. Cunoașteți, de asemenea, galeria mea de portrete unde pot fi întâlniți scriitori, actori, artiști plastici, oameni de știință, istorici, dar și oameni simpli, umili, oameni ai străzii, copii.

Putem vorbi de un stil „Teodor Vișan” în arta plastică gălățeană și românească? Prin ce elemente se individualizează?

Nu știu dacă stilul meu să-l numesc „Teodor Vișan”. Știu însă că sunt un postimpresionist care recrează realitatea pe care o vede și simte, o interpretează, astfel încât să emoționeze iubitorii de

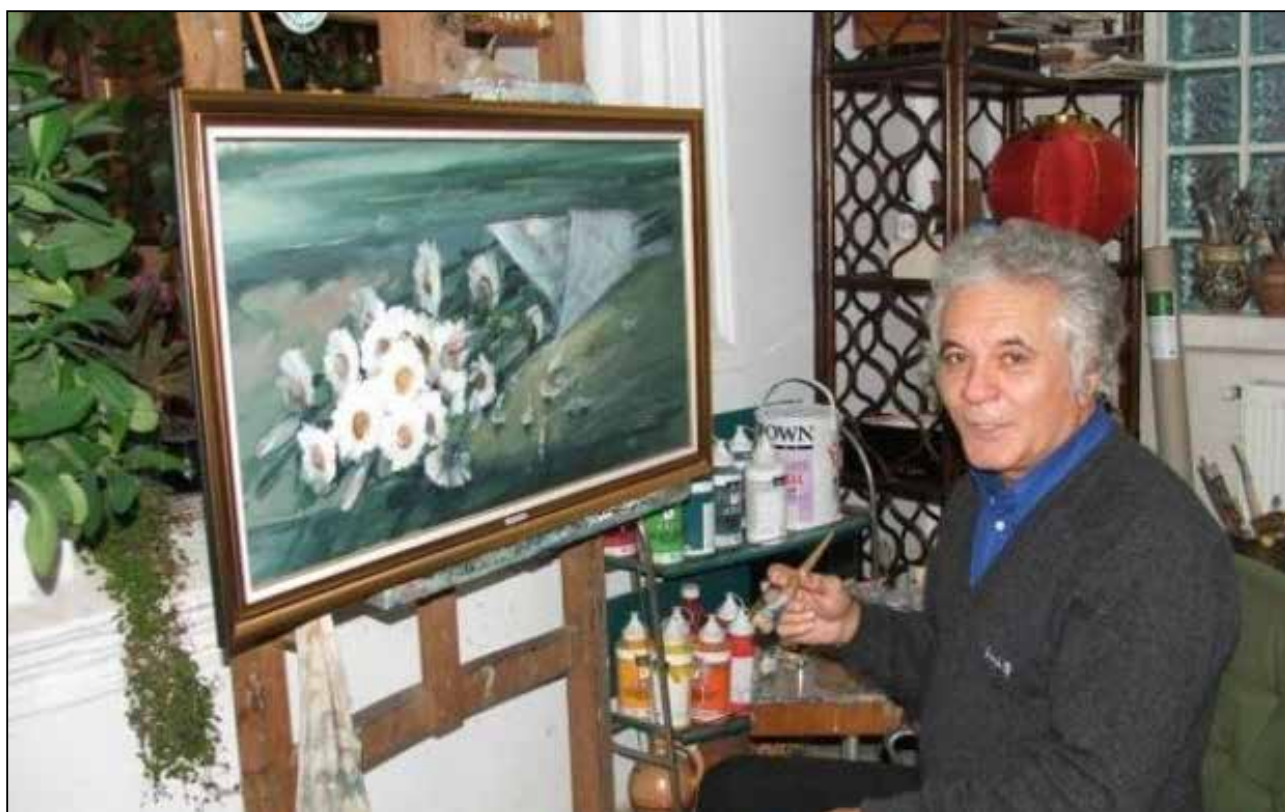
frumos și să-i înalțe spiritual. Oricum, cine urmărește creația mea, intrând într-o expoziție colectivă, poate recunoaște tablourile mele și fără să aibă o etichetă cu numele meu. Pictura mea este robustă, optimistă, bine desenată și bine colorată, cromatica este vie, tonurile sunt armonioase, iar formele sunt foarte clare. Linia desenului este modernă. Subiectele atrag, îndemnându-te să le privești cu plăcere.

Evident, arta vizuală, ca și alte domenii ale creației, are un puternic mesaj educativ. În acest sens, ce i-ați sugera unui vizitator obișnuit să urmărească într-o expoziție?

Opera de artă este o operă deschisă la nivelul limbajului. Ea va fi receptată și percepută în funcție de pregătirea și cultura fiecărui iubitor de frumos. Ce trebuie să urmărească vizitatorul? Tot, adică conținut, compoziție, desen, culoare, să facă asociații cu alte creații ale aceluiași autor. Pictura și grafica mea nu sunt sofisticate, nu creează neliniști și dureri de cap, cum se mai întâmplă uneori, ci se lecturează cu ușurință, emoționează. Nu cred că ar fi vreun ins care să părăsească expoziția cu sentimentul că nu a înțeles ce am vrut să exprim în lucrarea respectivă.

Dați-mi câteva exemple ale confirmării valorii Dv. artistice. Titluri, medalii, diplome, albume etc.

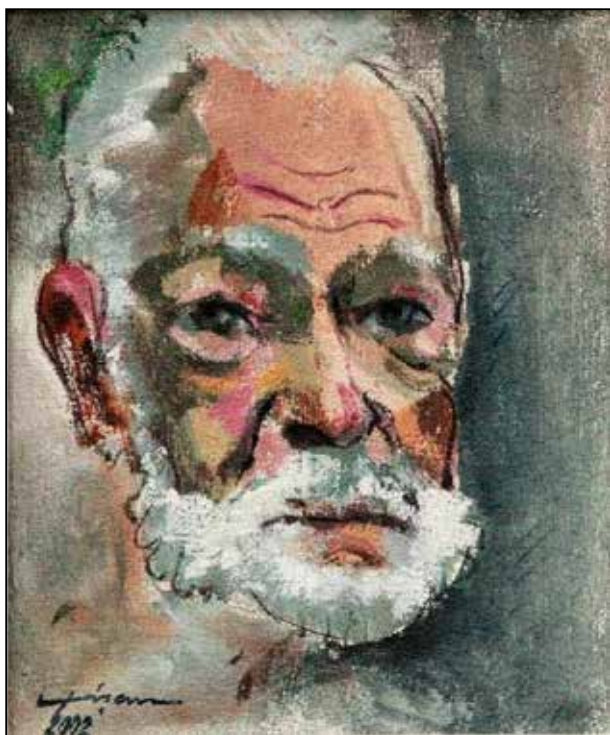
Am amintit deja de felul cum creația mea a fost primită de criticii de specialitate. Printre cele mai importante distincții aș aminti doar trei, fiindcă nu consider atât de relevant numărul diplomelor și

medaliilor: Premiul la Festivalul Internațional de Artă de la Moscova (1987); Premiul Municipiului Galați (2010); Premiul de Excelență al Filialei Galați a U. A. P. R. pentru Pictură (2017). Am publicat până acum trei albume de artă, ultimele două, din 2003 și 2014, având texte critice scrise de criticii și istoricii de artă Corneliu Stoica și Valentin Ciucă. Sunt cuprins în „Enciclopedia artiștilor români contemporani” vol. I, Editura Arc 2000, București 1996 (autori, Alexandru Cebuc, Vasile Florea, Negoită Lăptoiu), în „Un secol de arte frumoase în Moldova”, vol. II, Editura Art XXI, Iași, 2010 (autor, Valentin Ciucă), în „Dicționarul ilustrat al artelor frumoase în Moldova, 1800 – 2010”, Editura Art XXI, Iași 2011 (autor, Valentin Ciucă), în cele două ediții ale „Dicționarului artiștilor plastici gălățeni”, ediția I, Editura „Terra”, Focșani, 2007; ediția a II-a, Editura „Axis Libri”, Galați, 2013 (autor, Corneliu Stoica). Cred că o dovadă a prețurii mele o constituie și multele tabere de creație la care am fost invitat să particip, organizate la Sovata, Golubak –Veliko Grădište (Serbia), Sinaia, Banska Bystrica (Slovacia), Boholț, Craiova, Sticlărie-Scobinți, Întorsura Buzăului, Balcik, Hârlău, Bucium etc.

Sunteți gălățean get-beget. Cum se vede Galațiul de azi în comparație cu cel de ieri, prin ochii, mintea și sufletul unui artist plastic? Ce place, ce nu?

Uitându-mă în urmă, nu pot să constat decât că fiecare perioadă are frumusețile ei. Arhitectura, străzile, oamenii au suferit transformări radicale. Galațiul, ca și întreaga țară, este într-o continuă transformare și trebuie să-l acceptăm așa cum este. Nu pot însă să trec cu vederea faptul că după anul

1990 s-a produs o dughenizare a orașului, în sensul că pe la parterul a foarte multe blocuri au apărut construcții anoste, considerate de proprietarii lor drept balcoane, dar care artă ca niște cazemate, stricănd estetica blocurilor. Primăria și Inspekția în construcții nu au vegheat suficient la frumusețea orașului. De asemenea, nu pot fi mulțumit de felul cum arată lucrările de artă monumentală create în cele șase ediții ale Taberei de sculptură în metal. Cel puțin cele din Parcul „Cloșca”, sunt groznice. Au pe ele fel de fel de inscripții și imagini, rugina le răpune. Mi-ar place să văd mai multe monumente dedicate marilor personalități ale orașului.

Domnule Vișan, din păcate, în lumea plasticienilor, scriitorilor, creatorilor, în general, nu există prea mare frățietate, armonie, prietenie. Care sunt relațiile în lumea artiștilor plastici gălățeni?

Arta plastică în general este o artă individuală, fiecare creator are personalitatea și particularitățile lui. În mișcarea plastică gălățeană relațiile dintre artiști sunt normale, profesionale. Avem un președinte în persoana pictorului Sava David – născut în zonă, la Cosmești - care unește, care creează o atmosferă prielnică creației și stimulării acesteia. Este poate singura filială din țară unde de mai mulți ani se organizează Gala Artelor, unde cei merituoși, cu expoziții personale și participări la manifestări de profil locale și naționale sunt premiați.

Creator fiind, vă rog să propuneți forurilor culturale și politico-administrative gălățene câteva teme plastice care să înfrumusețeze urbea noastră.

Am amintit deja de busturi dedicate unor mari personalități ale Galațiului. N-ar fi rău nici decorarea exterioarelor unor blocuri, organizarea unei Bienale Internaționale de Artă „Nicolae Mantu”, sprijinirea artiștilor care nu au încă un atelier de creație, achiziționarea, așa cum se proceda înainte de 1990, a unor lucrări din expozițiile artiștilor gălățeni.

Recent, ați deschis o expoziție personală la galeriile de Artă „Nicolae Mantu”. Privind în perspectivă, la ce să ne așteptăm din partea artistului Teodor Vișan?

Eu sunt un artist foarte activ. Nu trece o zi care să nu mă găsească în fața șevaletului sau a planșetei de desen. Îmi doresc să am o sănătate deplină pentru ca să-mi mențin ritmul de lucru. În aceste condiții, desigur, voi organiza expoziții și în alte localități, fiindcă am solicitări și, bineînțeles, nu-i voi neglija nici pe iubitorii de frumos din Tecuci. Sper să-mi ajute bunul Dumnezeu să realizez ceea ce gândesc.

Vă mulțumesc!

PROZĂ

DOMICILIU FORȚAT

Fragment din volumul

„Îngropând Mașina de Scris: Copilărie sub ochii Securității“

► Carmen BUGAN

Holul nostru e plin cu cizme și pantofi de toate mărimile; cuielele gem sub hainele de iarnă. Tanti Săftica ajunge pe la 11 dimineața cu o găină și ouă proaspete într-un coș de răchită. Sub năframa cu trandafiri roz, cu pistiluri brodate din fir auriu, își ascunde privirea îngrijorată și, când o sărut pe obraji, simt boarea proaspătă a vântului de afară. Cu ochii umezi albaștri și ulei de nucă în păr, bunicul poartă costumul negru de biserică, proaspăt periat, mirosind încă a tămâie: aduce câteva sticle cu vin roșu care clinchetesc, ciocnindu-se una de alta, într-o sacoșă de pânză pătată. Titi și Ionică, Fănel, Costel și Nuța, Florin – fiii lui tanti Săftica și familiile lor – au adus garoafe roșii, brânză telemea, smântână și poale-n brâu. Tanti Bălașa și unchiul Dan au venit cu chiftele proaspete și sarmale în frunză de viță, calde încă în castroanele adânci. Toate femeile s-au adunat în bucătăria de vară ca să pregătească prânzul. Bărbații se împart între cei care taie lemne, să țină focul aprins în bucătăria de iarnă pentru a coace pâine, și cei care beau primele pahare cu vin. Loredana e plecată la școală, însă i-am telefonat azi dimineață și o așteptăm să vină cu primul tren. Merg cu Cătălin de la un grup la altul, ascultând diverse conversații, și încerc s-o potolesc pe bunica Floarea, care este atât de emoționată, încât vrea să spună fiecăruia câtă durere și suferință i-a adus băiatul ei drag și că, de acum încolo, va avea ea grijă să-i dea bătaie și să-l țină lângă fusta ei, „ca o mamă adevărată”.

Cu prilejul întoarcerii tatei acasă, toată lumea o felicită pe mama. „Acum, că ți s-a întors bărbatul acasă, nu trebuie să mai ai nicio grijă”, îi spune tanti Bălașa care, în lipsa tatei, a fost cu adevărat pentru mama o soră mai mare, înțeleaptă și răbdătoare.

„O femeie fără bărbat e mult mai neputincioasă; așa că, acum că sunteți din nou o familie întregă, ai grijă să-ți ții bărbatul departe de necaz”, surâde tanti Săftica, care știe destul de bine cum trăim de pe o zi pe alta. Iar mama strălucește, între cele două surori ale ei, cu obraji subțiri, având acum culoarea merelor ionatane, cu mâinile afundate în cocă și brațele la fel de albe ca aluatul; aproape că nu îmi

vine să cred că și-a dezgropat rochia tricotată din mohair purpuriu și și-a făcut bucle – parcă visez! Unchiul Dan o bate pe umăr:

„Iată-te, inimoaso, ce mândră ești acum, că ți-a venit bărbatul acasă. Vezi, și tu și copiii ați scăpat cu bine, iar noi nu trebuie să vă mai purtăm de grijă. Și uite cum a crescut și Cătălin până la urmă, vezi?”

De fapt, mă gândesc, masa asta ar trebui să fie dată în cinstea rudelor noastre; doar ele cunosc interogatoriile, intimidările și amenințările pe care le-au primit din partea Securității în ultimii cinci ani, numai pentru că au venit la noi în vizită sau să ne ajute.

Conversația pe care nu o avem este exact aceasta: cum a aflat fiecare din ei despre protestul tatei și arestarea lui; ce întrebări li s-au pus în timpul interogatoriilor; cum s-au putut ei descurca, în timp ce erau urmăriți și convocați la întâmplare, aproape în fiecare săptămână și lună în toți acești ani, să dea „declarații” privind „activitatea” lor? Întrebări ca acestea n-au fost puse niciodată: din fețele placide ale bunicului, unchiului Dan, și vărului Titi – fiecare zâmbind, mulțumit să se așeze cu tata la masă și să-l privească drept în ochii încă roșii, după frigul din tren - și din aspectul impecabil al cămășilor apretate și al cravatelor aranjate, nimeni n-ar fi putut bănui că ei suferiseră, doar pentru că erau rudele lui.

În ce-l privește pe tata, mor de curiozitate să-mi descrie în amănunt senzația pe care a avut-o când i s-a spus că era liber. Mi-l puteam imagina doar începând să respire adânc aerul rece de iarnă, din afara închisorii Aiud, cu trepidația pe care v-a fi simțit-o în pieptul înghețat. Abia mult mai târziu, când viața ne va duce departe de microfoanele secrete de-acasă, voi afla că, la Aiud, tatei i se repartizase aceeași celulă (numărul 20), unde fusese închis în regim de izolare, cu aproape douăzeci de ani în urmă, și că același gardian, care-l supraveghease în tinerețe, l-a recunoscut. Aveam să-i povestesc atunci tatei cum, în timp ce hoinăream prin Sligo, în Irlanda, zidurile aceluia oraș îmi amintiseră deodată, prin nu știu ce declin al memoriei, de zidurile cetății Aiudului. Tata o să-mi spună că, în noaptea când

fuse eliberat din închisoare, crezuse că încercu să-l amăgească, trimițându-l în afara porților, doar pentru a-l împușca, și că, atunci când s-a urcat în tren cu bocceaua de haine, i se părea că visează. În timpul călătoriei spre casă, de-a lungul a două zile parcurse dintr-un tren pe altul, i se părea că visează și se lăsa îmbătat de mirosul oamenilor liberi și de aerul rece și proaspăt, care năvălea prin ușile deschise, când trenul se oprea prin gări. De ziua mea, când voi împlini douăzeci și șase de ani, tata îmi va spune, cu buzele înroșite de Feteasca neagră și o bucată de brânză în mână, că, la douăzeci și șase de ani, el era deja dizident politic și suferea de pe urma primelor bătăi:

„Ehei, Carmenuțo, mă transformaseră într-un sac de box; cu cătușe la mâini și legat la ochi, mă îmbrânceau printr-un labirint de coridoare, prin subsolul mirosind a mucegai, și mă pasau de la unul la altul, lovindu-mă cu piciorul și pumnii, să-mi distrugă fața. Dar am continuat să lupt, pentru dreptul de-a vorbi liber și de-a fi auzit.”

Nu conta ce-aș fi putut eu simți, în timp ce-i ascultam mărturisirea.

Dar mai sunt atatea întrebări ce-mi tot revin în minte, de-atâția ani: se simțise tata vreodată vinovat, pentru că mă lăsase singură în casă, fără hrană, și fără să-mi spună când se va întoarce? I-a fost dor de mine? A regretat el vreodată că-l lăsase pe Cătălin bolnav și pe mama fără vreun ajutor în spital? I-a părut rău că nu-și luase rămas bun de la Loredana, sau măcar s-a gândit vreodată la ea? Și-a imaginat ce avea să ni se întâmple din cauza lui? Credea el, într-adevăr, că noi, carne din carnea și sânge din sângele lui, puteam fi comparați cu lupta pentru drepturile omului în țara noastră? Bineînțeles, nu pot să-i pun asemenea întrebări, în noaptea eliberării lui din închisoare; dar atunci când, până la urmă, i le voi pune, el îmi va spune că se gândise la toate acestea și că, uneori, trebuie să sacrifici o familie pentru o țară.

Nu conta ce-aș fi putut eu simți atunci. Mai bine să nu judeci, mai bine să încerci să înțelegi sau să observi: a-l judeca poate fi periculos în astfel de situații. Iar întrebările mele sunt oricum prea lungi.

Acum Titi, în timp ce bucle de păr negru îi cad peste frunte, ține să-i explice tatei că tocmai a început să construiască o seră de gladiole în curtea din spatele casei bunicului, și că a găsit bulbi din care vor răsări flori de toate culorile:

„Construiesc o seră pentru ele și vreau să le vând apoi la piață. E-o afacere rentabilă mai ales vara, când se fac cele mai multe nunți. Fetițele mele pot vinde florile, iar eu le pot da o mână de ajutor, la sfârșit de săptămână.”

Astfel, conversația din raza de ascultare a microfoanelor secrete continuă, despre câinii care îmbătrânesc, pisicile care își pierd vederea, grădinile și copiii care cresc. Într-o situație normală, nimeni nu și-ar imagina, că ar merita să discuți despre altceva, în timpul unui prânz sărbătoresc de duminică, la întoarcerea cuiva acasă. Dar mă întreb, oare câți oameni se întorc în fiecare zi de la închisoare?

Mirosurile de mâncare, trosnetul vreascurilor de pe foc armonizat cu murmurul conversațiilor care umplu întreaga casă, îmbujorarea obrazilor aprinși de vin îmi încântă sufletul. Iau un pahar mare cu vin și, în timp ce sorb din el, încep să merg prin casă, cu Cătălin agățat ca un rucsac de spatele meu, în timp ce mănâncă o felie de cozonac, din care-mi cad firimituri în păr. Garoafele roșii, din vaza de sticlă de pe masă, par să adune toate trăirile noastre înlăuntrul petalelor lor. Sărbătorim totul cu garoafe.

„Miorițo, mergem la primărie să ne recăsătorim”, îl aud pe tata spunându-i mamei.

„Bineînțeles, e primul lucru pe care-l vom face mâine dimineață. Tatăl meu o să ne fie martor.”

*

Deși latră la agenții Securității de cinci ani, Bombonica nu scapă niciun prilej de a-i trage de cracul pantalonilor sau de pulpana hainei, arătându-și colții în cea mai expresivă formă a dezgustului. De-asta o iubesc; iar acum, în primele zile după întoarcerea tatei acasă, cățelușă primește laude și din partea lui. Bărbatul venit de dimineață, cu pălărie neagră de oraș, haină de piele maro lungă până peste genunchi, și geantă diplomat, vrea să vorbească singur cu tata. Dar ușile sunt larg deschise, nimeni n-o poate potoli pe Bombonica până când nu ne roagă el, iar eu ascult din antreu ce-i spune tatei.

„Sunt aici să te anunț că ești arestat la domiciliu. Asta înseamnă că trebuie să raportezi la postul de miliție în fiecare dimineață și în fiecare seară; și ai voie să te deplasezi doar până la magazinul de peste drum, să cumperi de mâncare. Dacă dorești să-ți vizitezi rudele sau prietenii, trebuie mai întâi să ne confirmi scopul și lungimea vizitei, pe cine vei vizita, și să raportezi la plecare și la întoarcere. Sfatul meu este să nu pleci nicăieri, pentru a evita complicațiile. Te supraveghem de peste drum, din spatele casei, și din casa de la colțul străzii -oricine vine să te viziteze va fi interogat. Vom patrula în jurul casei zi și noapte, așa că, dacă încerci s-o faci pe deșteptul, vei fi băgat înapoi la închisoare. Ți-e clar?”

„Da.”

„Bine. Soția și copiii tăi au voie să meargă la serviciu, la școală, și la cumpărături; dar n-aveți voie

să părăsiți perimetrul orașului Tecuci. Membrii familiei le este interzis să iasă din sat și din oraș.”

„Tăticule, până când va dura asta?”, intru și eu în discuție, chiar când agentul Securității pleca.

„Lasă-mă-n pace!”

*

Suntem pe cale de a adormi. Uleiul candelii de deasupra sobei, pe peretele casei dinspre răsărit, s-a consumat. Nu știu dacă eu visez urât, dar tata strigă prin somn cuvinte de neînțeles despre un hoț, în timp ce mama încearcă să-l stăpânească. Amândoi sunt lângă ușă. Tata ține securea în mână.

„Nu-i nimeni, Nelule! N-aud nimic suspect în casă.”

„Ești sigură? Hai, să controlăm împreună toate camerele și dulapurile. Nimeni nu poate intra neinvitat în casa mea: nimeni, sau îl omor!”

„Are coșmaruri,” spune bunica Floarea. „Cu câțva timp în urmă, cerea în somn să i se dea o pauză de lucru. Nu știu cum se va descurca săraca maică-ta cu el, după ce plec mâine dimineață. I-am spus lui Nelu de atâtea ori: nu te juca cu oamenii aștia, dacă vrei să nu dai de bucluc. Uite acum ce-a ajuns din tatăl vostru. Mergeți la culcare, copiii!”

*

Când mă întorc de la școală, îl găsesc pe tata în sufragerie, scotocind prin dulapuri, cu toate hârtiile, baticurile mamei, cărțile mele și ziarele împrăștiate pe podea.

„Ce cauți?”

„Lasă-mă-n pace. Vreau să văd dacă toate sunt așa cum le-am lăsat.”

„Tată, în afară de percheziții, când totul a fost răscolit, iar casetele audio, mânușile, și mașinile matală de scris au fost confiscate de tovarăși, totul a rămas aici - e adevărat, lucrurile sunt poate rearanjate acum în ordinea în care ți le-am pus, împreună cu Loredana, când am refăcut casa. Care-i problema matală?”

Tata se uită uluit la mine iar eu continui, de acum furioasă:

„Ți-e frică să nu-ți fi șters urmele? Fii liniștit, nimeni nu te-a uitat, nimeni nu ți-a golit dulapurile și nu ți-a dat hainele de pomană. Eu ți-am purtat pijamalele verzi, dacă nu ți-e cu supărare, fiindcă sunt mai călduroase și mai largi decât ale mele, dar nu trebuie să te supere asta. N-am de gând să arunc lucrurile pe care le-ai scos afară. Pune-le acum, matală, pe toate înapoi la locul lor!”

Alerg în bucătărie și-mi trântesc ghiozdanul pe masă. Ciudățeniile tatei nu se opresc aici. Când i se face foame, cere voie, de la cei din jur, să mănânce. Când merge la baie, cere voie. Când vrea încă un

pahar cu apă, iar cere voie. Avem fețele umflate de plâns, fiindcă nu știm ce să mai facem cu el.

„Bineînțeles, poți face ce vrei”, îi spune mama tatei. „E casa ta, ți-amintești?”

Dar de când s-a întors acasă, tata are aceeași ochi înroșiți și aceeași față de om chinuit. Nu surâde (nu că ar fi făcut-o înainte de a fi plecat). Domiciliul forțat începe să-l marcheze. Se plimbă dintr-o parte într-alta a casei, ca un urs într-o cușcă: intimidat, apoi mânios; înspăimântat că nu ne mai pasă de el, apoi simțind-se inutil sau jignit. Încetul cu încetul, casa asta începe să nu mai fie a noastră: seamănă tot mai mult cu o capcană în care ne-am trezit prinși cu toții. Vizitele la postul de miliție îl fac să fie tot mai încordat, iar modul cum tata distruge atmosfera din casă mă înnebunește.

Astăzi chiar și milițianul din sat s-a plâns că a pierdut în greutate, obosit să tot sară gardul și să ne supravegheze noapte după noapte, în timp ce Bombonica se repede la picioarele lui ca și când nu l-ar fi mirosit niciodată. Nici n-a băgat de seamă că Bombonica tocmai a născut și este mai agitată decât de obicei, de fiecare dată când oamenii ne intră în curte sau în spatele casei. Ține să i se plângă tatei:

„Trebuie să înțelegi, am și eu o familie – înainte ca tu să fi intrat în rahatul ăsta, aveam o viață liniștită în sat, puneam o pâine pe masă, fără să mă inspecteze nimeni. Acum mă torturează fiindcă mi-ai scăpat de sub observație, ca să-ți duci la îndeplinire planul incredibil de la București. Ei s-au mutat practic în casa mea, îmi stau în gât. Fiecare a dat de necaz și te urăște, de la comandantul Securității din oraș, până la șeful său de județ. Nu știu când se vor termina toate astea, un lucru e sigur însă: mi-ai distrus viața, odată cu a ta.”

*

Trenurile sunt înghețate pe calea ferată iar autobuzul de la ora cinci dimineața, pe ruta Drăgănești-Tecuci, rămâne uneori înzăpezit. Când mă întorc acasă, într-una din zile, cu două borcane de iaurt și o franzelă, mama și tata se află în sufragerie cu un agent al Securității. Îi arunc o privire cât de urâtă pot, dar, când mă întorc să trec în bucătărie, aud cuvintele „parazitism social”; așa că revin în sufragerie și mă așez uitându-mă țintă la el, în timp ce agentul continuă să vorbească, de parcă nici n-aș fi intrat în cameră:

„După cum am spus, trebuie să-ți găsești, cât de curând, o slujbă; altfel, vei fi închis pentru parazitism social. Ai grijă să raportezi la miliție, înainte și după lucru. În caz de orice abatere, știți deja ce urmează. Și-acum, la revedere.”

Mama vorbește cu sora ei Bălașa, care-i găsește tatei o slujbă la fabrica unde ea lucrează ca bucătăreasă, servind prânzul pentru muncitori.

Însă, la doua zile după ce-a început lucrul, o mașină accelerează direct către tata, în timp ce el traversa prin parcare, în drum spre cantină. Când raportează incidentul la miliție, tata e acuzat că nu vrea să lucreze, exagerând un simplu accident.

„Oricui i se poate întâmpla să fie neatent, când iese din parcare”, îi spune milițianul.

O invidiez cumva pe Loredana, care s-a întors la școală, după ce-a venit să-l primească pe tata acasă: ea nu stă, ca mine, tot timpul în preajma lui și-a problemelor lui. Dar, câtă vreme telefonul este ascultat de Securitate – și nu mi se dă voie s-o vizitez, iar ea n-are voie să vină acasă, decât în timpul vacanței de primăvară – n-am cum să-i comunic ce se întâmplă și cât de imposibilă a devenit viața noastră. În fiecare zi se adaugă jocul așteptării, pentru a vedea dacă tata se întoarce întreg de la lucru, sau dacă o ia iar razna. Așa nu se mai poate: când tata răscolește prin casă sau are coșmaruri, mama devine atât de stresată, încât astăzi a aruncat fierul de călcat pe podea, în timp ce el intra să-i pună altă întrebare absurdă despre un lucru, nici nu mai vreau să știu ce, găsit prin dulapuri. Mama nu-și iese niciodată din fire, așa că, atunci când fierul fierbinte arde lăsând o gaură în covor, înțeleg că a ajuns la capătul răbdării. Cătălin începe să plângă, iar eu îi acopăr gura cu mâna, în timp ce-l scot afară, în ziua distrusă de acum.

Îl iau pe tata la o mică plimbare până la capătul străzii noastre și-i spun, pe șoptite, că el n-are nici cea mai mică idee prin ce am trecut noi; că Securitatea făcuse chei să ne intre în casă, iar incidentul lui cu mașina a devenit ceva obișnuit, fiindcă mi se întâmplă și mie cel puțin o dată pe săptămână. Îi explic, de asemenea, că trebuie să vadă realitatea unei familii abandonate, la care el nu s-a întors cu trandafiri, ci aducând mai multe neazuri decât lăsase în urmă. Tata nu înțelege. Văd, în expresia de pe fața lui, că mă consideră încă o fetiță de doisprezece, nu de șaptesprezece ani; pentru el, Loredana are încă unsprezece ani, nu șaisprezece; iar Cătălin e încă doar un bebeluș înfășat în scutece, nu un băiat de cinci ani. Nu pricepe ce greu ne-a fost să creștem fără tată, trebuind să ne purtăm singuri de grijă, la o vârstă când cei mai mulți copii se bucură de sprijinul taților lor, care-i întrețin și-i învață lucruri folositoare. Mă întorc istovită, după încercarea eșuată de-a conversa cu el.

„Asta-i libertatea pe care ne-ai lăsat-o de când ai plecat, la fel ca libertatea pe care-o trăiești acum,” îi spun scrâșnind din dinți.

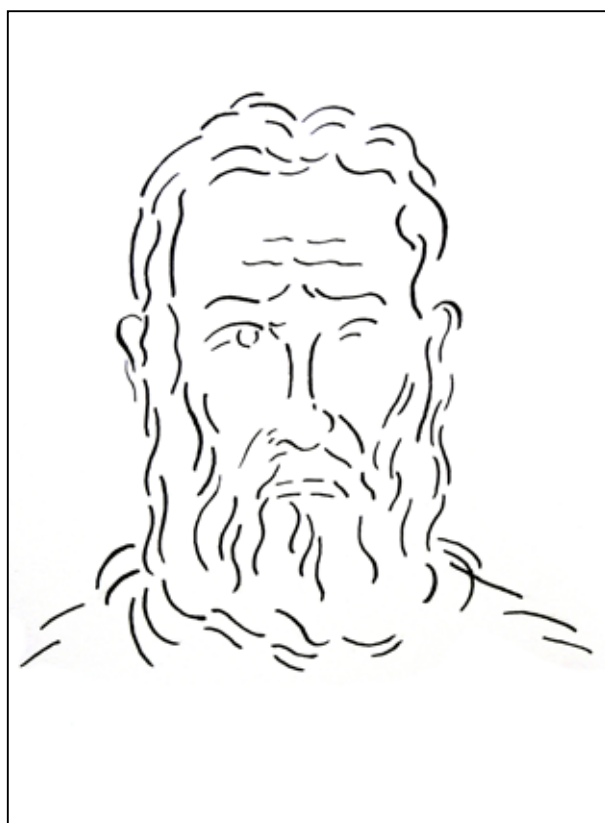
„Carmen, mintea ta e îngrădită de griji domestice. Trebuie să fii vizionară și să te sacrifici pentru viziunea ta!”

„N-am vrut niciodată să fac parte din viziunea matală. N-ai cerut nici unuia dintre noi să participăm la viziunea asta. Te-ai bucurat de sprijinul nostru, fără să ne spui măcar un cuvânt de mulțumire. Îți amintești când mi-ai spus că voi ajunge să mănânc foc? Ei bine, am mâncat și nu-ți mulțumesc pentru asta. Ai noroc că avem microfoane ascunse în casă și nu-ți pot explica atâtea lucruri, pe care ard de nerăbdare să ți le spun, despre viziunea matală și viața mea!”

Vreau să-l învăț, să-i predic, să-i schimb viața, dar în același timp totul îmi pare zadarnic. Să-i schimb viața în ce anume, când noi suntem cu toții ținuți ca niște animale în cușcă, în casa pe care-am construit-o, visând să trăim în ea ani mulți, fericiți? La rândul meu, mă simt și eu vinovată. Așa cum el nu știe prin ce-am trecut, în așa-zisa noastră libertate, nici eu nu știu prin ce-a trecut el în detenție. La această sufocare psihologică, se adaugă și faptul că nu ne-a mai rămas nici măcar un mic spațiu fizic unde să discutăm, să ne certăm, să dezbatem, să ne înfruntăm unul pe altul, sau măcar să ne explicăm pe noi înșine. Ajunsesem în situația de a crede că până și gardurile de pe strada noastră aveau urechi.

*Traducere din limba engleză de
Alexandru Popescu Prahovara*

Balliol College, Oxford, 9 Mai 2013

FRAGMENT DE ROMAN (Umbrele din Valea Rece)

O NINSOARE CÂT UN INFINIT

► Elena NETCU

Într-una din zile începu o ninsoare groasă cu fulgi aproape cât palma și-n două ore totul părea îngropat în zăpadă. Înotam în nămeții care creșteau văzând cu ochii. Îmi croiam drum spre casă nu numai cu picioarele, ci și cu mâinele. Vedem cum mă îmbrac din cap până-n picioare în om de zăpadă și numai mișcările mele din ce în ce mai anevoioase îmi aminteau că sunt materie în mișcare. „Doamne, de nu m-aș duce la fund în troienele astea care pe alocuri sunt cât casa!” Înotam, înotam, simțind povara zăpezii pe umeri, ducând-o cu mine din ce în ce mai greu. Gâfâiam. „Lasă că n-oi muri! E atât de albă! Unde mai văd eu atâta alb!” Nu mă mai săturam uitându-mă în jurul meu, mă bucuram de cristalele dantelate, îmi creștea inima, când mă vedeam înfășurat în marama albă, primenindu-mă. Mâine, cine știe, totul va fi mocirlă! Nimic nu e mai urât decât să vezi un om înotând în mocirlă.

Nu oricine are bucuria să fie aproape acoperit de zăpadă. Mi se părea o minune să mă adâncesc în zăpadă, să mă acopere până la gât. Ajunsei cu mare greutate pe dealul meu, abia mișcându-mă. Zăpada era moale ca o cârpă. Ajung în dreptul porții mele, dar nu intru. Înaintam ca un somnambul spre casa Zorinei. Nu mai aveam mult, însă omătul era deasupra capului meu. Cum să-mi croiesc drum?

Nu știam ce-i cu femeia pe care acum o voiam a mea. Gândul mă măcina, iar bătăile inimii mi se accelerau. Obrajii îmi ardeau. Palmele mele erau atât de înghețate, că nu-mi mai puteam îndoi degetele. Rămâneau țepene și greblau zăpada, săpând un tunel până spre curtea ei. „Ah, Zorino, cât de frumoasă ești! Totdeauna mi-a fost teamă de ochii tăi. Te uitai la mine mereu a muștrare. Poate nu pricepeam eu că tu vrei să-mi spui ceva.” Sapă, sapă, Savule, îmi spuneam- un metru, doi metri, sapă până la capătul lumii!”-îmi făceam curaj, scormonind cu picioarele omătul alb și pufos. Era atât de moale încât îmi pusei și

mâinile la treabă ca să ajung mai repede la gardul Zorinei. „Gata, am ajuns!”

Mă agăț de gard, scuturându-mă de neua sfărâmicioasă și afânată ca o pulbere fină. Încerc să strig și simt limba încleștată. „Ptiu, drace, mi-a înghețat limba!” Zgâlțaiam gardul până rupsei din el bucăți de stuf, câte două, câte trei stufuri, până am facut o gaură încât să pot intra pe brânci. Însă înotam în altă zăpadă, cea din curtea Zorinei. Până la prispa casei mai aveam încă de mers. „O să urlu, că nu-mi mai ies cuvintele. Au înghețat și ele.” Mă pomenesc scoțând sunete găjăite, apoi slobozii un urlat de animal înjunghiat, luat prin surprindere. Zorina deschise ușa și se ivi în capul prispei cu toporul în mână:

– Cine-i acolo? Hei, răspunde, că-ți plesnesc una-n moalele capului!...lha!... lha! Stai numai că-ți vin eu de hac acum...! Dar nici ea n-avea cum să înainteze, doar să se arunce în zăpadă, să râcăie în grămadă cu mâinile...Deodată, desluși prin mormanul de zăpadă silueta mea scortoasă de promoroacă.

– Doamne, Savule, tu ești?

Aveam doar doi-trei metri distanță între noi, dar mi se păreau mii de ani lumină. Mă simțeam paralizat. O văd că lasă toporul din mână și se aruncă în grămadă ca-n valuri, făcându-și loc cu mâinile, până ajunse lângă mine. Eram înțepenit. Îi distingeam prin ceață ochii dilatați de groază.

Apoi cu mișcări precipitate mă apucă de brațul drept, mă târîi ca un balot în casă și mă așeză lângă sobă.

– Doamne, Savule, ești înghețat bocnă. Mă răsuci cu fața în sus, îmi scoase repede hainele grele, pline de promoroacă încălțită, atârând ca niște gomoloațe, iar pe la mâneci se formaseră chiar țurțuri de gheață. Nu mai ținu cont de faptul c-avea în față un bărbat. Scoase tot până la piele, eram gol-goluț, cu picioarele și brațele înțepenite. Nu se pierdu cu firea. Muie repede un cearșaf cu

apă caldă și oțet și-mă împachetă, rostogolindu-mă pe canapeaua de lângă sobă.

Apoi, îmi frecă trupul de jos în sus pentru a-mi pune sângele în mișcare. Îmi astupă gura cu buzele ei calde, aburindu-mi limba și ochii. Simțeam cum ies flăcări din mine, iar pielea se înroșea treptat-treptat. Am deschis ochii. Curgeau picături din cristalele de gheață care se topeau încet-încet pe pleoape. Nu reușii să articulez nici un sunet. Nici ea nu spuse nimic. Își continua mângâierile pe trupul meu, dezvelindu-mă încet-încet, până când devenii trup viu, tremurând, scuturat de frisoane. Mă ținu în brațe la pieptul ei. Continuam să tremur. Inima mi se zbătea în piept ca o pasăre rănită. O aud șoptindu-mi:

– Ai inimă, deci trăiești, dragul meu! Era să te pierd. Sunt aici lângă tine.

– Păstrează-mi sufletul în palma ta caldă. Pentru tine am venit până aici. Singurătatea mea e mai rece decât gheața, este singurătatea naufragiatului pe mare. Nu plec, nu mai plec de la tine. Te iubesc mai mult decât acest infinit alb al zăpezii !

O aud șoptindu-mi la ureche:

– Savule, ești bolnav! Ești bolnav grav! Nu te mai las să pleci. Ai nevoie de îngrijire. Cum de te-am lăsat eu până acum?

N-am zis nimic. M-am lăsat supus ca un copil. Nu i-am spus c-o visez mereu, dar îmi răsunau în minte ultimele cuvinte înainte de a mă trezi: "te iubesc cât un infinit!"

Valea Rece zăcea sub zăpadă. Casele se transformaseră în glugi înalte, unele conice, altele pătrate, dar cele mai multe păreau niște mormane din mijlocul cărora se ridica spre cer câte un șomoig de fum alb, ca un fuior de bumbac. Era singurul semn că sub aceste movile de omăt se ascund oameni îngrijorați de atâta potop de zăpadă.

Valea cu plopi părea o imensă catedrală cu turnulețe dantelate. Cerul parcă se unise cu pământul.

Malul Dunării era și el rotujit ca un vălătuc alb, încremenit, după care începeau sloiurile de gheață, mișcându-se în dezordine în aval.

O săptămână oamenii din Valea Rece au trăit ca sub o cupolă imensă, rugându-se ca soarele să iasă și să topească acest potop de omăt.

Gospodăriile mărginașe păreau mai expuse viscolului, care devenise acum un dușman de temut. Șoseaua se eliberă de troienele viscolite,

abia după o săptămână, timp în care utilajele scormoneau în nămeți, croindu-și cu greu drum.

Cam atunci am ieșit și eu din casă. Primul pe care l-am văzut scoțând capul din coliba lui chirchită de sub deal a fost bătrânul Buric. Băieții lui au pus umărul să-i croiască bătrânului tată drum până la șosea, căci până la casa lui era un povârniș abrupt pe care copiii îl foloseau drept pârtie. Zeci de săniuțe treceau în fugă pe lângă gardul bătrânului. Cei trei băieți ai lui Buric erau îngrijorați de sănătatea lui șubredă. Pe o asemenea vreme, n-ar fi reușit nici o mașină să ajungă până la el, dacă s-ar fi întâmplat ca bătrânului să i se facă rău. Uneori, se ruga de băieți:

– Orice să-mi aduceți, dar de țigări, dragii tatei, să nu uitați. Mai bine mor de foame, dar țigara să nu-mi lipsească. Băieții țineau cont de dorința bătrânului și ca să-i facă plăcerea mai mare, i-au adus din străinătate un trabuc de care Buric era tare mândru. Bătrânul ajunsese, cu chiu cu vai, în șosea. Stătea ca o mogâldeață, cu căciula neagră îndesată peste urechi. Zăbovea înadins în șosea și se uita peste gardul lui Ion Jalbă. Acesta era în curte, se chinuia să dea la o parte bucăți mari de zăpadă cu o lopată anume făcută din lemn. Când ajunsese la poartă, îl zări pe moș Buric rezemat de stâlpul porții. Deschise porțita și ieși în șosea. Jalbă era mai mic decât Buric cu vreo douzeci de ani. Trecuse și el de cincizeci.

– Ce faci, bătrâne, mai trăiești? - îl întâmpină Jalbă pe moș Buric.

– Trăiesc, măi Jalbă, văd că se îndură bunul Dumnezeu de mă mai ține pe lumea asta. Uite, am ieșit și eu pe-aici, să mai văd suflet de om, mi-e dor și mie de-o vorbă.

– Ce să mai facem și noi? Așa iarnă n-am văzut de când mama m-a făcut! Nu-i a bine cu-atâta zăpadă. Păi, când s-o pune asta pe topit, să te ții, ne ia cu case cu tot și ne duce-n Dunăre. Unde o să se ducă atâta apăraie?

– Stai, băiete, că asta nu-i nimic! Dar ce te faci când râurile de peste tot n-or mai primi apăraia asta și-o sta să clocească în grădinile noastre? Cât de mare poate să fie și Dunărea să primească toate zăpezile, că ele se topesc și intră cât intră în pământ, apoi mustesc toate de apă și încep să putrezească.

– Așa o să fie, moș Buric, vai de capul nostru! O să putrezim cu toții precum cânepa pusă la dughit.

– Eu am apucat odată - începui moș Buric - când eram mai tânăr. De-atâta zăpadă, într-o

primăvară, toată apa s-a oprit în cimitirul satului. A stat acolo de-a clocit peste morminte și deodată au luat-o mormintele la vale claie peste grămdă. Să fi văzut cum ieșeau cadavrele afară din sicrie, că și ele putreziseră, iar morții, mai dincoace, proaspăt înmormântați, se-nghesuiau unii în alții cu dinții rânjiți de ziceai că i-a așezat cineva cu mâna. Scheletele se încurcaseră, că nu mai știai care și al cui mai este, toate se învălmășeau și-o luau la vale, rostogolindu-se-n păpuriș. Să fi văzut cum se duceau bieții oameni să-și recupereze morții. Parcă nu-i mai primea pământul. Dar unele morminte rămâneau intacte. Nu se clinteau din loc. Când te apropiai și citeai pe cruce, vedeai că acolo a fost înmormântat un copil. De copii nu se atigea furia naturii. Ei rămâneau curați și-n mormânt.

Tăceam și-i ascultam. Am mai zăbovit în poarta lui Albă o vreme, apoi ne-am despărțit.

Se lăsa de-acum întunericul. M-am întors acasă la Zorina. Locul meu este lângă femeia asta la care am visat o viață ! Nici nu-mi dădeam seama cum treceau zilele. Stăteam ore în șir lângă sobă. După ce mă mai pusei pe picioare, încercai s-o impresionez pe Zorina cu hărnicia mea. Nu se mai săturam de vorbă.

– Draga mea, dragă, stau acum și vorbesc cu tine, de parcă nu ne-am văzut de un amar de vreme. Așa de drag îmi este de tine!

– Omule, măi omule, mă uitam la tine cum te topeai pe picioare și nu-ți știam leacul. Îmi dădeam seama că-n casa ta e un rău, să nu crezi că nu știam, dar nu voiam să arăt ca să nu te sperii tu. Răul există, să nu crezi c-am scăpat. Numai că acum lighioanele stau singure cuc, nu mai au pe cine chinui. Tu erai ținta lor.

– Lasă, să știe și ele ce-i singurătatea! Orice poți duce în spate, Zorino, dar ca singurătatea nu-i nimic mai rău. Să n-ai tu cu cine schimba o vorbă? Păi atunci de ce ne-a mai lăsat Dumnezeu organul vorbirii, ca să zic așa? Aici intră toate, draga mea, și auzul și văzul și vorbitul, toate sunt mână-n mână. Una fără alta nu se poate, dar degeaba le ai dacă nu le folosești? Dacă singurătatea ar avea grai, m-aș lua la harță cu ea, dar acum Zorino, tu ești infinitul meu, alb și pur ca nisoarea asta care ne primenește pe dinăuntru. Cum să nu te bucuri de iubirea fulgilor de nea? Ne vom prinde și noi odată, Zorino, în acest dans al naturii, să devenim, pe rând, cele mai râvnite anotimpuri....

► Violeta IONESCU

FRAGMENT DE ROMAN

ABDICAREA

Motto: „Chiar apunând, soarele este întotdeauna același” (Dion de Prussa)

Sus, pe terasa cea mai înaltă a palatului din Nicomedia, Diocletianus privea apusul. Ultimul cu care purpura lui se înfrătea. Înainte să apară Hesperus (*Lucefărul de seară*), își îngăduia luxul singurătății. În această seară, însă, era un moment special.

Ziua de purpură a dalmatului Diocles se sfârșea acum și aici. Douăzeci de ani, șapte luni și cincisprezece zile au trecut... ca o singură zi. Ca între țipetele babuinilor care trezesc soarele în Egipt și ovațiile cartaginezilor care-l culcă pe țărmul vestic al Africii.

Privea până departe, peste apele roșietice ale strâmtorii și parcă auzea tropotele centaurului care hălăduia malurile Propontidei. Din când în când, un cântec sfâșiat în panglici lungi, portocalii, înfășura lumina ce cădea dincolo de zare. Peste mare plutea o ceață difuză. Era clipa așteptată, când cornul lunii își imprima emblema pe bolta Bithiniei.

Știa că peste Italia, același ochi de foc va arde și neliniștile lui Maximianus, la Mediolanum. Măine este ziua pregătită demult. O lume întreagă va vedea ce n-a mai văzut și nu se știe când și dacă va mai vedea vreodată.

Cu numai două luni în urmă, la Calendele lui Martie, Diocletianus abia se arătase publicului, după o luptă aprigă între viață și moarte. Atât de palid, de slăbit, că până și apropiații săi abia-l recunoșteau. Văzu atunci îngrijorarea din ochii lor, nu atât pentru sănătatea lui cât pentru propria lor existență și disprețului încă o dată egoismul și ambiția celor ce se agață cu dinții de scaunul putred de sub ei!

Din dorința disperată de a duce la bun sfârșit ceea ce începuse, a înfruntat o bătălie în care zeii, iată, i-au îngăduit victoria - cu condiția, evident, de a face următorul pas. „Ei bine, am și eu dreptul la o viață normală, nu?”, și-a spus.

De câte ori a fost întreat: „De ce?”, răspundea în doi peri. Poate nici el un știa bine sau nu vroia să spună. Prevedea în urmă tulburări iminente, dar venise timpul să le lase în seama celor care le-au provocat.

Măine le va arăta că Tetrarhia - această himeră cu patru capete, opt mâini și opt picioare, pe care unii au dezavuat-o - este de fapt garantul stabilității, a succesiunii pe merit, al guvernării demne, fără convulsii și asasinat penibile. Purpura este darul divinității. Zeii o trimit, zeii să hotărască durata purtării ei!

Când a intrat în vârtejul acestei mașinării ciudate, știa că va trebui să rămână până la sfârșit un model pentru succesori. Modelul și exemplul maestrului trebuie să nu aibă cusur. A jurat că așa va face. Era acum prizonierul jurământului său.

Ca vraciul care-și încearcă leacul mai întâi pe sine, va fi primul care va bea din cupa cu această otravă, arătând urmașilor ce au de făcut la rândul lor. A păstrat însă, prudent, titlul de *Pater Augustorum* și statutul de *Augustus onorific*, cu rol consultativ. Caesarul Galerius, cu gândul la soarta care-l așteaptă, n-a avut nimic de comentat. O garanție pentru liniștea și respectul de care se vor bucura cu toții în viitor, când le va veni timpul.

A pregătit pentru acest ultim spectacol două scene identice. Interesant este că oglinda care le reflectă este... foarte departe, și totuși, pe nevăzute, se joacă în două locuri aceeași piesă, cu alți actori. Maximianus va abdică exact în același mod, în beneficiul succesorului său, fiindcă și el a jurat, în fața lui Jupiter Capitolinul, fie-i numele prealăudat, că va coborî de pe soclu când va primi îndemnul și exemplul binefăcătorului său. Galerius i-a dus depeșă și... aproape că s-a înecat de „bucurie” când a citit-o. Noroc că Galerius nu știe de glumă.

Diocletianus zâmbea, era teribil de încântat gândindu-se cât de fierbinte trebuie să se fi rugat Maximianus pentru atâta cuminenie!... Ar fi dat oricât să-i vadă fața, să vadă acum până la Mediolanum! Serbările în onoarea *Vicennaliei* colegului și fratelui său august erau acum în toi. „*Bucură-te, bătrâne, cât mai ești pe culme!... Ce o fi în sufletul tău cu câteva ore înainte de a vedea sfârșitul acestei piese?... Ce să-i faci, nemurirea costă!... Să fii mulțumit că vei pleca pe picioarele tale, sănătos și nepătat! Cu atât mai meritorie va fi această probă de supunere!*”

Năstrușnicule, mai ușor ai acceptat să împarți puterea cu colegii tăi, decât gândul că trebuie s-o părăsești într-o zi!...

Hesperus apăruse pe bolta înstelată și sclipea ca un diamant îndepărtat. Cornul de aur se ridica vizibil înspre crugul cerului. Oare Luna urca acum deasupra Bithiniei sau Bithinia luneca încet, cu Asia cu tot, pe sub Lună?...

Îngrijorarea lui Dioclețianus se dovedi fără temeii. Șoimul care-i aducea de obicei mesajele urgente de la prietenul său apăru ca un punct rotitor din înălțimi, se lăsă deasupra terasei palatului, căutându-l într-un mare ocol. Îl văzu și coborî ca un fulger pe brațul lui.

„Stăpânul și împăratul meu, voința lui Jupiter va fi mâine împlinită”... scria pe bilețel asigurarea multășteptată.

„Ah, Maximianus, ce rara avis ești! De ce mă îndoiam, oare?... Ai rămas același devotat slujitor. Mâine, noi doi vom face istorie!”

Ceru secretarului o bucată de pergament și scrise înfrigurat: *„Te-am numit Herculus, dar ești Fidius! (fiu al lui Jupiter, zeul Fidelității). Fii binecuvântat.”* Și ar mai fi adăugat: *„Noi doi am învins moartea - cel puțin pentru un timp”,* dar se răzgândi. Prea multe capete căzuseră în ultima vreme în jurul lor, totuși. Înfașură, nu fără emoție, replica sa augustă, și o legă de piciorul mesagerului, poruncindu-i să zboare înapoi, spre Apus. Chiar dacă depeșa va ajunge după eveniment, consolarea va fi binemeritată.

„Gata cu «muncile», Herculus!” - i-ar mai fi spus. Câte n-ar mai fi adăugat dacă ar fi fost aici, de față, dar era sigur că prietenul lui îi cunoștea gândurile. *„În principiu, aproape tot ce ne-am propus am realizat. Nu am oprit, cât de cât, specula. Nu am unificat credințele, dar poate că aceste lucruri chiar sunt cu neputință de realizat. Viața nu e făcută numai din fapte de excepție, mai sunt și ratări, rătăcirii, deziluzii, entuziasmări exagerate, goale de conținut, gânduri, iluzii, morți sufletești, cruzimi, treziri, fantasmе. Toate vii. Să dăm altora prilejul să împlinescă ce a rămas de împlinit. Să ne retragem în liniște. De ce să mai împovărăm și noi vistieria statului cu înmormântări fastuoase?... Să dăm, mâine, Caesarilor partea Auguștilor și ocazia de a renunța la noi fără îmbrânceli penibile. Mai mult, posibilitatea de a vedea ce li se va întâmpla și lor într-o zi...”*

Relația dintre ei, bazată pe încredere reciprocă, o împletire a înțelepciunii cu forța domesticității, a fost unică și prin faptul că a durat. Mii de fire nevăzute le-au legat destinele. În fond, nu avea cum să nu-l asculte: *„Eu te-am ridicat pe tron și în rândul zeilor,*

Maximianus. Eu ți-am dat ce n-ai visat tu în cele mai nebune vise ale tale! Și tot eu, dacă mă vei asculta până la capăt, te voi face nemuritor prin acest nobil act de abdicare. Scadența a sosit, ce mai ai acum de făcut, este... să-ți meriți soarta! Abdicarea este gestul nobil, actul sublim de care își vor aminti toți. Ca orice om de bun simț, gândește-te la moarte. Coboară lin din vârful piramidei, „Disce mori!” - Învață să mori! Moartea e înțeleaptă, dar noi doi am păcălit-o... Acum e mai îndepărtată decât ziua de mâine. Vom avea destul timp să ne gândim la ea când vom fi liberi.”

L-ar fi trimis pe Marcus Aurelius să-i spună: *„Te-ai imbarcat, ai făcut călătoria, ai ajuns la țărnișă; coboară... Un om trebuie să stea drept, nu să fie ținut drept de alții.”* (Către mine însumi. Cartea III,3, 5)

Dioclețianus nu a fost un Marcus Aurelius, dar i-a plăcut să-i intre în gânduri și să-i urmeze sfaturile.

Numai că pe Maximianus nu-l interesa părerea posterității și nici respectul ei. El nu a râvnit niciodată la liniștea prezentului, de ce ar căuta-o pe cea viitoare? Chiar dacă la Nicomedia era liniște și împăcare cu soarta, în inima Augustului de la Mediolanum se confruntau armate.

De pe terasa palatului său, Dioclețianus văzu cum o stea se desprinde tremurând din locul ei și cade, cade, cade... Își acoperi urechile, să nu audă când se va izbi de stânci. Nimic, niciun sunet... Totul de petrece ca într-o lume a surzilor. Oare de ce, când cade o stea, n-o aude nimeni? Oameni buni, frați ai mei, hei, mă auziți? Cade o stea din cer și vouă nu vă pasă?... Se prăvale din înălțimi, de unde a strălucit... Ați privit-o, v-a luminat, ați visat-o și acum, iată, vine ea la voi... Ce se întâmplă? Nu știți ce să faceți cu ea? Poate va cădea pe pământ, poate în mare, poate în cealaltă lume... Poate cei din tărâmul lui Pluto să audă ceva. Dar și acolo e o hărmălaie!...

*

Preoții heliopolitani din Egipt, tot privind soarele, spun: *„Dimineața e copil, la prânz e adult și seara e moșneag”*... Păi, dacă până și soarele îmbătrânește în decurs de o zi, omul ce cusur ar avea să rămână tânăr?

Este ora când ultima rază a asfințitului trece prin cele două coloane ale templului din Karnak, luminând interiorul sanctuarului. Se aprind torțele. Curând vine vremea culcării, apoi noaptea adâncă a trupului abandonat și a călătoriei eterne... Este noaptea de dinaintea Calendelor lui Mai, noaptea magică de Armindenii, în care tinerii beau lapte și se tăvălesc în trifoiul înrouat... Noaptea când văzduhul vujește de pietrele care alungă duhurile

rele... E noaptea când, fetele cântă, culeg flori de câmp și împletesc cununi cu spice, crenguțe, urzică și usturoi, de atârnat la uși și la ferestre...

Da, da, în noaptea aceasta, sunt alungate duhurile rele de peste tot pământul!... De ce a ales Diocletianus să abdice după o asemenea noapte?

Și el, ca un prunc, s-a pus în așternutul lui și doarme. Doarme și veghează, în același timp. Visul lui este că se lasă cu bună știință în grija universului conștient.

Eu stau și veghez. În noaptea asta stau eu treaz pentru el. Oare cu ce se deosebește un împărat adormit de straja care-l păzește?...

*

Visa ori vorbea cu Valeria?

- Tată, de ce pleci?

- Trebuie.

-Nu trebuie. Tu ai inventat asta. Nimeni înaintea ta n-a făcut-o. Nu pot să înțeleg cum un om ca tine, iubitor de tradiție, este primul care o încalcă! Cred că în tine sunt două persoane.

- În fiecare din noi sunt două persoane care se ceartă cum ne certăm noi doi acum...

- Fiul unui zeu nu abdică!

- Ei, hai, nu exagera și tu!... Chiar dacă te dezamăgesc, Valeria, tatăl tău este un muritor de rând. Noi doi știm bine asta. Nu am avut supuși, eu m-am supus lor. Așa mi s-a spus „de sus” că trebuie să fac și așa am făcut. Grația lui Jupiter asupra mea m-a ținut un timp ridicat deasupra ceilorlalți, pentru a-i conduce, a-i apăra, a-i îndruma, a le porunci la nevoie, dar atât! Hai, draga mea, să nu plictisim zeii mai mult decât se cuvine!

- Bine, tată, dar grația divină se dă pentru eternitate! Nu poți și nu cred că ai voie să ștergi tu ceea ce destinul a scris pe fruntea ta.

- Destinul hotărăște cicluri și durata acestor cicluri. În univers, pentru ca o stea să se nască, trebuie ca alta să moară. Abdicarea, care este și ea un altfel de moarte, nu e tot așa?

- Cum rămâne cu misiunea?

- E ca ștabela pe un stadion. Un om aflat la capătul puterilor trebuie să dea mai departe ce a primit în dar. Prea multe capete au căzut fiindcă nu au știut să coboare la timp de pe acest soclu!

Se așeză la masa de lucru, luă cu grijă pana de struț, o muie în cerneala neagră și semnă în josul unui document scris mai demult, care aștepta deschis pe masă. Îl înfășură, îl introduse într-un toc de piele, îi aplică el însuși o bucată de ceară încălzită la flacăra, în care înfundă, tacticos, pecetea inelului imperial.

- Ce faci, tată?

- Tocmai am semnat ultimul act de stat, sunt un om liber! Nu vii să mă săruți?

Valeria se aruncă în brațele lui.

- Nu pot să cred, nu pot să cred! Ce fel de om ești tu?

- Ți-am spus: un om obișnuit.

*

Relațiile cu împărăteasa Serena - sau Prisca - se deterioraseră de multă vreme. În general, el nu agreea firile independente, cum nici lui nu-i plăcuse niciodată să asculte de alții. Dar o soție - mai mult, soția lui! - și mai mult, împărăteasa! - trebuia să dea dovadă de cea mai înaltă înțelegere, supunere, delicatețe, discreție. Nu-i ierta că îndrăznise să-și exprime alte opinii decât ale lui și mai ales să-l înfrunte în public! Pactiza cu proscrisii și asta era de neîngăduit. Nu conta că sunt sau nu sunt proscriși, dacă el a hotărât așa, ea nu trebuia să aibă altă părere, mai ales de față cu alții. Pentru o astfel de atitudine, altele ar fi plătit cu exilul sau cu viața. Ca să nu mai punem la socoteală minciuna cu care l-a luat de bărbat și cu care l-a amăgit toată viața! Din cauza ei a fost despărțit de Doris pentru totdeauna, a murit pentru el fără să fi murit, a pierdut-o în Infern ca Tezeu pe Euridice, în timp ce ea trăia, ascunzându-se de el prin cine știe ce cătun al lumii acesteia. Iar sora ei, împărăteasa, se lăfăia în cel mai mare lux la Nicomedia! Nu se poate înțelege și nu se poate ierta așa ceva nici pe lumea cealaltă!

Cu toate acestea, de ochii lumii și prea ocupat cu treburile statului, el i-a permis să locuiască în continuare la palat, dar într-o aripă complet izolată, sub strictă supraveghere. Dacă ar fi repudiat-o, scandalul ar fi fost și mai mare. Casa imperială trebuie să rămână un exemplu, chiar dacă prin cotloanele ei mișună șobolanii.

- De ce o faci?, l-a întrebat Prisca intrigată, când a aflat. Nu ți-a pasat niciodată de consecințe, de ce simt eu, de ce se va alege de mine!

- Nu te gândești decât la tine! Nu pentru mine mă întrebi, ci pentru tine! Fii liniștită, ești în siguranță, vei rămâne aici, lângă fiica ta. Și știi de ce, nu? E adevărat că și eu te-am înșelat... cu un imperiu întreg! Acum vreau dreptul meu de a fi liber. Un om simplu, așa cum am fost. Poartă-te cum se cuvine, ca să-ți fie bine. De altfel, nu trebuie să te învâț eu ce să faci. Sper să nu ne mai vedem niciodată!

A doua zi

„Aurora tocmai izgonise/ Din slava cerului jilava umbră/ A nopții...” (* **Virgilius, Eneida**) când la trei mile de porțile Nicomidiei, pe același câmp al lui Jupiter, în fața Templului protectorului său, unde cu 21 de ani în urmă mulțimea era adunată

să-l primească în cetate pe împăratul proclamat de o mână de soldați din Calcedon, o adunare imensă îl aștepta din nou: mari demnitari ai Curții, consilieri, șefi ai birourilor sacre, magistrați, ofițeri, reprezentanți ai legiunilor din Orient, slujbași și popor. O mulțime fremătătoare adunată acolo fără a ști ce anume așteaptă. Au fost convocați, nu li s-a spus însă și pentru ce. Poate pentru sărbătoarea calendelor lui Mai!... Familia lui era în tribune și aștepta.

Diocletianus sosi, adus în lectica imperială. Urcă cu pas greoi pe podium, se instalează pe tronul înalt și privi peste toate aceste capete întoarse către el, care încetară să mai freacă. Când văzu armata, i se umeziră ochii. Cât trecuse de când aclamațiile soldaților îl suiseră în al nouălea cer? O bătaie de pleoapă!...Sunt aici, sunt prezenți!... Numai Maximianus lipsește... Privirea îi zăbovi pe grupul cel mai numeros, al dacilor lui Galerius, cei de dincoace ori de dincolo de Danubius - fala armatei cu care recucerise Răsăritul. „Și-a adus aplaudacii”, fu gândul peste care trecu repede. Ce mai conta? În mod deosebit ținuse ca armata - în sprijinul căreia a întreprins, de fapt, toate reformele sale - să fie reunite în *contio militum** (* **adunare militară**). Nu sunt decât legiunile din Răsărit, mai numeroase și mai bine echipate decât cele care l-au proclamat.

Demn, bine gândit, cuvânt cu cuvânt, ultimul său discurs aduse tuturor la cunoaștință hotărârea sa:

- Divine Caesar și drag ginere, soldați... (ochii i se umeziră din nou și vocea începu să-i tremure ușor, apoi se redresă). V-am convocat aici, în acest loc istoric aflat la picioarele Măritului Jupiter, pentru că astăzi este o zi istorică. Reprezentanți ai unei armate acum bine organizate, sunteți aici să dați onorul comandantului vostru suprem și să primiți onoarea de a fi de față la ultima sa comandă.

Murmurul prelung al mulțimii fu întrerupt de gestul său energetic. Continuă:

- După cum bine știți, așa cum am stipulat în Constituție, Grația divină a Tetrarhiei se reînnoiește la 20 de ani. Vă anunț că am decis să abdic astăzi, împreună cu colegul meu din Apus, Marcus Aurelius Valerius Maximianus Herculus Augustus. Este momentul istoric când succesorii noștri, Caesarii Gaius Flavius Valerius Constantius și Gaius Galerius Valerius Maximianus vor urca pe prima treaptă a ierarhiei, cu rang de Augustus, având dreptul să își alegă la rândul lor noi Caesari. Acum, în această dimineață, la Mediolanum, are loc o ceremonie asemănătoare.

Lumea a rămas șocată. Doar câțiva, din anturajul imediat știau, restul nu le venea să creadă. Era pentru prima dată în istorie când se întâmpla

așa ceva. Stupoarea care a cuprins mulțimea era de neimaginat.

Diocletianus abdică solemn, transferând răspunderea de pe umerii săi șubrezi, pe umerii puternici ai lui Galerius! Au urmat câteva cuvinte despre împăratul pe care îl lăsa în locul său:

- Îl cunoașteți, îl iubiți. Știți că în special lui, Imperiul roman îi datorează cea mai mare expansiune în Răsărit. A împlinit visul lui Traianus, a spălat rușinea Romei, el, un dac, cu dacii lui... A fost modest, niciodată nu și-a atribuit meritele altora! Am stat împreună cu el ani de zile de strajă de-a lungul Danubius-ului și la porțile Orientului... Acum el este cel pe care va trebui să-l sluiți și să-i acordați deplin respect și deplină ascultare.

Galerius, care prelua acum, din mâinile lui Diocletianus, toate prerogativele puterii supreme în stat, urcă pe podium. Mult trebuie să se fi rugat pentru această clipă! Și a avut înțelepciunea să o aștepte, chiar dacă, pe ici, pe colo, a mai și grăbit-o câte puțin.

- Dinastia fiilor nu este divină decât prin fondatorul ei, s-a adresat el mulțimii. Născut din Jupiter și participând ca împărat la divinitatea sa, Părintele nostru, al tuturor, a creat la rândul său împărați care, ca și el, au prerogative divine...

A început bine, Galerius, numai că s-a cam grăbit să ia cuvântul înainte ca Diocletianus să termine ce avea de zis. Așa că a fost întrerupt. Penibil momentul...Totuși, Diocletianus, cu titlul onorific acum de Augustus onorific, a continuat imperturbabil:

-Divinul Caesar, acum Augustus, este de astăzi un Iovius, fiu al lui Jupiter, de care trebuie să ascultați. Vouă tuturor, vă las moștenire înnoită și nu ușor de stăpânit! Mulțumesc Măritului Jupiter și tuturor zeilor că m-au lăsat în viață și m-au ajutat să ajung pînă aici, să pot realiza acest transfer de putere, fără convulsii și fără regret. Vă mulțumesc și vouă, că m-ați ajutat să împlinesc tot ceea ce zeii m-au îndemnat pentru mai binele oamenilor și a mărețului Imperiu Roman. Zeii să vă aibă în pază!

Discursul lui Dioclețianus a înmărmurit auditoriul. Nimeni nu s-a așteptat la una ca asta. Până la el, toți împărații ieșiseră din scena lumii pe năsălie. Mulți se întrebau cum se face că tocmai el, căruia mii de creștini ar fi avut să-i frângă gâtul, iese din scenă viu și nevătămat? Cei care au toate motivele să se răzbune, ar fi făcut-o, poate, dacă religia sau convingerea lor intimă le-ar fi îngăduit.

(Fragment din romanul istoric în curs de apariție „Dioclețian între apoteoză și blestem”)

► Marin NĂSTASE

PROZĂ

DOMNUL DODE

Cu toții ne simțeam vinovați de supărarea pricinuită bunei noastre învățătoare, “coana preoteasă”. Nu-mi mai aduc aminte reproșurile reciproce. Sau...poate... aceste reproșuri au fost doar în imaginația mea. Mi le fac numai eu, astăzi, când gândesc ca un matur. Acum, mă mir prostește: de ce nu a reușit coana preoteasă să depășească acele momente penibile? Trebuia să înțeleagă că feciorii satului (poate nea Mitică), niște adolescenți înfierbântați care o admirau fără rezerve, ca pe o femeie frumoasă ce era, scorniseră acea poveste mizerabilă cu un Neghiniță urâcios. Era clar că nătăflețul de Dică fusese determinat să-i transmită un mesaj de “admirație” din partea unor proști. Cum, necum, coana preoteasă, fire delicată și un caracter de excepție, integru, nu a acceptat prostiile unor mitocani, spuse de un școlar pe care îl considera un povestitor talentat. Un astfel de afront a murdărit autoritatea și imaginea ei imaculată. A otrăvit atmosfera în care își desfășura activitatea.

O femeie-înger cum era dânsa nu putea respira într-o astfel de atmosferă viciată. De aceea a plecat...nu am meritat-o...Nu am știut nici măcar să regretăm purtarea noastră și să ne cerem iertare pentru comportamentul nostru deplorabil. Poate... n-am avut cei “șapte ani de acasă”. Poate, nu cunoșteam aceste “delicatesuri” ale educației. Adică, atunci când ai jignit pe cine-va drag cu purtarea ta urâtă, să regreti, să plângi și să-i ceri iertare că l-ai supărat. Altfel îl poți pier-de, cum am pierdut-o noi pe “coana preoteasă”. Dar... asta a fost.

Am rămas din nou fără învățător. Mai venea din când în când domnul Arsu, ca să mențină ordinea în clasă și ca să ne verifice dacă mai învățăm. Din inerție, unii mai citeau și socoteau, dar fără acea învățare metodică și sistematică ce se face cu un învățător. Pe fața domnului Arsu se citea neputință, supărare și disperare că nu are un învățător pentru noi. Era deja la început de mai. Unde să găsească învățător pentru patruzeci-cincizeci de zile?

Și atunci, în disperare de cauză, l-a găsit pe „domnul” Dode. Cine era acest „domn” Dode? Băiatul preotului din sat, mai în vârstă, părintele Băluță, era un puștan de vreo cincisprezece-șaisprezece ani,

licean la Turnu-Măgurele, care, pur și simplu, nu mai voia să învețe. Să nu credeți că pomii înfloriți îl determinaseră să fugă de la liceu. Nu, nu era romantic! Consi-dera pierdere de vreme învățătura la liceu. Credea că are sufici-ente cunoștințe pentru a începe o activitate practică. Îi plăcea, mai ales, negoțul, afacerile. Să cumpere și să vândă orice, ori-cui. Mai ales în vremurile acelea de război. Dar îi mai plăcea și să umble prin sat teleleu fără niciun rost și să se țină de prostii și petreceri. Avea o față rubicondă, trupul cam rotofei, dar musculos și puternic. Vă închipuiți că părintelui Băluță nu-i plăceau năzdrăvăniile lui Dode. El era un om integru, cu o purtare creștinească exemplară, pentru care era respectat de toată lumea. A încercat toate metodele să-l aducă pe Dode pe calea cea bună, sau, mă rog, considerată “bună” de el și oame-nii satului, dar degeaba. Dode vedea viața și “calea cea bună” altfel. De aceea părintele Băluță l-a lăsat pe Dode în apele lui. Se gândea, totuși, să-i facă rost de o activitate până i-o veni mîntea la cap și să-și termine ultimele clase de liceu. Așa s-o fi înțeles domnul Arsu cu părintele Băluță să împuște doi iepuri prin numirea năzdrăvanului de Dode învățător-suplinitor la noi. Și acum mă mir: cum or fi reușit să-l lămurească pe Dode ca să accepte funcția de învățător? Ce “argumente” l-au convins pe teribilul adolescent să fie învățător? Cert este că domnul Arsu a intrat vesel în clasa noastră, fiind urmat de “domnul” Dode:

- Copii, începând de astăzi, aveți și voi învățător, pe domnul Dode, fiul părintelui Băluță. Este foarte inteligent, are suficiente cunoștințe ca să vă învețe să scrieți, să citiți și să socotiți. Să-l ascultați și să fiți atenți la ce vă spune!

Așa cred că va fi spus domnul Arsu când ni l-a prezentat pe noul învățător, “domnul Dode”. Oricum, bănuiesc că a răsuflat ușurat că a “rezolvat” acea problemă. După ce a plecat domnul Arsu din clasă, “domnul” Dode a considerat că trebuie să execute cu noi câteva exerciții de autoritate:

-Ascultă, școlar, drepti!... Stați jos!... Drepti!... Stați jos! Mai cu viață, mai cu viață, nu fi mormoloc!

Drepti!... Stați jos!... Drepti!... Stați jos! Așa, să te înviorezi, școlar, că n-ai venit să dormi la școală!

După învioreare ne-a expus "principiile" lui despre școală și învățatură.

- Ce vă trebuie școală, mă? De ce veniți voi la școală? la spuneți voi, mă, fetelor! Ce vă trebuie vouă învățatură?

Bietele fete se uitau la el speriate ca niște șoricea față în față cu un motan.

- După ce terminați școala, ce faceți, mă? A continuat "domnul" Dode. Nu-i așa că vă măritați? Deveniți neveste, mame și voi habar nu aveți ce trebuie să facă o nevastă și o mamă. Ia spune tu, mă, ce face mă-ta toată ziua?

Biata fetiță, luată prin surprindere, a început să se bâlbâie:

- Mama face...ce face...face...

- Habar n-ai! Stai jos! Dacă vă jucați toată ziua, nu știți că ea vă face mâncare, vă coase, vă cârpește, vă spală...Acu, dacă tații sunt plecați la război, tot ele au grijă de vite, de orătării, pleacă la arat, la semănat, mulg vacile, e-he-hei, câte lucruri face mă-ta și tu habar nu ai! Vii aici să înveți cât face unu și cu unu. Și nici atâta nu știi. Știți, mă, să măturați? Să ștergeți praful, să spălați geamurile, să îndrugați lâna, bumbacul, să împletiti, să cârpiți, să coaseți? Știți?... habar nu aveți!...Mormăiți pe abecedarul ăla: „Ana are ac”, „În nuc e un cuc” și alte aiureli. Vai de capul vostru! Las că am eu grijă să vă pregătesc pentru viață! Să știți să faceți treabă, mă! Că de asta are nevoie țara, mă! De oameni care să facă treabă și să o apere de dușmani!

Și tot așa își expunea "principiile" "domnul" Dode despre oamenii care trebuie să facă treabă, el, căruia îi plăcea grozav să taie câinilor frunză. Dar așa se întâmplă în viață. Deseori învățăm ce să facem tocmai de la cei care nu fac nimic. Pentru că cei care fac ceva sunt prea ocupați și nu au timp să ne învețe. Mă rog, sunt și excepții care confirmă regula.

Dar să revenim la dragul nostru învățător. Sincer să fiu, nu mai rețin ce am învățat și cum am învățat de la "domnul" Dode în cele câteva zeci de zile cât l-am avut învățător. Mi se pare că a trimis fetele la "coana moașă", soția domnului director, să le învețe dumneaei activitățile casnice ale unei femei. Coana moașă, fire delicată, n-a făcut scandal din chestia asta. Probabil, nici nu i-a spus domnului Arsu. S-a descurcat ca o femeie înțeleaptă ce era și cred că a profitat de "ideea" "domnului" Dode ca să le învețe pe fetițe ce să facă atunci când vor fi mari. Pentru că ea iubea toți copiii, doar îi moșise și avusese grijă de sănătatea lor până să vină la școală. Nici fetele nu ne-au spus ce-au făcut și ce au învățat de la coana moașă. În schimb, cu băieții

"domnul" Dode a lucrat "dur". Pentru că, zicea el, trebuia să scoată din noi bărbați adevărați. Țin minte că ne-a dus în curtea școlii, ne-a așezat în careu și ne-a spus.

- Băă! Voi credeți că viața e ușoară? Așa... tra-la-la... și tra-la-la? Trebuie să fiți dârzi, luptători, mă! Uite, am să vă învăț un joc care să vă educe dârzenia. Îi zice "un ban pe păr". Ați auzit de jocul ăsta?

- Nuu! Am răspuns noi în cor.

- Las' că vă învăț eu!

A scos o monedă din buzunar și ne-a explicat jocul: uite, vedeți moneda asta? Cu ea puteți să vă cumpărați de la prăvălie tot ce vreți. Bomboane, jucării, cerneală, mă rog, ce credeți voi. Și acum, vă rog să-mi spuneți, vreți să v-o dau?

- Daa! Am urlat noi voioși, cu ochii sticlind de lăcomie.

- Iote, mă! Toți vreți, ai? Vreți așa... banul pe degeaba? Păi ce credeți voi, că sunt prostul vostru să vă dau un ban degeaba? Banul se câștigă, mă, nu se primește sau se ia așa, din drum. Nimeni nu vi-l dă degeaba. Ați înțeles? Că, dacă încercați să-l luați de la cineva pe degeaba, înseamnă că sunteți hoți sau înșelători, iar oamenii vă pedepsesc pentru astfel de fapte. Dacă întindeți mâna să vi-l dau degeaba, înseamnă că sunteți cerșetori. Toți oamenii vă disprețuiesc dacă vreți să fiți cerșetori.

- Ce trebuie să facem ca să câștigăm banul? am întrebat noi, nerăbdători.

- Trebuie să vă zbateți, mă, ca să câștigați un ban. Să vă puneți la treabă bibilica și mușchii!

- Cum? Ce-i aia "bibilică"? au întreat câțiva, nedumeriți.

- Minte, bă, fraierilor! Lasă! Am să vă învăț, dacă jucați "un ban pe păr". Atenție la mine, școlar!

Am holbat ochii și am ciulit urechile la "domnul" Dode.

- Uite, eu arunc banul ăsta în aer. Voi săriți toți să-l prindeți. Cine are norocul să pună mâna pe el trebuie s-o ia la fugă, ca să nu-l prindă ceilalți. Ceilalți trebuie să alerge după el ca să-i ia banul. Dacă l-au ajuns și l-au prins, trebuie să-l ia la bătaie. Adică să-i care pumni în ceafă, în spinare, să-l apuce de urechi, de nas, dar mai ales de păr. De aceea jocul se cheamă "un ban pe păr", pentru că trebuie să-l trageți de păr, să-i faceți pintenoage, dar, în special, să-l mușcați de mâna în care ține banul, până îl aruncă. Dacă a aruncat banul, nimeni nu mai are voie să-l atingă. Dar să fiți atent la ban, că altcineva va încerca să-l ia. Dacă l-a luat, atunci... pe el, cu pumnii și păruiala! Până va arunca și el banul. Și îl lăsați în pace. Și tot așa! Ați înțeles? Cine pune mâna pe ban are parte de pumni și păruială până lasă banul jos.

- Bine, a întreat un băiat mai isteț, până la urmă al cui rămâne banul?

- Al celui care l-a dat pe păr! N-ați înțeles că așa e jocul?

- Dacă-i așa, a spus băiatul isteț, eu nu-l joc! Nu mă interesează!

- N-ai decât, a spus "domnul" Dode, făcând pe indiferentul. Dar voi, mă, vreți să-l jucați?

- Daa! Au răspuns ceilalți, cu ochii sticlind de lăcomie.

Și "domnul" Dode a aruncat "banul pe păr". Cred că vă închipuiți ce a urmat. Toți s-au repezit ca hăbăucii după moneda blestemată, păruindu-se, mușcându-se, dându-și pumni ca turbații. Moneda sprintărară îi fugărea prin curtea școlii ca matca fugărită de trântori. Și toată scena asta sub privirile satisfăcute ale "domnului" Dode, care îi încuraja:

- Pe el, mă, pe el! Nu-l lăsați să fugă cu banul! Așa, dați-i, dați-i! Să se învețe minte cum se câștigă banul! Așa, așa!

Dar băiatul cel isteț stătea deoparte și râdea amuzat de prostia turmei întăritate. Pentru că noi, ceilalți, alergam ca bezmeticii, cu ochii vineți, cu nasurile sparte, cu părul smuls și nu urmăream altceva decât moneda. Nu vedeam cât de jalnici eram cu lăcomia noastră întăritată de "domnul" Dode. Poate am fi continuat nenorocitul de joc până ne schilodeam de tot, dacă "domnul" Dode nu s-ar fi plictisit de uriașa noastră lăcomie.

- Gata, mă, gata! Pentru astăzi ați învățat destul cum se câștigă banul!

În altă zi, "domnul" Dode s-a gândit să ne trezească simțul patriotic (doar eram în vreme de război, cu soldații români pe coclaurile rusești). Voia să scoată din ungherele ascunse ale sufletelor noastre mult dorită eroi de care țărișoara noastră avea atâta nevoie la Cotul Donului. Simțise "domnul" Dode că pe noi nu prea ne dorea în "cotul" Donului, unde mulți părinți sufereau, iar unii mai și mureau.

- Flăcăi!...

Vă închipuiți cum au fost zgâlțâți "eroii" din noi când ne-a spus vor-ba asta? Băiețașii de 7-8 ani, promovați la rangul de "flăcău"! Ne-a înflorit vitejia în piept, care crescuse cât o bălărie, de nu-i mai ajungeau în vârf nici cu prăjina. Și bălăria asta ne-a umflat piepturile, ne-a străpuns și a crescut în jur buruiană stufoasă și țepoasă, lăsându-i pe toți cu gura căscată: Uite cât de viteaz este "flăcăul"! Văzându-ne așa de îmburuiați, "domnul" Dode a continuat:

- Flăcăi, voi știți că țara noastră este la ananghie? Că are nevoie de viteji?

- Știm! Am răspuns noi, ca zezecii.

- Dacă știți, ce faceți?

- Ce facem? Am repetat noi întrebarea, tot ca zezecii.

- Vă antrenați, bă, deșteptilor! Orice luptător, când nu se luptă cu dușmanul, se antrenează, ca să-și mențină forma de luptător.

Și "domnul" Dode ne-a arătat niște ilustrații din manuale cu luptătorii români:

- Ia uitați-vă cum luptau strămoșii noștri! Aici, la Rovine în câmpii... cu lancea, cu sulița, cu arcul, cu sabia, cu...bolovani... Uite-l aici pe Mihai Viteazu' cum dă cu barda în turci! Aici, la Grivița și la Plevna, cum ne urcam pe metereze și înfigeam țepușa în turci! Vedeți? Păi cum credeți voi că ne-am cucerit independența? Și aici, la Mărășești... ne luptăm în cămașă și izmene. Uite cum dăm cu patul armei și spargem capete de inamici. Păi!...ce credeau ei, că ne cuceresc? Când vine lifta peste tine, flăcău, dai în el cu ce ai la îndemână!

- Noi cu ce dăm, domnu' Dode? A întreat un "flăcău" mai înfierbântat.

- Păi... eu cu cine vorbesc? Nu v-am spus? Cu ce ai la îndemână!

Peste "flăcăi" s-a lăsat ceața. Ce să aibă ei la îndemână?

- Cu ghiozdanul, a spus un "flăcău" mai... "luminat".

- Vedeți? S-a "luminat" și "domnul" Dode. Vedeți că românul e isteț și descurcăreț? Hai să începem o luptă, ca să antrenăm "flăcăii"! Să ne închipuim că suntem la... la...

- La Rovine în câmpii! A sărit un "istet" dintre noi.

- Nu, mă, acolo ne trebuie lănci, sulite, de unde le luăm? Ne scatem ochii cu ele... mai bine... să cucerim "redute." Să învățați asaltul, mă, să dați în turc cu îndârjire, cu...dârzenie, adică așa...să scrâșniți din dinți!

Nici nu se putea o fericire mai mare pentru vajnicii "flăcăi". Acum, când "domnul" Dode ne turnase în căpușoare lichidul fierbinte al patriotismului, sufletele noastre au dat în clocot, gata-gata să opărească orice liftă păgână aflată-n preajmă. Speriate, fetițele, nimerite și ele în cazanul patriotic al "domnului" Dode, l-au întrebat sfioase:

- Noi ce facem, domnu' Dode?

- Cum ce faceți? Le-a întrebat contrariat. Luptați și voi! Când "cetatea" e în pericol, toată suflarea luptă! Ce, sunteți trădătoare? Vă dați cu "dușmanul" care învinge? Știți voi ce fac învingătorii femeilor din cetățile învinse?

De unde să știe bieteles fetițe? Ele ar fi vrut să se joace de-a altceva. Dacă băieții vor să lupte... n-au decăt! În acest caz au dorit să se ducă în curtea școlii să joace șotronul ori să sară coarda. Orice, dar nu să lupte. De aceea, câteva au început să se smiorcăie.

Văzându-le în așa hal de "lașitate", fără niciun strop de eroism în ele, "domnul" Dode s-a enervat:

- Hai, afară din cetate! La inamici cu voi!

Și fetițele au zbughit-o în curte, bucuroase că au scăpat de "încrâncenata" luptă ce se pregătea. Chiar, de ce i se năzărise "domnului" Dode să organizeze "eroicul asalt în ziua aceea"? Pentru că domnul Arsu plecase cu treburi nu știu unde și-l lăsase pe dumnealui să aibă grijă singur de cele două clase în care învățau țâncii din a-ntâia și a doua.

Fericit prilej să ne demonstreze talentul său patriotico-organizatoric. Cele două clase erau despărțite de un hol care ducea la cancelaria pustie. Pe acest hol a organizat "domnul" Dode "redutele" celor două clase, formate din două bănci, puse una peste alta. Apoi a întărit "apărarea" redutelor etajate cu "flăcăii" înarmați cu ghiozdane. A, nu, dragii mei, ghiozdanele de atunci erau niște simple trăistuțe din pânză, susținute de un șnur destul de gros și rezistent, trecut peste pieptul și spinarea școlarului, în diagonală. De fapt, nici nu i se spunea ghiozdan. Pe la noi i se spunea "geac". În geac, școlarul ținea cărțile, caietele și tăblița, penarul de lemn, călimara de cerneală, pachetul cu mâncare, o sticlucă cu apă și ...alte "mărunțisuri", numai de el știute. Destul de grele, ca să fie folosite drept arme de luptă.

Desigur că "domnul" Dode a făcut instructajul "luptătorilor" din ambele "tabere combatante". Cum

să se ferească în spatele băncilor, cum să-l lovească pe inamicul care îl atacă, apoi cum să-l respingă și să-l răstoarne peste bancă, trecând el la atac, cățărându-se pe băncile etajate: o redută pe hol, a doua la intrarea în clasă și ultima în jurul catedrei, sediul "statului major al armatei". Dacă "inamicul" ajungea la catedră, însemna că cetatea respectivă a fost ocupată. Dotat cu un fluier de arbitru (nu știu de unde îl avea), a "preluat comanda ostilităților":

- Atenție, "flăcăi", comanda la mine! Când fluier, atacați!

Când s-a auzit fluierătura de atac au început să zboare și geacurile peste bănci. Trosneau penarele din lemn, se spărgeau călimările, sticlucile cu apă, dar și capetele ori nasurile. Se învinețeau ochii, se juleau mâinile și picioarele, se zgâriau fețele, toate într-o "ordine perfectă", dirijată de fluierul "domnului" Dode. Nu se auzea niciun "văleu!", niciun "aoaleu!", niciun țipăt, niciun geamăt. Numai izbituri, numai icnituri, numai lovituri scrâșnite, ce mai, se dovedea clar talentul de "luptător-erou" al puilor de românași.

Cei din clasa a doua, fiind mai voinici, reușiseră să cucerească "reduta" noastră de pe hol și se urcaseră pe băncile din "linia a doua". De acolo ne loveau în cap cu geacurile, de ne-au băgat sub bănci. Dar luptătorii noștri de la "reduta" de pe hol i-au atacat pe la spate, lovindu-i cu geacurile și picioarele, încât "inamicii" au bătut în retragere, mai ales că cei căzuți pe sub bănci au reușit să se ridice

și să treacă la "atac", respingându-i pe "invadatori". Poate că "lupta" ar fi continuat până la completa "exterminare" reciprocă a "eroilor" dacă nu-și făcea apariția pe hol părintele Băluță.

Când l-a văzut pe drăguțul său fiu-învățător cum dirija "lupta" cu fluieracul în gură și cum se luptau "eroii", și-a făcut cruce mare, murmurând, probabil, un "iartă-i, Doamne, că nu știu ce fac!". Bineînțeles că ostilitățile s-au oprit. "Domnul" Dode a găsit de cuviință "să dea raportul":

- Este o lecție de istorie, părinte, o lecție practică!

Părintele a îngăimat, aproape sufocat:

- Duceți băncile la loc și apucați-vă de învățat!

Și-a mai făcut o dată cruce și a plecat. Nu am știut niciodată ce i-a făcut părintele Băluță lui Dode. Cred că nici domnul Arsu nu a aflat de "măreața și istorica bătălie". Niciun "erou" rănit sau/și cu hainele rupte nu a spus adevărul mămicilor sperate când și-au văzut cum arătau "odoarele" lor. Nu a fost nicio reclamație, ca și când nu s-a întâmplat nimic. Dar nici "bătăliile istorice" nu s-au mai repetat. De fapt, nici nu s-a mai ivit vreo ocazie că, după o altă boacăna a "domnului" Dode, domnului Arsu și părintelui Băluță li s-a acrit de talentele "domnului" Dode în educație și l-au lăsat să taie în continuare frunză la câinii de pe uliță, pe unde hălăduia toată ziua.

Despre ce boacăna a fost vorba? În primăvara aceea, nu știu din ce cauză, a fost o adevărată invazie de fluturi albi de varză. Toată lumea era disperată, de parcă ar fi fost vorba de un episod apocaliptic.

Pentru noi, copiii, era o încântare să vedem atâția fluturi și o plăcere deosebită să-i prindem și să ne jucăm cu ei.

Probabil că la părintele Băluță, unde se ducea domnul Arsu și alți prieteni de-ai lor, să joace table sub nucul din grădină sau pe prispă, s-o fi discutat și despre invazia fluturilor. Mi-l imagi-nez pe domnul Arsu îngrijorat, ca de altfel toți oamenii din sat:

- Mă, eu aș da celui care stârpește fluturii aștia câte un ban pentru fiecare fluture ucis!

- Vorbiți serios, domnule Arsu? L-o fi întrebat Dode.

- Sigur. Părinte, nu ești de acord să dai și dumneata un ban pentru fiecare fluture ucis?

- Dau, mă, deși nu sunt sigur dacă acțiunea asta ar fi necesară. Fluturii... sunt și ei lăsați de Domnul... În fine... Dar, care-i nebunul ăla ce stârpește fluturii?

- Îl cunosc eu, părinte, ar fi spus Dode foarte calm. Numai să vă țineți de cuvânt! Dumneata, nea Mielule, dai un ban pe fluture?

- Dau, mă, dacă zici că-l cunoști pe nebun!

- Da' mata, nea Aristide, te prinzi în afacere?

- Mă prind și eu, Dode. Sunt curios să văd ce face nebunul tău! Ha, ha, ha!

S-a răs copios pe seama distrugătorului de fluturi, prietenul lui Dode. Erau curioși să știe cine-i nebunul.

- Când vine, mă, Dode, nebunul tău cu fluturii morți?

- Duminica viitoare, după amiază. Da'...veniți cu portofelele pline, că veți avea de plătit foarte mulți fluturi morți!

- O să fie așa de mulți, mă? Ha, ha, ha!

Nu se mai opreau din răs de "gluma" lui Dode. A doua zi, Dode, la clasa noastră:

- Flăcăi! (Vă închipuiți cum ni s-au umflat iar plămâni la auzul acestui apelativ. Ne gândeam că iar pune de-o bătălie). Vouă vă place să prindeți fluturi?

- Daa! Am strigat noi bucuroși.

- Atunci... la treabă, flăcăi! Prindeți fluturi! Cât mai mulți! Afacere mare, primiți un ban la doi fluturi prinși!

Hărmălaie mare:

- Cine ne plătește?

- Eu vă plătesc, mă! Îi prindeți și-i țineți în cutii, borcane, săcu-lețe, vă descurcați voi! Dar să fie morți și numărați cu precizie, mă! Că...dacă vă prind că m-ați mințit, nu vă dau niciun ban, s-a-înțeles?

- Unde aducem fluturii, domnu' Dode, la școală?

- Nu, flăcăi! Duminica viitoare, mai pe seară, îi aduceți la părintele Băluță. Voi fi și eu acolo!

- Și chiar ne dați bani pe ei?

- Nu v-am spus? Fiți atenți! Nimeni nu se prezintă cu fluturi puțini. Fiecare să aducă cel puțin o mie de bucăți! Hai, la treabă! Toată săptămâna prindeți fluturi! Vă închipuiți bucurie și zel în această activitate. Copiii sunt foarte conștiințioși când trebuie să facă o asemenea treabă. Așadar, duminică după amiază, ne-am prezentat la părintele Băluță, care juca table liniștit, cu prietenii săi. Toți uitaseră de discuția despre fluturi și nebunul lui Dode. Bineînțeles că propunerea lui o consideraseră o glumă bună.

Domnul Dode ne spusese să nu intrăm în curte până nu ne face dumnealui semn. Așteptam cuminiți la poartă, cu fluturii în cutii de conserve, borcane, lădițe, fiecare cum se descurcase. În sfârșit a venit la poartă "domnul" Dode:

- Gata, mă, ați adus fluturii? I-ați numărat? Știți precis câți fluturi aveți?

- Da, domnu' Dode! Uitați, i-am notat pe bilețele!

- Bravo, mă, sunteți isteți! Cu voi poate omu' să facă afaceri. Hai!

Și ne-a dus în curte, unde jucau table părintele, domnul Arsu și prietenii lor. Ne-au privit foarte mirați.

- Ce e cu voi, mă? Ne-a întrebat domnul Arsu. S-a întâmplat ceva?

- Au venit cu fluturii, a răspuns în locul nostru "domnul" Dode. Așa cum a fost înțelegerea.

- Ce înțelegere? A întrebat părintele Băluță.

- Hai, nu mai faceți pe niznii! A râs "domnul" Dode. Copiii s-au ținut de cuvânt, au prins fluturii, vi i-au adus și noi, oamenii mari, nu ne ținem de cuvânt, ai?

- Ce cuvânt, măi Dode? Bâiguiau stupefiați cei de față.

-Nu mai țineți minte cum ne-am înțeles? Fluturile... banul...Banii mi-i dați mie și copiilor. Băieții i-au numărat. Uite, fiecare a trecut numărul fluturilor uciși pe bilețele. Vreți să-i numărăm? Sunt peste zece mii de fluturi!

S-au uitat speriați unul la altul. Așa era. Făcuseră o "înțelegere" de care uitaseră.

- Parcă era vorba de un nebun, a încercat Aristide să scape din "capcană". Scoatem banii numai dacă vine "nebunul cu fluturii." Domnul Arsu s-a uitat la copii, apoi la părintele Băluță și a îngăimat:

- Așa e, ne-am înțeles că vine un nebun cu fluturii și noi îi cumpărăm. Câți fluturi ai, domnule?

- Păi, să-i numărăm! la vino, mă, cu borcanul aici! Răstoarnă-l pe masă!

- Stați, stați! A sărit părintele Băluță. Câți fluturi ai acolo, măi băiete?

- O mie șapte sute optzeci și doi!

- Preciș, precis?

- Preciș, numărați-i!

- Lasă, pune borcanul acolo!

- Scoate banii, părinte, că s-a muncit la prinderea lor!

A scos părintele banii și a plătit. Din bani, "domnul" Dode a dat jumătate băiatului. Apoi, către ceilalți:

- Hai, domnilor, scoateți și domniile voastre banii!

A fost rândul domnului Arsu și al prietenilor săi să plătească, după care „domnul” Dode s-a adresat altui băiat:

- Câți ai în cutie, mă?

- O mie patru sute șizeci!

- Îi numărăm, domnilor?

- Nuu! Să-i pună jos, lângă borcan. Poftim banii!

Și operațiunea a decurs în liniște deplină până la ultimul băiat cu fluturi. După ce am primit bănușii, am spus respectuos "bună seara!" și am plecat. M-am uitat la fețele lor. Erau negre-catran, cu fălcile încleștate. Nu au scos niciun cuvânt în

fața copiilor. Au plătit până la ultimul bănuș, din care "domnul" Dode ne-a dat jumătate. Nu știu ce discuții au fost în urma noastră.

A doua zi, domnul Arsu l-a chemat la cancelarie pe "domnul" Dode, unde au stat de vorbă mai mult timp. Pe urmă au venit împreună în clasă. "Domnul" Dode era stacojiu la față și zâmbea forțat. Domnul Arsu ne-a spus foarte calm:

- Copii, domnul Dode nu mai poate fi învățătorul vostru, întrucât are de făcut alte treburi mai importante. L-am rugat să rămână până la sfârșitul anului, însă treburile importante nu-i mai permit, pentru că nu suportă amânare. În acest caz, să-i mulțumim pentru cele ce v-a învățat și să-i urăm succes în cele ce urmează a realiza.

- Vă mulțumesc, copii, a mormăit "domnul" Dode, rânjind la domnul Arsu.

Și așa l-am pierdut pe vajnicul nostru învățător. Am rămas cu domnul Arsu până la sfârșitul anului... Deseori îl întâlneam pe "domnul" Dode pe șosea, fluierând și cu mâinile la spate, probabil cu "treburile importante" care îl copleșeau.

- Trăiți, dom' Dode!

- Salut, flăcăi! Mai jucați, mă, "un ban pe păr"? Sau... o "bătuță" pe redută? Ai? Și râdea zgomotos.

Noi nu răspundeam...Deși...ne plăcuseră teribil jocurile inventate de el.

PAGINI DE ISTORIE

100 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA MICII ÎNȚELEGERI

► Sorin LANGU

Situația internațională era nesigură după Primul Război Mondial. Aliații învingători și statele independente din Europa Centrală și de Est au încercat să se asigure că o nouă agresiune germană nu va mai avea loc. Sistemul de organizare al lumii europene creat de către Convenția de la Paris, ca și Societatea Națiunilor, nu oferea statelor independente nou apărute, suficiente garanții împotriva unor eventuale încercări de revizuire a frontierelor desemnate prin tratatele de pace. Politica dusă de Germania, Ungaria și Rusia sovietică exprima nu doar nemulțumirea față de tratatele de pace, ci și intenția de a cere, la momentul oportun, nu numai revizuirea, ci chiar lichidarea lor. Se ajunge deci la o apropiere între cehoslovaci, români și iugoslavi, care, chiar merg împreună la Trianon în 4 iunie 1920. Mai mult, cautarea unei realizări de alianță regională este sporită de încercarea de restaurare întreprinsă de Carol de Habsburg, dar și de planul francez de întemeiere a unei confederații danubiene, care ar fi presupus o slăbire a suveranității naționale a celor trei state.

Foto 1 : harta Micii Înțelegeri, sursa wikipedia.org

Tratatul de la Trianon prevedea: partea de nord a Republicii Croația și Voivodinei intrau în cadrul Regatului Sârbilor, Slovacia și Rutenia (azi Regiunea Transcarpatia din Ucraina) era cedată Cehoslovaciei, iar Transilvania și partea răsăriteană a Banatului era recunoscută în cadrul României.

Împărtășind ideea cehoslovacă de a înfaptui o barieră contra revanșismului german și ungar, diplomația română urma un plan mai larg, care să cuprindă statele „de la Baltica la marea Egee”, anume Polonia, Cehoslovacia, România, Iugoslavia și Grecia, și nu doar o „alianță în trei”, preconizată de Masaryk și Benes. În calea acestui plan stăteau însă unele dificultăți, rezultate din diferențele teritoriale dintre Polonia și Cehoslovacia. Cu asentimentul guvernelor cehoslovac și iugoslav, sprijinită fiind și de Franța, Italia și parțial de Anglia, diplomația românească a făcut numeroase încercări de mediere, a întreprins demersuri insistente pe lângă guvernul de la Varșovia, în sensul eliminării acestor diferențe și al determinării unei alianțe cehoslovaco-polone, parte integrantă a unei înțelegeri în cinci. Dar guvernul polonez a refuzat de fiecare dată să adopte o atitudine conciliantă în chestiunea rivalității față de Cehoslovacia și să participe la o „Înțelegere în cinci”; el s-a arătat însă interesat de o alianță polono-română, pe linia „garantării eventualelor tratate de pace ce s-ar semna cu Sovietele”.

Exponentul cel mai autorizat al diplomației românești în perioada imediat următoare Primului Război Mondial a fost Take Ionescu, care a militat pentru crearea unui sistem de alianțe care să cuprindă Polonia, Cehoslovacia, România, Iugoslavia și Grecia, a unui bloc „de la Marea Baltică la Marea Egee”, care să se opună oricăror acțiuni revizioniste. Contradicțiile dintre Polonia și Cehoslovacia, precum și dintre Iugoslavia și Grecia au făcut ca planul său să nu reușească. În fața acestei situații, ministrul de Externe român s-a aliat lui Eduard Beneș, aducându-și contribuția la realizarea unui sistem de alianțe bilaterale între Cehoslovacia, România și Iugoslavia, cunoscut sub numele de Mica Înțelegere.

Foto 2: sesiune a Micii Înțelegeri la Sinaia, 1933, sursa alamy stock photo

Primul pas a fost semnarea la 14 august 1920 a Convenției de alință cehoslovaco-iugoslavă. În aceeași lună, ministrul de externe cehoslovac, Eduard Beneș s-a deplasat la București, moment în care România și-a dat pentru prima oară acordul de principiu față de o posibilă alință cu Cehoslovacia și Iugoslavia. Take Ionescu, ministrul de externe de atunci, plănuia o alianță mai mare care să includă și Polonia și Grecia. Iugoslavia și Cehoslovacia erau și ele favorabile alierii cu Polonia. Proiectul alinaței celor cinci s-a lovit de neînțelegerile cehoslovaco-poloneze, între care exista o dispută teritorială. Cu toate acestea, Polonia s-a arătat foarte dispusă să se alieze cu România, astfel că, la 3 martie 1921, la București, cele două țări au semnat o Convenție

de alință defensivă româno-polonă și o Convenție militară. Era un pas prin care România a încercat și ea să medieze disputa dintre Cehoslovacia și Polonia, în scopul final de atragere a polonezilor în alință, însă fără un succes direct. În fine, pe 23 aprilie se semnează la București – Convenția de alință defensivă româno-slovacă, iar pe 7 iunie 1921 se semnează Convenția de alianță româno-iugoslavă ceea ce a dus la înfăptuirea Micii Înțelegeri, sau a Antantei Balcanice, ca organizație politică. De asemenea a mai fost denumită ca o Societate a Națiunilor în Balcani.

Mica Antantă, încheiată între 1920-1921 între România, Cehoslovacia și Iugoslavia avea ca scop precis apărarea prevederilor Tratatului de la Trianon dar și înfăptuirea unor relații inter-economice.

Au reușit aceste state să țină în frâu revizionismul maghiar? Au mai aderat alte state la alianță, ținând cont că ușa a fost deschisă pentru oricare stat?

Bibliografie:

Eliza Campus, *Mica Înțelegerere (ediția a II-a)*, Editura Academiei Române, București, 1997

Milan Vanku, *Mica Înțelegerere și politica externă a Iugoslaviei*, Editura Politică, București, 1979

Ioan Scurtu, Schimbările de guverne de la sfârșitul anului 1921 și începutul lui 1922, în „Analele Universității București”, nr.1/1972

Nicolae Iorga, *O viață de om. Așa cum a fost*, vol. III, București, 1934

Foto 3: emisiune comună dedicată înființării Micii Înțelegeri.
Sursa: bigstockphoto, hipstamp.com, dreamstime.org.

Violeta Daniela MÎNDRU

FRAGMENT DE ROMAN

DUELUL NERVILOR

Se întâmpla ca în acea zi, vremea să fie ceva mai frumoasă decât în zilele precedente. Aerul era curat și umed. Eduardo m-a condus într-un loc mai puțin aglomerat; un parc la marginea orașului. Ne-am așezat pe o bancă și am stabilit ultimele detalii înaintea plecării.

La sfârșit, m-a lăsat în spatele hotelului, să pot intra pe ușa de serviciu și s-a îndepărtat grăbit, să pună la punct toate amănunțele în vederea călătoriei. După ce am văzut că Eduardo a plecat, am ieșit din hotel cu gândul de a ajunge la *Amaryllis* încă o dată. Poate că bătrânul cu florile de crin îmi mai dădea niște indicii.

Prea multe gânduri zburătăceau prin aerul umed și parfumat. Simțurile mele erau mai ascuțite decât le avusesem până atunci. Până și ecoul pașilor pe trotuar se auzea ca într-o catedrală. Comparația este puțin exagerată, dar ziua aceea cu tot ce se întâmpla, cu senzațiile noi pe care le simțeam mai puternice decât oricând, îmi dădea sentimentul unei stări de grație, de sfințenie care cobora din văzduh sub forma unei lumini aurii și mă făceau să clilesc mai des pentru că mă ustureau ochii; nu pentru mult timp însă, căci, în doar câteva clipe m-am trezit legat la mâini și la ochi de niște necunoscuți care vorbeau o limbă ciudată, probabil europeană și care m-au împins într-o mașină.

Destul de liniștit, stăteam pe un scaun incomod. Nu înțelegeam de ce mă reținuseră oamenii aceia și nu mă interesa nimic altceva decât plecarea. Nu le-am ridicat probleme. Ce rost avea să strig sau să mă zbat? Le-am spus de la bun început că merg de bună voie.

M-au împins într-o mașină și am mers mai bine de un sfert de oră, așa am estimat. Poate că trecuse chiar o jumătate de oră. La început, fusesem atent la schimbările de direcție, dar apoi am renunțat. Oricum nu cunoșteam orașul atât de bine încât să-mi dau seama unde m-ar fi putut duce.

Când am coborât, se simțea aer curat și răcoros. Eram în afara orașului. Zgomotul mașinilor era estompat de distanță. M-au împins în față și eu am mers, nesigur. S-a auzit trăgându-se o ușă grea și am pătruns într-o încăpere înaltă. Sunetele aveau o oarecare rezonanță. Trebuia să fie un depozit gol, după miros și acustică. Mi-au eliberat ochii și am văzut exact ce intuiam: un loc gol, cu câteva scaune așezate.

Când simți că viața îți este amenințată, există un anumit moment în care frica se transformă într-un fel de umor și tot ce încerci să spui ca să convingi agresorii că au greșit persoana, pare replica nereușită dintr-un film prost. Continuam să vorbesc fără oprire, lucru care ar fi putut fi considerat emoție greu de controlat, ca atunci când întâlnești o femeie care îți place mult și nu mai poți fi liniștit, ci vrei să acoperi toate tăcerile grăitoare cu o mulțime de cuvinte fără rost. Cei trei care mă aduseseră acolo, erau tăcuți ca pietrele funerare. Spun asta pentru că frunțile lor încruntate păreau vârfuri de munți ascunse în nori, așa înnegurate le erau privirile și chipurile.

Sigur că i-am întrebat de ce m-au răpit. Le-am spus și faptul că nu am bani și că nu au ales persoana potrivită pentru jefuit. Le-am spus și că nu va plăti oricum nimeni pentru mine, în primul rând pentru că nu am prieteni și în al doilea rând, pentru că nu mai valorez nimic, din moment ce viața mea are zilele numărate. Nu i-am impresionat. Unul dintre ei însă, probabil pierzându-și răbdarea, mi-a aruncat un „Shut up!” printre dinți și abia atunci m-am oprit. Ce rost avea? Cu siguranță așteptau pe cineva, căci altfel m-ar fi ucis imediat.

Au început să vorbească între ei. Mie mi s-au adresat vorbind engleza cu accent slav. Erau rușii de care îmi vorbise Nelly și eu nici măcar nu o ascultasem. Ce legătură aveam eu cu lumea lor, nu îmi dădeam seama. Nu a trecut mult până au apărut alte două persoane.

Ulterior am aflat și cine erau cei patru. Cei doi care mă reținuseră - dacă este să fiu delicat - erau agenții Sorokin și Kovalev. Cei veniți ulterior erau Serghei Popov și Feodor Golubev, general locotenent în serviciile secrete ruse. Avea în jur de 48 de ani, avea părul ușor grizonat, pieptănat cu cărare spre partea stângă. Umeri lați, brațe mușchiuloase, care se întrezăreau pe sub cămașă, rodul multor ore de antrenamente fizice. Avea o privire intensă. Părea că pupilele emit raze X, care fac radiografia tuturor gândurilor celor care se aflau în fața lui. Pe frunte, undeva sub pleata de păr, se vedea o cicatrice albă, care se întindea de la sprânceană până la rădăcina părului. Avea buzele subțiri, de parcă strângea din ele permanent.

Serghei Popov și ceilalți doi îi erau subordonați. De Serghei Popov nu mi-a plăcut de la bun început. Era ceva mai tânăr, însă am remarcat degajarea cu care s-a apropiat de mine. M-a privit intens și privirea lui țintuită în pupilele mele, m-a amețit pentru câteva clipe. Nu-mi plăcea pentru că era prea sigur pe el, mai sigur decât mine.

El a fost cel care mi-a pus întrebările despre avionul întors în mod misterios, după patruzeci și șapte de ani. Sigur că am încercat să-i spun că știrea era falsă și că nu exista un astfel de avion, însă Serghei Popov părea că îmi cunoaște gândurile.

Și dacă i-aș fi spus ce văzusem, probabil nu ar fi crezut. Și doar nu era să povestesc despre bănuielile mele? M-am încăpățânat să tac; nu pentru că informațiile pe care le dețineam, ar fi fost de importanță vitală, ci pentru că pur și simplu nu aveam nici un chef să vorbesc. Ce să fi spus? Că există undeva o planetă de care nu a aflat nimeni până acum? Că nu am vreo idee despre cum aș putea ajunge acolo? Că nu știu și nu bănuiesc de unde a apărut și cine a construit un asemenea loc?

Serghei Popov îmi observa fiecare gest și interpreta inflexiunile vocii. I-a făcut semn lui Sorokin să mă lege. Se scursesese ziua fără să observ. Toamna se întunecă mai devreme. Îmi era și frig și foame. Nici apă nu mai băusem de dimineață. Orgoliul îmi spunea să nu mă umilesc cerșind milă. Așa că am tăcut și i-am observat pregătindu-se de plecare.

Au ieșit toți trei și au tras poarta grea de metal. Au încuiat și au plecat. Motorul s-a auzit o vreme, tot mai stins, până când s-a instalat liniștea. Nu îmi era frică.

Cu siguranță acolo nu veneau șobolani. Nu era un mediu umed. Încăperea părea mai degrabă o cutie din tablă. Peretele din spate se afla în întuneric. Deasupra se vedeau totuși niște grinzi din lemn. Am încercat să-mi desfac mâinile din strânsoare, dar orice mișcare părea că strânge și mai tare împletitura din jurul încheieturilor. Am închis ochii și am rămas așa o vreme. Cât să fi trecut?

Îmi era sete. Stomacul își cerea și el drepturile. O sticlă de apă rămăsese pe jos, cam la vreo trei metri de mine. Deocamdată mai rezistam, dar dacă rușii se întorceau tocmai a doua zi, atunci aveam neapărată nevoie de apă. Încă nu îmi pusesem problema cum o să desfac sticla sau cum o să beau din sticlă. Faptul că știam că este acolo, îmi dădea un sentiment de siguranță, ca și cum aș fi putut consuma conținutul ei, imediat ce aș fi simțit nevoia. Am privit în jur. Lumina pătrundea în încăperea printr-o fereastră mică, aflată la înălțime. Afară era noapte deja. Ce sentiment ciudat să știu că nu mă caută nimeni, că nu aveam pe cineva care să alarmeze autoritățile. Alte persoane nu mai știam, deci urma să rămân acolo până dimineață, în cel mai fericit caz. Și apoi? Ce să le spun a doua zi? Să le vorbesc rușilor de o planetă utopică? Cine m-ar fi crezut?

Mi s-a părut că aud un zgomot; apoi încă unul. Ceva greu cădea de undeva, de sus, pe pământ. Mi-am încordat auzul. Cineva venea spre locul în care mă aflam. În scurt timp, în spațiul pe care cădea lumina am văzut un șobolan imens. Auzisem despre șobolani care mușcau oameni, despre cadavre cu extremitățile ronțăite, despre bolile pe care le pot transmite, dar nu văzusem în viața mea decât câteva exemplare, fugind speriate între tomberoanele de gunoi. Nu erau impresionanți, nu îmi provocau frică; mai degrabă scârbă.

Cu spatele bombat și o coadă lungă, cu care mătura pământul, șobolanul se oprise și mă privea fix, cu ochii ca două mărgelile negre, agere. S-a ridicat pe lăbuțele din spate și m-a privit preț de câteva secunde lungi. Apoi s-a mai apropiat puțin, adulmecând hrana de proporții imense, care era legată bine de un scaun.

Toată această adulmecare mi-a adus frica. Constatam că am fobie de șobolani. Mă treceau fiori reci. A apărut și al doilea șobolan, ceva mai mic decât primul. „Trebuie să fie femela”- am gândit. Adulmece și ea mișcându-și mustățile. Am încercat să mă smucesc să îi alung, dar cele două rozătoare se aflau la o distanță de securitate.

Păreau că mă privesc în ochi, că înțeleg ce gândesc. Era un război declarat între om și animale. Ne scrutam ca înaintea unui duel și nici unul nu mișca. Masculul s-a mai apropiat puțin, apoi încă puțin, apoi a sărit, sprinten, pe genunchiul meu. M-am forțat să îl alung, moment în care scaunul s-a dezechilibrat și am căzut. Acum ochii mei erau la nivelul ochilor lor. Ne priveam ca la o confruntare. Ambii șobolani s-au apropiat și mai mult, au sărit pe mine și au început să se plimbe. Încercam să mă întorc, să mă mișc, să-i lovesc, dar nu puteam face prea multe, având mâinile și picioarele legate. Când l-am lovit pe mascul, am simțit dinții ascuțiți pătrunzând în carnea coapsei, adânc, ca și cum aș fi fost străpuns de o săgeată. Mai era suficient până dimineață. Îmi propusesem să rezist, să mă lupt cu ei. Dacă nu aș fi fost legat, era cu totul altceva.

Am simțit apoi mușcături și în alte zone ale corpului, în locurile care rămăneau neapărate în zbaterile mele. Ce situație stranie, să rămân pradă rozătoarelor, eu care nici măcar nu mă gândisem vreodată că astfel de locuri și astfel de oameni există!

Întreaga noapte m-am zbatut pentru viața mea, să nu îmi fie mutilat chipul, să nu adorm. Ambele făpturi flămânde m-au mușcat de nenumărate ori. Spre dimineață, când zorii au aruncat pe mica fereastră umbrele albastrii, toți trei eram obosiți de atâta luptă. Simțeam usturimi peste tot, plăgile mă ardeau și mă simțeam umilit, retrogradat de la condiția mea de om. Îmi era scârbă de mine însumi și de situația în care mă aflam. Ud și cu buzele arse, cu hainele boțite și murdare, eram încă în viață și nu aveam de gând să mor acolo, în mizeria aceea de depozit.

S-au întors numai trei dintre agenți. Eram tot căzut, dar împăcat cu ceea ce mi se întâmplase. Îmi găsisem, în mod miraculos, liniștea aceea care te face să nu simți nimic. M-au ridicat, cu scaun cu tot.

Serghei a observat cum priveam către sticla cu apă. A desfăcut-o și a băut toată apa din ea în fața mea. Apoi a început să râdă; un hohot sonor, gălgâit, care îi scutura tot corpul.

L-am scuipat, deși simțeam că nu mai aveam nici salivă. Serghei s-a enervat și mi-a dat un dos de palmă peste obrazul stâng, încât m-am clătinat și am căzut cu tot cu scaun. Și cum eram așa căzut la pământ, situația mi s-a părut hilară. Am început să râd și să râd de neputința lui Serghei de a mă constrânge să vorbesc. Cu cât râdeam mai tare, cu atât fețele lor îmi păreau

mai nostime, așa cum stăteau întrebându-se dacă m-am smintit. Sunetul se propaga în valuri de ecouri, se loveau de pereții halei și reveneau, batjocoritoare, să ne lovească în față.

O durere vie începuse să scormonească prin epifize și diafize, iar râsul s-a transformat în geamătul unui om rănit de un dușman ascuns în propriul trup. Eram pe jos și devenisem moale. Durerea de oase anulase și pe cea cauzată de mușcături și pe cea a orgoliului rănit. Nimic nu mai părea să aibă importanță. Nici rostul păstrării secretului asupra avionului, nu îl mai vedeam. Voiam să li-l spun, să se ducă toți acolo și să mă lase în pace.

Apoi, uși date de perete, voci mai multe și amestecate. Aș fi vrut să pot articula câteva sunete, să strig după ajutor, dar nu ieșea nici un sunet. Cineva trăgea de legăturile mele, apoi le-a tăiat cu cuțitul. Mâinile și picioarele erau învinețite. M-au urcat în mașină. Pe ceilalți i-au lăsat acolo, pe jos, legați.

Nelly îl căutase și îl convinsese pe Diago să mă găsească. Altfel, poate că povestea s-ar fi oprit aici.

(Fragment din romanul „Avionul și tabla de șah” în curs de publicare la Editura „Junimea” Iași)

► Katia NANU

PROZĂ

ȘI CERUL MIROSEA A ROSTOPASCĂ

Când a căzut tușa Nica între florile de rostopască nu era nimeni prin preajmă. A căzut așa, deodată, în curtea din spate, printre ultimele flori galbene uitate între măciuliile cu semințe de septembrie. S-a prăvălit ca un buștean tăiat, direct peste ele și n-a mai putut să se ridice. Citea cu ochii larg deschiși cerul aflat către asfințit și se întreba cât o fi ceasul. Apoi, în mintea ei s-a strecurat curiozitatea, oare de ce nu avea putere să se ridice. Parcă plutea pe un nor dens, umed la spate, iar frunzele încă verzi, strivite de trupul ei pătrășos miroseau a pământ și mușegai. Poate se mai întreba și cine ar fi să vină să o ridice, măcar că născuse zece copii, dintre care doar șase se mai aflau în viață, răspândiți prin cea lume, unii mai departe, alții mai aproape de ea. Niciunul nu avea drum pe la casa bătrânească tocmai astăzi, când i se făcuse ei de ceai de rostopască, de se lățise între buruieni ca ploaia.

Cu grijă mare și putere puțină, tușa Nica se suci oarecum pe o parte, reușind să scape de umezeala din spate. Nu știa cât o fi stat așa, lungită, că era deja noapte adâncă atunci când a făcut prima mișcare. Ar fi strigat, dar nu avea pe cine. Vecinii din dreapta muriseră demult, dinainte să se prăpădească omul ei, iar cei din stânga erau plecați la oraș, la copii. Plecau din toamnă până în primăvară, ca să nu stea în frig și să nu se mai opintescă la tăiat lemne la vârsta lor. Aveau trei copii și fiecare îi ținea câte o lună, două, până se desprimăvăra bine, de veneau iar în sat să se bucure de căldură, aer curat și flori în grădină. Iaca, asta era acum grija ei, vecinii...

Ea avea patru copii la oraș, bine, nu în același oraș, dar numai o fată ce-o ținea la ea dacă se învrednicea să se ducă. Ei nu-i prea plăcea să plece de acasă. Se obișnuise cu bătătura ei, cu odăița în care gătea și dormea iarna, doar nu era să încălzească toată casa! Nu-i venea să plece. Să stea în loc străin, cu grijă la ce face, cum șade, ce mănâncă, să nu deranjeze, de, ca un om bătrân cu tabieturile și necazurile lui. Mai treceau pe la ea băieții de la sat, care erau mai aproape... Copii avea,

slavă Domnului destui, chiar și fără ăia pe care-i luase Cel de Sus la el, în mare mila Lui.

O vreme, tușa Nica auzi parcă niște greieri și ațipi acolo, între frunze. Apoi, bruma din buza dimineții o trezi și începu să geamă, mai de frig, mai de durere. O durea capul și în piept, abia dacă putea plânge ca lumea. Cu greu se ridică într-un cot și își târî corpul către ușa din spatele casei, obosind mereu și oprindu-se des, până ce lumina lăptoasă a dimineții descoperi locul strivit cu rostopască amestecată cu noroi, în care tușa Nica odihniuse toată noaptea. Ajunsă la prag se forță să deschidă ușa și, prin nu se știe ce minune, aceasta se desprinse din toc și o lăsă să se târască în odaie. Cu greutate ajunse la piciorul patului și trase de pe el pătura groasă, străduindu-se să se învelească în ea. Oftă adânc din crucea pieptului ce o durea surd. Odată aflată la căldură, sub acoperământul dungat, tușa Nica adormi istovită.

Abia după încă o zi, Gheorghe, băiatul ei cel mare, acum ditamai moșul pensionat de la CAP, unde a fost tehnician, trecu pe la maică-sa pe acasă. Locuia într-un sat apropiat, se dusesse după nevastă, așa că nu trecea zilnic pe la bătrână. Dar o dată, de două ori pe săptămână, tot o vizita pe tușa Nica să vadă ce mai face. Acuma, de când cu covidul ăsta de-a dat boala în toată lumea, o mai aprovizionă cu câte ceva, ca toți frații. Să nu-i lipsească nimic. Dacă tot nu voia să plece de acasă, stătea singură cuc în ograda ei și vorbea cu găinile, nici câine nu avea. Vreo două pisici, își zise Gheorghe, căutându-le cu privirea prin curte, deodată îngrijorat că nici una nu i se încurcă printre picioare și nici maică-sa nu se vede nicăieri. Bătu mai întâi la fereastra din față, dar nu așteptă răspuns și cuprins brusc de o mare neliniște ocoli veranda și trecu în spate, unde ușa întredeschisă îi dădu fiori. Intră în odaia bucătărie unde iarna maică-sa și o găsi pe tușa Nica lungită pe jos, aproape inconștientă, tremurând din toate încheieturile.

Bineînțeles, a chemat imediat salvarea, după care s-a pus pe sunat frații și sora să-l ia careva și pe el cu mașina să-l ducă la spital. Să vadă ce-a

pășit mama. Numai că, la spital, nu le-a spus nimeni nimic. Parcă înnebuniseră cu toții, numai covid vedeau în fața ochilor...

Abia după două zile au înțeles că tușa Nica avusese un avc și că trebuia trimisă într-un spital mai mare, dacă voiau să o mai vadă vreodată pe picioarele ei. Și-au dat imediat acordul și-au trimis-o. Cu ei, ciotcă, după ea. Însă, nici acolo nu vorbea nimeni. Habar nu aveau ce face tușa Nica prin cele saloane. Stateau cu rîndul pe la porți, doar doar s-o milostivi cineva de ei să le spună ce face Mama. Cel puțin sora de la oraș făcuse gălăgie mare să afle la ce secție este, dacă n-are oarece nevoie de ceva, ea fusese infirmiera și cam le știa pe astea din spitale. Până la urmă le-a zis cineva că e la reanimare, lucru de mirare, doar tușa Nica, așa vînată de frig și amorțită pe dreapta cum era, vorbise cu ei, era conștientă... Ce o lovise atât de aprig de-a ajuns conectată la aparate? A mai trecut o zi și-au aflat. O lovise covidul. De la cele 30 de ceasuri cât o ținuseră în cortul unde se făceau testările. Altfel, de unde? Că nu-l răsădise ea în grădină, să se lovească de el când a căzut în stratul cu rostopască.

Vorbeau copiii între ei și își strângeau pumnii cu mânie mare. Mama nu avea de unde să ia covid

decît din spital. O să vadă ei ce fac, o să le arate ei lor cum trebuia îngrijită mama. În timp ce încă pișau ochii pe la porțile spitalului, neștiind ce să facă, și se contraziceau pe boală și vindecare, tușa Nica le-a fost livrată rece. În doi saci negri din plastic, puși unul peste celălalt. O firmă de pompe funebre le-a adus un sicriu, au închis-o urgent înăuntru, să nu cumva să ia și ei coțopârla de virus. Erau atât de împietriți de durere că n-au mai spus nimic. Cu cine să te lupți.

Numai la cimitir, în sat, cînd preotul săvârșea slujba de înmormântare, Gheorghe s-a trezit vorbind cu glas mare, încărcat de lacrimi: „Io chiar mă întrebă dacă aici e mămica... În sicriul ăsta mic? Ea era ditamai femeia! Și noi nici n-am văzut ce era în sac, că ne-a fost frică să nu sară carcalacul peste noi...” L-au liniștit surorile, spunându-i să nu deranjeze slujba. Mămica era moartă oricum, indiferent ce crede Gheorghe sau pe cine au pus între scânduri nemernicii ăia. Moartă și curând îngropată, Domnul să o aibă în paza Lui.

De Sus, din cerul mirosind a rostopască, tușa Nica surâdea liniștită. Măcar nu-i mai era frig.

► Ion MANEA

PROZĂ SCURTĂ

POLIȚIA LUMINII

Și atunci s-a înființat Poliția Luminii...

Trecuseră aproape trei luni de când apăruseră în cartierul nostru întins de-a lungul Dunării, ca o alternativă un pic mai dinamică și mai gălăgioasă a bunilor mei concetățeni la solemnitatea molcomă a fluviului, primele semne ale unei lumini ciudate, de niciunde venind și, de fapt, de peste tot, fără un epicentru anume și fără nicio finalitate explicită.

Poliția Luminii a fost instalată la parterul Palatului de Navigație, în locul unui magazin cu obiecte de lux pe care nu le cumpăra aproape nimeni.

Ce se întâmplase de fapt?

Pe la sfârșitul iernii, a început să se reverse deasupra cartierului o lumină stranie, alta decât cea a Soarelui, a Lunii sau a oricărei surse existente.

Luminarea s-a produs discret, aproape pe neobservate, și numai acumularea progresivă a intensității a început să producă îngrijorare, la început una mai mult patetică, cine ar avea ceva împotriva luminii?, dar, mai apoi, din ce în ce mai serioasă.

- Ce ne facem, vecine, cu această lumină? De unde vine ea și de ce? se întrebau oamenii din blocurile de locuințe de pe strada Portului, dar și de mai departe, de prin casele bătrâne și igrasioase din vechiul cartier.

- Pe mine nu mă deranjează câtuși de puțin, intervenea altul. De când e lumina asta, plătesc mult mai puțin la Electrica, doar pentru aparatură, n-am mai aprins vreun bec de multă vreme.

- Da și, în plus, noaptea poți să mergi unde vrei, totul e iluminat aproape la fel ca ziua, adăugă altcineva.

Lucrurile însă nu stăteau chiar așa. Dincolo de unele avantaje imediate neașteptate, lumina clandestină producea tot mai multe perturbații serioase în economia și administrarea cartierului, precum și a unei zone înconjurătoare destul de vaste, mergându-se până dincolo de Dunăre spre Munții Măcinului, care, noaptea, apăreau uneori ca și cum ar fi fost puși sub lumina reflectoarelor, dar și în spate, în oraș, până dincolo de el, spre satul

Odaia Manolache, oprindu-se, nu se știe de ce, chiar în fața dispensarului, acesta, din păcate, rămânând în întuneric.

Oficialitățile locale trebuiau să raporteze la centru cauza și consecințele fenomenului, or, nimeni nu știa nimic precis despre acestea.

Presupuneri și numai presupuneri.

Unii văzuseră, cu doar câteva zile înainte de primele licăriri invadatoare, o farfurie zburătoare deasupra Lacului Brateș.

- A stat acolo, deasupra, cam 20 de minute, a declarat la sediul Poliției Luminii unul dintre martori. Și, la un moment dat, a coborât spre lac și s-a scufundat. Poate luminează de-acolo, din apă! a mai spus el,

Alții credeau că lumina vine dintr-o invazie de licurici africani care zboară la mare înălțime, în timp ce alții, majoritatea femei, erau de părere că ea este produsă de un praf stelar care circula sub formă de nori invizibili deasupra cartierului.

Erau și păreri cu totul și cu totul fanteziste, cum fusese aceea emisă de un călugăr de la Mănăstirea Metoc, de pe deal, care credea că lumina venea chiar de la el, întrucât tocmai se întorsese de la Muntele Athos. S-a și oferit pentru măsurarea lucșilor pe care îi emana, dar nu l-a luat nimeni în seamă.

Când lumea era cuprinsă de febra luminii și nimeni nu știa ce va urma și mai ales cum se va termina toată povestea, a apărut în cartier o femeie extrem de bătrână, cu un chip luminos însă, bine încadrat într-o basma verzuie, care nu era altcineva decât soacra unui marinar căsătorit, cu mulți ani în urmă, cu o bulgăroaică.

- Degeaba căutați în altă parte, lumina asta vine din casa unui om înțelept de pe aici! Acolo mergeți să cercetați! a zis ea.

- Sunteți rudă cu Baba Vanga? a întrebat-o o vecină de-a fiicei.

- Categorie, nu! a răspuns bulgăroaica, aruncându-i o privire stranie.

Dar cei de la Poliția Luminii au trebuit să ia în calcul și această ipoteză, nu de alta, dar telefoanele

de la București sunau tot mai des și dincolo se auzea, răstită, aproape țipată, aceeași întrebare:

- Ați lichidat lumina, nepricepuților?

Presăți și de administrația locală, polițiștii luminii s-au constituit în grupe de câte trei și au început să ia la cercetare casă cu casă, apartament cu apartament.

În scurt timp, în cartier s-a instituit teroarea.

- De ce ne caută pe noi de lumină? Cu ce drept intră aștia în casele noastre? se întrebau revoltați oamenii.

Unii au făcut reclamații la Procuratura Generală, dar răspunsurile erau evazive, în timp ce polițiștii aveau mandate de percheziție în alb, pe care le completau pe loc în fața cetățenilor vizitați.

Nici urmă de izvorul luminii. Să fi fost baba aia nebună?

Chemată de urgență la sediu, la Palatul de Navigația, bătrâna bulgăroaică a zis:

- Căutați unde v-am zis! |Adevăr grăiesc eu vouă.

Adevăr, adevăr, dar de unde izvorăsc nenorociții de lucși clandestini?

La apartamentul 18 din blocul Bistrița 1A, a răspuns un bărbat în vârstă, cu niște plete albe, până peste umeri, cu ochelari cu multe dioptrii și cu un pix albastru în mână.

- Am venit să te căutăm de lumină! a zis polițistul șef, comandantul grupei.

- Lumină? La mine nu este nici mai multă și nici mai puțină decât la alții. Dar, vă rog, poftiți și cercetați!

Cei trei polițiști fură întâmpinați de un apartament aproape gol, doar pereții, toți pereții, erau acoperiți de rafturi de bibliotecă în care se odihneau mii de cărți de toate categoriile. Lumina, aceeași lumină pe care o căutau ei, arunca deasupra rafturilor un fel de aură, ca și cum cineva ar fi vrut ca volumele acelea rânduite frumos să fie cât mai bine puse în evidență.

În mijlocul camerei de zi, se afla o masă simplă, acoperită de o mușama care avea imprimată un fel de hartă a cerului, pe care se afla o carte mare deschisă. Sub lumina încăperii, polițistul șef citi cu glas tare, un text subliniat cu roșu:

„Pământul era pustiu și gol; peste fața adâncului de ape era întuneric și Duhul lui Dumnezeu Se mișca pe deasupra apelor. Dumnezeu a zis: „Să fie lumină!”. Și a fost lumină”.

Polițistul mai citi o dată și apoi întrebă:

- De când e cartea asta deschisă la această pagină?

- Cam de la sfârșitul iernii, domnule! Studiez cu migală acest pasaj. E pasiunea mea de-o viață.

- Care va să zică, dumneata ne-ai băgat în belea! mai zise polițistul și închise brusc cartea. Un norișor de praf mai putu fi văzut ridicându-se, după care se făcu întuneric, întunericul dintâi.

Unul dintre polițiști aprinse lanterna și toți trei porniră spre sediu, pentru a întocmi procesul verbal și a primi decorațiile de rigoare.

- Să nu mai îți niciodată cărțile deschise! strigă peste umăr comandantul norocos și, în gând, trase o înjurătura zdravănă: „Mama voastră de înțelepți!”.

NASUL DOAMNEI ASPASIA

Aspasia este cea mai urâta femeie din scara noastră.

A fost, este, dar nu va fi întotdeauna. lumea se schimbă permanent, și, odată cu ea, și urâtenia.

Bunăoară, nici nu pot compara acum gradul de frumusețe al femeilor de pe scara mea cu acela pe care l-am găsit la mutarea în bloc. Atunci, cu vreo zece ani în urmă, predominau urâtele într-o proporție covârșitoare, acum este exact invers, frumoasele au devenit majoritare.

Veți înțelege, desigur, că la mijloc s-a interpus beneficiul incontestabil întru frumusețe adus de practicarea pe scară tot mai largă a operațiilor estetice.

„Niciodată n-o să-mi siluiesc starea naturală, dată de Dumnezeu! Mai degrabă aș perfecționa-o! a susținut multă vreme doamna Aspasia. Am să-mi port urâtenia cu toată demnitatea și, în plus, cu sprijinul soțului meu, care mă iubește așa cum sunt, am s-o promovez cu fermitate prin toate mijloacele de care dispun sau voi dispune!” a declarat ea pe contul său de Facebook.

Nu mai e nevoie să vă spun că și-a însoțit cuvintele extrem de sincere cu un selfie făcut în bucătărie, printre oale și legume proaspete, abia aduse de bărbatul ei tocmai de la Piața Centrală

În imaginea aceea, Aspasia era pur și simplu oribilă.

Aș încerca s-o descriu, măcar în trăsăturile sale esențiale, dar chiar nu doresc să vă stric buna dispoziție.

Era așa de urâtă încât este suficient să vă ofer un singur amănunt: toți bărbații de pe scară evitau să folosească liftul, dacă se întâmpla ca foarte utila dotare să fie așteptată și de Aspasia. Și avem 13 etaje.

Eu însă, animat de cele mai creștinești sentimente, găseam în fizionomia nefericitei vecine și un amănunt ce putea atrage interesul, ba chiar admirația sinceră, și acela era nasul.

Nasul doamnei Aspasia era de-a dreptul superb. Era, ca să zic așa, atât de bine creionat și proporționat, încât dacă puteai să faci abstracție de restul materiei carnale în care era încorporat, să te concentrezi, cum s-ar zice, numai și numai asupra lui, te îndrăgosteai pe loc de el. Mie, personal, mi s-a întâmplat de trei ori. Ultima dată, atât de profund, încât nu m-am putut liniști decât după ce am scris pe nerăsuflăte un eseu despre nasul femeilor și impactul lui asupra istoriei omenirii, cu exemple edificatoare, precum Cleopatra și, mai recent, Andreea Tonciu.

Intr-o miercuri după-amiază, a venit de la București, adusă de soțul ei cu mașina, damna Sefora, de la trei. Fusese ultima femeie din scară care recusesese la o operație estetică.

De la balcoane sau direct, deschizând ușile și privind cu mare atenție, mulți fotografiind cu telefoanele, vecinii au primit-o cu entuziasm. Cei mai mulți au bătut din palme, i-au aruncat buchete de flori în cale și chiar au fluierat-o admirativ.

Nu sunt convins că succesul deplin al doamnei Sefora a fost principala cauză care avea s-o facă pe Aspasia să ia acea decizie istorică. Mai degrabă, o motivație mult mai profundă, greu sau chiar imposibil de definit, a determinat-o. Cert este că vecina mea, posesoarea aceluși superb năsuc de care mă îndrăgostisem de trei ori și despre care chiar am scris un eseu pe nerăsuflăte, a plecat la București, pentru a efectua, zicea lumea, o misterioasă operație estetică.

- Ce să operezi la Aspasia? a cârcotit a doua zi dimineață o doamnă de la opt, madama trebuie refăcută de la zero, reparație capitală, ce mai!

- Sau să se nască din nou într-o maternitate mai bine clădită! a adăugat un bărbat ce se întorcea de la masa de șah din parc.

Recunosc că eram tentat să le dau dreptate clevetitorilor și, pentru o clipă, închizând ochii și încercând să rememorez chipul dizgrațios al clevetitei, m-am cutremurat. Doar nasul, ca o speranță inalienabilă, ca un licăr dens într-o mare de întuneric vâscos, ca o geană de pământ răsărită în calea navigatorului naufragiat, îmi apărea undeva în ascunzișul cel mai ferit al inimii mele.

Timpul a trecut greu. Toată lumea de pe scară se gândea în fel și chip la cum ar trebui să arate Aspasia după lunga operație estetică, lungă, căci, iată, trecuseră deja două săptămâni și ea nu se întorsese de la București.

În acea zi plouase neconvingător, de parcă un arici plictisit se frecase cu țepii de burta unui nor. Zvonul că Aspasia se apropie de casă se adeveri în mai puțin de două ceasuri.

- Iat-o, acum coboară din mașină! se auzi.

Lumea ținea buchetele de flori și telefoane setate pe foto în mâini. Nerăbdarea plutea grea deasupra blocului, parcă apăsându-l și îndesându-l în pământ cu un etaj mai jos.

Când noua ei siluetă se profilă pe fondul salcâmlor și sălciilor din parcul blocului, o rumoare indescriptibilă cuprinse mulțimea.

- Ce-ai făcut, femeie? se auzi un glas în care puteai ghici toate regretele și reproșurile din lume.

Aspasia, nu numai că nu scăpase de urâtenie, dar devenise cu mult mai urâtă decât fusese, cu toate că noi toți nu credeam că așa ceva ar mai fi posibil pe lumea aceasta..

Locatarii au suferit, au huiduit-o, au aruncat florile în coșurile de gunoi de pe alee și au intrat în apartamente în cea mai deplină dezamăgire.

- Și-a bătut joc de noi, nenorocita! se auzi de undeva de pe la etajul 11.

Eu, privind-o încă, am înghețat pur și simplu. Aspasia își mutilase nasul, frumosul și inegalabilul ei năsuc. Perfecțiunea pe care o admirasem eu fusese dezintegrată și înlocuită de o hidoșenie greu de imaginat. O caricatură de protuberanță, lungă cât Turnul Eiffel și groasă la bază, tot ca el, luase locul năsucului pentru care scrisesem eu pe nerăsuflăte un eseu.

- Ce-ai făcut, femeie? am reluat pe un ton șoptit întrebarea rostită mai înainte din mulțime.

Am avut, numai eu dintre toți, șansa unui răspuns:

- Exact ceea ce trebuia. Acum sunt cu adevărat cea mai urâtă femeie din lume! Să vină Guinness Book!

Din volumul „Spasibo, domnule Putin!”, în curs de apariție la Editura eLiteratura, București

LIMBA NOASTRĂ-I O COMOARĂ...

UNELE PROBLEME ALE EXPRIMĂRII CORECTE (IX)

► Gh. N. VASILACHE

Ca și în numerele anterioare ale revistei, continuăm să selectăm alte aspecte ale vorbirii curente, în care se semnaleză, de multe ori, abateri de la norma literară referitoare la pronunția corectă a cuvintelor.

Pronunțăm corect

se *așază* sau se *așază*?; *înșală* sau *înșeală*?; se *protejază* sau se *protejează*?

Întrebările din titlu fac referire la pronunțarea și scrierea corectă a cuvintelor cu **ș**, **j** în structură, care creează reale dificultăți pentru numeroși vorbitori cu diferite niveluri de pregătire. **Una dintre cele mai frecvente greșeli se referă la pronunțarea corectă a unor forme flexionare ale verbelor a așeza sau a înșela.** La întrebările formulate mai sus, cei mai mulți vorbitori cred că formele recomandate sunt **se așează**, **ne înșeală**, **se protejează** care, de fapt, nu toate sunt corecte. Dacă analizăm următoarea listă de cuvinte: *a așeza*, *a deșela*, *a deșerta*, *a înșela*, *a ședea* etc. (verbe de **conjugarea I**), constatăm că ele cuprind pe **ș în rădăcină**; ca atare, în flexiunea corectă a acestora, vom ține seama de o regulă gramaticală și fonetică relativ simplă care precizează că după **ș**, **j în rădăcina** cuvintelor se pronunță și se scrie **a**, **e**, **i** (nu **ea**). Deci formele corecte pentru indicativ prezent, 3 sg. și pl. și la imperativ, 2 sg. ale verbelor menționate sunt **așază**, **deșală**, **deșartă**, **înșală**, **șade**, nu **așează*, **deșeală*, **deșeartă*, **înșeală*. Sunt corecte, de asemenea, formele: *dojană*, *jalbă*, *jelanie*, *mojar*, *șepcuță*, *tânjală*. Prin urmare, e corect să spunem și să scriem: *Vânzătoarea așază* (nu *așează*) *frumos și la vedere marfa pe rafturi. Cine se bucură de un eventual scandal între K.I. și L.O. se înșală* (nu se *înșeală*) *amarnic.*; - *Copile, așază-te* (nu *așează-te*) *la locul tău mai repede!* - *Înșală-ne*, (nu *înșeală-ne*), *domnule, la cântar și vei suporta consecințele de rigoare!*; *Grădinarul deșartă* (nu

deșeartă) *o găleată de apă la rădăcina plantelor. O măsură care așază* (nu *așează*) *în toate drepturile pe toți oamenii care îndeplinesc condițiile legii.* (Antena 1, 16.02.)

1. Se scriu însă cu **ă** derivatele lui *jar* (*jăritic*, *jăru*), *șagă* (*șăgalnic*), *șal* (*șăluț*), *șanț* (*șanțuleț*, *șanțisor*), *șatră* (*șătrar*, *șătrăreasă*), *jalbă* (*jălbar*), *jarcă* (pluralul *jărci*), termenii populari sau învechiți (*jărăgai*) și regionalismele *jăpcan*, *jăchilă*, *jărpan*.

2. Verbele *a eșua*, *a înșeua*, cu **ș** în rădăcină, dar cu tema terminată în **vocală**, urmează în flexiune tiparul lui *a lucra*, ca și verbele *a accentua*, *a atenua*, *a dilua*, *a evacua*, *a situa*, *a statua* etc. Așadar, ele se vor pronunța și se vor scrie *el eșuează / înșeuează*, ca și *el lucrează*.

În schimb, verbele următoare: *a afișa*, *a defrișa*, *a detașa*, *a furișa*, *a îmbrățișa*, *a înduioșa*, *a înfricoșa*, *înfrățișa*, *a reproșa*, *a retușa*, *a ricoșa*, *a trișa*; *a angaja*, *a aranja*, *a avantaja*, *a bandaja*, *a corija*, *a deranja*, *a descuraja*, *a dirija*, *a se erija*, *a etaja*, *a forja*, *a încuraja*, *a menaja*, *a neglija*, *a proteja*, *a șantaja* (de conjugarea I), au pe **ș**, **j în finalul temei**, pentru grafia cărora este valabilă regula care stabilește că în desinențe, sufixe gramaticale sau lexicale se pronunță și se scriu, de regulă: **a**, **ă**, **â**, **e** sau **ea**. De aceea, sunt corecte formele: *afișează*, *se furișează*, *retușează*; *angajează*, *bandajează*, *neglijează*, *protejează*, *șantajează* etc. Regula se aplică și pentru verbele de conjugarea a IV-a cu sufixul infinitival *i* de tipul *a se beteji*, *a mânji*, *a obloji*, *a prăji*, *a rotunji*, *a veșteji*; *a căptuși*, *a copleși*, *a greși*, *a învălmăși*, *a se moleși*, *a sfârși*, care la imperfect 3 sg. se scriu cu **ea**: *se betejea*, *mânjea*, *oblojea*, *prăjea*, *rotunjea*, *veștejea*; *căptușea*, *copleșea*, *greșea* etc.

Prin urmare, sunt corecte din punctul de vedere al pronunției și al grafiei formele: *Vecinul nostru nu ne deranjează* (nu *deranjază*) *niciodată.*; *Vasile se furișează* (nu *furișază*) *pe poarta din spate pentru a nu fi găsit.* *Nicolae Botgros*

dirijează (nu *dirijază*) orchestra „Lăutarii” la spectacolele organizate de televiziunea națională. De multe ori, unii jucători **trișează** (nu *trișază*) la pocher. La orele de educație fizică, profesorul **nu menajează** (nu *menajază*) pe nimeni. Tatiana se **înfățișează** (nu *înfățișază*) la toate ședințele cu părinții. Esențiale Max regenerează și **protejează** (nu *protejează*) celulele hepatice. Alegerile anticipate **nu avantajează** (*nu *avantajază*) pe niciunul dintre partidele mici. Având în vedere explicațiile de mai sus, se înțelege că formele corecte din titlu sunt: *se așază, ne înșală, se protejează*.

Aceeași normă se respectă și în cazul formelor lexicale derivate cu sufixele următoare: -eală: *betejeală, mânjeală, oblojeală, prăjeală, vrăjeală, învălmășeală, moleșeală, sfârșeală*; -ească: *ostășească, răzășească, strămoșească, vitejească*; -ean (de apartenență locală): *argeșean, croșean, doljean, făgărășean, hușean, maramureșean, oșean* etc.

Obs. Câteva variante cu **-an** în loc de **-ean** după **ș, j**, sunt întâlnite la câteva nume proprii precum: *Crișana* (provincie), *Ana-Lugojana* (personaj celebru), *Transfăgărășan* (șosea).

2. Rostim e sau ie la inițiala cuvintelor?

Printre greșelile frecvente, menționăm pe cele care se referă la pronunțarea sau scrierea cu **e** sau **ie**, în cuvintele neologice și în cuvintele din fondul vechi al limbii române. Pornind de la scriere spre pronunțare, putem evidenția faptul că, în timp ce secvența grafică **ie** nu se citește niciodată **e**, litera **e** se pronunță uneori **ie**.

a. În cuvintele din fondul tradițional se pronunță și se scrie de obicei **ie**: *ied, iederă, ieftin, ienibahar, ienicer, iepe, iepure, ierbar, ierbur, ieri, ierarh, ierarhie, ierarhic, ierna, ierta, iesle, ieșire, iezer*, precum și în derivatele sufixate de la unele dintre acestea: *ieduță, ieftinire, iepușoară, iepuraș, ierbuliță, ierbușoară, ierbuță, iernare, iertăciune* etc. În schimb norma ortografică diferă de cea ortoepică în formele pronominale *eu, ea, el, ei, ele* și în formele verbului *a fi*: *e, era, erai, eram, erați, era, este, ești*, scrise toate cu **e** inițial, dar pronunțate **ie**. Așadar, este la fel de greșită rostirea doar cu **e** în cazul acestor cuvinte, care, conform celor enunțate mai sus, trebuie rostite cu **ie**. Regula scrierii cu **ie** a cuvintelor din fondul tradițional pronunțate astfel este valabilă și pentru numele proprii de toponime provenite din cuvinte comune: *ledera, lepurenii,*

lezer etc. În cazul numelor proprii de persoane, regula scrierii și pronunțării cu **e** sau **ie** nu este strict respectată, aici funcționând și respectarea dorinței purtătorului, asociată cu modul de fixare prin tradiție. De aceea, se tolerează variante grafice ca: *Andreescu și Andreiescu, Eremia și Ieremia, Nae și Naie, Nicolae, dar și Nicolaie*. Se scriu numai cu **e** prenumele tradiționale *Ecaterina, Eftimie, Elena, Elisabeta* etc.

b. Norma ortoepică condamnă însă rostirea **ie** a lui **e** de la începutul unor cuvinte neologice sau de la începutul unor silabe (după o vocală): *economie, edil, electric, edil, elev, emoție, emotiv, eparhie, epocă, eră, erbivor, erbicid, erbicida, est, etaj, exista; aerodrom, alee, asidue, canoe, coexista, creez, duel, duet, graminee, idee, influență, licee, marea, orhidee, poet, proeminent*. Grafiile greșite cu **ie** în loc de **e** la neologisme sunt mai frecvente în interiorul cuvintelor și mai ales în secvența **ee**, scrisă greșit **ie**. Prin urmare, rostiri precum *iero, iepocă, ieducație, ieuropen; ideie, aleie, ortoiepie, poiezie, poiet, piem* sunt, indiscutabil, **greșite**. Unele cuvinte moștenite din latină sau împrumuturi ulterioare, de obicei neologisme latino-romanice, se deosebesc între ele prin pronunțarea și scrierea cu **e** sau **ie**. În această situație sunt: **fier** (moștenit din latină) și derivatele tradiționale *fierar, fierărie, înfieră*, dar **fero-, feri-** din structura unor termeni tehnico-științifici ca *feroaliaj, ferocianură* sau derivatele neologice (cale) *ferată*, (acid) *feric, feronerie*, (oxid) *feros*, (apă) *feruginoasă; miere* (moștenit) și *mieros* față de *melifer*; **piept** (moștenit) și derivatele tradiționale *pieptar, pieptiș, pieptos* față de *pectoral*; **a pierde** (moștenit) și derivatele tradiționale *pierzanie, pierzător* față de *perdant, perdiție*; **a pieri** (moștenit) și *pieritor* față de *perdant*; **pietre** (moștenit) și derivatele *pietrar, pietrărie, pietros, pietroi, pietriș, pietros, a pietrui, a împietri* față de *a petrifica* și elementul de compunere **petro-** (*petrografie, petrograf*); **vierme** (moștenit) și derivatele *viermănos, vermișor, viermui* față de elementul de compunere **vermi-** (*vermicid, vermiform, vermifug*); **viers** = melodie, voce (moștenit) și *a viersui* față de neologismele *vers, verset, versifica* etc. Geșelile de pronunțare sau de scriere semnalate mai sus marchează lipsa de instrucție a vorbitorului care le folosește, iar reproducerea și în scris a acestor rostiri reprezintă o gravitate sporită. (vezi Mioara Avram, 1990, p.18)

3. Rostim **oa** sau **o**?

o cercetătoare **filoloagă**? sau **o** cercetătoare **filologă**?

Scrierea cu diftongul **oa** (pronunțat adesea **ua**) este condiționată de locul acestuia în cadrul cuvintelor. La începutul cuvintelor vechi precum: **oablă**, **oacheș**, **oaie**, **oală**, **oameni**, **oară** (în prima **oară**), **oarbă**, **oarecine**, **oarecum**, **oase**, **oaste**, **oază** se scrie întotdeauna diftongul **oa** (pronunțat **ũa**), nu **ua**. La început de silabă **după o vocală**, se scrie **oa** când există forme alternante cu **o** (**gălbioară/gălbior**, **afectuoasă/afectuos**); **după o consoană**, se pronunță și se scrie diftongul **oa**, în majoritatea cuvintelor cu / fără alternanța cu **o**: **balansoar**, **croazieră**, **curtoazie**, **exploata**, **foaier**, **fumoar**, **lavoar**, **patinoar**, **pavoaza**, **pledoarie**, **savoare**, **voala** etc.

Nu cunosc alternanța **oa** / **o** unele substantive și adjective neologice cum ar fi: **baroc**, **bio-log**, **dermatolog**, **demagog**, **echivoc**, **endocrinolog**, **eschimos**, **filolog**, **patriot**, **pedagog**, **reci-proc**, **stomatolog**, care la feminin au următoarele forme: **barocă**, **biologă**, **dermatologă**,

dema-gogă, **echivocă**, **endocrinologă**, **eschimosă**, **filologă**, **patriotă**, **pedagogă**, **psihologă**, **reciprocă**, **stomatologă**. În schimb, alternanța **o** / **oa** se respectă în cazul neologismelor intrate mai demult în limbă: **analog/analoagă**, **compatriot/compatriotă**, **omolog/omoloagă**, **vagabond/vagaboandă** poate prin analogie cu cuvintele mai vechi de felul: **pisălog/pisăloagă**, **șontorog/șontoroagă**. Este posibil ca, sub presiunea analogiei cu primul tip de substantive: **biologă**, **demagogă** etc., în viitor, variantele **analog/analoagă**, **omolog/omoloagă** să nu mai fie reținute.

Într-un viitor număr al revistei, vom prezenta alte aspecte referitoare la pronunțarea cu **cs** în loc de **gz**, cu **ș** în loc de **s**, precum și unele abateri de la accentuarea corectă a unor termeni uzuali.

„În fond, cultura este sau ar trebui să fie o anumită formă de a iubi lumea și de a spera”.
(Octavian Paler)

Controverse. Între adevărul istoric și versiuni de legendă

DESPRE „TRANȘEEA MORȚII” DE LA BARTOLOMEU

► Daniel BRADEA

În dimineața zilei de 24 septembrie/ 7 octombrie 1916, prin luptele de pe dealul Muscelului, a început „Bătălia Brașovului”. Trupele române constituite în detașamentul colonel Foișoreanu, comandantul Regimentului 24 Infanterie Tecuci și al Brigăzii 11 Infanterie, au rezistat eroic bombardamentelor și atacurilor executate dinspre Poiana Mărului și tentativelor de învăluire.

Zona cea mai vizată de atacurile inamice a fost zona gării Bartolomeu, unde s-a produs un episod sângeros cunoscut sub numele de „**Masacrul de la Bartolomeu**”.

Acest eveniment prezintă importanță și pentru tecuceni, în condițiile în care de-a lungul timpului s-a statornicit legenda conform căreia soldații uciși în „*tranșeea morții*” aparțineau unei companii din cadrul Regimentului 24 Infanterie Tecuci. Acest mit a fost întreținut și de unele lucrări cu caracter istoric ce au relatat despre luptele din gara Bartolomeu.

Pe de altă parte, în baza unui articol publicat în anul 1921 în „Gazeta Transilvaniei”, se susține că ostașii morți în respectivele lupte aparțineau companiei și jumătate condusă de căpitanul Sava Cristescu din Regimentul 45 (Vlașca). Pentru edificarea cititorilor prezentăm în continuare cele două versiuni. Începem cu relatarea lui Constantin Kirițescu consemnată în lucrarea *Istoria războiului pentru întregirea României (1916-1919)*:

„Gara Bartolomeu, gara cea mică a Brașovului vechi... E la capătul Străzii Lungi, lângă vechea biserică a Sf. Bartolomeu. În dreapta gării, o companie din Regimentul 24 Tecuci ocupase taluzul căii ferate, pe care-l transformase în tranșee, apărând șoseaua din față și din strada din spate împotriva atacurilor dușmane care veneau dinspre nord, de la Stupini, căzând aproape perpendicular pe linia ferată. Erau 168 de oameni, cu o mitralieră, înșirați pe o lungime de aproape 200 de metri. [...] Un detașament german cu două mitraliere se strecura în tăcere într-o magazie ruinată și părăsită a gării, lângă tranșeea românească și-și așeză mitralierele lângă fereastra cu geamuri sparte a magaziei. Țevile mitralierelor aveau în fața lor, la cinci metri depărtare, tot șirul lung al trăgătorilor români. Alți soldați dușmani, cu grenade de mână, se așezară în spatele poziției românești. Românii nu

simțiră nimic. Zgomotul luptei și întunericul ce se cobora spre seară acoperiră toate preparativele dușmanului. Deodată o comandă scurtă. Mitralierele încep țâcănitul lor sinistru. Pe taluz, un strigăt de spaimă. Oamenii sunt culcați la pământ ca spicele sub seceră. Cei care reușesc să scape de sub focul nemilos al mitralierelor sunt doborâți de grenadele celor din spate. Totul a ținut două-trei minute. Și liniștea deplină a morții s-a întins peste cele 168 de cadavre ce acopereau taluzul”.

Despre luptele de la Brașov a scris și Ioan Vlad în cartea *Brașovul și Marea Unire*. În subcapitolul *Tranșeea morții de la Bartolomeu* este menționat: „Aici se apăra Regimentul 24 Infanterie Tecuci cu o companie dispusă în dreapta gării Bartolomeu pe o lungime de 200 m, la adăpostul căii ferate, și o jumătate de companie, comandată de căpitanul Sava Cristescu în sectorul dintre gară și dealul Șprenghei. În total vreo 250 de luptători pe o întindere de cel mult 300 de metri înarmați cu puști și o singură mitralieră. Aceste subunități, cu o îndârjire admirabilă, au ținut pe loc, în ziua precedentă, un inamic mult superior și foarte insistent. A fost o luptă aprigă în cursul căreia ostașii români își consumaseră toată muniția. În cursul nopții căpitanul Cristescu, dat fiind presiunea inamicului din ajun, noile pregătiri pe care le simte și pierderile sale, hotărăște să se retragă, lăsând aripa stângă a companiei din dreapta gării Bartolomeu descoperită și neanunțată. Inamicul a strecurat în sectorul lăsat liber, grupul de mitraliere a batalionului 3 din Regimentul

305, comandat de sublocotenentul Czeh și stegarul Bedo Geza, în una din magaziiile gării Bartolomeu, la câțiva metri de flancul stâng al liniei de trăgători români. În spatele liniei de trăgători se infiltrează soldați ai aceluiași batalion înarmați cu grenade”.

Prin urmare, autorul acestei lucrări susține (în mod eronat, așa cum vom vedea în continuare), că Sava Cristescu era căpitan în Regimentul 24 Infanterie Tecuci și, în condițiile în care și-a părăsit poziția din flancul stâng al companiei, rezultă că ar fi murit în luptele date în oraș și nu la gară.

Alte surse susțin că în „tranșeea morții” se afla soldați din Regimentul 45 Infanterie. Spre exemplu, într-un material publicat de revista „Cultul Eroilor Noștri”, în anul 1921, se menționează: „Armata a II-a română fiind în retragere, o companie din Regimentul 45 (Vlașca) primise ordinul să oprească înaintarea inamicului desfășurându-se în linie de trăgători de-a lungul liniei ferate, iar o altă jumătate de companie sub conducerea căpitanului Christescu, dincolo de gara Bartolomeu. [...] Inamicul, văzând rezistența îndârjită ce i se opune, crezu că are în fața sa o puternică ariergardă românească. Concentră deci forțe și mai mari și în noaptea spre 10 octombrie [corect: 8 octombrie], efectuează trecerea liniei ferate mai sus de gara Bartolomeu, silind jumătatea de companie să se retragă din fața inamicului.

Prin retragerea aceasta subită, în decursul nopții, aripa stângă a liniei de trăgători care se afla înșirată de-a lungul liniei ferate dincoace de gară rămase descoperită și neînștiințată de cele întâmplate. Inamicul, care trecuse astfel linia ferată folosindu-se de întunericul nopții, a strecurat două mitraliere într-un canton de lângă gară, așezându-le într-un geam spre flancul stâng al liniei de trăgători, iar în spatele chiar al liniei românești se furișaseră soldați germani înarmați cu grenade de mână.

În zorile dimineții de 10 octombrie [corect: 8 octombrie] compania s-a trezit deodată luată din flanc de un foc ucigător de mitraliere. Mulți soldați au căzut

chiar în primele momente. Cei rămași în viață au început să se retragă. Făcând însă câțiva pași înapoi, au fost întâmpinați cu grenade de mână. Din cei 250 soldați, câți se găseau acolo, nici unul nu a scăpat cu viață. Toți au fost uciși în mod barbar din flanc și din spate”.

Nu vom analiza motivele pentru care compania respectivă nu s-a retras în cursul nopții de 7/8 octombrie 1916 (fie ordinul de retragere nu a fost dat, fie nu a fost respectat), și nici care au fost autorii efectivi ai acțiunii (unități maghiare sau germane), ci vom încerca să lămurim controversa din jurul apartenenței companiei conduse de căpitanul Cristescu la Regimentul 24 Infanterie Tecuci sau Regimentul 45 Infanterie Giurgiu (în diverse lucrări care au documentat evenimentul i-au atribuit și titulatura Vlașca). În continuare să vedem ce spun documentele.

Personalul Serviciului Istoric al Armatei a identificat referințe cu privire la acțiunile de luptă din gara Bartolomeu doar în Jurnalul de operații al Regimentului 45 Infanterie. Acesta a fost unul dintre regimentele care au participat la luptele din acea zonă.

Din Ordinea de bătaie a Regimentului 45 Infanterie, la 14/27 august 1916, rezultă următoarele: comandantul Companiei I-a era căpitanul Cristescu Stan (și nu Sava, așa cum apare în lucrările care au relatat despre această luptă), iar comandantul Companiei a II-a a fost căpitanul Popa Niculae.

Pe data de 25 septembrie/8 octombrie 1916, în Jurnalul de operații al Regimentului 45 Infanterie a fost consemnat:

„La sosirea în apropierea gării s-a primit ordinul că trupele Diviziei 21 rămân în rezervă la centru, ambele coloane vor înainta până în dreptul cazarmii de infanterie unde vor aștepta ordine. Din curtea gării artileria inamică a tras violent asupra noastră. La Obrassu (?) regimentul s-a oprit din cauza luptei care se da pe străzile Brașovului și a retragerii trupelor din Batalionul al II-lea al Regimentului 24 Infanterie.

Septembrie 25 (Continuare)

Inamicul, ocupă rambleul casei ferate și la canton avea aşezate mitraliera, care ne produceau pierderi simtătoare mai ales în ofiteri.

Sei au fost omorâți. Căpitanii Cristescu Stan & Pop. Niculae

Comand. Companiei I^a

Publ^a

2^{ba}

3^{ba}

Companiei II^a

Căpitan Cristescu Stan

Subl. Murescu Y. J.

Filipescu S. M.

Harnagau J.

Căpitan Popa Niculae

Inamicul ocupa rambleul căii ferate, iar la canton avea așezată mitraliera care ne producea pierderi simțitoare mai ales în ofițeri. Aici au fost omorâți căpitanii Cristescu Stan și Popa Niculae”.

Așadar, ostașii români uciși în „*tranșeea morții*” erau din Regimentul 45 Infanterie. Este adevărat că în luptele date la Bartolomeu și în Brașov au căzut și eroi din Regimentul 24 Infanterie, așa cum este menționat pe monumentul ridicat pe locul unde s-au desfășurat luptele, dar și în documentele păstrate în arhive.

Pe una din laturile monumentului de la Bartolomeu este pusă această inscripție: „***Aici odihnesc ofițerii și soldații eroi din Rgt. de Infant. 6, 15, 2, 10, , 21, 24, 45, 61, 35, 46 căzuți pentru Patrie***”.

De menționat faptul că incidentul s-a produs în ziua 8 octombrie 1916 și nu 10 octombrie cum spun unele surse.

În lucrările care abordează acest subiect, referitor la numărul eroilor români morți se dau mai multe cifre: 168, 200 sau 250 de oameni.

La începutul anului 1921 nu se știa din ce companie a Regimentului 45 Infanterie proveneau acești ostași, așa încât Societatea „Mormintele Eroilor” a făcut apel la cei „*care cunosc date precise în această privință, să ni le comunice de urgență, întrucât lucrările pentru eshumarea și identificarea eroilor din zona Brașov sunt în curs și numai prin aflarea acestor date se va putea păstra numele atâtor bravi căzuți pentru țară, dându-i-se fiecăruia mormântul și inscripția glorioasă la care are dreptul*”.

Nu cunoaștem dacă apelul societății a avut vreun rezultat, dar în condițiile în care până în zilele noastre nu a fost publicată nicio listă cu numele acestor eroi credem că nu. Dacă luăm în considerare consemnările din Jurnalul de operații al Regimentului 45 Infanterie, conform cărora căpitanii Cristescu și Popa au murit în cursul acestor lupte, putem afirma că ostașii uciși în tranșeea din gara Bartolomeu proveneau din Compania I-a și Compania a II-a a acestui regiment, fiindcă cei doi ofițeri erau comandanții respectivelor companii.

În ceea ce privește subunitățile Regimentului 24 Infanterie Tecuci situația lor era următoarea: Batalionul 2 al regimentului, menționat în Jurnalul de operații al Regimentului 45 Infanterie ca participant la luptele din Brașov, făcea parte din Brigada 12 Infanterie („Grupul Buzău”) al Diviziei 6 Infanterie.

În dimineața zilei de 25 septembrie/ 8 octombrie 1916, Regimentul Feldioara și Regimentul 24 Infanterie erau călare pe comunicațiile ce duc de la Brașov spre Stupini - Ghimbav - Cristianul. Mai apoi, în cursul zilei, cele două regimente au fost respinse și aproape împinse spre Dârstele. Pentru a salva situația, în sectorul regimentului tecucean, a intervenit Regimentul 61 Infanterie care a reușit să respingă inamicul. În noaptea de 25/26 septembrie (8/9 octombrie) 1916 trupele române au început retragerea pe linia de frontieră.

(Fragment din volumul *Contribuții la istoria orașului Tecuci*, în curs de apariție la editura Studis din Iași).

În fotografie: La Centenarul Marii Uniri, în drum spre Alba Iulia, omagiu adus eroilor noștri la Monumentul de la Bartolomeu (Acțiune organizată de Asociația „Unirea” Tecuci – noiembrie 2018)

UZINA DE FICȚIUNI A SECURITĂȚII

CUM CITIM DOSARUL „RUGULUI APRINS” (I)

► Daniel MAZILU

UN ANUNȚ RECENT AL CNSAS DESCHIDE LARG POARTA UZINEI DE FICȚIUNI A SECURITĂȚII

„Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității continuă să aducă în atenția celor interesați documente ale fostei Securități relevante pentru cunoașterea și înțelegerea trecutului recent al României. Este vorba de dosarul penal „Alexandru Teodorescu și alții”, aflat în arhiva CNSAS, cu cota fond Penal, dosar nr. 202, cu 11 volume, întocmit de fostele structuri represive ale României comuniste împotriva membrilor grupării cultural-spirituale „Rugul Aprins al Maicii Domnului”. Dosarul creat de Securitate conține 10 volume ale anchetei și procesului, la care se adaugă încă un volum conținând documentele recursului în anulare cerut după 1990 de către unii membri ai lotului. În total, dosarul P 202 însumează peste 4.500 file. [...] Prin consultarea acestui dosar nu se poate reconstitui activitatea membrilor grupării religioase, ci mai degrabă modul în care structurile represive au creat un scenariu incriminator, cu amprente ideologice și ca un atentat la adresa statului, parte a unei mari conspirații legionare care, în concepția ministrului Alexandru Drăghici, s-ar fi înfiripat în Biserica Ortodoxă Română după 23 august 1944[...]. În fapt, Rugul Aprins a fost rodul unor întâlniri culturale-spirituale dintre intelectuali creștini și teologi ai Ortodoxiei românești, începute în august 1943 la Cernăuți, continuate la mănăstirea Antim din Capitală, în perioada 1944-1949, iar după interdicția impusă de Ministerul Cultelor și mutarea ieromonahului Daniil Sandu Tudor la Schitul Rarău (1953), perpetuate prin „exercițiile spirituale” pe care acesta le făcea cu tinerii studenți, sau prin colocviile care se organizau la domiciliul lui Alexandru Mironescu ori în chilia ieromonahului Sofian Boghiau de la mănăstirea Plumbuita.”

Sursa: <http://www.cnsas.ro/>; postarea cu titlul: Dosarul penal “Rugul Aprins”, unde apare și link-ul pentru descărcarea celor 11 volume.

Așadar, ceea ce până mai ieri era “document al Securității” cu acces limitat, aflat doar la îndemâna unor cercetători acreditați de către CNSAS, devine acum “document relevant pentru cunoașterea trecutului recent”. Apar, desigur, niște întrebări legate de absența/prezența unor metodologii de lectură/interpretare a dosarelor Securității, de capacitatea esențială de intuiție a cititorilor/cercetătorilor în materie de viață umană desfigurată/transfigurată prin tortură și dezumanizare, de disponibilitatea vremii noastre pentru o privire înapoi - în lumina Adevărului. Publicarea *la liber* a acestui dosar penal numit „Alexandru Teodorescu și alții” reprezintă pentru multe persoane interesate de gruparea “Rugului Aprins al Maicii Domnului” de la Mănăstirea Antim vestea anului. Personal, aștept acest moment încă din anii 2013-2014, când, departe de țară, am trăit *niște întâmplări care mi-au dat de gândit*.

FRAGMENTE DINTR-UN NESCRIS „JURNAL GERMAN”

În seara aceea din primăvara anului 2014, mergând dinspre Universitatea din Leipzig către hotelul în care locuiam, am dat, cu surprindere, de fostul sediu al Stasi. Bastionul “Serviciului pentru Securitatea Statului” (Staatssicherheitsdienst) fusese găzduit de o clădire impozantă, cu intrarea principală la stradă, o adevărată fortăreață urbană, conservată de guvern și gestionată acum de un ONG - ca loc „de luat aminte” pentru generațiile viitoare. Expoziția permanentă a actualului Muzeu Comemorativ din “Colțul rotund” (Runden Ecke), despre care citisem înainte pe internet, stă (și astăzi) sub acest titlu oarecum straniu: Stasi – Macht und Banalität/Stasi: putere și banalitate.

Programul de vizită se terminase la 18.00. Nu am putut intra! A doua zi am plecat spre București. Îmi amintesc, însă, unele gânduri din fața “Uzinei Stasi” din Leipzig și *surpriza* de la hotel. Acolo, la intersecția străzilor Dittrichring cu Goedelerring, m-am odihnit un pic privind cu ochii minții realități de dinainte de Căderea zidului Berlinului. Mă uitam

(ca un călător prin timp) la das Leben der Anderen/ la viețile altora, vorba celebrului film de Oscar cu același nume, la modul în care "uzina de ficțiuni a Securității din RDG" a fracturat și falsificat milioane de biografii. Am priceput lucrul acesta și mai clar ulterior, la Berlin, când venind dinspre aeroport către hotel am dat peste un șofer de taxi (*Taxifahrer*) pasionat de istoria recentă. Dar întorcându-mă la momentul din Leipzig, să mai spun câteva cuvinte despre "surpriza serii". La recepția hotelului, o persoană din staff-ul evenimentului internațional la care participam mi-a spus, *întâmplător, desigur*, că este fiica unui profesor universitar de la *Fakultät für Geschichte (Facultatea de Istorie)*, persoană foarte apropiată de arhivele Stasi. Cu prilejul acelor scurte discuții (exerciții de limbă germană pentru mine) fiica profesorului mi-a spus că în Germania - țara hermeneuților! - nu există o hermeneutică a Arhivelor Stasi. Cu atât mai puțin în România, mi-am zis în sinea mea.

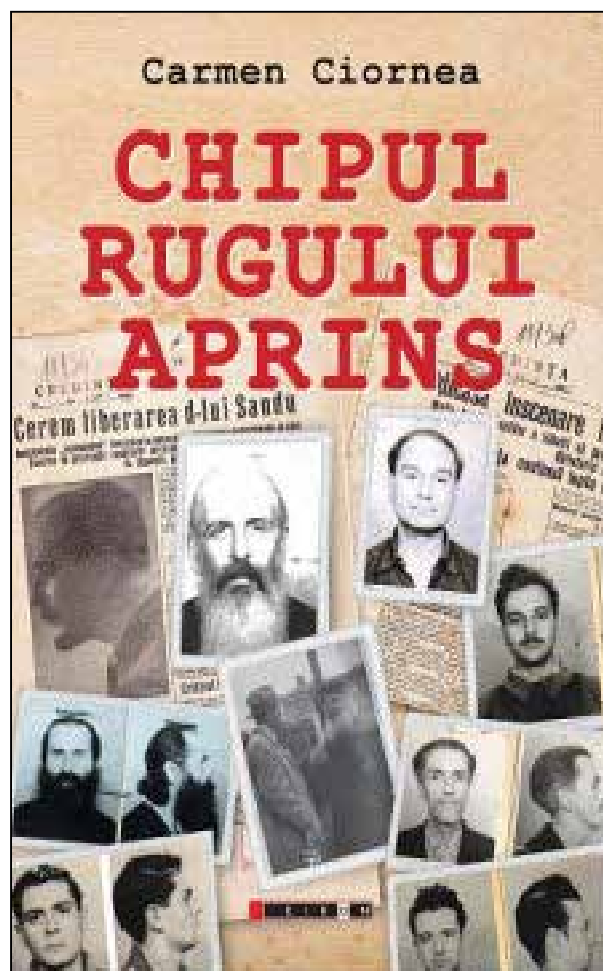
Falsificarea vieților a milioane de germani produse efecte dramatice în plan istoric și juridic, consecințe tragice în plan social, precum și veritabile traume în plan personal și familial. Dar

fără o hermeneutică riguroasă și profund intuitivă e de înțeles de ce povestea Stasi a fost rezumată (în expoziția din Leipzig) prin două cuvinte: puterea (în manifestarea ei maladivă) și banalitatea (dezumanizării de zi cu zi).

În România, dacă nu greșesc, "banalitatea" Securității a lăsat locul "cruzimii" (după Marius Oprea, *Bastionul cruzimii. O istorie a Securității 1948-1964*) sau a "terorii la cotă", dacă ar fi să urmărim titlul cărții lui P. R. Gregory: *Terror by quota*.

Ca reacție la anunțul CNSAS, începem - prin acest articol - o serie de apropieri de acest *dosar greu de citit, de înțeles și de înfățișat* generațiilor de astăzi. În viitoarele texte, ne vom baza pe analiza comparativă a dosarelor și a mărturiilor membrilor lotului Rugului Aprins, pe considerațiile unor buni exegeți ca Ioana Diaconescu, Carmen Ciornea, Marius Oprea, Gabriel Andreescu, Nicolae Petcu, Mihai Rădulescu, Marius Vasileanu, precum și pe o *posibilă hermeneutică a dosarelor Securității*, care se va prezenta aici *in nuce*.

(va urma)

UN EVENIMENT EDITORIAL NAȚIONAL DE EXCEPȚIE

„VITRALII DE EXCELENȚĂ CULTURAL-ARTISTICĂ NAȚIONALĂ. 30 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA CENTRULUI DE CULTURĂ „GEORGE APOSTU”

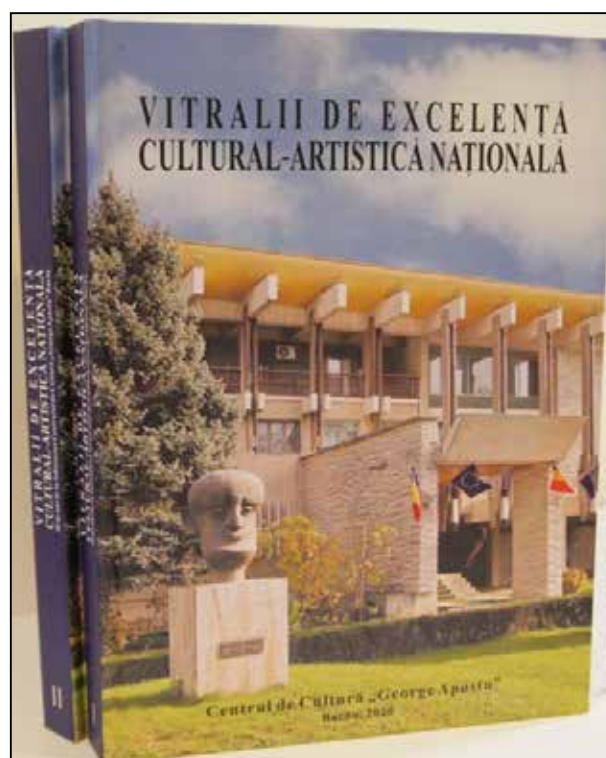
► Ion FERCU

De cele mai multe ori, începuturile Istoriei sunt asociate cu apariția scrierii în urmă cu mai bine de cinci mii de ani în spațiul genuin al civilizației umane – Sumer. Totuși, dincolo de acest nivel de comprehensiune tehnică, mai ales, ce explică modalitatea de transmitere și înmagazinarea a informației, a cuvântului rostit sau a gândului nerostit, prin intermediul unor simboluri incizate în lut, istoria scrisă nu ar fi fost posibilă fără credința autorilor în importanța mesajului transmis. Cu alte cuvinte, indiferent de convenția simbolică prin care este codificată informația, Istoria va consemna cu prioritate destinele acelor personalități, instituții sau comunități care au marcat o epocă, care au dat cursului istoriei o nouă direcție; povești remarcabile, ce se ridică deasupra monotonei „tragedii umane” generalizate, prin curaj, prin credință, prin dârzenie, prin viziune, asumate cu orice risc.

Introducerea este un pretext pentru a semnaliza apariția celui mai recent produs editorial al Centrului de Cultură „George Apostu” Bacău, monumentală monografie „Vitrării de excelență cultural-artistică națională. 30 de ani de la înființarea Centrului de Cultură George Apostu – 1990-2020” (decembrie 2020), un eveniment cu reverberații internaționale. Editată în format academic, în condiții grafice excepționale, lucrarea prezintă în cele aproximativ 600 de pagini, compartimentate în două volume, istoria de 30 de ani a uneia dintre cele mai reprezentative instituții de cultură din regiunea Moldovei.

Urme săpate profund în istoria culturii naționale

Primul volum își propune să ofere cititorului o reflectare aproape exhaustivă a specificului și diversității activităților inițiate/ gestionate de Centrul de Cultură „George Apostu”, între anii 1990 și 2020. Veți regăsi aici cea mai mare parte a

programelor, proiectelor, activităților, festivalurilor, simpozioanelor, rezidențelor ș.a. din acest interval temporal. Ființează în acest prim volum o istorie ce trebuia scrisă pentru a consemna un destin instituțional excepțional, un fenomen cultural deosebit de complex, cu „urme” adânc săpate în istoria națională a artelor plastice (grafică, pictură, sculptură), a artelor spectacolului (teatru, dans), a muzicii și literaturii contemporane, dar și a popularizării și cercetării filosofice de nivel academic.

În cuprinsul primului volum, sub titulatura „George Apostu – Perenitatea primordialului”, se regăsește și un capitol dedicat personalității și operei marelui artist plastic băcăuan. Au fost condensate aici informații biografice relevante, culese din articolele și cărțile dedicate sculptorului

născut în comuna Stănișești (județul Bacău), care descriu etapele vieții, educația, formarea profesională, personalitățile care i-au influențat cariera, expozițiile personale și de grup la care a participat, ciclurile sculpturale cele mai cunoscute, premiile și distincțiile care i-au fost conferite de-a lungul timpului ș.a. Pentru că, nu de puține ori, aceste date bibliografice conțineau informații neclare sau chiar eronate, autorii au operat asupra tuturor elementelor biografice verificări temeinice (apelând la metoda încrucișării surselor), astfel încât datele prezentate să fie corecte. În plus, datele au fost completate și actualizate cu informații referitoare la contribuția Centrului de Cultură „George Apostu” la promovarea operei și a personalității patronului nostru spiritual.

Investigarea atentă a surselor a adus la lumină un impresionant volum de informații, care, la capătul unui proces de filtrare prin turnesolul criticii de specialitate, au fost departajate după criterii tematice și cronologice. A rezultat de aici, aplicând o metodologie de cercetare ce îmbină tehnici specifice metodelor istorice, descriptive și studiului de caz (în sens biografic), o imagine aproape completă a activităților derulate de Centrul de Cultură „George Apostu” în ultimii treizeci de ani; un portofoliu de proiecte și programe unic prin diversitatea domeniilor abordate, impresionant prin calitatea și numărul foarte mare al acestora.

O scurtă trecere în revistă a principalelor produse culturale care poartă pecetea Centrului de Cultură „George Apostu”, adevărate branduri intrate în patrimoniul spiritual local și național, susține temeinic afirmația de mai sus, acest demers fiind, totodată, o invitație adresată cititorului la parcurgerea acestei monografii, cu îngăduință și răbdare față de numeroasele domenii relevate și, mai ales, față de cantitatea uriașă de date și evenimente prezentate: Simpozionul Național de Estetică (edițiile I-XXV; 1992-2020), rezidențele de sculptură – Rezidența Internațională de Sculptură „George Apostu” (edițiile I-VIII; 1991-1998) și Rezidența Internațională de Sculptură „Albastru” (edițiile I-III; 2017-2019) –, Salonul de Primăvară al Artei Naive (1992-2020), Simpozionul Național al Artei Naive „Victor Parhon” (edițiile I-IV; 2000-2004), Zilele „I. L. Caragiale” (edițiile I-XIII; 1995-2007), Festivalul Internațional de Videofilm Documentar „Ethnos” (edițiile I-XI; 1995-2005), programul Provocări colcviale, Spectacolul cărții, programele și proiectele europene din domeniul dansului contemporan ș.a.

O bijuterie estetică rară

Volumul al II-lea – o bijuterie estetică rară! – „gândit sub forma unui album de artă”, prezintă tot patrimoniul cultural-artistic intrat în administrația instituției în ultimii 30 de ani. Structural, volumul are următorul chip: *Introducere, Opere de artă aflate în patrimoniul Centrului de Cultură „George Apostu”, Încheiere și Index de artiști*. Vom descoperi aici valoroase lucrări de pictură (de la Nicolae Tonitza și Ilie Boca până la icoane și interpretări specifice artei naive), sculptură (în lemn, în piatră, în metal), grafică, ceramică, tapiserie, mozaic, icoane. Volumul, cu o grafică impecabilă (Print: Master Print Super Offset prin *Print Partner SRL*) ne face martorii unui spectacol vizual seducător, rar.

Reunind gânduri ale unor parteneri de excepție – academicieni, profesori universitari, scriitori, artiști plastici, manageri de instituții naționale/ internaționale de cultură, ambadori, ziariști etc.), lucrarea – coordonată de **Gheorghe Geo Popa și Alin Sebastian Popa** – dă seamă de ființarea unui spirit cultural național devenit „arhetip, simbol, mit, totem, concept...” (Petre Isachi), „pilon de sprijin al elitelor culturale românești” (Tudor Zbârnea), prilej minunat de aplauze („România încă zămisleşte Cultură!”; Mircea M. Ionescu). Poate că Gheorghe Iorga oferă, printr-o „scrisoare deschisă” către Gheorghe Geo Popa, cea mai nimerită sinteză a acestui Spirit: „**După ce ai înrădăcinat Centrul și Vitraliul în calmul și statornicia valorilor autentice, ai reușit, întru binele și devenirea noastră spirituală, să ne înrădăcinezi pe noi, prietenii tăi, de departe și de aproape, în nesfârșita revelație a reflecției identitar emergente**”.

„**Povestea noastră, la fel ca toate celelalte povești de succes, este una marcată de adevărul conținut de un aforism arhicunoscut – «În viață nu contează destinația, ci călătoria». Ei bine, pentru că în tot acest parcurs de până acum am avut norocul de a avea alături prieteni și colaboratori statornici, ale căror mesaje și gânduri pot fi regăsite în vol. I al lucrării, în capitolul «La aniversară», le transmitem pe această cale mulțumirile noastre cordiale pentru că ne-au onorat istoria cu prietenia lor și, nu în ultimul rând, le urăm ani mulți și fericiți!**”, spune **Gheorghe Geo Popa**, directorul instituției.

CRONICĂ LITERARĂ

MERIDIANELE LITERATURII

ESEU DESPRE REÎNCARNAREA FRUMUSEȚII ȘI REPETAREA DESTINELOR?

David Foenkinos, *Către frumusețe*, Humanitas Fiction, 2020,
în traducerea lui Daniel Nicolescu

► A.G. SECARĂ

Până la jumătatea cărții, ai avea tendința să spui că avem de-a face cu un Houellebecq (să fie „de vină” aceeași traducere excelentă, a lui D. Nicolescu - în „Harta și teritoriul”, „Supunere” și „Serotonină”!?) mai puțin complicat, dar nu mai frivol, ci poate cu o anume **voință de delicatețe** (a nu se înțelege pudibonderie, nu este cazul!), având și accente de existențialism, asta dacă ne-am raporta, de pildă, doar la un fragment de la pagina 97:

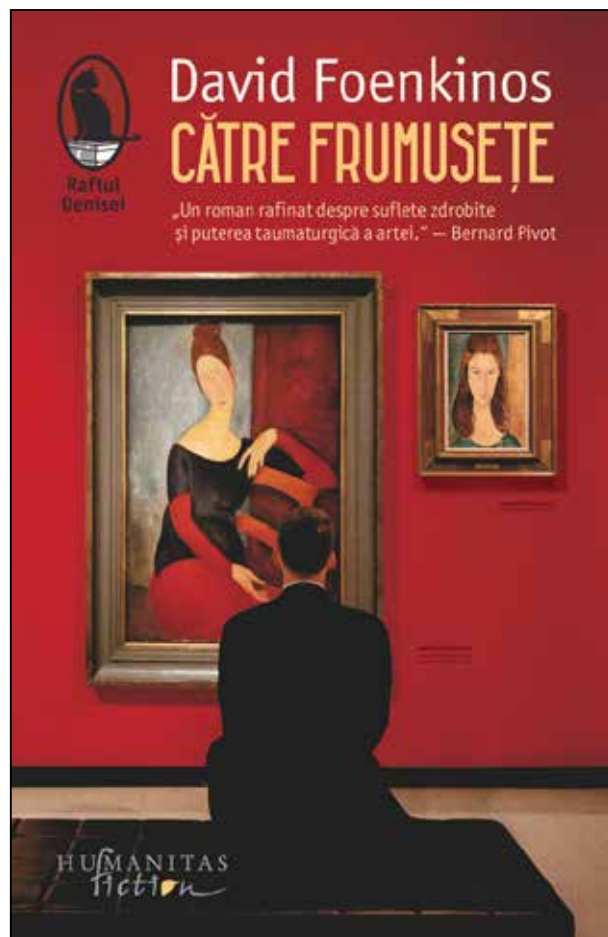
„Antoine prefera să-și petreacă restul timpului de care dispunea cu prietenii. De când era celibatar, se vedea mai des cu ei. Sâmbătă seară, se lungea fără să se uite la ceas, nu-l aștepta nimeni. Cu cât înainta mai mult în noapte, cu atât i se părea că discuțiile sunt aceleași; erau repetate anecdote vechi; trecutul e un film văzut la nesfârșit. I se întâmpla să se simtă singur. Era o senzație reală și înspăimântătoare. Orice relație între oameni i se părea total zadarnică. Nici unul dintre prietenii lui nu-l putea înțelege. Și nici măcar nu încerca să cunoască o altă femeie. Când nimerea peste una care ar fi putut să-i placă, nu se ducea niciodată să-i vorbească. Putea doar vag să speră că fata va face primul pas, dar asta nu se întâmpla decât în vise sau în romane.”

Așadar, fiind, totuși, un roman, Antoine va mai întâlni niște femei, după acea sugerată mare deziluzie din fragment, romanul sfârșind, deloc spoiler, oarecum optimist, cu o adiere ca o mângâiere, la un vernisaj, poate din partea unei fantome.

Dar pregnant rămâne alt sentiment, chiar și după finalul propriu-zis, dar mai ales după un act reprobabil comis de un profesor de liceu (poate având privirea Nebunei geloase a lui Theodore Géricault), un sentiment care sfâșie ceea ce am putea numi sufletul cititorului, un sentiment al unui Gol existențialist care, paradoxal, este și un Vid de Frumusețe, deși ansamblul sugerează apropierea

de celebra zicere conform căreia Frumusețea va salva lumea!

Dar nu și Destinul, decât parțial, al adevăratei eroine (deși mult timp crezi că eroul principal este Antoine Duris, profesor de istoria artelor, cu doctorat în Modigliani, la Academia de Bele Arte din Lyon și cei mai mulți așa ar „vota”! A, fără nicio legătură cu Romain Duris!), Camille Perrotin, o artistă plastică cu un talent aproape nativ, de o autenticitate care îl face atent pe aproape neutrul profesor Antoine.

Sentimentul de mai sus ar putea fi tradus, mai puțin mistic, prin neputință, revoltă, ca în cazul „Colecționarului” lui Fowles!

Este o carte, în egală măsură, despre fragilitatea Frumuseții și fragilitatea creatorului și receptorului autentici ai Frumuseții, fragilitatea putând fi înțeleasă și ca un inamic al... condiției umane, dacă este să fim atenți la un citat din carte, „minunea rămâne cea mai redutabilă armă împotriva fragilității”!

Jucându-se cu misterele vieții personajelor, Foenkinos începe cu o „fugă” a lui Antoine Duris, atât de orașul Lyon, cât și de profesorat: pare să se refugieze, nu înțelegem mult timp de ce, la Paris, angajându-se ca paznic de sală la Muzeul Orsay. Dar „fuga de ceilalți nu poate fi improvizată” (p.23), este o artă în sine, Antoine nu este atât de talentat, nici chiar în poveștile de iubire (sunt portrete memorabile feminine: Louise, Mathilde, Agathe, sora Eleonore, Sabine, mama Camillei, Isabelle), el se va întoarce la fantomele Frumuseții, la hoții de frumusețe (avea Pascal Bruckner un roman intitulat așa!), la porțile ei, la vibrațiile ei...

Asistăm la „o eliberare de constrângerea ramei” (avem un vernisaj în care un artist, Yves Kamoto, „gonește” personajele - Gioconda, omul cu strigătul lui Munch ș.a.m.d. - din tablouri), Antoine

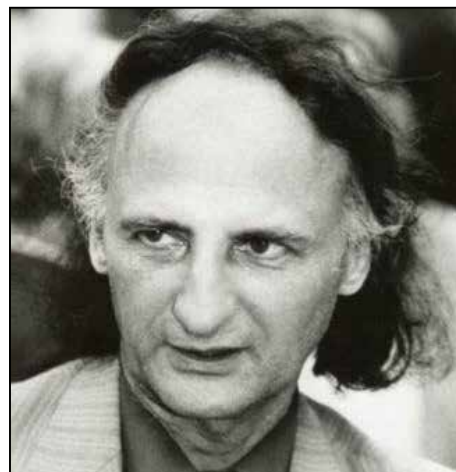
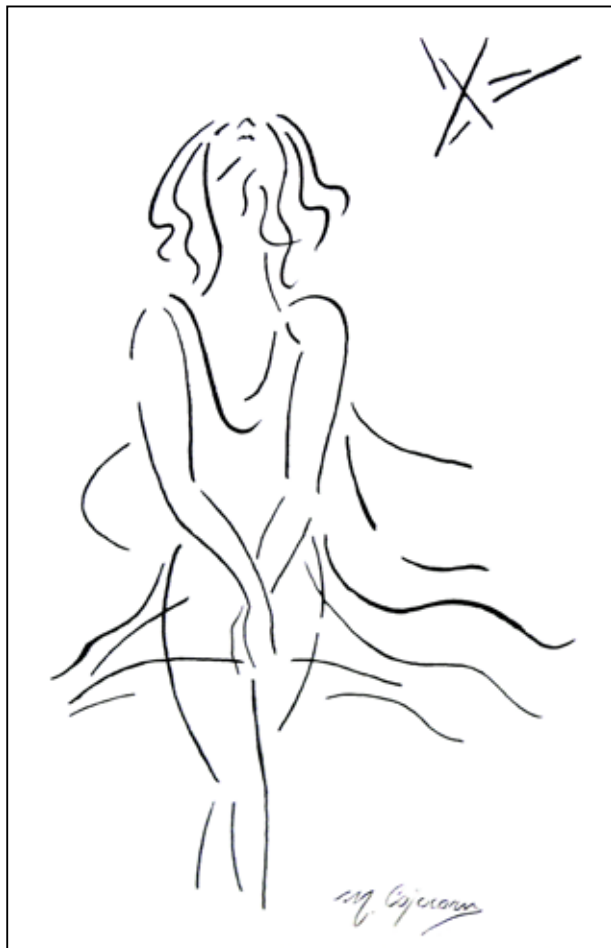
reușind, măcar parțial, să-și schimbe destinul, literar mai putându-se discuta dacă s-a vrut sau nu o cât de mică revoluție!

Este și o non-conformistă introducere la o istorie a artelor plastice, putându-se afla evenimente, stări mai puțin cunoscute (găsim într-un anume context sintagma „gândire hoinară”, p.201 - nu a lui Foenkinos, sic!), existând aici o subtilă paralelă între destinele Camillei Perrotin și cel al Jeannei Hébuterne, iubita lui Modigliani, care, la foarte scurt timp după decesul pictorului, s-a sinucis, însărcinată fiind în luna a opta, la 21 de ani, lăsând o fetiță de nici doi ani orfană de ambii părinți.

Bernard Pivot ar fi scris despre carte, care poate fi și o scrisoare de dragoste, deloc facilă, către Frumusețe, că este „un roman rafinat despre suflete zdrobite și puterea taumaturgică a artei.”

Cochetând cu substanța romanului, „nimic în afara subiectului”, operație pe sentimentul deschis al prezenței ori absenței Frumuseții, demonstrație că „barbaria poate să se ascundă în adâncul sufletului”, dar și că Bunătatea ființei poate fi sora cea bună a Frumuseții, ceea ce nu ar fi o taină pentru mulți dintre cei care au meditat asupra kalokagathiei...

Bref, o carte care te convinge să cauți și celelalte cărți ale lui David Foenkinos, traduse sau nu în română...

*„Degeaba a venit
libertatea, dacă frații
nu se cunosc între ei”*

Grigore Vieru

CRONICĂ LITERARĂ

PELERINAJ SPRE IZVOARELE PROPRIEI FIINȚE

► Tase DĂNĂILĂ

Acțiunile noastre sunt ramuri care nu se usucă niciodată – glăsuia un înțelept iar manuscrisul misterioasei doamne Victorița Bodolan pe care îl țin în mână pentru a exprima câteva considerații se circumscrie perfect în înțelesul adânc al cugetătorului. Toată viața suntem călători. Dar spre unde, dar spre ce? În înțelesul strict al retoricei întrebări am putea spune că autoarea acestui jurnal se află într-o permanentă călătorie spre izvoarele propriei ființe. O cunosc de mulți ani și niciodată nu am reușit să îi pătrund adâncul. Pentru că ea întotdeauna te surprinde și te provoacă la modul frumos.

Victorița Bodolan este o enigmă nu numai pentru cei care o cunosc ci, mai ales, o enigmă pentru ea însăși. Acum se prezintă lumii, iată, cu o carte.

O carte care vine în această lume cenușie cu luminozitate, cu puritate stelară, cu înțeles al vieții și, mai ales, cu un mesaj optimist, incitator.

În lumea cenușie a acestui veac încâlcit ea ne invită cu pasiune dar și cu eleganță la o alternativă a vieții nu pentru a ne tângui ci pentru a reînvia să trăim nu la modul abstract ci concret, într-un registrul spiritual, căutând misterul, căutând sublimul care, culmea, se află în imediatul nostru și, iarăși culmea, e pe gratis.

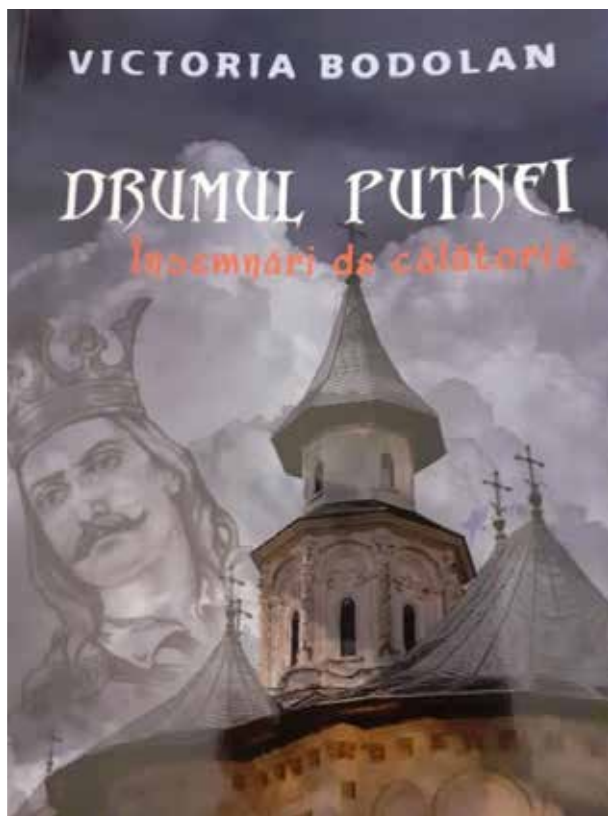
Victorița Bodolan a oficiat toată viața nobila misiune de educatoare. Adică a modelat destine cu mîgală de orfevru. De la amvonul catedrei nu a transmis doar informații sterile micilor oameni ci, mai ales emoție pozitivă. Adică, fiecare copil a crescut purtând în el pecetea sufletului și caratele harului său didactic. După ce și-a terminat această misiune ea nu a înțeles statutul de pensionar ca pe o sentință, o amenințare, o îngrijorare. A reînceput un nou mod de viață, cu noi provocări, mergând spre noi orizonturi

A urmat mai multe cursuri la Universitatea Vârstei a Treia din Galați- U3A, și-a chivernisit bănuții și a călătorit aproape în toată Europa, și în trei țări din Asia – China, India și Turcia – cu dorința de a vedea, de a cunoaște și a pătrunde tainele lumii.

Acum, să intrăm în povestea frumoasă a acestui jurnal, fără a mai insista asupra altor aspecte, interesante de altfel, dar pe care cititorul le va găsi în cuprinsul său, așa încât, pentru a nu fi obositor, o iau puțin pe scurtătură.

Un grup de oameni, eterogen profesional și social, dar unitar prin pasiune, poftă de viață și aventura cunoașterii, s-au constituit într-un Club *Drumeții de Vârsta a Treia - D.D.V.3/13 .10.2018*- autoarea fiind membru fondator.

Și-au propus ca prim obiectiv un El Camino românesc, denumit *Drumul Putnei*. Acțiunea lor este de fapt o ofrandă a sufletului lor dedicată *Anului omagial al satului românesc (al preoților, învățătorilor și primarilor gospodari)*. Drumeția s-a

făcut prin redescoperirea mersului pe jos – pe care mulți l-au uitat - în cea mai mare parte a traseului Galați - Mănăstirea Putna în 23 de zile pentru a participa pe 2 iulie la slujba închinată lui Ștefan cel Mare și Sfânt.

Ca prim cititor aceste însemnări pelerine au fost pentru mine o adevărată sindrofie intelectuală, o lecție de *luptă cu inerția*, cum spune Poetul. Acribia cu care sunt consemnate relațiile zilnice, suflul lor optimist, eleganța frazării fără ornamente lexicale sofisticate și inutile se constituie într-o oglindă retrovizoare oferind cititorului bucuria de a călători și el imaginar dar și regretul că lipsește din peisaj.

Sunt însemnări încărcate de sensuri, de vibrații ce ne trezesc interesul pentru cunoaștere și ne reamintesc reflecția lui W. James: *Cunoașterea noastră nu este decât o picătură de apă, ignoranța noastră e un ocean.*

Autoarea ne poartă prin cultura și obiceiurile locurilor, face popasuri și discută cu oameni pentru a le pipăi sufletul, pentru a se informa, a se convinge și a ne convinge. Aproape toate elementele de cadru natural sau de proiecție umană sunt prezente și subsumate unei viziuni ce îi dau relief și distincție autoarei.

Evenimentele, atmosfera, chipurile și manifestările personajelor și membrilor grupului de pelerini reverberează înțelesuri simbolice cu apetit de povestire. O carte din osmoza căreia lipsește ficțiunea de care nici nu e nevoie, în care realitatea este palpabilă, captivantă, incitantă. Spații mai largi oferă interesante informații despre istoricul mănăstirilor la care au poposit și au fost cazați, comunicarea cu viețuitorii acestor spații de liniște și reculegere, despre viața cinului monahal în care s-au integrat firesc, sincer, fără formalități protocolare. *În toate mănăstirile am descoperit o lume adâncă, o viață tainică, un buchet de înțelesuri și îndemn către o viață mai bună.*

O carte scrisă în singurătate dar împotriva singurătății. *Am realizat o cunoaștere adevărată mărturisind bucuria de a nu fi singură.* Lectura ei ne introduce în lumea mirifică mai ales a satelor și ctitoriilor istorice, ne întoarce la rădăcini pentru a da mâna nu doar cu prezentul ci și cu trecutul, ne amintește datoria noastră de a nu uita că tot ceea ce este în jurul nostru este mărțișă creației Divine în fața căreia trebuie să ne plecăm smeriți.

Această călătorie a fost ca o chemare a lui Dumnezeu, ca o căutare reciprocă și o întâlnire spontană, ceea ce ne dorise Înaltpreasfințitul Părinte dr. CASIAN, Arhiepiscopul Dunării de Jos la slujba de binecuvântare și rugăciune de

la începutul călătoriei. De-a lungul acestui drum, am simțit semnele divinității călăuzitoare. Spusele Mântuitorului „Eu sunt calea, adevărul și viața”, capătă un nou înțeles, așa cum afirmă Victorița Bodolan la finele acestui drum inițiativ.

Și spunem autoarei *bun venit* în oastea celor care împrietenesc cuvintele și adresăm invitația la lectură care ne sporește confortul interior. Pentru că *nimeni nu scrie doar pentru a-l auzi numai vântul și a se citi el însuși. Toți avem nevoie să ne asculte cel puțin un om* ne spune O. Paler.

Binecuvântată, fii tu mamă, care acum te afli în preajma Domnului și trimite-i un surâs fiicei tale, Viva, autoarea acestei cărți, căreia i-ai pus în piept o inimă mare și un spirit activ pe care le folosește pentru a-și da un sens și o motivație vieții, amintindu-ne că *lumea e frumoasă prin puterea noastră de a cuceri esența lucrurilor, adică veșnicia lor.*

Binecuvântat fie acest grup de *frumoși nebuni* care ne-au amintit că frumusețea este pretutindeni. Nu ea lipsește ochilor noștri ci, ochii noștri nu știu să o vadă.

Din Măreșța Putna Marele Voevod Ștefan cel Mare și Sfânt își privește Moldova cu îngrijorare pentru că ne-a lăsat-o întregă și acum o vede ciuntită. *Ridică-te Ștefane!*

Mesajul acestei cărți, un SOS, am putea spune acesta este: Omul este dator să se întoarcă grabnic la natură, la Divinitate pentru a obține o victorie împotriva haosului.

CRONICĂ LITERARĂ

LA ÎNCEPUT A FOST INOCENȚA !

Ioana Pârvulescu, *Prevestirea*, roman, Humanitas, 2020

► A.G. SECARĂ

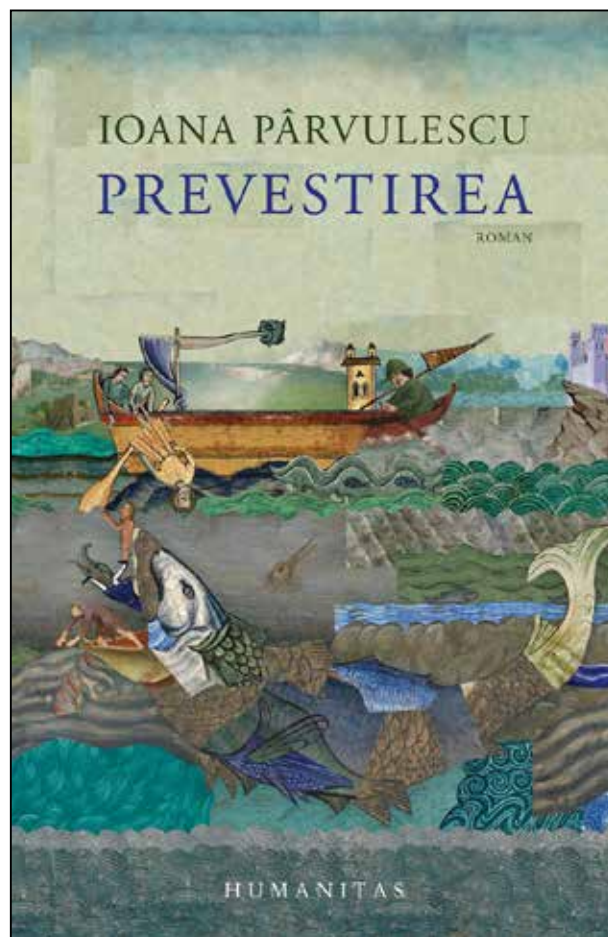
Proustian aproximativ cum mă știu, mai că aș zice că omul care a creat „În căutarea timpului pierdut” s-ar fi îndrăgostit de scrierile Ioanei Pârvulescu, ca să nu ne gândim mai departe, la invocatul, de pildă, Anteros, zeul iubirii reciproce (p.320)... Poate, dacă ar fi existat mașina de călătorit în viitor, Marcel Proust ar fi menționat-o în vreun chestionar de-al său, măcar pentru obsesia sa pentru Timp și timpuri, poate ar fi citat „părerea autoarei” de pe coperta a IV-a a celui de-al treilea său roman, „Inocenții” (care se referă la acest al treilea roman, de un succes aproape ireal), care se potrivește atât de bine și „Prevestirii”, dar și celor șapte cărți ale „Căutării”: „Un roman despre cum se poate înota în timp și în timpuri fără să te îneci. Ar fi bine să fie citit fără grija vârstei proprii. Și fără orice alte griji, de altminteri. Aceasta e o urare!”

Desigur, o urare de care trebuie ținut cont și în aceste vremuri de „holeră”, în care se simt ecourile molimelor din Vechiul Testament, sursă de inspirație prin „cartea lui Iona”, pre-text (și pentru invocata teorie a re-scrierii, atât în recenzia subsemnatului la Cognetti, „Fără să ajungi vreodată în vârful”, cât și la prima recenzie a „Prevestirii” de pe Bookhub ori în recenta intervenție a Andreei Barb cu „Transvalorizări hipertextuale în palimpsestul narativ – Sara de Ștefan Agopian”, „Sara” și „Tobit” fiind altfel de re-scrieri, dar tot legate de prima parte a Bibliei, temporal-literar, apropo de reclama la „Prevestirea”: „Pentru prima oară în literatura română, un roman care reface realist o pagină din Vechiul Testament...”) pentru trăirea poveștii scrierii, re-scrierii unei povești care, iată, se potrivește întregii omeniri: suntem înghițiți de narațiunea și realitatea pandemiei, cum Iona a fost înghițit de monstrul acvatic, dar, atenție, acesta fusese trimis de Dumnezeu pentru a-l salva, dându-i, este drept, și un fel de lecție, pe profetul care fugea, în felul său, de răspundere: trebuia să ajungă la Ninive pentru a le aminti localnicilor, vorba vine, de Sodoma și Gomora, pentru a le cere ninivitenilor să se căiască până nu este prea târziu!

Cele două-trei pagini (de fapt, patru capitole scurte) din Vechiul Testament se preschimbă în aproape 350 de pagini de roman în care, așa cum arăta Mihaela Nicolae, tot pe Bookhub, Frumusețea, mai exact frumusețea scrierii, esteticul, sunt de o

importanță majoră! Nu este un calofilism facil, se meditează mult (sau poate mai degrabă bine) asupra semnificației Frumosului în viețile noastre (scrise sau nu), asupra înrudirii cu Sublimul, în strânsă legătură cu posibilele noastre experiențe mistice, cu implicații existențiale care pot aduce aminte de un fragment de dialog din „Cititorul din peșteră” al lui Rui Zink. Capitolul „De necrezut”, unde membrii echipajului corabiei supraviețuitoare furtunii comentează evenimentele (Iona se cere aruncat în mare, echipajul se teme de furia zeilor, este zvârlit, pe loc natura se îmblânzește ș.a.m.d.), conține exemplificarea:

„- Că Iona avea puteri deosebite, pricep și io, când a intrat în gura monstrului, am înghețat, de groază nici n-am mai putut să mă mișc. (...) În fiecare seară, iar mi se năzare că Iona intră în gura monstrului,

care se închide peste el și apoi dispare în adâncuri, alteori mi se pare că pe mine mă înghite... Da el singur a vrut să-l arunce în mare, nu? Când s-au oprit apele, ploaia și valurile dintr-odată și, într-o clipă, a fost cel, cel mai...

- ...frumos?

- Da, cel mai frumos lucru care mi s-a întâmplat de când sunt. Și ne-a salvat pe toți! N-a murit degeaba omul. Toți cei pe care i-am văzut io murind până acum au murit degeaba. (...)

- (...) După toate acestea, să știi că am început și eu să cred în Dumnezeu.” (p.144)

Și la finalul capitolului, când realizează că s-au învățat timp de o lună, cel puțin, în loc, dacă am reținut bine, întorcându-se cu corabia de unde au plecat, un personaj spune:

„Și când te gândești cât ne-am chinuit și prin câte-am trecut, ca să ajungem iar de unde am plecat! Și fără vreun câștig!” (p.145)

Aceasta apropo de viață, de murit degeaba și ajungem la dialogul lui Zink, menționat mai sus:

„- Dar, la urma urmei, la ce servește cititul?

- La nimic. Fiecare le știe pe-ale lui. (...) Într-o zi, tinere și descreierat amic, vei învăța că lucrurile cele mai importante în viață sunt cele care nu servesc la nimic.”

Dar, nu-i așa, aceste „lucruri” sunt frumoase, te provoacă estetic să simți Sublimul, Iubirea, Splendoarea... Și a(le) unor vieți exemplare, cum poate a fost cea a lui Iona. Aici, „trăirea” poveștii prin lectură este mult mai importantă decât toate eforturile recenzorului!

Desigur, este și un roman filosofic, dar umorul și înțelepciunea specifice unor rabini sau profeți atemporali sunt nestrident incluse în narațiune și dialog, harul povestitoare impunându-se, meditațiile asupra „numelor”, de exemplu, înscriindu-se într-o tradiție care poate începe cu dialogurile lui Socrate...

Prologul are doza sa de umor, povestindu-se cum în corespondența electronică (pre)numele de Iona era deseori prescimbant în „Iona” de către... programul „Spelling & Grammar”, dar mai ales cum „povestea-realitatea” a obligat-o pe scriitoare să scrie romanul lui Iona: „Pe măsură ce m-am dedicat lui, atât numele, cât și personajul biblic care l-a purtat mi-au devenit foarte dragi. Am început să-l înțeleg pe Iona. De un curaj ieșit din comun, ca toți artiștii adevărați, și primul care, în felul lui și înaintea lui Isus, învinsese, după trei zile, moartea. Singurul, cred, care i se opusese lui Dumnezeu firească, într-un dialog, poate închipuindu-și că omul, creat după chipul și asemănarea Domnului, îi poate vorbi acestuia ca unui semen și că poate îndrăzni să spună și altceva decât strict ce se așteaptă de la el.

Povestea lui e atât de frumoasă și de omenească pentru că e despre monștrii cu dublu rol, până la urmă salvatori, despre nevoia de umbră, despre teamă și

fugă, despre pasiune, despre a te implica sau a sta deoparte, a fi om sau în afara omenirii, a muri, a învia și, da, a-ți dori moartea de mai multe ori, chiar dacă te crezi ales de Dumnezeu. Despre cum poți deveni crud, bun fiind, și cum poți deveni bun, rău fiind. E o poveste completă. Îți pune imaginația în funcțiune. Te mișcă din loc. Te pune la încercare. Te face să simți lucruri nemaiîncercate. (...) Să scriu despre viața lui Iona a devenit aproape o obligație. Misiunea mi s-a părut la fel de grea ca aceea pe care o primise de la Dumnezeu purtătorul de drept al numelui. Aveam nenumărate motive să n-o duc la bun sfârșit, să mă sustrag. La urma urmei, nimeni nu știa de ea, în afară de mine și, pesemne, de Dumnezeu. Am încercat și eu, la fel ca Iona, să fug în direcția opusă. (...) Însă nu, ideea mă urmărea oriunde mă aflam, ca ochiul lui Dumnezeu care vede totul. Și, din când în când, o altă scrisoare emailată: *Dear Iona*. La un moment dat nu m-am mai putut ascunde.” (pp.8-9)

Apropo de re-scriere, o concluzie care se poate trage este că e nevoie și de re-povestire (interesantă includerea în text a mai multor povestitori, din epoci diferite, sugerându-se astfel... binecuvântarea continuității: din epoca antică, prima povestitoare fiind chiar fata lui Iona, Esther, se ajunge și pe vremea lui El Greco, a revoluției franceze – era să spun Sade, *revoluția Sade!*, a ridicării turnului Eiffel (1887-1889), apoi 1929, în prag de secol XXI, 1999 mai exact, un fragment este din 02.02.2020!!!): „știi că istoria trebuie spusă mereu de două ori, ca să n-o mai uiți”, p.178, post-cartezian postulându-se opoziția (complementară, este drept!) rațiune-poveste:

„Să nu fim cărcotași, să ne bucurăm senini de basmul ăsta adevărat, că nu e nici pe departe sfârșit. Oricum, o să-ți spun ce s-a întâmplat așa cum mi s-a spus și mie, iar unde e loc gol și lucru de necrezut o să le acopăr cu închipuirea mea, că altfel, dacă totul trebuie explicat după rațiune, la ce bun să mai spui povești? Știi doar că viața nu e rațională și, din păcate, nici oamenii.” (p.179)

În altă ordine de idei, ca să ne apropiem, prevestind și noi, de un final oarecare, Iona Părvulescu este aici, nu știm cât de constant conștient, în căutarea inocenței... divinității. „Părerea lui Vlad” de pe coperta a IV-a a „Inocenților” poate confirma, măcar parțial, aceasta: „Inocența e singura cale prin care timpul devine reversibil.”

Mistic vorbind, este o poveste a Vechiului Testament repovestită ca în Noul Testament, capitolul „Iartă-mă!” (mai exact și următoarele care continuă sau întregesc rugăciunea, „Iarăși să se nască!” și „Glumesc, scumpa mea!”, pp.126-136) fiind unele dintre textele (lirice, dacă vreți) cele mai tulburătoare din literatura psalmică, „Iartă-mă!” fiind poate chiar capitolul cheie al cărții, romanului care are trei cărți, sic, apropo de inocența zeilor, fiind precedat de...

pregătirea pentru rugăciune, din finalul capitolului „N-a văzut decât bezna”:

„Mult mai târziu, când plânsul i-a trecut fără să-i treacă și timpul odată cu lacrimile, după ce dormise fără să simtă odihna, fără gând, fără speranță, fără credință, a început să se roage totuși cu o putere pe care el, care știa ceva despre rugăciune, n-o mai cunoscuse niciodată. Trupul îi devenise atât de greu, de parcă de el s-ar fi agățat Dumnezeu însuși ținând în mână întreaga lume.” (p.125)

„S-a rugat de trei ori. Prima dată s-a rugat de dragul vocii...” (p.126)

Vocea, ținând cont de fapt că Divinitatea nu poate fi văzută, are importanța ei în roman, și ca „voce a vocii” pe care Iona o preia și o folosește, Cuvintele, pe lângă Nume (evident, Cuvintele fiind Nume!), existând câteva numeroase citate care ar putea fi folosite pentru a sublinia ideile, confesiunea lui Iona către Iacob, probabil tatăl natural, dar cunoscut ca unchi, când Iacob era deja bolnav grav, fiind de o însemnătate aparte, din mai multe puncte de vedere:

„Eu pot vorbi, dacă vreau, la fel ca toată lumea. Tac mult pentru că mi-e frică de ce se întâmplă când rostesc cuvinte. Aveam vreo douăzeci de ani când am observat prima dată că vorbele mele nu sunt la fel ca la alții. Mie îmi dădeau rod, așa cum rodesc semințele și din ele ies firușoare verzi pe care le poți apuca cu mâna sau așa cum se fac strugurii în via noastră din deal și îi poți mânca. Cuvintele mele făceau. Pe la paispe ani mi-a fost milă de o fată, că era urâtă și toți îi băteau joc de ea, și i-am șoptit la ureche, fără voie și fără să știu de ce, *Frumoaso!*, ea a început să plângă, crezând că râd și eu de ea, dar apoi, după două luni, când se făcuse brusc o frumusețe, a venit, m-a sărutat și mi-a spus că eu o vrăjisesem cu ce i-am spus. (...) Și tot așa, cuvinte pe care le aruncam din întâmplare deveneau realitate, fie că oamenii își dădeau seama de asta, fie că nu, fie că le adresam vorba lor, fie că o spuneam în treacăt și ei și-o însușeau fără ca eu să-i pot împiedica. Atunci am început să tac. Mi s-a făcut un fel de frică. Vorbele mele mă apasă. Cineva mi-a zis odată că au har. Cine-s eu ca să am dreptul să schimb prin cuvinte lumea, când mi se pare strâmbă? Și dacă cumva fac rău cu ele, crezând că fac bine? Dacă strâmb chiar eu lumea, crezând că o îndrept? Dacă distrug, crezând că repar?” (p.287)

Cuvintele loanei Pârvulescu fac și ele. Învie lumi (orașul Ninive, Gat Hefer, Galileea), învie oameni, timpuri, frumuseți! Prevestesc! Înving zeii timpurilor și apropie zeul care a învins istoria și Timpul!

Finalul „Inocenților” se potrivește de minune și „Prevestirii”, dar și acestui eseu de jazz critic fiction:

„Trecutul e scris cu cerneală simpatică. Ai nevoie de căldură ca să-i vezi literele reconturate, după ce multă vreme au stat ascunse ca și cum n-ar fi fost. Trebuie să-i apropie coala albă și întinsă de o flacăra sau să suflă abur din propria gură peste el,

pentru ca invizibilul să se transforme în vizibil și, încetul cu încetul, în fraze cu sens. Deși, de cele mai multe ori, câteva cuvinte esențiale rămân șterse, albe, loc gol și taină nedezlegată, cufundate pentru totdeauna în apele nemișcate ale timpului în care înotăm. Ale timpului în care ne înecăm.”

Dacă începutul cărții „În intimitatea secolului 19” este „Secolul 19 este o altă planetă”, la fel de bine se poate spune și despre „lumea lui Iona”: iar exploratorul nu strigă, precum un personaj al lui Conrad, „Oroare!”, acesta pierzându-se prin inima întunericului. Ci, doar, atenție să nu ne înecăm, totuși, în apele splendorii!

Inocența, ca și grația divină, ne răspunde sau nu!

„Îndrăzneala” loanei Pârvulescu de a dedica cartea... taților este demnă de dialogul profetului cu Dumnezeu, Creatorul! Și poate fi și o oglindă pentru „inimile netăiate împrejur”!

*

Așadar, scriitorul arheolog în Timp sapă, după cum se scrie în „Prolog în secolul 21”: „Dacă aș continua să sap în timp, aș ajunge însă la părinții din părinți care au fost contemporani cu Iona.

Pentru scriitor, o mie sau două de ani sunt, vorba psalmistului, ca ziua de ieri, care a trecut: îi mătură ca pe-un vis.”

Da, personajul principal „normal” este Iona, fără nicio legătură literară cu Iona al lui Marin Sorescu, după cum recunoaște Ioan Pârvulescu într-un interviu, dar fiind „Acel” Iona, precum „Acea” Alice, din Vechiul Testament... Într-o vagă altă ordine de idei, „Acea Ioan Pârvulescu”, înghițită de Poveste, își scrie... un alt fel de exod literar (decât cel al retrăirii inocenței, „când se poate înota în timp și în timpuri fără să te îneci”; ori cel al trecerii dintre secolul XIX și XX), despre cum „binele și răul se fac deodată, despre cei simpli, care nu deosebesc dreapta de stânga și cei complicați, care se cred aleșii lui Dumnezeu. Despre poveștile care îndreptătesc și nedreptătesc, despre tați și despre Tată, și despre o fiică isteată, care nu lasă povestea să moară.

O carte în care dragostea vine neinvitată, ca oricând și oriunde pe lume. Un roman cu suspans, despre marea aventură a încercării omului de a găsi un rost vieții.”

Desigur, „ultimul cuvânt l-a avut, ca întotdeauna, Dumnezeu.” (p.310)

Dar aceasta deja nu mai este altă poveste...

Și încă nu am spus nimic despre frumusețea poveștilor de iubire! Hannah și Sargina, ca două șoapte ale lui Dumnezeu!

Dar poate este momentul să ne re-întoarcem la re-citire, la re-scriere, deoarece...

La început a fost Inocența!

Inocența Cuvântului!

CRONICĂ LITERARĂ

POEZIA LA ZI: UN POET PREMIAT LA TECUCI, LA FESTIVALUL „COSTACHE CONACHI”!

Relu Cazacu, *Poeme de consum*, Tracus Arte, 2020

► a.g. secară

Remarcasem poezia lui Relu Cazacu la un festival-concurs cu o istorie aparte, „Costache Conachi”, de la Tecuci, întâlnisem și poetul atunci, era printre laureați, au trecut câțiva ani de atunci, dincolo de așteptări și neașteptări, iată că reapare în prim plan cu un volum de poeme care, prin titlu, se auto-pedepsește (Prometeu fără seriozitatea lui Zeus), dar și se promovează, doar suntem încă într-o societate de consum, condamnată acum și la psihoza virușilor ucigași. Un volum care este, de altfel, câștigător al Premiului Național pentru Debut în Poezie „Traian T. Coșovei”, premiu acordat de către Editura Tracus Arte în colaborare cu Asociația Culturală Direcția 9 și Agenția de Carte.

Primul poem se și potrivește, oarecum, atmosferei de film de anticipație S.F. actuale: „... **du-te dracu și mai scrie o poezie...** // distanța dintre oamenii care așteaptă/ la trecerea de pietoni se mărește/ universul este în expansiune/ cu etichetele made in china/mirosind a fast-food/ pornim procesiunea funerară/ prin subteranele bucureștene/ conducem pe ultimul drum/ ziua de azi/ sunt unul din repetenții lui Dumnezeu/ bătuți la palmă/ cu linia vieții/ unul din repetenții/ cu lumea agățată de pleoape/ las în urmă dâre de plumb/ pe un drum alb/ mamă aștia încă nu au descoperit soluția/ să facă oamenii de zăpadă durabili/ &/ mamă/ te rog/ nu mai trimite poetul la școală” (p.5)

Desigur, se poate specula că pentru mulți oameni „starea de urgență” era oarecum obișnuită: pentru defavorizați ori pentru cei cu o anume sensibilitate, distanțele au existat dintotdeauna sau de la un moment dat, distanțele se pot mări, globalizarea înseamnă și fast food & China (jucăriile de la Mac, „Mc” în carte sau KFC sunt made in China), procesiunile funerare sau amenințările cu ele sunt tot mai... numeroase, oamenii de zăpadă pot fi și cei în costume speciale, Dumnezeu, cel puțin aparent, mai lasă și repetenți, într-adevăr...

Una dintre variantele de titlu ale acestei recenzii era „Un nou capitol din „teologia” poezilor (aproape damnați). Starea Poeziei și a lui

Dumnezeu, în direct Relu Cazacu”, dar, totuși, în economia cărții, divinitatea nu apare decât de vreo patru-cinci ori, sublinindu-se, mai degrabă, retragerea din lume, absența, „pedagogia” Sa, câte o greșeală existențialistă, precum ar fi vărsarea unei cutii de vopsea gri („cenușii”, mai exact) peste cer. I se dă rest câțiva îngeri, deși probabil nu a pretins așa ceva, dar este „mare”; în altă parte „Dumnezeu se încălzea/ între palmele noastre/ când ne țineam de mână/ aveam puterea să creștem piatra” (p.9)

Așadar, între existențialism (să zicem între fronda lui Mircea Dinescu, cel „mai vechi” și cea a lui Adrian Suci: „bă, poetule, deșteaptă-te,/ ia fă una cu visul, pune și niște filozofie,/ dar repede, că lama securii tânjește/ după o căpățână deșteaptă.”, p.35, alt fel de a spune că infernul este celălalt sau... Celălalt, ocultul sau nu), mizerabilism și minimalism (poate fără a declara dragostea acestora), înrudit cu poezii care au sentimentul (printre care, bănuiesc, mă simt și eu) că „niciodată nu au scris cu adevărat” („am scris” în original, p.8), deoarece poemele adevărate ar trebui să facă minuni (vezi „hai afară la zăpadă”, p.13), Relu Cazacu, este, de fapt, greu încadrabil: poate este un revoltat conștient de absurdul revoltei, un Martin Eden sui generis, lazarizat („astăzi sunt lazăr/ nu mai strigați/ nu mă ridic”, 15), sisificat, inventând tangoul dâmbovițean (ca specie lirică?), dând Cezarului, dar și Sărăciei (amintind de maniera foamei lui Hamsun, foamea aproape ca și categorie filosofică-morală), ceea ce este a lor (un alt fel de „realism socialist”, p.38), sarcasmul potrivit și cinismul (dacă tot au roluri și câinii, onirici sau nu) condimentând avatarul...rile lirice... Altfel spus, avem „câini de poeme” gata să sfâșie cititorul rătăcit dincolo de comoditățile sale: „am avut un vis/ se făcea că eram câine/ raiul era alb/ ca urma slipului pe fundul bronzat/ îngerii cu acordeoane/ cântau cu vocea lui Ionel Tudorache:/ „fraților cu poezia/ ne mănâncă șerpăria...”/ un crocodil plângând în pumni/ umplea oceanul sufletului/ mai-mai că aș fi vărsat și eu câteva lacrimi/ dar/ am avut o revelație/ la noi 3 în 1 ori este cafea ori schizofrenie” (p.40)

Ultimul poem din carte este, poate, exemplar, pentru ceea ce va urma: „iubito spală ferestrele/ să privească vecinii/ în garsoniera asta de 32 mp2 inutili/ să îmi vadă zilele proaste/ nu am să le ascund/ nu îmi e rușine// se vor uita & se vor mira/ cum scriu/ în picioarele goale/ cu șosetele în mână/ să armonizez poezia/ cu spălatul rufelor în familie// poezia și rufele/ întinse pe sârmă/ vor face concurență/ vrăbiilor zgribulite de frică/ și toți vor spune/ poezia păcătosului/ adevăr grăiește” (p.42)

Așa cum se obișnuiește, zeii poeziei, închipuiți sau reali, se vor pronunța în vreun fel sau altul, dar pentru adevărul lor, chinuit sau nu, trebuie să se coboare „în spatele blocurilor”, să înțeleagă spiritul garsonierelor chibrit mai sus menționate, să murmure... revolta, să adere la ea: „tremur și/ un câine îmi latră în sânge/ carnea mârâie la os/ dezleagă-mi lesele/ înnodate în piele/ închide-ți ochii într-o cușcă/ nu-mi pune mâna pe frunte/ ard/ sunt un mort/ revoltat în crematoriu/ o sobă/ cu toată cenușa în ea/ mai bine du-te/ cumpără câteva produse/ pe care scrie “family pack”/ să mai simțim/ că e ceva între noi” (p.10)...

La urma urmelor este o carte care ne aduce aminte că oamenii sunt, în linii generale, de împărțit în cei care cred că au liber arbitru, cei fataliști, care se cred în „Matrix”, care încearcă să înțeleagă cum pot avea liber arbitru când Dumnezeu știe totul, când totul este predestinat ș.a.m.d., uitându-se că toate acestea sunt doar cuvinte, revolta (civilizată, literară ș.a.m.d.) putând fi un însemn cartezian: Mă revolt, deci exist (liber)! Deși această libertate presupune o continuă luptă cu sistemele („some of them want/ to use you”, se citează la un moment dat), atât de omenești! Poezia, ca și Hristos, nu învie doar o dată pe an: Învierea este miracolul suprem, este devenirea continuă, împlinirea, despărțirea de tot ceea ce este prea omenească: „monedele se învârt în aer/ și cad/ lovind asfaltul/ clinchetul lor traduce țipătul mut/ al lacrimilor/ încă două răscruci/ și un pumn de țărână/ vor termina linia/ într-un punct/ aici urma o virgulă/ după virgulă/ inima trebuia să moară/ dar nouă celor care/ încă nu avem la îndemână/ moartea/ o linguriță ne va pune/ pe limbă/ gustul dulce al uitării”.

Dar omul, primind din prietenie, iubire divină, darul posibilei învieri, încercând să înțeleagă, să accepte, vrea să știe și dacă revolta poate fi un dar prietenesc, care să nu aibă legătură cu așa zisul caracter: „neînțelegerea apare/ din nepotrivirea de caractere/ sunt doar un stângaci/ obligat să scrie cu dreapta” (p.13)

Povocările lui Relu Cazacu sunt mai mult decât interesante, strigătul lumii poate fi asurzitor („gura flămândă a lumii”, p.15), gândirea la ceea ce a scris Marin Sorescu este dătătoare de fiori, dar nu spectaculoși („Ratarea nu e altceva decât incapacitatea de a termina ceva”, p.14), dar pentru zei trebuie să se răspundă la gelozia lor, imitată și de către oameni: „sunt gata să plec/ [ai transformat garsoniera/ într-un mijloc aglomerat de transport în comun/ fără capăt de linie/ Alexandra/ Cătălina/ Maria/ Nina/ (amintirile pensionate de mine)/ ne sufocă/ gelozia ta le-a oferit bilete gratuite/ dacă am dărâma tavanul/ tot nu am avea aer respirabil/ în timp ce îmi strâng/ (șosetele de pe canapea / urmele de pe cearceaf / pantalonii/ de sub scaun / sentimentele din fotografii/ metri de versuri fără o idee/ cum le spui tu)...” (p.14)

Între Marilyn Monroe și Marilyn Manson, ambii menționați („calc încet să nu deranjez betonul orașului/ mi-aș ascunde fața/ panourile publicitare/ să nu-mi recunoască rutina”, p.24), se poate alege, idolul blond fiind trimis la dracu, figurat sau nu, zeii alcoolului sunt și ei menționați („până vine/ seara-desfăcătoarea de sticle/ mă îmbăt/aliniez dumnezei goi la zid/pare un photoshooting pentru sfârșitul zilei sau sfârșitul/ lumii/ îi dojenesc cum o făcea bunica/

la țară/ cu noi/ în nopțile de iarnă”, p.38), poezia-viață poate recapitula episoade misterioase (uniori „poemul ăsta/ care trebuie strecurat prin pâine/ să fie înțeles”, p.25), care dau dimensiune estetică inedită: „Alis se așază pe bancheta din spate/ nu va sta niciodată în față/ nu-i va prinde nimeni degetele/ la geam/ părinții au rămas în căsuța de jucărie/ închiși în dormitor/ păpușile conduc mașina/ o vor duce din nou în tărâmul eschimoșilor/ o vor băga cu forța în iglu/ unde capetele mari/ cu ochi imenși/ vor lovi neîncetat în trandafirii roșii/ de pe rochiță/ cu același cuvânt pe care/ poate nu-l va înțelege niciodată/ alis Alis ALis ALis ALIS” (p.20)

Condiția umană, capturată între spaime și luciditate, imaginație și realitate, își găsește „traducere” în formule precum „sunt speriat/ cum e broscuioara în zorii disecției” (p.26) sau „plămâni mei sunt doi copii care plâng/ ca și cum lumii i-ar fi crescut sâni/ și tot laptele curs/ inundă străzile fără să le atingă buzele/ cerul pare dop de plută/ înfipt în

gâtul unei sticle/ ceva negru se întinde peste mine/ cum se întinde ciorapul pe coapsa de femeie/ doar poezia mai trage câte un fir/ și lasă să se vadă 36 de ani trecuți prin carne/ un lung și invizibil cordon ombilical/ care o să dispară/ când ambele capete vor fi în pământ” (p.27)

Mistuirea lui Relu Cazacu în poemele sale așa zis „de consum” reconfirmă, de fapt, asumarea unei jertfiri, unui sacrificiu, care, în dicționare, este asimilat și ca o consacrare: nehotărârea mașinii pe telecomandă bârâite înainte și înapoi fiind învinsă, vor urma, aliniate ca zeii, și celelalte poeme... Celelalte cărți. Într-un fel, despre iubirea și goliciunea zeilor se poate vorbi/scrie la nesfârșit... Andersen poate o bănuia în „Hainele noi ale împăratului”, Camus o știa prea bine când declara „L'une des seules positions philosophiques cohérentes, c'est ainsi la révolte”...

Relu Cazacu a reușit să arate aceasta într-o manieră autentică, inedită.

14 februarie 2021, Iași
IN MEMORIAM GRIGORE VIERU

*„După iarbă, modestia este
cea mai des călcată
în picioare.”*

Grigore Vieru

REVISTA REVISTELOR

► Dan MOVILEANU

Din PLUMB nr.165 alegem spre lectură pandemică „Povestea porcului cu masca pe figură” de Mihai Buznea (p.2), „Nicolae Manolescu la aniversare” (27 nov.1939) text publicat de AGERPRES și preluat de Cristina Ștefan, „Un om =vechi= în =Țara Bacovia=” de Adrian Dinu Răchieru care face vorbire despre seniorul Constantin Călin (la 80 de ani), „Sfântul Nicolae și promisiunile globaliste” de Dumitru Brăneanu, din care cităm: „ciulinii sălbatici, inimi pline de spinii urii, suflete măcinate de putregaiul puterii, minți infestate de virusii lăcomiei, diavoli cu față umană îmbrăcați în hainele bunăvoinței, nevinovați cu mâinile pline de sângele pandemiei, par a fi oameni și ne dau lecții de cât de bună este globalizarea, cât de fericiți vom fi când guvernul mondial va gândi pentru noi”. Chiar așa!

Constantin Vorniceasa în „O pereche de filozofi mioritici” ne invită aplicat la lectura unei cărți de excepție „Despre destin” (un schimb de scrisori dintre cei doi intelectuali români Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu).

Șerban Codrin ne reamintește că Florentin Popescu (autor a peste o sută de volume de versuri, proză, critică literară, antologii, interviuri, etc.) a împlinit 75 de ani (n.3.IV.1945, Chiojdu, Buzău). „Refuz să

comemorez cei 64 de ani de la trecerea sa în eternitate și accept aniversarea celor 85 de ani de la nașterea sa” scrie foarte frumos Lucian Strochi despre Nicolae Labiș, genialul „buzdugan al unei generații”, tânărul și frumosul „albatros ucis”, depășit doar de Eminescu „în legende, enigme, chiar mituri”, lider postum al generației 60, care ar trebui citit și recitat.

Din ce în ce mai interesant se anunță romanul „Aragaz cu patru ochiuri sau Povestea unei narfe” de Dan Arvătescu prin noul fragment de la p.15. Interesante poemele de Cornel Galben (recent intrat în secta septuagenarilor) și de Ioan Barbuțoiu.

Alte semnături de prestigiu: Grigore Codrescu, Carmen Foțsa, Livia Ciupercă, Liviu Chiscop, Ioan Țicalo, Mioara Bahnă, Constantin Dram, Petre Isachi, Nicolae Scurtu, Cristina Ștefan, Nicolae Mihai (cronici, recenzii, prezentări de cărți) dau consistență acestui număr lecturabil cu folos.

ANTOLOGIA TECUCIUL LITERAR ARTISTIC

Album de familie

*Mamei mele Domnița, cu
care sunt mai mult, acum,
când ea nu mai este*

Emoții presărate între foi –
tot mai deschisă fântâna
tot mai cuminte tăcerea
și caut în van
umbra prăfoaselor cadre un zâmbet
privirea uscată a tatălui meu umbra
de muselină a mamei eu
cel frizat bătrânicos buzele uscate
ale timpului – rămas bun
dragule timp
mereu mai mincinos mereu mai stupid
șoapte țipate secret
aripi de ceară pregătind cenușa...

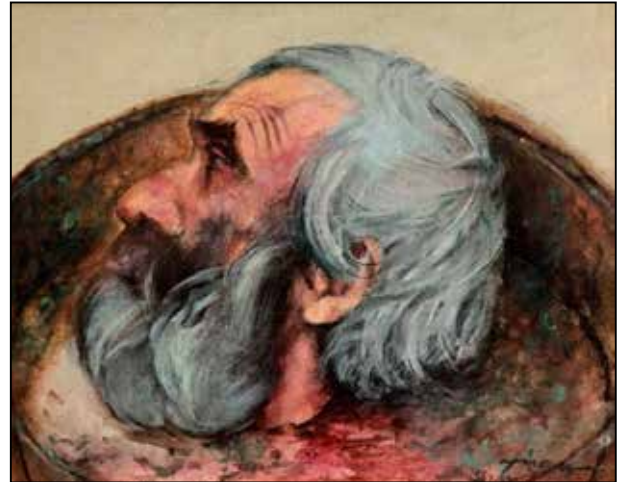
Dan SANDU

PICTURI DE TEODOR VIȘAN

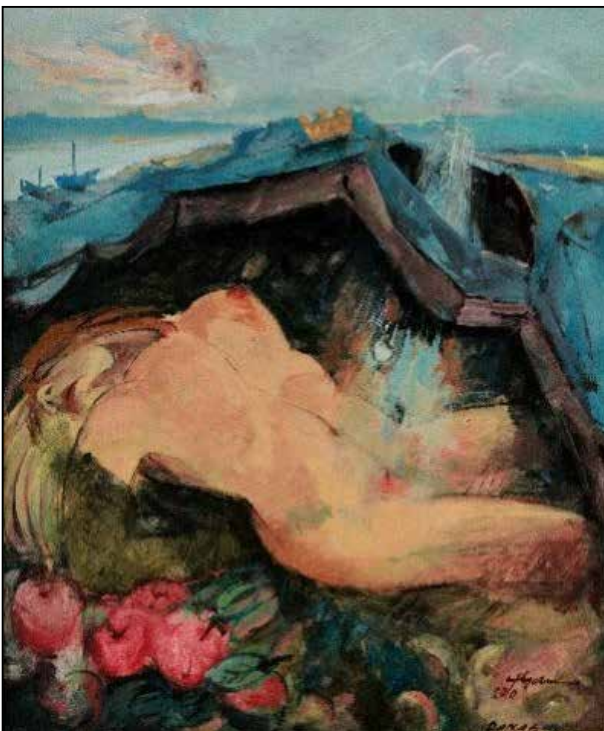
Croitorul

Capul Sfântului Ioan Botezătorul

Natură statică cu pere

Danae

Repaos pe ponton

<https://www.digi24.ro>

Români din diaspora cu care ne mândrim

Adrian Ghenie, românul care trăiește în Germania, este unul dintre cei mai bine vânduți pictori contemporani. Creațiile sale de mari dimensiuni i-au fost inspirate de marii artiști care au marcat secolul al XX-lea. A expus în cele mai importante galerii din Londra, Los Angeles, New York, Anvers, Veneția etc. stârnind interesul criticilor și colecționarilor de artă.

<https://www.romania-insider.com>

